

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

N O. 00094

ALE VERK

Sholem Aleichem

Permanent preservation of this book was made possible by

Julius G. Parker, M.D.

in memory of

his wife, Annette M. Parker

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע זוערכ פון שלום-עליכם

לכבוד יוסף-טוב

צוווייטעם בוך

שלום-עליכם פאלקס-פאנד אויסנגןבע — ניו יאַרְק, 1921

Copyright, 1921, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

לכבוד יומ-טוב. צווייטעס בוז.

אִינְחָלֶט

7	מה נשתנה
19	דער אתרונג
39	המו און זיינע טעכטער
53	געצעל
69	לאה'נוו
77	א פארשטייעלטער ל"גבעומר
89	צו דער סעודה
103	דער אורח
117	אליתו הנביה
125	או גאט וויל, שיסט א בעזעם
133	דררי קעפלעך
145	נווניגס
161	א פכח אין דארף
179	פכח מיט א קליזומר
185	די וועלט געהט צורייך
193	שליחיכנות
199	די געפערחרליך מצה

מה נשתנה?

נשריבען אין יאָהָר 1902

מה נשתחזה?

— טאטטע, איך וועל דיך פרעגען פיער קשיות.
די ער שט ע קשייה וועל איך דיך פרעגען:
מה נשתחזה הליילזה הזה מבל הליילות —
וואם איז פארענדערט געווארען די דזויינע נאכט פון פסח פון
אלע נעצט פון א גאנץ יאהר?

שבכל הליילות — אלע נעצט פון א גאנץ יאהר, א נו
אוכליין — עסען מיר וואם מיר ווילען, סאי אידיש ראסעל-
פלוייש, סאי א גוישען קאלאבאמ, סאי פיש מיט חרויין, סאי דראקעט,
סאי לאקשען-סונגעל, סאי מאראזושענע; הליילזה זה — די
דזויינע נאכט פון פסח, בולו מצח — זענען מיר אלע
מצה'דין: די מאמע האט אונז אונגעזאנט, אויב מיר ווילען עסען
חמיין, זאלען מיר געהן איזן דער „קאלפאסנע“, ווארום סאייז איזן
שטופ, זאנט זי, פסח'ין. סאייז אומעטום, איזן יעדען ווינקלען,
פשר, ריין. סע שעמערית און סע פינקעלט. דאס נפעפע האט
מען געקויפט שפאנגעל-נייע, נארדיוזס פון קליטיט. דאס מעבעל
אייבערגעופיצט. די טירען געוואשען. די בענטטער געקראצט.
דאס דיענסטמיידעל גע'כשר'.ט. עס לאזט זיך הערען פון קידר
א ריח פון שטארק-געבעפערטער פיש, א ריח פון גענווענשמאליז.
מע האט אונגעמאכט צו דער יויך לאטקעט און בלינטשיקעט,
קנידלעך און חרעמוולעך און פאלורטשיקעט. אונז האט מען

פלוצ'ים געהויסען אנטהון די היטלען, אויסגעזעצעט ארכום טיש,
געגעבען אונז איזן די הענט אריין סיידוריימ'לעך, מיר זאלען
אָרְדִּיְנַן קָוְסָעָן — זֵיצָעָן מִיר, וּוֹיְדִי טַקְעָן, אָוֹן קָוְסָעָן, וּוֹיְ
אַהֲחָן אִין "בְּנֵי-אָדָם" ...
וואָס אִין דָּאָס פָּאָר אַ קָּמְעָדְיעַ? וּוֹי אָזֶוַי הַיּוֹסֶט דָּאָס
שְׁפִיעָל?

• • • • •

האָב אִיךְ דִּיר, טָאָטָע, גַּעֲרָעָגֶט אִין קָשִׁיהַ.
די אַ נְדַעַּר עַקְשִׁי הַוּא אִיךְ דִּידְרַעְגֶּן:
פָּאָר וּוֹאָס האָט עַפְּיִים די מַאֲמָעָ אַפְּגַעַשְׂקָטְטָה די בָּאָנָע אַוְתָּה
אַ גָּאנְצָ פָּסָחָ? וּוֹאָס שֻׁעְמָעָן מִיר זָוֵךְ אָזֶוַי מִיט אָנוֹנָעָר יָוָמָן
טוֹב? —

צי שֻׁעְמָעָן מִיר זָוֵךְ דָּעַרְמִיט, וּוֹאָס מִיר האָבָעָן זָוֵךְ באָפְּרִיִּיט
פָּוֹן גַּלוֹתְמַצְּרִים אָוֹן גַּעוֹאוֹרְעָן פָּוֹן קָנְעָכֶט, פָּוֹן צִינְיִינְעָרָם, אַ פָּאָלָק?
צי מִיר שֻׁעְמָעָן זָוֵךְ מִיט מִשָּׁה רְבִינוֹס תּוֹרָה, וּוֹאָס דָּרָאָטָעָן,
זָאנְטָמָעָן, שְׁטָעָהָט גַּעַרְזִיבָּעָן: "דוֹ זָאָלָסְטָ לִיעְבָּה האָבָעָן דִּיְוָן
חַבָּר וּוֹי זָוֵךְ אַלְיוֹן" ... "אוֹיְבָ דִּיְוָן שָׁוְנָא אָוֹן הוֹנְגָנְעָרִיגָן, זָאָלָסְטָדוֹ
אַיִּהָם אַנְזָאָטָעָן מִיט בְּרוּמִיט, אָוֹן אוֹיְבָ עַר אִין דָּאָרְשָׁטִיגָן, זָאָלָסְטָדוֹ
צִי מִיר שֻׁעְמָעָן זָוֵךְ מִיט אָנוֹנָעָר בִּיתְהַמְּקָדְשָׁה, וּוֹאָס אִין גַּעוֹעָן,

זָאנְטָמָעָן, אַ בִּיתְהַמְּקָדְשָׁה פָּאָר אַ לְעַפְּרָעָן פָּעַל קָעָר?
צי מִיט אָנוֹנָעָרָעָלְכִים שֻׁעְמָעָן מִיר זָוֵךְ, מִיט אָנוֹנָעָרָעָלְכִים,
וּוֹאָס האָבָעָן זָוֵךְ אוִיסְגַּעְפִּינְטָ נִישְׁטָ נַאֲרָ מִיט מַלְחָמָות אַלְיוֹן;
זַיְוִי האָבָעָן, זָאנְטָמָעָן, גַּעַרְזִיבָּעָן זָעַלְטָעָנָעָ סְפָרִים אָוֹן גַּעַזְגָּעָן
הַיְוִילְגָּעָן לִיעְדָּעָר?

צי מִיר שֻׁעְמָעָן זָוֵךְ מִיט אָנוֹנָעָר נְבִיאִים, וּוֹאָס זָעַנָּעָן אַרְוֹם
גַּעַזְגָּעָן צְוִוְיָשָׁעָן פָּאָלָק אָוֹן גַּעַזְעָט אַמְּתָה, עַהֲרְלִיכְקִיטָה, יוֹשָׁר אָוֹן
גַּעַרְעַטְיִינְקִיטָה, נִישְׁטָ גַּעַלְאָזָטָם, מַעַזְאָלְבָעָדִיגָּעָן דַּעַם אַרְעַמָּאָן,

קועטשען דעם שוואכען, בנעמען די אלמנה, באראבעווען דעם יתומ?... מיט די נביים, וואס האבען זיך ניט געשטע אוייס-עצען פעהלערען דעם גרעטען פאראשון, אפילו דעם מלך אליין, איהם זאגען דעם אמת גלייך אין פנים ארין?

צי מיר שעמען זיך אפשר דערמייט, וואס אונזערע עלטערען האבען זיך געלאלזט, זאנט מען, שנידען אוון בראפען, בראשען אוון ברעגען, הענגען אוון טריינגען, קוקען, ווי מע קוילעט די קלינווע קינדרע פאר זיירע אויגען אוון שווינגען, שפרינגען אין פיער אויפֿ קידושהש און שרײַען בשעת-מעשה: "שמע ישראל!" —

אט דערמייט שעמען מיר זיך? ? ?

• • • • • • • •

האָב איך דיך, מסט, געפּרענט צוויי קשיות.

די דרייט ע קשייה וועל איך דיך פרעגען:

פאר וואס האסט דו אונז געלעהרנט אלע לשונות, אלטטע אוון ניעע, נאָר איין שפְּראָך האסט דו פָּאָרגעען אוון לעחרנען — אונזער איינגענע אידישע שפְּראָך? ... די שפְּראָך, וואס אויפֿ איהָר איז געשריבען די תורה, די שפְּראָך, וואס אויפֿ איהָר האבען גערעדט די נביים, די שפְּראָך, וואס אויפֿ איהָר איז פָּאָראָהן, זאנט מען, א גרויסע, א ריבּעַ, א שענע ליטעראטור?

פאר וואס האבען מיר אויסגע'זרט די היסטָאָרִיע פון אלע פעלקער, די אלטטע אוון די ניעע, נאָר די היסטָאָרִיע פון איין פָּאָלֵק האבען מיר דורךנעלאלזט — די היסטָאָרִיע פון אונזער איינגען אידיש פָּאָלֵק?

פאר וואס זענען מיר קלאָר אין דער געאנְרָאָפַּעַ פון דער נאנצער וועלט, נאָר די געאנְרָאָפַּעַ פון ארץ-ישראל איז אונז פרעמד?

פאר וואס זענען מיר קלאָר אויפֿ אויסווענִיג מיט אלע פִּישְׁטְשְׁעוֹקוּם, איז וואָסער אַיאָהָר איז געווען נאָסְטִיאָג און

גארפאג און קאמפיז און דארי היסטאספ און איווואן קליטא, און מיר הויבען נישט אן צו וויסען, וווען איז געוען ערוא, און וווען איז געוען יהודה המפבי?

פאר וואס וויסען מיר, וווער איז געוען פושקין, לערמאנטהוּן, גאנאל, נארקי און טאלסטאי, און הויבען נישט אן צו וויסען, וווער איז געוען יהודה הלוי, לעוונזאחזן, לעוואנדא, נארדאן, אפראץ' מאוועיטש?

פאר וואס וויסט בי אונז א מינדסט סינד, וואס פאר א יומס טוב איז „מאסליניצא“, און איז עס קומט צו אונזער חנופה, איז ער נישט קיין היינער?

• • • • •

האָב אַיך דִיך, טָאטָע, גַעֲפְּרַעַנְטָ דָרְיֵי קְשִׁוֹת.

דִיך פַעֲרַת עַ קְשִׁיחַ וּוּלְאַיך דִיך פַרְעָנָעָן:

פאר וואס איז בי דיך איוויאן איוואנאנאויטש איזו טיער, און רב יענקלל איזו וואלועל?

פאר וואס קלינגטֶאן איוויאן איוואנאנאויטש בי אונז נלייך און דער פֿאַדרֿעַשְׂטָעָר טִיר, און רב יענקלל געהט אויפֿ דער היינטער-טִיר?

פאר וואס, איז עס קומט אַרְיַין צו אונז איוויאן איוואנאנאויטש, ווערט אַהֲרָנוּדָעָר, אַ גַעֲקָרְעִי פָוָן בעמְלָעָן, אַלְעָ לְוִיפְּעָן אַיִּהָם אַקְעָגָעָן, מַעַ וּוִיסְטַ נִיט וּוֹאַ אַיִּהָם אַנְידְּעָרְצְוּעָצָעָן, אַזְן רב יענקלל, אַז עַר קומט אַרְיַין, שְׁטַעהַט עַר בַּיְ דַעַר אַזְטַ מָרוֹא, טָאַמְעָד ווועט מען אַיִּהָם נִיט אַזְוִי אַוִיפְּנַעַמָּעָן?

פאר וואס, איז איוויאן איוואנאנאויטש קְרִימְט זִיך נַאַך, ווֹ אַזְוִי אַ אַיך האָט מָרוֹא פָאַר אַ בִּיקְס אַזְן זַאנָט: „אי-וועה-מִיר! שְׁטְרָעְלִיאִיט!“, קָאַטְשָׁעָן מִיר זִיך אַלְעָ פָאַר גַעֲלַעַטְעָר, אַז יענקלל וויל עַפְּים דַעַרְצָהַלְעָן, קוֹטַעַט עַר פְּרִיהָעָר אַזְן דִי אַוְינָעָן אַרְיַין, צַי מַעַן אַיז אַוִיפְּגַעַלְעָט אַיִּהָם האַרְכָּעָן?

פֿאָר ווּאַס האָט אַיּוֹאָן אַיּוֹאָנָאָוִוְוִישׁ אַ העֲזָה צַו צְוָגָעָהָן גְּלִוְיךָ
צַו מֵיָּן שְׂוּוּסְטְּרָר מַאְטִילְדָּעַ, אַיְהָר גַּבְּבָעָן אַ קְנִיפָּ אַיְן בְּעַקְעָל אָוָן
מַאְכָעָן אַיְהָר ווּאַס פֿאָר אַ קְאַמְּפְּלִימְעָנָט עַר ווּוְילָ, אָוָן אַזָּ רֶב יְעַנְקָעָל
הָאָט זַיְדָ אַיְינְמָאָל אַרְוִיסְנְחָאַפְּט מִיטָּ אַ ווּאָרָטָ, אַזָּ מַאְטִילְדָּעַ אַיְזָ
אַ פִּינְעָ בְּתֻולָּה, הָאָט אַיְהָם דִּי מַאְמָעָ אַפְּנְעַשְּׁאַטְעָן מִיטָּ פִּיעָרָ:
„פֿיָּ, וְשִׂידָאָוּשְׁטְּשִׁינָאָ! ווּאַס אַיְזָ דָאָס פֿאָר אַ נָּאָמָעָן
בְּתוּלָה? ...”

פֿאָר ווּאַס, אַזָּ דָעַר רְוִיסְיָעָר לְעַהְרָעָר קוּמָט צַו גַּעַהָן צַו אָוָן
לְעַהְרָנָעָן, חַאְבָעָן מִיר פֿאָר אַיְהָם דְּרַקְדָּאָרָעָ, גַּבְּבָעָן אַיְהָם אַפְּ בְּבָודָ
אוֹן הַאְבָעָן מַוְרָא פֿאָר אַ בְּיוּזָעָן קוֹקָ, אַזָּ אַזְּנוּזָעָר אַיְדִּישָׁעָר „רְבִּיָּ“
קוּמָט צַו גַּעַהָן אַיְין מָאָל אַיְן ווּאַךְ פָּוָן יוֹצָא ווּעַגְעָן לְעַהְרָנָעָן מִיטָּ
אָוָן „סִידָוָרָ“, מַאְכָעָן מִיר פָּוָן אַיְהָם חֹזֶק, טְרִיבָעָן קָאַטָּאָוּעָם,
הָעָרָעָן אַיְהָם, ווּי דָעַם קָאַטָּעָר, באַהְאַלְטָעָן אַיְהָם דָאָס הַיְתָעָל
אוֹנְטָעָרָן בְּעַט, אַדָּעָר מִיר פֿאַרְוּאַרְפָּעָן אַיְהָם דִּי קָאַלְאַשָּׁעָן אוֹפָן
בוֹידָעָם?

פֿאָר ווּאַס שְׁרִיבָעָן מִיר אַוְיָס אַלְעָ יְאָהָר דִּי „נְיוֹזָא“ מִיטָּן
„נְאָוּוּאַיְזְוּרָעָמִיאָ“, פְּאַרְחָאַפְּעָן מִיטָּ אַ חְוָדָשָׁ פְּרִיהָעָר, מִיר זְאַלְעָן,
חָס וְשָׁלוּם, נִיטָּ פְּאַרְשְׁפָעְטִינְגָּן, אַזָּ אַזְּ מַעְ הָאָט דִּיקָאָרָעָן גַּעַתְּהָאָן
עַמִּיצָּעָר, לְמַאי דַּו שְׁרִיבָסָטָן נִיטָּ אַוְיָס דָאָס אַיְדִּישָׁעָ בְּלָאָטָ, הָאָסָט
דוֹ זַיְדָ גַּעַפְּנוּנָעָן ווּי בָּאַלְעָדִינְגָּט? ...

פֿאָר ווּאַס קְלִינְגָּט דִּי וּוּלְטָ מִיטָּ זְיִיעָרָעָ מְחַפְּרִים, מַעְ שְׁרִיבָטָט
וּעַגְעָן זַיְגָאנְצָעָ בִּיכְעָרָ, מַעְ דְּרוֹקָט זְיִיעָרָעָ בִּילְדָעָר, מַעְ פְּיִיעָרָט
זְיִיעָרָעָ יוּבְּלִיוּעָן, מַעְ גִּיטְאָרוּסָ זְיִיעָרָעָ סְפָרִים, מַעְ שְׁטָעָלָט זַיְיָ
מַאְנוּמוּנְעָטָעָן — סַע טָהָוָט זַיְדָ חֹשֶׁךְ! ... — אַזָּ אַזְּ אַרְיִינְ
גַּעַקְוָמָעָן נִיטָּ לְאַנְגָּן אַיְדִּישָׁעָר מְחַפְּרָ, הָאָסָט דַּו אַיְהָם זַעַחָר פִּיןָ
אוֹפְּגָעָנוּמָעָן פָּוָן פְּאַרְעָנָט בַּיְ דָעַר טִיר אָוָן הָאָסָט אַיְהָם גַּעַזְגָּט :
„אַ נְדָבָה קָאָן אַיְיךְ אַיְינְדָעָן, אָוָן אַיְיעָרָ בּוֹךְ בְּאַדְאָרָפָ אַיְיךְ נִיטָ? ...“

פֿאָר ווּאַס דְּרוֹקָט מַעְן אַזְוִי אַפְּט אַזְוִיָּה דִּי בְּלָעָטָר דִּיְיָנָעָ נְדָבָות
מִיטָּ דִּיְיָנָעָ נְדָרִים מִיטָּ דִּיְיָנָעָ נִישְׁטָאַיְדִּישָׁעָ סְטִיפְּעָנְדִּיעָם, ווּאַס דַּו

שענקסט, און מע הערט עפֿים ניט, דו זאלסט מנדר זיין אויף אַידישע זאָך?

פאר וואָס ברענט זיך אויס די מאמע אויף אלע זיעירע בעלער, און אָז עס קומט צו דער אידישער תלמוד-תורה, זאנט זי, אָז ס'אייז ניט אויסצושטעהן פון די אידען, ווי זוי שלעפען?

פאר וואָס האָסט דו מיר אָנאָמען געגעבען "אלקיוויאָד", ניט "עקיבא", ווי איך הײַם באָמת נאָכְן זיידען עקיַבָּא? מיט וואָס אִיז אלקיוויאָד געוווען אָ שענערער מענטש פון אונזער גרויסען געלעהרטען רבּי עקיַבָּא?

פאר וואָס טאנצט מיין שׂוועסטער קלֶאָראָז אויף אלע יאלקען, אָז איך האָבּ אלְיוֹן וויפֿעל מְאָל געהרט, אָז מע דופּט זי הינטער די אונגען "חַיִּיקָאּ" אָז "שִׁירַדָּאָוְקָאּ"?

פאר וואָס מישען זיך מאָטעל דער שנידער, בערעל דער שומטער און חײַם דער סטאלער דארט, וואָו מע דראָף ניט, און נעמען זיך אָז יַעֲנֵעַ מְסֻדָּר, אָז יַעֲנֵעַ בְּעֵט זי ניט, אָז יַעֲנֵעַ אִיז גְּרִיטָאָלע מְאָל מִיט אָ שְׁטַעְקָעַן זַיִּוּן זַיִּוּן דעם רעכטען ווועג?

פאר וואָס, און פֿאָר ווֹאָס, און פֿאָר ווֹאָס, און פֿאָר ווֹאָס?

• • • • • • • • • •

האָבּ איך דיך שוֹין, טאָטָע, געפרענט אלע פֿיעַר קשיַות. אַצְינֶר בעט איך דיך, דו זאלסט מיר ענטפֿערען אָ תִּרְוֹץ אויף מײַנע קשיַות.

און אָז דו ווועסְט מיר ניט ענטפֿערען קִיּוֹן תִּרְוֹץ אויף מײַנע קשיַות, וועל איך דיך ענטפֿערען אָ תִּרְוֹץ:
עַבְדִּים הַיִּנּוּ...

—

די פיער קשיות פון איזן "אמעריקאן פאי"

— מסטער, איכ'ל דיך פרענען פיער קשיות:

די ער שמע קשייה וועל איך דיך פרענען: מה נשתנה
הלייל הוה — וואס איזן פאָדענרטט געווארען די דזונגע נאכט פון פֿסְחָ
פון אלע נאכט פון אַגְּנָץ יאָהָר?

שבעכל הליאַלות — אלע נאכט פון אַגְּנָץ יאָהָר עסְעָן מִיר ווֹאָס מִיר
ווַילְעָן, סָאי אַיְדִישׁעָן סְטִיק, סָאי פָּאָרָק טְשָׁאָפֶם, סָאי פִּישׁ מִיטֶּחָרִין, סָאי
אויסטערם, סָאי לאָקְשָׁעְזְּוִיךְגָּעֵל, סָאי פָּאָמְפְּקָוְנְפָּאֵי. הַלְּיָלָה הַזָּה — די דזונגע
נאכט פון פֿסְחָ עסְעָן מִיר נָאָר מְרוֹר. אָנוּ אָזְזָן ווַילְעָן עסְעָן
חַמְּיָה, האָט אָנוּ די מאָמע אַגְּנָזָאנָם, אַגְּנָעָמָן מִיר נָעָחוּ אַיזָּן אַרְעָטָאָרָן אַוְיָה
ברָאָרוֹויִי, ווֹאָס אַיזָּן שְׁמוֹב אַיזָּן בַּיְ אַיְהָה, זָאנָט זַי, סְטוּרְקְטְּלוּ פֿסְחָ'ן. סָאי אַיזָּן
אוּמְעָטָם, אַיזָּן יָעָרָעָן ווַינְקָעָלָעָן, בְּשָׂר אָזְזָן קְלִין. סָע שְׁעָמְרִירָת אָזְזָן סָע פֿינְקָעָלָטָן.
דִּישָׁעָם האָט מעָן גַּעֲקוֹיפָט שְׁפָאָגְּלָנְדִיָּעָן, גַּאֲרְיוֹאָס פָּזָן סְטָאָר. די פּוֹרְנִינְטְּשָׁוָר
הַאָט מעָן אַיבָּעָרְגָּעָנְפָּצָט. די טִירָעָן גַּוְאָשָׁעָן. די ווֹאָדר
וַואָירָק אַיבָּעָרְגָּעָוָרָנִישָׁט. סִידְיָה דָּאָס דַּיְעָנְסְטְּמִירְדָּעָל גַּעֲכָשָׁרָט. עַס לָאָזְטָן
זִיךְ העָרָעָן פָּזָן קְיָד אַרְיָחָ פָּזָן שְׁטָאָרְקָנְעָפְּעָרְטָעָ פִּישָׁ. אַגְּרוֹדָן פָּזָן גַּעֲנָעָן
שְׁמָאָלָעָן. מַעַן האָט נָעָמָכָט צָו דָּעָר יְוִיךְ פְּעַנְקִיְּסָם אָזְזָן בְּלִינְשְׁקָעָם, הַוִּימְשָׁע
קְנִידְלָעָךְ אָזְזָן חַרְעָמְלָעָךְ אָזְזָן פְּאָלְיְרְטְּשָׁקָעָם. אָנוּאָזָן מַעַן פְּלָזִים גַּעֲהִיטָעָן
אַנְטָהָוָן די העָטָם, אוּסְטָעְזָעָט אַרְוּם טִישָׁ, גַּעֲנָבָעָן אָנוּ אַיזָּן דִּי הַעַנְטָאָרָיָן
סִידְרוֹמְלָעָךְ מִיטֶּהָנְדוֹת, מִיר זָאלָעָן אַרְיְינְקָוָעָן. — זַיְעָן מִיר, וַיְיָ די דָּאָמִים,
אָזְזָן מִיר קוֹעָן, וַיְיָ די האָהָנָעָן אָיזָן "בְּנִיאָרָם" ...

וֹאָס אַיזָּן פָּזָן אַקְּמָעְרִיעָ ? וַיְיָ אַזְזָיְהִיטָּס די פֿלְיוֹ? ...

הַאָב אַיךְ דִּיה, טָאָטָע, גַּעֲפָרָעָנט אַיזָּן קְשִׁיחָ.

די אַנְדָּעָרָעָ קְשִׁיחָ ווּלְעָן אַיךְ דִּיה פרענען:

[*] דָּעָר דזונגע אַמְּערִיקָעָנָר וּאַרְיָאָנָט פָּזָן "מה נשתנה" אַיזָּן גַּעֲרִיבָעָן
גַּעוֹאוֹרָעָן פָּזָן שְׁלוּמְיְעָלִיכָּם אַיזָּן נִירְיָאָרָק, אַיזָּן יאָהָר 1916.]

פָּאַר וּוְאַס הָאָט עֲפִים דֵי מַאֲמַע אַפְּגַנְשִׁיקֶת דֵי בְּרִיסְטְּלִיבָעַ קָעְבָּוֹן אֹוִיף אַ
נָּגָנִי פָּסָח? וּוְאַס שָׁעַמְעוֹן מִיר זִיךְ אֹוִיךְ מִיט אָנוֹנוּר יְוָמְטוֹב? ...
צִי שָׁעַמְעוֹן מִיר זִיךְ דָּרְמִיט, וּוְאַס מִיר הָאָבָעָן זִיךְ אַלְיוֹן בָּאַפְּרִירִיט פָוּ
גָּלוֹתִימְצִירִים אָוֹנוּ גָּעוֹאוֹרָעָן פָוּ שְׂקָלָאָפָעָן, פָוּ צִיּוֹנִינְעָרָם, אַ פָּאַלְקָן?
צִי מִיר שָׁעַמְעוֹן זִיךְ מִיט מָשָׁה רְבִינְיָס בִּיּוּבָּל?
צִי מִיר שָׁעַמְעוֹן זִיךְ מִיט אָנוֹנוּר בִּיתְהַמְּקָדֵשׁ, וּוְאַס אַיְזָן גָּעוֹוָן, זָאנְטָ מָעָן,
אַ טְּעַמְּפָעָל, אַ נְּאַטְּסָהָוּוֹן פָּאַר אַלְעָפָעָל?
צִי מִיט אָנוֹנוּרָעָט מְלָכִים שָׁעַמְעוֹן מִיר זִיךְ, מִיט אָנוֹנוּרָעָט קָעְנִינָּעָן, וּוְאַס
הָאָבָעָן זִיךְ אַוְיסְנָעְפִּינְטָן נִיט נָאָר מִיט מְלָחָמָות, מִיט בְּלָוְטְפָאָרְנִיסְוָנָּעָן אַלְיוֹן.
זִיךְ הָאָבָעָן, זָאנְטָ מָעָן, גָּעוֹרְבִּיןָן וְעַלְמָעָן בִּיכְעָר אָוֹנוּ גָּעוֹנוֹגָעָן הַיְלָוָן יְעָרָאָל,
פָּסָלְמָעָן?
צִי מִיר שָׁעַמְעוֹן זִיךְ מִיט אָנוֹנוּרָעָט נְבִיאִים דֵי פְּרָאַמְּפָעָעָן, וּוְאַס הָאָבָעָן זִיךְ
נִיט גָּעוֹשָׁעָנִירָט אַוְיסְצָוּעָצָעָן פְּעהָלָעָרָעָן דָּעָם נְרָעְטָעָן פָּאַרְשָׁוֹן, אַפְּיָלוֹ דָעָם
קָעְנִינָּגָאָלְיוֹן, אַיְהָם זָאנְטָ דָעָם אַמְּתָה נְלִיְיךְ אַיְזָן פָּנִים אַרְיוֹן?
צִי מִיר שָׁעַמְעוֹן זִיךְ אַפְּשָׁר דָּרְמִיט, וּוְאַס אָנוֹנוּרָעָט עַלְמָעָרָעָן הָאָבָעָן זִיךְ
עַלְאָזָט, זָאנְטָ מָעָן, שְׁנִירָעָן אָוֹן בְּרָאָקָעָן, בְּרָאָטָעָן אָוֹן בְּרָעָנָעָן, הָעָנָגָעָן אָוֹן
טְרָיוֹנִיקָעָן, קוֹקָעָן וּמַעְקוֹילָעָט דֵי קָלְיוֹנָעָט קִינְדָּרָעָר פָּאַר זְוִיְּרָעָט אַוְינָגָעָן, שְׁפָרָנָגָעָן
אַיְזָן פְּיִיעָר אֹוִיךְ קִידְוָשָׁהָשָׁן אָוֹן שְׁרִיְּעָן בְּשֻׁתְּמָעָשָׁה: «שְׁמָעָ יְשָׁרָאֵל!» —
אַטְּ דָּרְמִיטָּשׁוֹן מִיר זִיךְ?
• • • • • • • • • • •

הָאָבָעָן אֹיךְ דֵיהַ, טָאַטָּעָן, גָּעָרְעָנָט צָוְוִיְּיָ קְשִׁוָּתָה.

דֵי דְּרוֹיטָעָ קְשִׁיָּה וּוּלְ אֹיךְ דֵיךְ פְּרָעָנָעָן:

פָּאַר וּוְאַס הָאַסְטָט דֵוָ אָנוֹן אַפְּגַנְעָנָבָעָן אַיְזָן סְקוֹהָל, מִיר זָאלָעָן לְעָרָנָעָן
נָאָר אַיְינְגָעָלָשָׁ אַלְיוֹן, אָוֹן הָאַסְטָט פָּאַרְגָּנָעָסָעָן אָנוֹן לְעָרָהָנָעָן אַיְדִישׁ, אַיְנוֹעָר
אַיְינְגָעָן שְׁפָרָאָל?

אַדְעָרָדָי שְׁפָרָאָה, וּוְאַס אֹוִיךְ אַיְהָר אַיְזָן גָּעוֹרְבִּיןָן דֵי בִּיּוּבָּל, דֵי שְׁפָרָאָה
וּוְאַס אֹוִיךְ אַיְהָר הָאָבָעָן גָּעוֹרְדָט דֵי נְבִיאִים, דֵי שְׁפָרָאָה, וּוְאַס אֹוִיךְ אַיְהָר אַיְזָן
פָּאַרְהָאָן, זָאנְטָ מָעָן, אַ רְיִיכָעָן, אַ פָּעָנָעָן לְיְטָעָרָטָרָוָר?

פָּאַר וּוְאַס הָאָבָעָן מִיר אַוְיסְנָעְזָוָרָט דֵי הַיְסְטָאָרָעָן פָוּ אַלְעָפָעָלָה, דֵי
אַלְטָעָ אָוֹן דֵי נְיִיעָן, נָאָר דֵי הַיְסְטָאָרָעָן פָוּ אַיְזָן פָּאַלְקָהָן מִיר דָוְרָכְנְעָלָאָזָט —
דֵי הַיְסְטָאָרָעָן פָוּ אָנוֹנוּר אַיְינָעָן אַיְרִישׁ פָּאַלְקָהָן?

פָּאָר וּוָאָס זַעֲנָעָנוּ מִיר קְלָאָר אֵין דָּעַר נְעָנָרָפְּיָעַ פָּוּן דָּעַר נְעָנָצָעַר וּוּלְּטָם,
נָאָר נִשְׁתַּחַט אֵין דָּעַר בָּאַשְׁרַיְבָּוֹגָן פּוֹנֶקֶס לְאָנְדָּפָּוּן אָוּנְזָעָרָעַ עַלְטָעָרָעַן, פָּוּן אַרְצָה
יִשְׂרָאֵל ?

• • • • •

הָאָב אַיְדָּיָה, טָاطָעַ, גַּעֲפָרָעַנְטָ דָּרְיָי קְשִׁוּתָ.

דִּי פַּעֲדָטָעַ קְשִׁיָּה וּוּלְּ אַיְדָּיָדָ פְּרָעָנָעַן :
פָּאָר וּוָאָס וּוּיְסָעַן מִיר, וּוּן אֵין כְּרִיסְטָמָאָס, וּוּן אֵין וּוּאַשְׁיְנָנָטָאָס בּוּרְטָסָ
דָּעַי, וּוּן אֵין לְוַנְקָלָנָס בּוּרְטָסָדָעַי, וּוּן אֵין דְּקָאַרְיָשָׁאַזְׁדָּעַי אֵין טָהָנָקָסָ
גּוּוּוּנִידָּעַי — אָנוּ מִיר וּוּיְסָעַן נִיטָּה, וּוּן אֵין חָנוֹתָה, וּוָאָס אֵין פּוּרָים, וּוּן
אֵין סּוּכָּות אָנוּ וּוָאָס בָּאַרְדִּיְוָט פְּסָחָ ?

פָּאָר וּוָאָס וּוּיְסָעַן מִיר, וּוּרְ אֵין גַּעֲוָעַן שְׁעַקְסְּפָיָר, מִילְּטָאָן, לְאָנְטָלָאָן,
דִּיקָעָנָס אָנוּ טָעַלְעָרִיָּה, עַדְגָּאָר פָּאָו אָנוּ מְאָרָק טָוָוִיָּה, אָנוּ מִר וּוּיְסָעַן נִיטָּה,
אֵין גַּעֲוָעַן יְהוּדָה הָלוּי, גַּאֲרָדָאָן, לְעוּוּנוּזָהָן, אַבְּרָאַמָּאָוּוּטָשׁ, בִּיאָלִיכָּס אָנוּ נָאָר
אֵין נָאָר אָוּנְזָעָרָעַ אַיְוְגָעָנָעַ דִּיכְטָעָר אָנוּ שְׁרִיפְּטָשְׁטָעָלָעָר ?

פָּאָר וּוָאָס, אָנוּ פָּאָר וּוָאָס, אָנוּ פָּאָר וּוָאָס ? ... פָּאָר וּוָאָס זָאָל אַיְדָּיָדָ
אַיְבָּעָהָוּוּטָ דָּאַרְפָּעָן פְּרָעָנָעַן קְשִׁוּתָ ?

• • • • •

הָאָב אַיְדָּיָה שְׁוִין, פָּاطָעַ, גַּעֲפָרָעַנְטָ אַלְעָ פִּיעָר קְשִׁוּתָ.

אַצְּינָד בָּעַט אַיְדָּיָה, דָו זָלָסָטָ מִר עַנְטָפָעָרָעַן אַ תִּירְאָז אַוְיָף מִינָעַ
קְשִׁוּתָ.

אָנוּ אָז דָו וּוּסָטָ מִר נִיטָעַן עַנְטָפָעָרָעַן קְיָוָן תִּירְאָז אַוְיָף מִינָעַ לְשִׁוּתָ, וּוּלְ
אַיְדָ דָו אַלְיָוָן עַנְטָפָעָרָעַן אַ תִּירְאָז :
עַבְדָּוִים הַיְגָנוּ ...

דער אתרוג

א מעשה לכבוד יומיטוב.

געשריבען אין יאָהָר 1902.

דער אַתרוֹג

.א.

הייסען הייס איך, זאלט איהר וויסען זיין, ארייליב, נאר רופען רופט מען מיד לוייעל, און אין חדר האב איך א צונגעמעניש „לייב-דריב-אבדיריך“. אין חדר בי אונז האט איטליך יונגעל זיין צונגעמעניש: מאטעל-קאפאטעל, מאיר-דרעהר, מענדעל-פונדעל, חיים-קליען, איצקידשפיזיק, בערעל-צאט... נפעטלט איז א ביסעל א גראם? מילא, איז איציך איז שפיזיק, מענדעל איז אבער וואס פאר א מהותן איז בערעל מיט צאט? — למאו, וואס פאר א מישל איז לייב-דריב-אבדיריך? פון דעםטוועגען וויל איך דאס שטארק ניט ליאדען און קריד זיך שלאנגען, און חאפט בעטש מיט קולאקטס מיט סטוטאקטס מיט בוכענצעס מיט שטשייפאלקסעס פון אלע זויטען. מע מאכט מיד ברוין און בלוי, ווארום איך בין דער קלענסטער בי אונז אין חדר, דער קלענסטער און דער שוואכ-סטער און דער אָרעדעסטער. קיינער וועט זיך פאר מיר ניט איזנ-שטעלען, מײַן קריודע ניט אָנגעמען; אָדרפה, איז צוויי נגיד'ישע יונגעלע בוכען מיה, איזנער וויצט אויף מיר רײַטענדיג און דער אנדער דרענט מיר איזן אויהער, שטעהט דער דרייטער, איזן אָרעדמאָס א יונגעל, און פֿאָדטאָקעווּט מיט א ניגון:

אט אזוּוּ ! אט אזוּוּ !
 בוכעט איהם !
 בוכעט איהם !
 די עווערלעך !
 די עווערלעך !
 אט אזוּוּ ! אט אזוּוּ !

דעמאַלט ליג איך שטיל, ווי אַ געצעעלע, און אָזֶן מַעְלָאָזֶן מִיד אָפֶן, געה איך מיר אָווּעָק אַיִן אַ ווינְקָעַלְעַ אָזֶן ווַיַּיְן זַיְד אָוִים שְׂטִילְעָרְהֵיט, ווַיְשַׁאֲוִים דַי אָוִיגְעָן, רֹוק זַיְךְ צְרוּיךְ צַוְּחָרְהָ אָזֶן ווּעָרְ ווּעָרְדָרְ אַ מַעְנְטָשָׁ... בְּקִיצָּרָה, אָזֶן אַיְהָרְ ווּעָטְ בְּאָגְעָנָנָעָן אַיִן דָּעָרְ דָּאוּינְגָרְ מַעְשָׁה אַ נַּאֲמָעָן לְיִוְבָּעָלָ, זַאֲלָט אַיְהָרְ ווּיסְטָעָן, אָזֶן דָּאָם בֵּין אַיִךְ.

אלְיַיְן בֵּין אַיִךְ אַ גַּעֲפָקְטָעָר פּוֹכְלָעָק, אַ נַּיְדָעְרִינְגָּר, נַאֲרָ אַ גְּרָאְפָעָר. נַיְטָ אָזֶן מַחְמָת פֿעַטְקִיְיט; אַיִךְ בֵּין אַוְיְפִּין לְיִוְבָּעָלָסָג אַ מאָגְעָרָעָר. נַאֲרָ דְּעָרְפָּאָר בֵּין אַיִךְ פּוֹכְלָעְוָוָאָטָעָ, ווַיַּלְאַיִךְ טְרָאָגָנָגָרָעָרָעָר. נַאֲרָ גְּרָאְפָעָו ווְאַטְאָוּוּ הַוְיַזְלָעָךְ, אַ גְּרָאְפָעָו ווְאַטְאָוּוּ לְיִוְבָּעָלָסָג מִיטָּאַ גְּרָאְפָעָו ווְאַטְאָוּוּ קָאָפְאָטָקָעָלָ. דַי מַאֲמָעָ, פָּאָרְשָׁטָהָט אַיְהָרְ מִיךְ, ווּלְ, עַס זַאֲלָ מִיר זַיְן ווּאָרְעָם אָזֶן אַיִךְ זַאֲלָ מִיךְ חַלְילָה נַיְטָ פָּאָרְקִיחָלָעָן, הַאָטָז זַיְ מִיךְ אָרוּמָנוּוּיְקָעָלָט מִיטָּו ווְאָטָעָפָן פּוֹן קָאָפָבָן פִּים. נַאֲרָ זַיְ מִינְטָ, דַי מַאֲמָעָ הַיִּסְטָמָט דָּאָם, אָזֶן ווְאָטָעָ קָוְמָטָנִיט צְוָנָיוּזָפָר אַ יְוָנָגָעָלָ. ווְאָטָעָ קָוְמָטָצְוָנָיוּזָאַוִּיפָּאַ מִיאָטָשָׁ, אָזֶן נַאֲרָ אַוִּיפָּאַ מִיאָטָשָׁ, אָזֶן נַאֲרָ אַוִּיפָּאַ מִיאָטָשָׁ — אַלְעָלָ יְוָנָגָלָעָךְ הַאָבָא אַיִינְדָּעָנִילָטָמָיט ווְאָטָעָ, גַּעַשְׁלָעָפָטָפָן דַי הַוְיַזְלָעָךְ אָזֶן פָּוְנָ'סָקָאָפָטָמָטָעָלָ, אָזֶן לְאָנְגָן, בֵּין מַעְ הַאָטָז דְּעַוְעָהָעָן, הַאָבָא אַיִךְ גַּעַחְאָפָטָפָעָטָמָטָעָלָ, מִיטָּ קָוְלָאָקָעָם, מִיטָּ סְטוּסָאָקָעָם, מִיטָּ בּוּכְעָנָצָעָם, מִיטָּ שְׁטִישְׁוּפָאָלָקָעָם. נַאֲרָ לְיִוְבָּעָלָטָהָוּזָיךְ זַיְוִינָסָ : עָרָ טְיִילָטָוְאָטָעָן. ווּעָרָ סָעָ ווּלְ, דָּעָרָ נַעַמְתָּ בֵּין אַיִםָּו ווְאָטָעָן, אָזֶן ווּעָרָ עַס הַאָטָז גַּאֲטָאָזָעָן, דָּעָרָ שְׁלָאָגָטָאָזָעָן, הַרְגְּעָטָאָזָעָן, מַטִּיתָטָאָזָעָן : "לְיִוְבָּדְרִיְוִיבְּ-אַבְדִּירִיקְ, אַ מְצָוחָ אַוִּיפָּאַיִם !..."

אויפֿן פנימ בין אויך רויט, די באקען זענען בי מיר בלוייליד און די נאזו תמייד פארקאָוועט, תמייד פול ווי איזין אויג. „איין אוצר בי איהם, צו אלדי שוואָרטצע יאַהֲרִ!“ — אַזּוּ זָאנְטְ דֵי מַמְּאָעָן רַיְבֶּט לַיְבֶּלְעָן די נאזו מִיטְן פַּאֲרְטּוֹךְ גָּאָר אָוּמְבְּרַחְמָנוֹת אַיּוֹן שְׁרִוְיט צו איהם: „נָאָךְ! נָאָךְ!“... לַיְבֶּעְלָן גַּעַמְט זִיךְ אָן מִיטְ אלָעַ פּוֹחוֹת, עַס שְׁפָאָרְטָן אִיהם שִׁיעָר נִיטְ אַרוֹסִים די אוּנְגָּעָן פּוֹנְגָּס קָאָפְט מִיטְ דָּעַר נְשָׁמָה, אַזְן די מַמְּאָעָן הָעָרְטָן נִיטְ אַוִּיפְט צו שְׁרִוְעָן: „נָאָךְ! נָאָךְ!“... נָאָ דִּיר אִיזְן אַנְשִׁיקְעָנִישְׁ! אָ נָאָזְן! פַּאֲרְשְׁפָאָרְטָן מַעַן דַּקְּוֹטְשָׁעָן מִיטְן שְׁנִיְיצָעָן; אַזְן צְוֹוִיטְעָנָס, אַיזְן נִיטְאָן וּמַעַר סְ'אָל פְּרוֹרְעָן וּוַינְטָר אַוִּיפְט פְּרָאָסְט. נִישְׁט אִיזְן מַאלְ פְּלָעָנָס מִיר אַיְינְפָּאָלְעָן צו פְּרָעָנָן אַקְשִׁיה: צו וּוְאָס טּוֹיג אָ נָאָזְן? וּוְיָאָלְט גַּעַוְעָן, לְמַשְׁלֵךְ, אַזְן אלָעַ מַעַנְטָשָׁעָן זָאָלְעָן אַרְוֹמְגָעָהָן אָהָן נְזֹעָר? אַי, וּוְאָס פְּאָר אַ פְּנִים וּוְאָלְטָעָן מִיר דַּעְמָאָלְט גַּעַהְאָט? בְּלִיְבָט אַקְשִׁיה!... נָאָר אַיךְ הָאָב אַיךְ גַּעַוְאָלְט דַּעְרַצְעָהָלְעָן אַקְינְדָעָר, עֲפִים אַנְדָעָר. אַיךְ הָאָב אַיךְ גַּעַוְאָלְט דַּעְרַצְעָהָלְעָן אַמעָה מִיטְ אִיזְן אַתְּרוֹג, אַזְן אַרוֹפְּתָן בֵּין אַיךְ גַּעַר אַוִּיפְט וּוְיָסְ אַיךְ וּוְאָס!... לְכָן רִוִּיס אַיךְ אַיבָּעָר אַיִן מִיטְעָן אַשְׁמוּס אַזְן קַעהָר זִיךְ אָוּמְט אַיךְ צְרוּיכָה צו דָּעַר מַעַשְׁה מִיטְן אַתְּרוֹג.

ב.

מיין טאטָע, „משה-יענְקָעֵל דָּעַר נָאָמָן“, דִּיעַנְט אִיזְן פְּרָאִיעָקְט פּוֹן כְּמָה וּכְמָה יְאָהָרָעָן אַלְסְ קָאָסִיר. עַד באָקוּמָט גַּעַהְאָלְט בִּינְפְּטָהָלְבָעָן קָאָרְבָּעָן אַ וּוְאָר אַזְן קוּקְטְּ-אָרוֹסִים אַוִּיפְט אַזְן מַעַ וּוּטַ אִיהם גַּעַבְעָן אַ חְוֹסְפָה, וּוּטַ עַר, זָאנְט עַר, הַיְוִינְטִינְגָס יְאָהָר, אַם יְרַצְּחָה הַשְּׁמָה, קוּיְפָעָן אִיזְן אַתְּרוֹג. נָאָר די כַּאֲמָעָ (בְּתִיחָה בְּיוֹלָה די נָאָמָנְטָעָ רַופְטָעָ מַעַן וּוּ) גַּלְיְבָט נִיטְ אַין אַזְעַלְכָעָ זָאָכָעָן. נִיכָעָר, זָאנְט זִיךְ, וּוּטַ אַוְמְפָאָלְעָן אַ קָּאָזְאָרְמָעָ אַזְן מַעַנְטָשָׁעָן וּוּלְעָן

גע'הרג'עט ווערטען, איזידער א בעל-טאקסע ווועט געבען א הוספה... איזינמאָל פֿאָר רַאְשַׁהֲשָׁה אִין לַיּוֹבָעַל אַנְגַּעַקְוָמָעַן אֹוֶיפֿ אָזָא מֵין שְׂמוּעַס צְוִישָׁעַן טַאַטְעַ-מַאַמָּע.

ער : עס זאל זיך קעהרען די וועלט, מווע אויך היינטיגען סופות האבען איזין אתרונג ! זו : די וועלט ווועט זיך ניט קעהרען, אונן דו וועסט קיין אתרונג נישט האבען.

ער : איזו זאנסט דו ? ווי זשע איז אבער דער דיאן, איז מע האט מיר צו געוזאנט געבען צו שטייער אֹוֶיפֿ אִין אַתְּרוֹג ? זו : ווועט מען דאס דארפֿעַן פֿאָרְשְׁרִיבָעַן אִין סְפַּרְפָּרָאַלִּיק, אָז רַאְשַׁדְּחָדְשׁ קְרֻעְמָעַנִּיךְ האט זיך גַּעַטְרָאַפְּעַן אַ נֵּם — עס אִין גַּעַפְּגָרְטַּט אַ בְּעֵר אִין וּוְאַלְדַּר. נַאֲרַד וּוְאַס דַּעַן ? אָז אַיךְ וּוְעַל נִיט גְּלוֹבָעַן, וּוְעַל אַיךְ אַיךְ נִיט זַיִן קִין גְּרוֹיסָעַ אַפְּיקְרוֹסְטַּע.

ער : מענסט דיר יאָ גְּלוֹבָעַן אָון נִיט גְּלוֹבָעַן ; אַיךְ זַאַג דִּיר, אָז היינטיגען סופות האבען מיר אִין אַיְינָנָעַם אַתְּרוֹג.

זו : אָמַן חַלְוָאִי, פָּוּן דִּיאַן מַוְיל אִין גַּאַטְּסַ אַוְיהָעָרָעַן !

— אָמַן ! אָמַן ! — טַראָכְטַּט לַיּוֹבָעַל בֵּי זַיִךְ אִין האַרְצָעַן, אָון עס שְׂטָעַלְטַן זיך אַיהם פֿאָר, אָז דער פֿאַטְמָעַר זַיְנָעַר קוּמַט אִין שְׂחֵלָאַרְזִין, ווי אִין אַלְטָעַר שְׂטָאַדְטַּיְבָּעַלְהָבִיט, מִיט זַיִן אַיְינָנָעַם אַתְּרוֹג אָון מִיט זַיִן אַיְינָנָעַם לוֹלְבַּ, אָון חַאְטָשׁ מִשְׁהָדָעַן עַנְקָעַל דָּעַר נָאַמֵּן אִין אַיךְ פָּוּן שְׂפִיעָנָעַל-בָּאַנְקַן, פָּוּן דַּעַסְטוּעָנָעַן, אָז סַע קוּמַט צָו הַשְׁעָנוֹת אָון דָּעַר עַולְמַמְאָכָט אַ שְׁפָאַצְיָעַר מִיט דִי אַתְּרוֹנִים אַרְזָם דָּעַר בִּימָה, גַּעַתְּמַשְׁהָדִיעָנָקָעַל אַיךְ אִין קָהָן, גַּלְיָיךְ מִיט אַלְעָזָרְחַלְיִיט, אָון לַיּוֹבָעַלְסַמְּ הָאָרֶץ קוּלְטָלְטִין אָון פְּרַעַתְּתִיךְ יְהָ. פְּרַיְהָעָר, גַּעַוְיָוִנְטִיךְ, גַּעַתְּמַשְׁהָדִיעָנָקָעַל אַיךְ זַיִן פְּעַלְמָאַרְשָׁאֵל, טַרְיִיט בֵּי טַרְיִיט, דַעַם קָאָפְּ פֿאָרְדִּיסְעַן אַרְזִיףְּ מִיט גְּרוּוּסְנִילְוָתְּ, אָון זַיְנָגָט אֹוֶיפֿ זַיִן שְׁעַנְ-צִיקְעַלְדִּינָעַר שְׁטִוִּים : „הַשְׁעַנְאָ, עֲנֵיהָ סְוָרָה, הַשְׁעַנְאָ ! ” אָון קוֹיְפָּאָ נַאֲךְ אַיהם גַּעַתְּמַשְׁהָדִיעָנָקָעַל דָּעַר רַב, אַ קלְיָין אַוְיסְגָּעוּוּיִקְטַּ אַירְעַל, אַנְגְּנָעָרָקְטַּ דַעַם טַלִּית אַיבָּעָרְעַן פְּנִים. נַאֲכָלְן רַב — דָעַר דִּיאַן, אַיךְ מִיט אַ גַּעַל פֿאַרְמָעַטְ

פנימ, נאָר מיט ברײַטע אַקסלען אָוּן מיט אַ פֿעְטֶן בּוֹיך, ווּאָס טרייסעלט זיך אָונטער דער גָּלאַנְצָעַנְדרִינְגֶּר אַטְלָעֵסְעֶנְגֶּר קָאָפְּאָטֶעֶן. אָוּן נאָכְ'ן דִּיון — דִּי "פֿנִי הַעִיר", דִּי "מַזְרָחַ-לִילִיט", דִּי נְגִידִים, דער סָאָמָע צִימָעָס פֿוֹן שְׂטָאָדֶט: רַב דָּאָרוּ רַב הַעֲרֵשְׁעַלְעַס, רַב שְׁמָחָה רַב יַאֲסִילְעַס, רַב אַהֲרֹן רַב לַיְוְבָעַלְעַס. נאָכְדָעָם — דִּי דָּרְיוּ בְּעַרְעָלָס: בְּעַרְעָל דָּרְעָר נְרוּיסְעָר, בְּעַרְעָל דָּרְעָר, בְּעַרְעָל מיט דָּרְעָר באָק. נאָכְדָעָם — מִיטְעַלְמָעַסְגָּעָה בְּעַלְיְבָתִים: מענדעל פְּרוֹךְ נְחָמָה'ס, אַלְטָעָר מִינְצִי פֿעְסִילְעַס, שְׁוֹיה שְׁלָמָה דָּדוֹר'ס, וּוּלְוּעַל חַיִּסְ-בְּעַרְטְּשִׁיק'ס. אָוּן נאָכְדָעָם גַּעהַן קְלִיְינְוָאָרגָן: מְשָׁה קָאָפְּעָר, חַיִּים פְּלָאָס, עַזְרָיאָל קָאָטְשָׁקָע, מָאִיר לִיפָּ, שְׁלוֹם סְקָרִיף, שְׁמוֹאָלָס פְּעַטְרִישָׁקָע, אָוּן נאָר אָוּן נאָר, אַיִּינְס נאָר דָּאָס אַנְדָּעָר, אַ נְגִידָה נאָר אַ נְגִידָה, אַ בְּעַלְ-הַבִּית נאָר אַ בְּעַלְ-הַבִּית, אַיְתְּלִיכָּעָר לְפִי עַרְפָּו, נאָר זַיְן פְּאַרְמָעַנְעָן, ווֹי, לְחַבְדִּיל, אַיְזָן דָּרְעָר אַרְמִיעָה, בְּשַׁעַת דָּאָס חַיָּל גַּעהַט אַיְזָן דָּרְעָר מְלָחָמָה: פְּרִיהָעָר טְרֻעַטְ-אָרוּסִים דָּרְעָר פְּעַלְמָאָרְשָׁאָל, גַּעהַט נאָכְדָעָם גַּעהַן גַּעַנְעַרְאָלָעָן, נאָכְדָעָם פְּאַלְקָאָוּנוּנִיקָּעָם, אַפְּיִצְיְעָרָעָן אָוּן יוּנְקָעָס, אָוּנְטָעַר אַפְּיִצְיְעָרָעָן אָוּן פְּעַלְדָּפְּעַבָּלָס, אָוּן עַרְשָׁט נאָכְדָעָם גַּעהַן דִּי פְּרָאָסְטָע סָאָלְדָּאָטָעָן... לְיִבְלָעָן שְׁטָעָלָט זִיךְ פָּאָר, אַיְזָן פְּאָטָעָר הָאָט זִיךְ אַרְיִינְגַּעַחַאְפָט מִוּטָן אַתְּרוֹגָן צְוּוִישָׁעָן דִּי שְׁעַנְסְטָעָה בְּעַלְיְבָתִים, אַ סְּךְ פְּרִיהָעָר פָּאָר רַב יִשְׂרָאֵל דָּעַם שְׁנִיּוֹדָעָר, ווּאָס הָאָטָש עַד אַיְזָן אַ בְּעַלְמָלָאָכה אָוּן אַ נְרוּיסְעָר אַרְעָמָאָזָן, פֿוֹן דְּעַסְטוּוֹעַגְעָן, קּוֹמֶט צֹו דִּי הוֹשָׁעָנוֹת, גַּעהַט רַב יִשְׂרָאֵל דָּרְעָר שְׁנִיּוֹדָעָר גַּליַּיךְ מִוּט אַלְעָה בְּעַלְיְבָתִים מִוּט אַ פְּרַעְמָדָעָן אַתְּרוֹגָן, ווּאָס אַיְזָן אוּפְּגָעָקוּמָעָנָר בְּעַלְמָלָאָכה הָאָט אַיִּהְמָמָט דָּעַם מְכַבֵּד גַּעוּוֹן, אָפְּשָׁר דְּעַרְפָּאָר, ווּוְיָלְרַב יִשְׂרָאֵל אַיְזָן אַ שְׁעַנְעָר אַיְדָה לְיִוְתִּישָׁר אָוּן אַ נְגִאנְץ עַהְרְלִיכָּעָר. לְיִבְעָל הָאָט נִישְׁתָּאַיְינְמָאָל בָּאַמְּרָקְט, אַז עַס קּוֹמֶט צֹו הוֹשָׁעָנוֹת אָוּן דָּרְעָר עוֹלָם הַוִּיבְטָאָזָן אַרְומְצָוֹנְגָהָן אַיְזָן שְׁוֹהֵל מִיט דִּי אַתְּרוֹגִים, שְׁטוֹפְּעָן זִיךְ דִּי בְּעַלְיְבָתִים אַיְטְלִיכָּעָר ווּאָס פְּרִיהָעָר, קוֹטָעָן פְּלוֹמְרָשָׁט אַיְזָן סִידָוָר אַרְיָין, הַעַלְפָעָן דָּעַם חַזָּן זִינְגָעָן דִּי הוֹשָׁעָנוֹת מִוּט אַ דִּין קוֹלְכָּעָל, מַאֲכָעָן בְּשַׁעַת מעשה זַהָר אַ פְּרוּם פְּנִים, אָוּן חַאְפָעָן אַ קוֹק מִן הַצָּה, קְלִינְגָעָן זִיךְ

זו פארנעםען אַ רעכט שטיקעל אָרט, נעהנטער צו די פני העיר, צו די מורה-לוייט, צו די נגידים; אונז אַ זיי קומענ-אָוים אַ ביסעל וויטלייה. מאכען זיי פִּים אונז הויבען אַ געהן ניכלאַה, זיי זאלען חיליה ניט פֿאַרְשְׁפְּעַטְגֶּעָן אַונְ אַיִּין אַנדְרָעָרָעָר, אַ קְלָעַנְרָעָר, זאלַ חיליה ניט פֿאַרְשְׁאָפְּעָן זוּיְעָר אָרט. אונז אַפְּטָמָאַל טְרָעָפְּט זִיר, אַז אַיְינָעָר אַ בָּעֵל-הַבִּית הַאֲטָט אַ בִּיסְעָל פֿאַרְשְׁפְּעַטְגֶּעָן, רָוקְט עַר זִיר אַרְיָין בְּרִיחָ'שׁ מִיט אַ זְוִיטָעָל צְוֹוִישָׁעָן אַנדְרָעָר צְוֹוִיָּה בָּעֵל-יְבִתִּים, ווֹאָס ווֹאַלְטָעָן אַיהם מִפּוֹת אַרְיָינְגָּלָאָזָט, עַס זַאַל זַיְוַן אַין זַיְיָ גְּעוּוּנְדָּט...

אַז לְיִבְּעַל הַאֲטָט דָּעַרְהָעָר דַּעַט שְׁמוּס פָּוָן פֿאַטְעָר אַונְ מְוֻטָּעָר מְפַח אַיִּין אַיְגָּעָנָם אַתְּרוֹג, הַאֲטָט עַר זִיר נִישְׁתַּג עַקְאָנָט אַיְנָה-אַלְטָעָן אַונְ הַאֲטָט אַוְיסְגָּעָפְּוִיסְט אַיְן חַדְר, אַז הַיְוִינְטִיגָּעָן יוֹסְטָוב וּוּעָלָעָן זַיְיָ הַאַבָּעָן אַיִּין אַתְּרוֹג, "אַיִּין אַיְגָּעָנָם אַתְּרוֹג"; נַאֲרָקְיָינָעָר הַאֲטָט אַיהם נִשְׁתַּג גַּעַוְאָלָט נְלִוְיָבָעָן, ווֹיְבִיעַל עַר הַאֲטָט זִיר נִיט גַּעַשׂוֹוָאָרָעָן.

— ווֹאָס זַאנְט אַיְהָר אַוְיָף זַיְוַן טָאָטָעָן? — הַאַבָּעָן חַבְרָה שְׁקָצִים גַּעַרְעָדָט צְוֹוִישָׁעָן זִיר. — אַזְאַז קְבִּצְעָן שְׁבַקְבִּצְנִים, פָּוָן די קְבִּצְנִיוּוֹקָעָר קְבִּצְנִים, ווּעַט קוֹיפְּעָן אַיִּין אַיְגָּעָנָם אַתְּרוֹג! עַר מִינְטָט, אַפְּנִים, סְאִיז אַ לִימְעָנָע, אַיִּין עַפְּעַל פָּאָר אַ גְּרָאָשָׁן!

אַונְ די קְלָעַנְרָעָר יְוָנָגְלָעָר הַאַבָּעָן צְוֹוְנוֹוְנוֹגָעָן:

לְיִבְּדָרְיוֹבְּ-אַפְּדוֹרִיךְ
הַאֲטָט אַוְיסְגָּעָטָאָכָט אַ לִינְגָּעָן!
אוֹיסְגָּעָטָאָכָט אַ לִינְגָּעָן!...

אַזְוֵי הַאַבָּעָן חַבְרָה שְׁקָצִים גַּעַזְוְנָגָעָן אַונְ מַעְ הַאֲטָט אַיהם נַאֲךְ מְכַבְּד גַּעַוְעָן, ווּיְאַלְעַ מַאֲלַ, מִיט שְׁעַנְעָן עַטְלִיבָעָ פְּעַטְשָׁ, קְוּלָאָקָעָם, סְטוּסְאָקָעָם, בּוּכְעַנְצָעָם אַונְ שְׁטִישִׁפְּאָלָקָעָם. די דָּאָזִינָעָ מעַשָּׁה הַאֲטָט אַיהם, גַּעַוְוִינְטִילִיךְ, פֿאַרְדְּרָאָסָעָן, אַונְ לְיִבְּעַל הוּבְּפִּטְאָן נְלִוְיָבָעָן, אַז זַיְוַן טָאָטָעָ אַיְזָ אַפְּתְּרִילִיךְ, אַקְבִּצְעָן שְׁבַקְבִּצְנִים, אַונְ אַקְבִּצְעָן זִיר נִיט גַּלְוְסְטָעָן... ווּיְ אַיְבְּעַרְאָשָׁט אַיְזָ עַר אַפְּבִּעָר גַּעַוְוָאָרָעָן, אַז

ער איז געלומען אהיים און האט געטראפען הענוועל דעם שוחט מיט דער נאפאליאנקע אויפֿן קאָפּ זויצען מיטֿן פֿאָטער ביִם טיש און פֿאָר זוי איז געשטאנען אַ קעסטעל מיט אַתְרוֹנִים, ווֹאָס האבען זיך געלאָזֶט הערען מיט זוייער גַּעֲדֵן-דִּידִיכְה אַיבָּעֶר דער גאנצָעֶר שְׁטוּב.

ג.

די נאפאליאנקע, ווֹאָס הענוועל דער שוחט טראָנט אַוְיפֿן קאָפּ, איז אָזָא מֵין שְׁטְרִיְמָעַל, אַ מִיצְעָל אָזְעַלְכָּס, ווֹאָס איז אונָז פֿאָרְבְּלִיבָּעַן בִּירוּשָׁה פֿוֹן נאפאליַּאַן דעם ערְשָׁטָעַן. דְּאָרטָעַן, בִּי די פֿרְאַנְצְּיוֹזָעַן, איז דָּאָס מִיצְעָל שְׂוִין לְאָנֵג אָוִיס מַאְדָעַ; נָאָר בִּי אונָז, אַיְן בְּחַרְלְיוּוֹקוּעַן, האט זיך נָאָך פֿאָרוֹאַלְגָּעָרט אַיְין נאפאָר לְיאָנְקָעַן, אַבְּעָר טָאָקי מַעְהָר נִישְׁט וּוּי אִינְסָם, בִּיְהַעַנוּל דעם שוחטן. דָּאָס מִיצְעָל איז אַ לְאָנֵס אָז שְׁמָאָלָס, פֿוֹן פֿאָרָעָנט מִיט אַ שְׁפָעַלְעָל, מִיט אַ קְּנָעָפָל אָז מִיט צְוּוִי קָאַטְעַסְלָעַד. אַיך האָבָּה תְּמִיד חַשְׁגַּה אָט צַו די דְּאָזִינָעַ קָאַטְעַסְלָעַד. ווֹעֵן דָּאָס מִיצְעָל פֿאַלְטְּ-אָרְיִין צַו מַיר אַיְן די הענט חַאְטָשׁ אָוּף צְוּוִי מִינּוּט, זענען די קָאַטְעַסְלָעַד מִינּוּעַ!... אַזְוֵי האָב אַיך מַיר גַּעֲלָעָרט. הענוועל דער שוחט טְהָוָת אַבְּעָר קִיְּנָמָל נִיט אָוִיס דָּאָס מִיצְעָל פֿוֹנְסָמָקָּפּ, אָזָן מִיד ווּוִוּזָט זיך אָוִיס, אָז די קָאַטְעַסְלָעַד מִיטֿן מִיצְעָל מִיט די פָּאוֹת מִיטֿן קאָפּ זענען בִּי אִיחָם עֲפִים ווּי צְנוּוֹפְּגָעָוָאַפְּסָעָן אַיְנָה אִינְיָעָם, אָז דְּעַרְפָּאָר, אָז עַר רַעַד אָז מַאְכָּט מִיט די הענט, שָׁאַקְלָעַן זיך די פָּאוֹת אָזָן די קָאַטְעַסְלָעַד בָּאַמְּבָלָעַן זיך. רב הענוועל דער שוחט לְעַנְטִיפָּאַנְכָּנְדָעַר די גַּאנְצָעַ קְרָאָם זְיַינָעַ, קְלִיְּפָט אָוִיס אַיְין אַתְרוֹג, טְרָאָגָט אִיחָם צַו צַו דעם טָאַטָּעָן מִיט צְוּוִי פִּינְגָּעָר אָז הַיּוֹסְט אִיחָם נַעֲמָעַן דעם דְּאָזִינָעַן אַתְרוֹג.

— אַט דעם אַתְרוֹג וְאַלְט אַיְחָר נַעֲמָעַן, רב מִשְׁה-יְעַנְקָעַל, ווּעַט אַיְחָר האבען הנאה, ווֹאָרוּם עַר אַיז, זְאָג אַיך אַיך, אַיְין אַנְטִיךְ!

אַיְין אַנְטִיךְ שְׁבָאַנְטִיךְ!

— אַפְּבָר אַקָּרְפִּירָעֶר ? — פֿרְעָנֵט דָּעַר טָאַטָּע אָוֹן בָּאַטְּרָאָכְטַּע דָּעַם אַתְּרוֹגַן פּוֹן אַלְעַזְוִיטָעַן, וּוֹי מַעַג בָּאַטְּרָאָכְטַּע אַכְּרִילִיאָנָט, אָוֹן דַּי העַט צִיטָעָרָעַן אַיְהָם פָּאָר פְּרִיד.

— נַאֲךָ אַמִּין קָרְפִּירָעֶר ! — מַאֲכָט דָּאָס מַיְצָעַל מַיְטַּע גַּלְעַטְּעָרָעַל, אָוֹן דַּי קָאַטְּעַסְלָעַק בָּאַמְּבָלְעַן זַיְד. — אַקָּרְפִּירָעֶר שְׁבָקָאַרְפִּירָעֶר ! צְוֹוְישָׁעַן קָרְפִּירָעֶר אַקָּרְפִּירָעֶר !

משה-יענקעל דער נאמן שפֿיעַנְעַלט זַיְד אַיְנָס אַתְּרוֹגַן, קָאָן זַיְד אַיְהָם זַאת נִישְׁטַע אַנְקוּעַן, רַופְּטָצַו בָּתְּהִ-בְּיוֹלָהּ אָוֹן וּוּיְזָטָאָן אַיְהָר מַיְטַע אַגְּלִיקָלִיךְ שְׁמַיְוְיכָלָעַ אַיְפָן אַתְּרוֹגַן, וּוֹי מַעַג וּוּיְזָטָאָן אַוְיָף וּזְהָר אַרְיִיכָעַן פָּעַרְמוֹאָר, אַצְּיָעָרָנוֹן, אַיְזָן אַבְּנָ-טּוֹב, אַדְרָעָר וּוֹי אַוְיָף אַשְׁעַן טִיעָרָקִינְדַּע, אַטְּרִיסְטַּע. בָּתְּהִ-בְּיוֹלָהּ גַּעַתְּמִיצְעַד אַהֲן וּוּעַרְטָעָר, צִיהְטָאָוִיסְטַּע דַּי הַאֲנָטַט פָּאוֹאַלְלָנְקָעַ, וּוֹיְלָעַנְעַן דָּעַם אַתְּרוֹגַן אַיְזָן אַרְיוֹן, נִיטָעַן אַיְהָר נִישְׁטַע : „פָּאוֹאַלְלָנְקָעַ מַיְטַע דַּי הַעַנְטַע ! אַשְׁמָעַק, אַוְיָבַדְוּ וּוּילְסָטְטַע“... בָּתְּהִ-בְּיוֹלָהּ בָּאַנְגָּעָנָט זַיְד חַאְטָשָׁ מַיְטַע אַשְׁמָעַק, אָוֹן מַירָעַן נִיטָעַן אַפְּיָלוּ קִיְיָן שְׁמָעַק אַיְיךְ נִישְׁטַע טָהָוָן. מַיְיךְ לְאַזְטַע מַעַן אַפְּיָלוּ נִיטָעַן צָו, אַיְיךְ זָאָל נִיטָעַן צָו נַאֲהָעָנָט, אַיְיךְ זָאָל נִאָר נִיטָעַן קַוְקָעַן אַפְּיָלוּ, וּוּאָרוּם סָאַיזְוּ מַסּוֹפֶן נַפְשָׁ !

— שְׁוִין, אַטְּ אַיְזָן עַר דַּא ! — זַאנְטָדַי מַאְמָעַ, — אַטְּ לְאֹז אַיְהָם נִאָר צָו, בִּיסְטַט עַר אָפְּ דָעַם פִּיטָומַס פּוֹנָס אַתְּרוֹגַן ! ...

— לְאֹז נִאָט הַוְּתָעָן ! — זַאנְטָדַי דָעַר טָאַטָּע, אַיְבעַרְנָעַשְׁרָאַסְעָן פּוֹן אַבְּיוֹן וּוּאָרטַט.

— שְׁוּמָר וּמְצִיל זַיְן ! — הַעַלְפָט צָו דָאָס מַיְצָעַל, אָוֹן דַי קָאַטְּעַסְלָעַק בָּאַמְּבָלְעַן זַיְד. רַבְּ הַעַנוּעַל שְׁעַנְקָט אַבִּיסְעַל קַלְאַטְּשָׁע אַוְיָף אַיְינְצָוּוּוּיְקָלְעַן דָעַם אַתְּרוֹגַן, אָוֹן דָעַר רִיחָה, דָעַר גַּנְדְּרָנְדִּיחָה, צְעַנְעָהָט זַיְד אַיְן אַלְעַז וּוּינְקָלְעַק.

וּוֹי אַכְּרִילִיאָנָט, וּוֹי אַזְעַטְּעַנְעַט שְׂטִיְיָן, וּוֹי אַטְּיוּעָרָעַן פְּקָדוֹן, וּוֹאָס מַעַג הַאֲטַט אַיְהָם אַיְבעַרְנָעַשְׁרָאַסְעָן בָּאַהֲלָלָטָע אָוֹן אַפְּרָה הַיְּתָעָן, וּוֹי דָאָס שְׁוּאַרְצָאַפְּעַל פּוֹנָס אַוְיָן, וּוֹאָס אַז טָאַמְעָר וּוּעַרְט

עם חיליה פארפאלאען, איז מען ניט זיבער מיט'ן ליעבען, — איזו
האט מען גענומען דעם שמעקענדיגען אתרוג, אינגעעהילט אין
קלאָטשע, ווי מע הילט-איין א ציטעריג קינד, אַ בּוֹנִיחֶידּ עַל, ס'זָּאַל
זיך חיליה ניט צוקיהלען דאס העלזעיג, און מע האט פאוואָלינקע
אויסגעבעט און באָלענט אין אַ שענע קוילעכינע הילצערנע געַד
טָאַקְטָע גַּעֲפָאַרְבְּטָע פּוֹשְׁקָע פּוֹן צֻקָּעַ. דעם צוקער האט מען
געבעטען מחליה, און דעם אתרוג האט מען אַרְיִינְגְּעַבְּטָעַן, ווי אַ
לייעפהָאַרְצִינְגַּעַן נאָסְטַן: בְּרוֹךְ הַבָּא, רְבָּ אַתְּרוֹג! אַרְיִין, אַרְיִין,
איין פּוֹשְׁקָע אַרְיִין! רעכט אַיְינְגְּעַדְעַקְט מִיטּ קְלָאָטְשָׁע, צוֹנְעַדְעַקְט
מִיטּ עַדְעַל, אַרְיִינְגְּשַׁטְעַלְט אין דער גַּלְעֹזְרָנָעַ שאָפָע, צוֹנְעַדְעַקְט
מאָכְטַן דאס טִירָעַל — און אַ גּוֹטָעַן טָאנַן!

— איך האָבּ מַוְרָאּ, דער משׂוּמָד (דאָם מַיְנָטּ מעַן מֵיד) זָאַל
זיך ניט דָּאָפְּיוּזָעַן צוּ דער שאָפָע, חַלְילָה, און נִישְׁטָ אַפְּבִּיסְׁעַן דעם
פִּיטּוֹם פּוֹנְסָמְט אַתְּרוֹג! ... — אַזְוִי מַהוּט אַ זָּאָגּ דִּי מַאְמָעַ נַאֲרַךְ אַ מַּאֲלָךְ
און נעטַט לייבְּלָעַן פָּאָר אַ האָנט אַונְן שלעַפְט אַיְהָם אַפְּ פּוֹן דער
שָׁאָפָע.

וּוֹי אַ קָּאַז, אַזְוִי דערשְׁמַעַט פּוֹטָעַר, שְׁפְּרִינְגְּטּ זַי אַרְאָפּ פּוֹנְסָמְט
פְּרִוּפְּעַטְשִׁיקּ, גַּלְיוּכְּטּ זַי אַיְסָמּ דַעַם דַּוְקָעַן, הוּוּבְּטּ זַי אַזְוּמָדּ
דרעהָעַן, רִיְבָּעַן זַיְךְ, קוּסְעַן אִיטְלִיכְעַן באָזְוּנְדָעַר אַיְן דִּי אוּוּנְגַּעַן
אַרְיִין אַונְן באָלְעַקְעַן זַיְךְ, — אַזְוִי האָט נַעֲפָךְ לייבְּעַל אַ הַבְּשָׁע
צִוְּיטָן זַיְךְ אַרְוֹמְנְעַדְרָהָט גַּעֲבָעַן דער שאָפָע, אַרְיִינְגְּעַקְט אַיְנְסָמְט
גַּלְעֹזָעַן טִירָעַל, גַּעַשְׁמִיּוֹכְעַלְט צוּ דער פּוֹשְׁקָע מִיטּ עַל אַתְּרוֹג, אַזְוִי
לְאָנְגָּג, בְּזַי דִּי מַאְמָעַ זַיְינָעַ האָט דַּאֲסָמְט דַּעְרוֹזָהָעַן, האָט זַי אַ זָּאָגּ
גַּעַמְהָאָזּ מַשְׁהָהִיעַנְקָלְעַן, אַזְוִי דער ווּוּיְסְעַרְדִּיבְּרָהִינְקָה האָט חַשׁ זַיְךְ
דָּאָפְּיוּזָעַן צוּמָא אַתְּרוֹג. האָט מַשְׁהָהִיעַנְקָלְעַן אַנְגְּשָׁרִינְגַּעַן אוּוֹפּ אַיְהָם:
„איַן חַדְרָ אַרְיִין, דוּ שְׁקָאַז אַיְינָעַר, נִיט גַּעַדְאָכְט זָאַלְסָט דוּ
וּוּרָעַן!“ ... אַ קָּאַטָּא, הַיִּסְטָ דָסְטּ, פּוֹן דער פּוֹטָעַר! ...

לייבְּעַל בוֹגְטָאַיִין דעם קָאָפּ, לְאַזְוּט-אַרְאָפּ דִּי אוּוּנְגַּעַן אַזְוּסָמְעַם
געַהְטָאַזְוּס אַיְן חַדְרָ אַרְיִין.

.ד.

או איך האב געלערענט אין חומש די ערשות טרדה פון בראשית, פלעג איך מיר ניט איין מאָל טראכטען: וואָס וואָלט געווען, למשל, וווען נאט האט באֶזעצעט אָדָם הראשׂען ען מיט זיין פרוי אוין גנדען — ער זאל זוי ניט געווען אַנְזָאָגָעָן, פון וואָסערע פירות זוי מעגען יאָ עסען אָוּן פון וואָסערע פירות זוי טאָרָעָן ניט עסען? די שלְאָאנְגָּו וואָלט דעםְאָלְטָן גְּנוּווֹס קִיּוֹן שְׁלִיחָה ניט גַּהֲאָטָן, זוי וואָלט ניט אַנְגָּרָעָט כֹּהֵן, זוי זאל פָּאָרוֹזָבָעָן פּוֹנְסָם עַיְהָרָעָת, כֹּהֵן וואָלט ניט אַונְטָרָגָעָטָרָאָגָעָן אַיהֲרָמָאָן דָּאָס עַפְּלָעָן, נאט וואָלט זיך ניט צַעְבִּיוּעָרָט אַוִּיפָּה זוי, מַעַן וואָלט זוי ניט אַרְוִיסְגָּעָד טְרִיבָעָן פּוֹנְסָם וַיְוִינְגָּרָעָטָן, אָוּן מִיר וואָלטען נאָך אָפְּשָׁר עַד הַיּוֹם גַּשְׁפָּאַצְיָעָרָט אַיִן גַּנְדָּעָן. די טָאָטָעָם וואָלטען גַּעַזְעָסָעָן מַסְתָּמוֹא אָוּן גַּעַלְעָרָעָטָן, די מַאְמָעָם וואָלטען גַּעַדְבִּיטָן זָאָקָעָן, אָדָרָעָר גַּעַד פְּלִיקָטָט פַּעַדְעָרָעָן, אָוּן מִיר, יָוְנָגָלָעָה, וַיְוִיסְעַדְבָּרָה/נִקְמָה, וואָלטען גַּעַקְלָעָטָרָט אַוִּיפָּה די בָּעָרָג, אַוִּיפָּה די חָרָרָט, גַּעַרְסָעָן טִוְּטָלָעָן, גַּעַנְעָסָעָן מַיְלָגָרָאָמָעָן, אַנְגָּנְשָׁטוֹפְּטָט פּוֹלָעָן קַעַשְׁעָנָעָם מִיט בָּאַקְסָעָרָעָן אָוּן גַּעַבָּאָרָעָן זיך גַּאנְצָעָטָן אַיִּינְסָטָן טִיךְ פִּישְׁוֹן...

די עַטְלִיבָעָן וַוְרָטָעָר, ווָאָס בַּתְּהִ-בְּיִילָהָה אָט אַ זָּאָג גַּעַתָּה אָז צָו אַיהֲרָמָאָן: „אָט לֹאָוִוָּהָ נָאָרָצָו, בִּיסְטָט עַר אָפְּ דָעָם פִּיטָּוּמָן פּוֹנְסָם אַתְּרוֹגָן“, זְעַנְעָן גַּעַוְוָעָן פָּאָר לַיְוְבָלָעָן אַ סְמִיחָמָות, אַ גִּיפְּטָאָן די בִּינְעָרָאָרָיָן.

פּוֹנָן יְעַנְעָרָמִינְוֹט אַיִּינְהָאָט זיך דָעָר „פִּיטָּוּמָן פּוֹנְסָם אַתְּרוֹגָן“ באֶזעצעט בַּיִּי לַיְוְבָלָעָן אַיִּינְהָאָט, נִישְׁתָּאָרָזְקָרָאָכָעָן פּוֹנָן זְיִינְעָן גַּעַדְאָנְקָעָן אַוִּיפָּה קִיּוֹן מִינְוֹט, בִּינְאָכָט גַּעַפְּמוֹעָן צָו חָלוֹם, גַּעַטְאָרָעָט אַיהֲם, גַּעַשְׁלָעָפְּטָט בַּיִּי די פָּאָלְעָם: „דוֹ הַאֲסָט מִיךְ נִישְׁתָּאָרָעָטָן, נִאָרְיָשְׁוֹ? דָעָס בְּפּוֹנָן אַיִּרָה, אַיִּרָה, פִּיטָּוּמָן!“... לַיְוְבָלָעָן קַעְהָרָט זיך אַיְבָּעָר אַוִּיפָּה דָעָר אַנְדָּעָרָר זְוִוָּת, קַרְעָבָצָט אָוּן וַוְרָטָט אַנְשָׁלָאָפְּעָעָן, טָאָרָעָט מַעַן אַיהֲם וַוְרָטָר: „שְׁטָעה אַוִּיפָּה, נִאָרְיָשְׁוֹ, גַּעַה עַפְּעָן...

אויפֿ דַי שָׁפֶעֶן, נַעֲמָדָרְוִים דַעַם אַתְּרוֹג אָוּן בֵּיס מִיךְ אָפֶן, וּוּעַסְטַדְאָפֶן
דו זיך מחהה זיין!"...

איין דער פְּרִיה, אָז לַיְבָעֵל שְׁטַעַהַטְ-אוֹיפֿ אָוּן נַיסְטַדְאָפֶן גַּעַנְעַל-
וּוּאַסְעַר, חַאַפְטַ עַר זַיךְ צָום דַעֲוֹנוּן, נַעַמְטַ דַּאַסְ אַנְבִּיְסַעַן מִיטַ
זַיךְ, חַאַפְטַ אַ קָּוקְ פַּאַרְבִּיגְהַעַנְדִּינְ אַחַיַּן, אַיְן שָׁפֶעֶן, דַוְרַךְ דַעַם
גַּלְעַזְעַנְעַם טִירַעַל, אוֹיפֿ דַעַר פַּוְשָׁקָעַ וּוּינְקַטְ צַו אַיְהָם, רַופְטַ אַיְהָם, מַאַכְטַ
זַיךְ אַיְהָם אַוִּים, אָז דַי פַּוְשָׁקָעַ וּוּינְקַטְ צַו אַיְהָם, רַופְטַ אַיְהָם, מַאַכְטַ
מִיטַ אַוִּינְגַּעַן: "אַהֲרָן! ... אַהֲרָן, בַּחוֹרְעַל!"... לַיְבָעֵל נַעַמְטַ דַי
פִּים אוֹיפֿ דַי פְּלִיאַיְצָעַם אָוּן מַאַרְשַׁ אַיְן חַדְרַ אַרְיוֹן.

איַינְמַאַל אַיְן אַ שְׁעַנְעַם פְּרִיהַמְּאַרְגַּנְעַן, אָז לַיְבָעֵל אַיְן אוֹיפֿ-
גַּשְׁטַאַנְעַן, הַאַטְ עַר דַעֲרוֹעַהַעַן, אָז עַר אַיְן אַיְנְעַרְ אַלְיַיְן, אַיְינְעַרְ,
אַלְיַיְן אוֹיפֿ דַעַר נַאַנְצַעַר שְׁטוּבְ, דַעַר טַאַטְעַ אַיְן פְּרַאַיְעַטְ,
דיַ מַאַמְעַ — אַיְן מַאַרְקַ, דיַ דִּיעַנְסְטַ-אִידְיַינְעַ פְּאַרְעַטְ זַיךְ אַיְן קִיךְ,
דַאַסְ קַלְיַיְנַעְ קַיְנַד אַיְן וּוּינְגַּעַלְ לַיְנַטְ פַּאַרְוּוֹאַרְפַּעַן דַי הַעַנְטַלְעַדְ
אַרְוֹוֹתְ, שְׁלַאַפְטַ אַיְן שְׁמַיְיכַעַלְטַ, לְאַכְטַ פֻּנְסַ שְׁלַאַתְ. "מַלְאַכְבִּים
שְׁפִיעַלְעַן זַיךְ מִיטַ דַעַם" — טְרַאַכְטַ זַיךְ לַיְבָעֵל, נַיסְטַדְאָפֶן גַּעַנְעַל-
וּוּאַסְעַר אָוּן חַאַפְטַ אַ קָּסְ אַהֲנִצְוַ, אַיְן שָׁפֶעֶן אַרְיוֹן, דַוְרַךְ דַעַם
גַּלְעַזְעַנְעַם טִירַעַל, אָוּן דַעֲרוֹעַהַטְ דַי פַּוְשָׁקָעַ. זַיךְ וּוּינְקַטְ צַו אַיְהָם,
רַופְטַ אַיְהָם, מַאַכְטַ מִיטַ אַוִּינְגַּעַן: "אַהֲרָן! ... אַהֲרָן, בַּחוֹרְעַל!"...
פָּאוֹוְאַלְיַנְקַעְ, פָּאוֹוְאַלְיַנְקַעְ גַּעַתְהַטְ לַיְבָעֵל צַו דַעַר שָׁפֶעֶן, עַפְעַנְטַ-
אוֹיפֿ דַאַסְ נַלְעַוְרַנְעַ טִירַעַל, נַעֲמָדָרְוִים דַי פַּוְשָׁקָעַ, דַי שְׁעַנְעַ
קַיְוַעַכְיַנְעַ הַילְצַעַרְנַעְ גַּעַטְאַקְטַעְ גַּעַפְאַרְבְּטַעְ פַּוְשָׁקָעַ, עַפְעַנְטַ-אוֹיפֿ
דַאַסְ דַעַקְעַלְ, אָוּן אַיְדַעַרְ עַר דַעַקְטַ נַאַךְ אָפֶן דַי קַלְאַטְשַׁעְ פֻּנְסַ
אַתְּרוֹגְ, טַהַוְתְ אַיְהָם אַ זַעַזְ אַיְן נַאַזְ אַרְיוֹן אַ רִיחַ, אַ שְׁטַאַרְקַעְ,
שְׁאַרְפַּעַרְ רִיחַ, אַ גַּנְעַדְנִידְרִיחַ; אָוּן אַיְדַעַרְ עַר קוּקַטְ זַיךְ אַרְוםְ, אַיְן
שְׁוַיְן דַעַר אַתְּרוֹגְ בַיְ אַיְהָם אַיְן הַאַנְטַ אָוּן דַעַר פִּיטּוֹם טַהַוְתְ אַיְהָם
אַ שְׁפַרְוָנְגַ אַיְן פְּנִים אַרְיוֹן:

— וּוַיְלַסְטַ האַבְעַן הַנְּאַחַ ? וּוַיְלַסְטַ פִּיהַלְעַן אַ טָּמֵן גַּנְעַדְן ?
נַעַם בֵּיס מִיךְ אָפֶן ! הַאַבְ קַיְן מַוְרָא נִיטַ, נַאַרְיַשְׁוִין, קַיְנְעַרְ וּוּעַט

ニישט וויסען ! סיון בְּנֵאָדָם ווועט ניישט זעהען ! קיין פוינגעל ווועט
ニישט אויסזאנגען ! ...

וואס איז געווען, ווילט איהר וויסען ? צי האב איך אפונען
ביסען דעם פיטום פונ'ס אתרונג, צי האב איך זיך אינגעעהאלטען
און ניט אפונגעיסען דעם פיטום פונ'ס אתרונג ? ... איך וואלט
וואלען וויסען, וואס וואלט איהר געתהאן איז מאין ארט, וווען מע
זאל איז אאנזאנגען צעהן מאל, איהר זאלט זיך ניט דערוועגען אפר
בייסען דעם פיטום פונ'ס אתרונג ? איהר וואלט ניט וואלען וויסען,
וואס פאר א טעם עס האט א פיטום פון איז אתרונג ? ...

ת.

משה-היינקעל דער נאמן, וואס דיענט איז פראיעקט, איז ניט
איס שטאנדר אליאין צו בויען זיך א סופה. א סופה לאן בויען דער
שבען, זלמן דער סטאלער ; ער איז ניט קליאין. זלמן דער סטאלער
האט א סך ברעטער, איז מיר געבען צושטייער א צוויי ציכלאָך מיט
ליילעכער און מיט קאָלֶרֶעֶם אוויו אַרְמְצִוָּשָׁלְאָגָעָן די ווענט. בתיה-
ביילה די נאמנ'טע ווועט איהם דערפֿאָר אַפְּבָאָקָעָן חלה אויף יוסט
טוב — זלמן דער סטאלער איז ניט לאָג געבליבען איז זלמן
מיט אכט קינדרער — און העלפֿעָן דער עלטערער טאָכטער צביה
אנפֿילען די פיש, וואָרום איזו פילען פיש, ווי בתיה-ביילה די
נאָמָנ'טע, פֿילְטֿ קִינְעָרֿ נִיט אֵין כְּתָרְלְעָוָסָעֿ. הײַנט וואס איז
ווערטה דאס אתרונג-בענטשען ?
— איהר האט א חלק אינ'ס אתרונג גלייך מיט אונז, — זאנט
בתיה-ביילה די נאמנ'טע צו זלמן דעם סטאלער.
— אויף צו בענטשען, — פֿאָרְרָעָכְט איהר משה-היינקעל דער
נאָמָן.

— וואס דען, אויף צו עסען? — רופט זיך אן דער סטאלאער פון זיין זיט.

ニישט נאך זלטן אליען האט זיך אויסנגעבעט א בעטעל אתרוג בענטשען אין סופה; דערויוף האבען אַרוֹיְסֶגֶעָקֶוּסֶט אויך די קינדרער זיינען, ווי מע קוֹקְטָאָרוּס אַוִוֵּחַ מִשְׁיחָן: אַ קְלִיְינִינְגִּיקִיט אָזָא גְּלִיך — האַלְטָעָן אין אַיִן האַנט דעם אַתְּרָוג, אין דער אַנדְרָעָר האַנט דעם לוֹבָּ, מאָכָעָן אַ בְּרָכָה „על נְטִילַת לוֹבָּ“ אָנוּ גַּעֲבָעָן אַ טְּרִיוֹסְעָל: טְרָרָר!... „וּוִיפְּיוּל טְעֵגָה האַבעָן מֵיר נָאָך צָו סּוֹפּוֹת?“ — האַט אַיִינָרָג גַּעֲפָרָעָט בְּיָם אַנְדָּרָעָן אָנוּ גַּעֲצָהָלָט די טְעָן.

דען טאג וואס ערבעט סּוֹפּוֹת האַט דער טְאָטָע זיך פָּאָרְנוּמָעָן מיט אויסביבינדען דעם לוֹבָּ, צוֹנוֹיְפְּקָלְוִיבָעָן די פִּיעָר מִינִים אָנוּ צָו גְּרוּיְטָעָן אַלְסְדִּיןָן אוֹוֵיפְּן שְׁעַנְסְּטָעָן אָפָּן. דעם צוֹנוֹקְלָוִיבָעָנָעָט אַוִיבָעָן אוֹוֵיפְּ אַזְּיָיט, ווי שְׁאָפָּע, אַיִן אַ ווּוַיְנְקָלְעָל, אַ בִּיסְעָל צוֹנוֹעַשְׁפָּאָרָט אוֹוֵיפְּ אַזְּיָיט, ווי אַ לְּעַבְּדִינָרָג נְפָשָׁ שְׁפָּאָרָט זיך צָו אַ בִּיסְעָל אַפְּרוֹהָעָן. לִיְבָלָעָן האַט ער פָּאָרְשָׁפָּאָרָט אַנוֹזָגָעָן, ער זָאָל זיך צָו נִיט דְּעַרְוּוֹעָגָעָן צְרוּחָהָרָעָן צָוּם לוֹבָּ, ווֹאָרוּם אָזָ לִיְבָלָעָל ווֹעָלָעָן, ווֹאָלָט ער נִישְׁטָעָנָט אָזְוֵי הוֹיךְ דְּעַרְלָאָנָגָעָן, אָנוּ אָזָ ער זָאָל אַפְּיָלוּ ווֹעָלָעָן צָו שְׁטָעָלָעָן אַ בְּעַנְקָעָל צָו דַּעַר שְׁאָפָּע אָנוּ אַרוֹיְפְּקָלְעָטָעָרָעָן, ווֹאָלָט דַּעַר פָּוֹן אוֹיךְ גַּאֲרְנִישְׁטָט גַּעַוּוֹאָרָעָן: דָּאָס בְּעַנְקָעָל ווֹאָלָט נָאָר אַומְנָעָן פָּאָלָעָן, אָנוּ ער ווֹאָלָט גַּעַנְעָבָעָן אַ פְּרָאָל אַיִן דַּעַר ערְד אַרְיָין, ווֹאָלָט זיך ברְעָכָעָן האַלְזָאוֹן-נָאָקָעָן אָנוּ ווֹאָלָט נָאָך גַּעַחְאָפָּט אַ מִיאָסָעָן פְּסָק, אָז ער ווֹאָלָט פָּאָרְזָאָגָעָן קִינְדָּס קִינְדָּס!

נָאָך אַ זָּאָך אַיִן גַּעַוּוֹעָן, פָּאָר ווֹאָס לִיְבָעָל האַט גַּעַלְאָזָט צָו רֹוח דעם לוֹבָּ: סְאִיז אַיהם אַפְּיָלוּ אַיִן קָאָפָּ אַרְיָין נִישְׁטָעָן קְרָאָכָעָן קִיּוֹן לוֹבָּ. אַיהם האַט אַיִן אַנְדָּרָג מַחְשָׁבָה גַּעַפְּיקָט אַיִן קָאָפָּ: „וְוָאָס ווּעַט זִיּוֹן, טְאָמָעָר, חְלִילָה, חָאָפָּט מַעַן זיך צָוּם פִּיטּוּם פָּוֹנְמָ אַתְּרָוג אָנוּ מַעַד דְּעַרְזָוָהָת, אָז ער אַיִן, מַחְלָה, אַיִן

אַפְנֵעַבִּיס עָנָעֶר ?" ... אַמְתָה , לַיְבָעֵל הָאָט אַפְיָלוּ דֻּעַם אַפְנֵעַבִּיס עַנְעַם פִּיטּוֹם תִּיכְפָּא וּמִיד צָוְגַּעַל עַפְטַט צָוְרִיךְ צָוְמָת אַתְרוֹג מִיט שְׁפִיעַכְיַץ — נַאֲרַד וּוֹעֵר וּוֹיִסְטַם , צִי וּוֹעֵט עַר זֹךְ אַוִּיפְ שְׁפִיעַכְיַץ וּוֹעַלְעַן הַאלְלָעַן ? ... גַּוּאַלְחַד , וּוֹאָס וּוֹעֵט זַיְן ? וּוֹאָס פָּאָר אַתְרוֹץ וּוֹעֵט עַר זַאֲנָעַן ? וּוֹי אַזְוִי וּוֹעֵט עַר גַּאֲרַקְאַנְעַן קַוְקַעַן אַיְן דִּי אַוְיָגַעַן אַרְיַין דֻּעַם טַאַטְעַן אַיְן דַּעַר מַאֲכַעַן אַיְן אַפְלַיְקַעַן עַן , זַאֲנָעַן , אַז עַר וּוֹיִסְטַם נִיטְ פָּוּן קִיְּן פּוֹתָר אַיְן פָּוּן קִיְּן חַלּוֹם ? וּוֹעֵר וּוֹעֵט אַיְהָם גַּלְוִיבָעַן אַוִּיפְ שְׁיַינְעַן נַאֲמָנוֹת ? אַזְוִי וּוֹאָס הָאָט עַר דַּאַס בָּאַדְאָרָפְטַט טַהַיַּן ? וּוֹאָס אַיְזָהָם דַּעֲרָפָן אַרְוִיְסַעְקָוּמָעַן ? וּוֹאָס פָּאָר אַטְעַם הָאָט אַפְיָלוֹם פָּוּן אַיְין אַתְרוֹג , אַז בָּסְדַּחְפֵּל אַיְזָהָר — פָּעַ, בִּימְעַר גַּאֲלַי אַבְיוֹעַ וּוֹיְסַטְעַ חַלְשָׁת ! אַוְמוֹיסְטַאַוְמִינִישַׁט גַּעַנוֹמָעַן אַיְן קָאַלְיַעַן אַמְּאַכְטַט אַפְרַי , גַּעֲ'פְּסַלְיַט אַיְין אַתְרוֹג , אַזָּא שְׁעַנְעַם אַתְרוֹג ! אַזְוִי אַז דַּעַר אַתְרוֹג אַיְזָהָר גַּעֲ'פְּסַלְיַט — דַּאַס אַיְזָהָר לַיְבָעֵל שְׁוִין גַּעַוְאַהְרָעַ גַּעַוְאַרְעַן אַיְן חַדְרַ פָּוּן זַיְינְעַן חַבְדִּים . הַיְינְטַזְוּן צַו וּוֹאָס הָאָט אַיְהָם גַּעַטְוִיגְט ? צַו וּוֹאָס הָאָט עַר דַּאַס בָּאַדְאָרָפְט ? ... עַם הָאָט זֹיךְ אַיְהָם גַּעַדְאַכְטַט , אַז עַר אַיְזָהָר „הַרְגַּנִּינְשַׁבָּי“ : גַּעַנוֹמָעַן אַלְעַיְעַ בְּעַדְיָגָעַ וְאַךְ , אַפְנֵעַבִּיס עַן דַּאַס קַעְפָּעֵל אַזְוִי צַוְגַּעַנוֹמָעַן בַּיִּדְעַם דַּעַם דַּאַס חַיּוֹת . פָּאָר וּוֹאָס ? פָּאָר וּוֹעֵן ? וּוֹאָס הָאָט דַּאַס אַיְהָם גַּעַטְהָאָן ? ... אַוְמַעְטָוֹם אַיְן אַלְעַיְעַ מִינְוֹתַהָּאָט עַר גַּעַוְעָהָעַן פָּאָר זֹיךְ דֻּעַם אַפְנֵעַ בְּיַסְעַנְעַם פִּיטּוֹם , דֻּעַם טַוְידַטְעַן אַתְרוֹג , גַּעַל וּוֹיִוְאָפְסַם , אַחַן אַטְרָאַפְעַן חַיּוֹת , אַמְתָה , אַבְרִימִינְן , אַבְרִימִינְן ! ...

בִּינְגָאַכְט אַיְן שְׁלָאָפַט אַיְזָהָר אַז דַּעַר אַתְרוֹג גַּעַקוֹמָעַן צַו אַיְהָם צַו חַלּוֹם , אַיְהָם גַּעַטְאַרְעַט אַזְוּנְעַל עַפְטַט פָּאַרְיַעַן אַרְבָּעַן , גַּעַעוֹעַקְט אַיְהָם : „וּוֹאָס הָאָסְטַט דַּו גַּעַהְאָט צַו מִיר ? פָּאָר וּוֹאָס הָאָסְטַט דַּו אַפְנֵעַבִּיס עַן מִיְּן פִּיטּוֹם ? אַיךְ בֵּין דַּאַךְ שְׁוִין אַיְצְטָעַר פְּסָול , פְּסָול , פְּסָול ! ...“ לַיְבָעֵל קַעְהָרָט זֹיךְ אַיְבָעַר אַוִּיאָה דַּעַר אַנְדָעַר זֹוִיט , קַרְעַכְעַט אַזְוּנְט אַזְוּנְט אַנְשָׁלָאַפְעַן , טַאַרְעַט מַעַן אַיְהָם וּוֹיְדָעַר : „קַוְילָעָר ! וּוֹאָס הָאָסְטַט דַּו גַּעַהְאָט צַו מִיְּן פִּיטּוֹם ? צַו מִיְּן פִּיטּוֹם ? צַו מִיְּן פִּיטּוֹם ? ...“

ג.

געפלומען דער ערישטער טאג סופות. נאך דעם פיננאכטיגען פרעטען אויז אויפגענאנגען די זוּן אוֹיפֿן לוייטערען בלוייען הימעל אוֹן באָגָאנָסָעָן די ערְד מִיט אַ פְּרִיְילְבָּעָר מְחִיה'/דִּינְגָּר לִיכְטִינְקִיּוֹט, ווֹאָס צֻעְנָהָת זִיךְ אֵין יַעֲדָעָן אֶבְרָאָן פִּילְטָאָן דָּאָס הָאָרֶץ מִיט אַ מְשׁוֹנָה נְעִפּוֹהַל, מִיט אַ מְאַדְרָנָע בְּעַנְסָעַנִּישׁ נאָךְ דַּעַם אַיְבָּעָרְגָּלָאָר בענעם זומער. די זוּן לִיכְבָּט, נָאָר וּזְאַרְעָמָעָן וּזְאַרְעָמָט זִיךְ נִיט. »וַיְיָ אַ שְׂטִיפְמָאָמָעָ«, זָאָנָט מַעַן בַּי אָוָנוֹ אֵין תְּחִרְלָעָוּקָע. נִישְׁטָאָ יַעַנְעָ וּזְאַרְעָמָקִיּוֹט, ווֹאָס זְוּמָעָרְלָעָפּ ! מַעַן זַעַחַט נִישְׁטָאָ יַעַנְעָ גְּרִינְקִיּוֹט, ווֹאָס זְוּמָעָרְלָעָפּ ! מַעַן הָעָרָת נִישְׁטָאָ דָּאָס פִּישְׁטָשָׁעָן פָּוּן די פּוֹיְגָעָלָעָן, ווֹאָס זְוּמָעָרְלָעָפּ ! אַלְעָז, אַלְעָז אֵין אַוּעָס מִיטָּן עַרְשָׁטָעָן בְּלָאָז פָּוּן דַּעַם עַרְשָׁטָעָן טָאגּוֹן חֹדְשָׁ אַלְעָז, אֵוֹן נִישְׁטָאָ אַזְוִי גִּיד וּוּעַט זִיךְ אָוֹן יַעַנְעָמָעָס פָּוּן די פּוֹיְגָעָלָעָן. די ערְד וּוּעַט זִיךְ נָאָר גְּרָאָז אָוֹן יַעַנְעָמָעָס פָּוּן די דִּינְגָּלָעָן. גְּעַנְגָּוֹן שְׁנִיאָיָעָן וּוּעַט נָאָךְ זַיְוִין בַּיּוֹן דַּעְמָאָלָט, שְׁנִיאָיָעָן מִיט וּוּינְטָעָן, מִיט בּוּרָעָם, מִיט זָאוּעוּרָכוּבָּעָם. עַם וּוּעַט נָאָךְ גְּעַנְגָּוֹן בְּלָאָזָעָן אָוֹן דְּרָעָהָעָן אָוֹן פִּיְפָעָן אָוֹן קָהָרָעָן די וּוּלְעָט, בַּיּוֹן די ערְד וּוּעַט זִיךְ אַוִּיפְחָאָפְעָן פָּוּן אַיְהָרָ קָאָלְטָעָן שְׁלָאָת, אַרְאָפְוֹזָאָרְפָּעָן פָּוּן זִיךְ די קָאָלְטָעָ גְּעַפְרוּרָעָנָעָן קָאָלְדָּרָעָ אָוֹן בָּאָנִיָּעָן זִיךְ מִיט אַ שְׁפָאָגָעָלְ-נִיּוֹן קָלִיּוֹר אָוֹן מְחִיה זַיְוִין טָאָלָעָן אָוֹן בָּעָרָג, טִיכְעָן אָוֹן יִמְמָם, בּוּיְמָעָר אָוֹן בְּלָוְמָעָן, חִוּת אָוֹן בְּהָמוֹת, מְעַנְשָׁעָן אָוֹן עַוּפּוֹת, אָוֹן אַלְסְדִּינְגָּ, ווֹאָס לְעַפְט, גְּעוּוּלָטִינְגָּט אָוֹן וּזְדָמָעָט זִיךְ אַוִּיפְ דָּעָרְ...«

דַּעַם טָאגּוֹן הָאָט זִיךְ מְשִׁהְיָעָנְקָעָל דָּעָרְ נָאָמָן גְּעַפְעַדְרָט אַוִּיפְ-צּוּשְׁטָהָעָן, אַיְבָּעָרְקָעָן די יְוַסְּדָטוֹבְ'דִּינָעָ קְרִיאָה, אַיְבָּעָרְזִוְּנָגָעָן וּמִיט דַּעַם בָּאָקָאנְטָעָן שְׁעָנָעָם יְוַסְּדָטוֹבְ'דִּינָעָן נִינוֹן. דַּעַם טָאגּוֹן הָאָט זִיךְ בְּתִיחַ-בְּיוֹלָה די נָאָמָן'טָע גְּעַפְעַדְרָט צֹ די יְוַסְּדָטוֹבְ'זִיְגָעָ פִּישְׁ מִיט די יְוַסְּדָטוֹבְ'דִּינָעָ פָּאָרְפָּעָל מִיטָּן יְוַסְּדָטוֹבְ'דִּינָעָ מְעַהָרָעָן-צִיםָעָם. דַּעַם טָאגּוֹן הָאָט זִיךְ זַלְמָן דָּעָרְ סְמָאָלָעָר גְּעַפְעַדְרָט אַפְּבָעַנְטָשָׁעָן

אתרוג און דער סופה פריהער פאר אלעמען, בכדי ער זאל קאנען טרינקען טוי מיט מלך און זיך אנטהון וואוילטאגן לפבוד יומ-טובי. — רב זלמן בעט דעם לולב מיטן' אתרונג. — מאכט די מאמע צום טאטען.

— עפער-אויף די שאפע, נעם-אורים די פושקע, נאר פאוואר לינסעל! — זאנט צו אוחר דער טאטע און אליאן שטעלט ער צו א בענגל צו דער שאפע און נעמט-אראף דעם לולב און איז זיך אליאן מטריח מיט איהם און סופה ארין מכבר זיין דעם סטאלער מיט דער מצוה.

— נאט בענטשט אתרונג, — מאכט ער צום סטאלער, — נאר פאוואר-לינקע, למען השם, פאוואר-לינקע! ...

זלמן דער סטאלער איז, קיון עיזה-הרע, א איד א נבר און חאט צווווי הענט, וואס איטליךער פינגער פון זוי וואלט בעקאנט אנדיע-לעגען דרייז אזעלכע ליבעלער, ווי איר, אין איין קלאָפ. אויף יעדען גראבען פינגער איז בוי איהם פארהָזָן א נאנגל, תמוד פארפאט און תמיד רוית פון לאָק, און מיט דעם נאנגל, איז ער פירהט דורך איבער א ברעם, בלײַפֿט א טיעבער סימן אוייסגעקייזט, ווי מיט א שארף פון איזין אייזען. לגבור יומ-טובי האט זלמן אונגעטהָזָן א וויס העמד מיט א ניויער קאפאטע, און האט אין באָד זיך לְאָגֶן געזוייפט די הענט מיט זיוף און מיט אש און מיט זאמד, און נישט געקאנט אַפּזוייפָען זיך. די הענט זענען נעל-יבען פארפאט און די נאנגל רוית פון לאָק, ווי פריהער.

אט איז די דאַזִּיגען הענט איז אריינגע-פֿאָלען דער ציטעריגען שמעענדיגען אתרונג. נישט אומזיסט האט זיך משה-יענקעל דער נאמן אוש א וואָרָפ געטהָזָן, בשעת זלמן דער סטאלער האט א נעם געטהָזָן דעם אתרונג, א רעכטען קוועטש געטהָזָן איהם איז א גוטען טרייסעל געטהָזָן מיטן' לולב.

— פאוואר-לינקע, פאוואר-לינקע! — זאנט צו איהם דער טאטע און ציטערט איבערן' אתרונג. — אט הויינט קעהרט, זויט מוחל,

אייבער דעם אתרוג מיט'ן פיטום אראפ און זאגט „שהחינוו“, נאר פאוואלינקע, פאוואלינקע, למען השם, פאוואלינקע!
פלוצ'ים האט זיך משהיינקעל דער נאמן געגעבען א ווארה און א געשרי ניט מיט זיין קול: „אווי!...“. אויפ זיין געשרי איז געקמען צו לוייפען איז סופה אריין בתיה-ביבלה די נאמן-טע.
— וואס איז, משהיינקעל? נאט איז מיט דיר!

— נראבער יונגעטש! עט-הארץ! — האט ער זיך צע שריינען אויפ'ן סטאלער און איז געווען גרייט איהם דורך זיין מיט דער ראה. — ווי איזו איז מען אוז נראבער יונגעטש? אוז איז איז עט-הארץ? איז אתרוג איז דען א האק? צי א דאלעטע? צי איז עקבoir? איז אתרוג איז ניט קיון האק, ניט קיון דאלעטע, ניט קיון עכבר! איהר האט דאך מיר איבערגעסווילעט דעם האל און אמעסר! איהר האט מיר גע'פֿסְלִיט דעם אתרוג! אט ליגט דער פיטום — אט נאט זעהט, נראבער יונגעטש! עט-הארץ וואס איהר זענט!...

טויידט זענען מיר געווען אלע. זלמן דער סטאלער איז גע שטאנען נעהבאך א טוידטר, ניט פארשטיינען, ווי איזו האט זיך עס איהם געטראפען אוז מין אומגליך? פון זאנען האט זיך דאס גענומען, וואס דער פיטום איז אפגעשפֿרָונְגְּנָען? ער האט, דאכט זיך, געהאלעטען דעם אתרוג פון דער גרינג, קויס-קויים מיט די שפיין פינגרע?... איז איז אומגליך! אוז איז אומגליך!... משהיינקעל דער נאמן איז געווען טוידט, ווי אלע טודטע. נאר נישט געווען מיט'ן אתרוג איז שוחט, נאר נישט געמאכט די ערשות בערכה אפיילו, און שוין גע'פֿסְלִיט! וואס האט ער נאר באדראפט געבען טיירע, אוז-נ-איידעלע פרי איז אזעלכע נראבע הענט אריין? אוז קראנק געווען בענטשען איז שוחט אויפ'ן קהיל'שען אתרוג? „איהר גראבער יונגעטש! איהר עט-הארץ אינגערד!... בתיה-ביבלה די נאמני-טע איז געווען טוידט, געבראבען די הענט: „א מענטש, איז סע נעהט איהם ניט, זאגט זיך טרעערן איז די אויגען, זאל ער בעסער געמען און באנראבען זיך לאבער-גערהייט, א פרישער, א

געזונטער אין דער ערדר אריין!..." לוייבעל איז געתטאָגען אַ טוידטער פון ציטערניש און פון פֿחדִים אָזָן פון דעם טאָטעַנְס יִסּוּרִים אָזָן פון דער מאָמעַס טְרָעָעָן אָזָן פון זלמן דעם סְטָאַלֶּעֶרֶס בּוֹזּוֹנוֹת. לוייבעל וויסט ניט, צי זאל ער טאנצעָן פֿאָר פֿרִיך, ווּאָס גָּאטָהָט מִיט אֵיהם גַּעֲטָהָאָן אָזָא נְס, אַוְיסְנַעַלְיוֹזָט פון אָזָא צָרָה, פון אָזָא אַיְינָן אָוְמְגָלִיך, צי ער זאל ווּיְנַעַן אַוְיפָּן טְאַטָּעַנְס יִסּוּרִים, אַוְוָפָּה דער מאָמעַס טְרָעָעָן אָזָן אַוְיפָּן סְטָאַלֶּעֶרֶס בּוֹזּוֹנוֹת? צי זאל ער אַרוּמְחָאָפָּעָן זלמן דעם סְטָאַלֶּעֶר אָזָן אַוְיסְקּוּשָׁעָן אֵיהם יַעֲדָעָן אָבָּר, אֵיהם קַוְשָׁעָן דִּי גְּרָאָבָּעָה הַעֲנֵט מִיט דִי פֿאָרָפָּאָפָּטָעָ פֿינְגָּעָר מִיט דִי רְוִוְוָעָ נְעַגְּלָ, דֻּרְפָּאָר, ווּאָס ער אַיז גַּעֲוָעָן זַיִן גַּוְטָעָר שְׁלִיחָה, זַיִן מְלָאָךְ הַגּוֹאָל, זַיִן אַוְיסְלַיְזָעָר?..." לוייבעל טְהוֹט אַ קוֹך אַוְיפָּן טְאַטָּעַנְס פְּנִים, אַוְוָפָּה דער מאָמעַס טְרָעָעָן, אַוְיפָּן סְטָאַלֶּעֶרֶס הַעֲנֵט, אַוְיפָּן אַתְּרוֹג, ווּאָס ווּאָלְגָעָרְט זִיךְ אַוְיפָּן טִיש אַ טְוִידְטָעָר, גַּעַל ווּי ווּאָכָּס, אָהָן אַ פִּיטּוּם, אָהָן אַ טְרָאָפָּעָן חִוּת, אַ מַת, אַ בְּרַיְנָן, אַ בְּרַיְמָינָן!...

— אַ טְוִידְטָעָר אַתְּרוֹג! — זָאנְט דער טְאָטָעָ מִיט אַיְינָן אָנֵן טְרָגְעָבָּרְכָּעָנָר שְׁטִימָע.

— אַ טְוִידְטָעָר אַתְּרוֹג! — זָאנְט אֵיהם נָאָך דִי מָאָמע מִיט טְרָעָעָן אַיְינָן דִי אַוְיְנָעָן.

— אַ טְוִידְטָעָר אַתְּרוֹג! — זָאנְט זַיִן נָאָך זלמן דער סְטָאַלֶּעֶר אָזָן קוֹקט זִיך אַיְינָן דִי הַעֲנֵט אַרְיָין אָזָן טְרָאָכָט, אָפְנִים, בְּשֻׁתִּי מַעְשָׂה: "אַ פֿאָר יְדִים — אַפְּגָעָדָאָרְט זָלְעָן זַיִן ווּעָרָעָן!"...

המן און זייןע טעכטער

געשריבען אין יאָחר 1903.

המן און זיינע טעכטער

.א.

פָּאַר ווֹאָס מֵעַ הָאָט אִיהָם גַּעֲרוֹפָעַן הַמְּן — ווֹיִים אַיְדָן נִישְׁתָּ;
נָאָר גַּעֲרוֹפָעַן הָאָט מֵעַ אִיהָם.
אָפָּשֶׂר דַּעֲרַפָּאָר, ווַיְיַל עַר אַיְזָן גַּעֲוָעַן אַ שְׁלַעַכְטָעַר ? — הָאָט
פָּוּן אִיהָם קִיְּנָעַר בַּי אַוְנוֹן קִיְּן שְׁלַעַכְטָמָן נִישְׁתָּ אַרְוִוִּסְגַּעַעַהָעָן.
אָפָּשֶׂר דַּעֲרַפָּאָר, ווַיְיַל עַר הָאָט גַּעַהָאָט צַעַהָן זַיְהָן ? — הָאָט
עַר נִישְׁתָּ גַּעַהָאָט, אַ חַוֵּץ צַוְּיִי טַעַכְטָעַר, אַיְזָן זַוְּהָן אַפְּלוֹן.
אָפָּשֶׂר דַּעֲרַפָּאָר, ווַיְיַל עַר הָאָט גַּעַהָאָט אַ ווַיְיַבְּרַשְׁ ? — אַיְזָן
עַרְשָׁתְעָנָם, בַּי אַיְדָעַן נִשְׁתָּאָ אַזָּא נָאָמָעַן, אַוְנוֹן צַוְּוִוִּיטָעָנָם, הָאָט
עַר, פָּוּן זַיְגַּט אַיְדָעַנָּס אִיהָם, קִיְּן ווַיְיַבְּרַשְׁ נִשְׁתָּ;
פָּאַר ווֹאָס זַשְׁעַ פָּאָרָט הָאָט מֵעַ אִיהָם אַ נָּאָמָעַן גַּעֲנַבָּעַן בַּי
אַוְנוֹן אַיְן פַּתְּרִילְעַוּקָעַ אַזָּא מִיאָוָסָעַן נָאָמָעַן ?
נָאָר אַ קְשִׁיהָ, ווֹאָס בַּי אַוְנוֹן אַיְן פַּתְּרִילְעַוּקָעַ קָאָן מֵעַ אַ
נָּאָמָעַן גַּעֲבָעַן !
לְמַאי, סְאַיְזָן פָּאָרָהָאָן בַּי אַוְנוֹן אַ אַיְדָן, — מִידָּ דַּאֲכָט, עַר
לְעַבְּטָנָאָר — ווֹאָס מֵעַ רַוְּפָט אִיהָם „תְּרַח“ ?
אַוְנוֹן ווַיְיַגְּבָעַלְתָּ אַיְדָן אַ נָּאָמָעַן „גִּיחַנְמָן“ ? אַ נָּאָמָעַן „חַאַרְ-
מִידָּעָר“ ? אַ נָּאָמָעַן „טַעַלְעַצָּעָר“ ? אַ נָּאָמָעַן „מַלְאָךְ-הַמּוֹת“ ? אַ
נָּאָמָעַן „חַלְירָעָר“ ? אַ נָּאָמָעַן „קְלִיפָּה“ ?

צי, למשל, ס'אייז געוווען ביי אונז א אידינע, האט זי געה הייסען „עטיפעטי“, און נאך א אידינע — „צאינה-זראינה“, און איינע א אידינע אויז ביי אונז געוווען מיט גאנר אוז מאין נאמען : „חנה-שרה-פינגען-פעלצעליךען“ !

בפייזור, געה הייסען האט ער מרדכי, און גערופען האט מען איהם „המן“. און געוווען אויז ער א הויינער, א טראקענער, מיט גרויסע שווארטצע אונגען, מיט א לאנגער נאז, מיט א קורייז איסיד געליקט גרויליך בערדעל, וואס ער האט תמייד געליקט פון דעם איינציגויז דיא האר, נישט געלאזט, ס'זאל וואפסען ; דיא באקען זענען געה האנגען אראפ מיט א סך קנייטשען אויפֿן לאנגען האלז, און דיא אונטערשטער ליפ האט געקקט ארויס ; און גענאנגען אויז ער אויסגעציזיגען, ווי א סטרונען, געקקט אויף איטליךען פון אויבען אראפ, ווינציג גערעדט, קייןמאל נישט געלאלקט און שטענדינ-שטענדינ פארטראקט.

געה האנדעלט האט ער תמייד מיט פריצים, מיט דיא בתרילע ווקער אידען נישט געה האט קיין שום מגעומשא, א חוויא א נדבה, א נדר אין שוחל אריין ; אי דאס — שטיל, אהן ווערטער, נישט געדונגען זיך, נאך געבענט „וויפיעל“ — און ארויסגעגעמען, און געגעבען. אויך דיא צוויי טעכטער זיינען, צוויי שענען מיידלער, האבען זיך נישט אונגעעהרט מיט קייןעם ; תמייד געזעטען אין שטוב, מיט סיינעם נישט גערעדט, זיך באהאלטען אפיילו פאר דער דיענסט. אין שטאדט האט מען ווי גערופען, „די המנ'טעס“, און געד האלטען פאר שלעכטער מענטשען, אזעלכע „רישע'טעס“, ווי דער טאטער זיינער, ווי המן.

געוואהנט האבען זיך, „ニישט ווי געוווינטליך“, דאס הייסט, נישט ווי אלע בתרילע ווקער אידען ; זיך האבען זיך געה האט א באוונדרען הויף מיט א גארטען גאנר, און מיט א נרויסען פארקאן, און א הוונט אויז געוווען דארט איז הויף. א פחר אויז אויף מיר אונגעפאלאען אלע מאל, ווען איך בין דורבעגעגעגען פארביי המנ'ס הויף. נישט פארן' הוונט, ווארום

אלע האבען געוואויסט, איז דער הונט איז אווח א קיט; נאר פארן
נאמען "המן" אליאן האב איך שווין געצייטערט.

נאר איז איך בין געווען א קינה, פלענט מען מיד שרעקען מיט
דעם דזונגען נאמען: "אט רוף איך ארין המן'ען!" „אט געב
איך דיך אוף צו המן'ען!... שפער, איז איך האב אַנגעהויבען
געהן איזן חדר ארין, האט מען מיר אַנגעהויזען המנ'ס הייף און
המן'ען אליאן, איזן אלע מאָל, ווען איך האב מיד מיט איהם באָ
געגענט, בין איך פון איהם אַנטלאָפֿען.

איינמאָל, געגאנגען פון חדר אַיהִים, האב איך איהם דערזעהען
במעט נעבען אונזער שטוב, בין איך דורךעפּלוֹיגען פֿאַרְבֵּי איז
האָפּ מיד אַומְגַעְקָהָרֶט ערשות דעם אלט, איז איך האב געוזעהן, איז
ער איז שווין נישטּאָ.

דאָס אַנדערע מָלְ בֵּין איך געגאנגען פֿאַרְנָאַכְטְּלִיךְ איז שוחָל
ארין, געווען פֿאַרְטִיעָפּט איזן דעינוֹת, געטראָכְט וועגען די קנעְפּ
לעָר, וואָס איך האָפּ פֿאַרְשְׁפִּיעָלֶט איזן חָרָר, איזן וועגען דעם חומש
מיט רְשִׁי, וואָס איך קען נאָך נישט, איזן וועגען די שמיַז, וואָס
איך וועלְ חאָפּעַן פּוֹנְמָ רְבִּין... פּלוֹצִים — איך טהו אָסָקָ —
ויבואָה המן! ער געהט מיר אַקעגען איזן שטעהט שווין נעבען
מיר. האָפּ איך אַנגעהויבען שרייען נישט מיט מיין קוֹל איז האָפּ
מיד געלָאות לוייפּען איזן דער וועלְטּ אַרְיִין. איזן איך בין געפּאָלָען,
איזן מיט האָט מיד אַוְיפּעהוּבָען במעט אַטoidטּוּן.

— וואָס איזו דיר? נאָט איז מיט דיר!

— איך האָפּ איהם געוזעהן... ער איז געשטאנגען נעבען
mir...
— וועמען האָסְטָדו געוזעהן? ווער איז געשטאנגען?

— המן... המן...

— וואָסער המן? א? "המן"?... וואָס זשע איז, נאריש
יונגעַל וואָס דו בְּזִוְתָּ? ער איז דען אַבעָר? ער וועט דיך אַוְיפּ
עסען? פֿע, שעמען מענטסט דו זיך! אַחֲרְיִוּנְגָעַל, וואָס לערענט
שווין חומש מיט רְשִׁי, זאל מורה האָבָען פֿאָר אַמענטשען!...

פָּוֹן דַּעֲמָלֶט אָז בֵּין אִיךְ גַּעֲוֹאַהַר גַּעֲוֹאַרְעָן, אָז הַמַּן אַיְוָ אָ
מְעַנְטָשׁ, אָז מַעַדְרָאַף אַיְהָם קִין מַרְאָה נִישְׁתָּחַבְעָן.

כ.

מִיר זַעַנְעָן שָׂוִין לְאַגְּגָאַרְזִים פָּוֹנָס חַדְרָ, אִיךְ אָז מַיְוָן חַבָּרָ.
מִיר הַאַבְעָן שָׂוִין אַפְּילְוָו נִיט גַּעֲלַעַרְעַנט מַעַהַר מִיטָּחַבְרִים אַיְן בִּיתְרַ
הַמְּדָרְשָׁ. אָ נִיעַ תּוֹרָה הַאַבְעָן מַיר מַקְבֵּל גַּעַוּעַן. נִיעַ לְעַהְרָנוּנְגָּעָן,
אָ נִיעַרְ רַבְּיָ, נִיעַ חַבְרִים. נִיעַהַאַפְּעַנוּנְגָּעָן זַעַנְעָן אַוְיְפְּגַּעַשְׁטָאַגְּעָן.
„הַשְּׁפֵלָה“ הַאַט גַּעַהְיִיסָּעָן דַּי נִיעַ תּוֹרָה. „לְעַהְרָעָר“ הַאַט
גַּעַהְיִיסָּעָן דַּעַר נִיעַרְ רַבְּיָ. נִימָּנָאַזְעָן, אַוְיְוָעָרְסִיטָּעָט, דַּאַקְטָאָר —
אַט דָּאָס זַעַנְעָן גַּעַוּעַן דַּי נִיעַהַאַפְּעַנוּנְגָּעָן.
בִּיכְעָר, בִּיכְעָר, בִּיכְעָר — אַט דָּאָס אַיְוָ גַּעַוּעַן אַוְנוּעָר עַבְודָה,
אַוְנוּעָר יַצְרָהָרָע, אַוְנוּעָר לְעַבְעָן !

בִּיכְעָר אַיְן פַּתְרִילְעֻוקָּע ? פָּוֹן וָוְאַנְעָן זָאַלְעָן זַיְךְ גַּעַמְעָן אַיְן
פַּתְרִילְעֻוקָּע בִּיכְעָר ? וּוּפְיַעַל סָאַיְזָן גַּעַוּעַן בִּיכְעָר בַּיְאַקְנָטָע
הַאַבְעָן מִיר זַיְיָ אַיְינְגַּעַשְׁלָוְנְגָּעָן אָז הַאַבְעָן זַיְךְ גַּעַנְמָעָן צַו דַּעַר
בַּיְבְּלִיאַטְעָקָע.

נַאֲר דַּי פַּתְרִילְעֻוקָּע בַּיְבְּלִיאַטְעָקָע הַאַט אָוָנוֹ גַּעַלְעָקָט אַוְיָפָ
אַיְן צָהָן.

בִּיכְעָר, בִּיכְעָר, בִּיכְעָר ! אַוְנוּעָר מַאֲגָעָן הַאַט גַּעַמְאַהַנְטָמָזָן :
בִּיכְעָר אָוָן בִּיכְעָר !

הַאַט אָוָנוֹ דַּעַר לְעַהְרָע אַיְינְמָאָל אַיְן אָ שַׁעַנְעָם פַּרְיְהָמָאַגְּעָן,
אַנְטְּפָלָקָט אָסָוד, אַנְגְּנוּוֹיְזָעָן אַיְן אַוְצָר — צַוְוִי גַּרְוִיסָע שַׁאַפְּעָס,
פּוֹל אַנְגְּעַשְׁטוֹפָט מִיט בִּיכְעָר. אָז שְׁטָעַלְתָּאַיְיךְ פָּאָר, בַּיְ וּוּמָעָן ?
בַּיְ הַמַּנְעָן !

פָּוֹן דַּעֲמָלֶט-אָז זַעַנְעָן מִיר גַּעֲוֹאַרְעָן אַפְּטָעַ-אַפְּטָעַ גַּעַסְט בַּיְ
הַמַּנְעָן ! גַּעַנוּמָעָן בִּיכְעָר, אַפְּגַּעַבְרָאַכָּט דַּי בִּיכְעָר אָז גַּעַנוּמָעָן

אנדרען ביכער, אלעלוי ביכער. בי המן'ען זענען געווען ביכער און ביכער, פון פֶּלְ טוב ! פון דעםאלט-אָן האט זיך אַנְגַּעַתְהוֹיבָּעַן אָונְגָּעַר קענטשאָפט. און ווי וויט און ווי שטאָרָק זענען מיר געווען נחפֿעל, אָז מיר האבען זיך באָקענט מיט המן'ען גוֹפָא ! ערשותענס, זענען מיר נחפֿעל געוֹאוֹרָעַן פון דעם, וואָס המן אִיז קְלָאָר אָומְעָטוּם, „וַיְיָ אַ וְאַסְעָר“. פון וואָס אַיְהָר זְאַלְטָ מִיט אַיְהָם נישט רעדען — וויסט ער ; וואָס פָּאָר אַ בּוֹךְ אַיְהָר זְאַלְטָ נישט אַנְחָאָפָעַן — האט עַר אַיְהָם גַּעֲלִיינְטָם.

אַ מאָדְנָעָר, אַ משׂוֹנְה-מָאָדְנָעָר מַעֲנְטָשׁ, אַט דָּעַר הַמַּן ! נישט נאָר קֵיָן שְׁלַעַכְתָּעָר בְּטַבָּע, נישט נאָר קֵיָן בְּיוּעָר, קֵיָן טְרוֹשְׁעָנָעָר, קֵיָן אַנְגַּעַלְפָלָזְעָנָעָר ; אַדרְבָּה — אַ צּוֹגְעָלָזְעָטָר, אַ ווַיְיכָר, אַ פרְיַינְטָלְבָּכָר, אַוְן תְּמִידָן גְּרִיטִים אַיְיךְ זָוְדִיעָנָעָן, גַּעַהַן ווַאַהֲיָן אַיְהָר ווּעַט אַיְהָם הַיִּסְעָן אַוְן מָהָן ווָאָס אַיְהָר ווּוְילְטָן.

איַן שְׁטוֹב — שְׁטוֹלְ ווי אַ טּוֹבְּ. קְלָעָנָעָר בַּי זִיךְ פָּוָן אַלְעַמְּעָן. האָדָעָוּט אַלְיוֹן דִּי קָאָז, גִּיט אַכְטָוָגָן, מַעַזְאָל גַּעַבָּעָן עַסְעָן דָּעַטְּ הַוְנָטָם, גִּיט זִיךְ אָפְּ מִיט פּוֹיְנָעָלָר נָאָר, טְיוֹלָטְאָרוּסִים דִּי דְיֻעָנְסָטָעָן אַיְן קִיר אַרְיוֹן, נישט גַּעַהַרְטָם, עַר זְאַל עַמִּיצָעָן זָאָגָעָן אַ הַוִּיךְ ווּאָרט — אַ מאָדְנָעָר, אַ משׂוֹנְה-מָאָדְנָעָר מַעֲנְטָשׁ, אַט דָּעַר דָּזְוָגָעָר הַמַּן !

— פָּאָר ווָאָס האט מעַן אַיְהָם אַ נָּאמָעָן גַּעַנְגָּבָעָן הַמַּן ? — האָב אַיְיךְ אַ צִּיקָּאָוּסָט אַ פְּרָעָג גַּעַתְהָאָן אַיְינְמָאָל אַיְן דָּעַר הַיִּים, אַוְן האָפְּ בְּאַקְוּמָעָן דָּעַרְוִיךְ אַזְאָזְמָאָן :

— דָּעַרְפָּאָר, ווָאָס עַר אִיז אַ הַמַּן .

אַיְיךְ האָפְּ מִיךְ גַּעַפְּרָוּבָט אַיְבָּעָרְשָׁפָאָרָעָן :

— ווָאָס פָּאָר אַ הַמַּן אִיז עַר ? עַר אִיז, דָּאָכְטָ זִיךְ, גַּאֲרָ נִישְׁט קֵיָן חָמָן !

הַאָט מַעַן מִיר דָּעַרְוִיךְ גַּעַנְטָפָעָרָט :

— רעדסט, וויאין איז איזין האמן! דער מענטש זויאן איזין האמן! דער מענטש זויאן אלמן שווין אפשר פופצעהן יאַחר אוּן האט נישט חתונה! גענונג? דער מענטש האט צווויי טעכטער, דוקא שענען מײַדעלעך, האלט ער זיין אוּיפֿ אַ יקרות אוּן וויל קיון שידוך נישט טהוֹן. גענונג? דער מענטש האט נאָך אוּיפֿ זיין לְעַבֵּן קיון שמייבעל נישט געטהָן. גענונג?

איך האפֿ מיד אַנגעהויבען צוקוקען צו המַען נעהענטער. אמרת: מע זעהט פון איהם נישט קיון פרויליכע מינען, מע זעהט פון איהם קיון שמייבעל נישט. תמיד פֿאַרטראַכט, שטענדיג ערנסט; ערנסט בשעת ער רעדט, ערנסט בשעת ער טהוט עפִים, ערנסט בשעת ער האָרוּוּט די קאייז, ערנסט בשעת ער ניט די פֿוֹגָעַלְעַךְ אַ טְרוֹנָק, ערנסט בשעת ער טְיִלְטְּאָוִיס אַין קִיר אַרְיוֹן אָוּן נעמֶט-אָפֿ חַשְׁבּוֹן פּוֹנָם מאָרָס.

גְּלִיָּח, אַוִּיסְגַּעַצְוִינְגָּן, וויאַ אַ סְטוֹרָנוּן, מִיטָּן אַוִּיסְגַּעַלְיַקְטָּעָן בערדעל, מִיטָּן לאָנְגָּען גַּעֲנְוִינְטַשְׁטָעָן האָלָג, מִיטָּן דָּעָר אַרוּוִינְגָּעָן שטעלטער אָונְטַעַרְשַׁטְּעָר לְיֹופּ, שטענדיג ערנסט, קיינמאָל נישט קיון שמייבעל טהוֹן — אַ האָמן, אַיְזָן אַמְּתָה' ער האָמן, אָוּן דָּאָךְ אַ וּאוּלְעָר, אַ צְוָגַעַלְאַזְוָטָר, אַ פֿרִינְטַלְיַכְּבָּר, אַ קְלָנְגָּר, אַ מְחִיה'/דִּינְגָּר מענטש!

— ווֹאָס פֿאָר אַ האָמן אַיְזָן ער?

אַזְוִי האָבעָן מִיר זַיְךְ גַּעֲפְּרַעַנט אַיְינָס דָּאָס אַנְדַּעַרְעָ, אַיךְ אָוּן מיְזָן חַבָּר, אָוּן האָבעָן נִישְׁט גַּעֲקָאנְט גַּעֲפְּנִינְגָּן קיון תִּרְוִוִּז. מִיטָּן אַ מָּאָל אַיְזָן אַוְנוֹן פֿאַרְעַנְטַפְּעָרָט גַּעֲוֹאָרָעָן די קַשְׁתָּה.

ג.

אַיךְ מִיְּזָן, אַזְוִי אַיךְ ווּלְאַיךְ אַפְּילְוָו נִישְׁט זַגְעָן, ווּעַט אַיהֲרָאַלְיָן פֿאַרְשְׁטָעָהן, אַזְוִי אַונְזַעְדָּר אַפְּטַאַרְיוֹנְקוֹמוֹעָן צו המַעַן האָבעָן מִיר זַיְךְ סּוֹפְּכְּלִיסְטָוָה צְוָגַעַלְאַגְּגָן צו זַיְינָע טַעכְטָעָר, צו די „הַמַּנְטָעָם“.

פאר וואס זאג איך „צונעהשלאָגנען“? וויל ער האט זוי גען-האלטען פמעט אונטערן שלאָס.

קיין בן-אדם האט זוי נישט געקאנט זעהן. זוי האבען זיך געהאט זיער באזונדרער חדר. צום פאָטער קיינמאָל נישט אַרוּסִי גענאנגען. מיט קיין זיך אַין שטוף זיך נישט אַפְּגַּעַבָּען, אַ חוץ ביכער. היינט פון וואָנגען זאל מען זוי פענען?

ויהי היום, מיר קומען אַיִּינְמָאָל צו געהן — נישטאַ המן אַין דער הימ.

זענען מיר אַרְיִינְגְּקָוּמָעַן צו אַיהם אַין חֶדֶר אַרְיִין, דָּאָרט ווֹאו דער אַוְצָר פון ביכער. אָון אַזְוֵי ווֹי מיר קומען-אַרְיִין — טַרְעָפָעַן מיר צְוֵויי נְקֻבָּות וְזִיכְעָן אָון לִיְעָנָעַן, אַיִּינָעַ שְׁעָנָעַר פון דער אַנדְרָעָר: אַיִּינָעַ אַ הוִיכָּע, אַיִּינָעַ אַיְדָּעָלָע, מיט שׂוֹאָרָצָע אָוָגָען אָון מיט שׂוֹאָרָצָע האָר; דִּי אַנדְרָעָר אַ נִידְרָיגָע, אַ קִילְעָבָיגָע, אַיִּינָעַ אַונְטְּרָגָנְשָׁאָרָעָן, מיט קְלָגָע, לְעַבְּדִינָע, גְּרוּיָאָוְגָעָן.

דאָס זענען גְּעוּוֹן המְנַסְּטָעָר, די „המן-טָעַם“.

אַיך רעכָען לְחַלּוּטִין פָּאָר אַיִּינָעַ אַיבְּעָרִינָעַ זיך באַשְׁרִיבָעָן, ווֹי אַזְוֵי מיר האבען זיך באָקָעָנט מיט המְנַסְּטָעָר, פון וואָס מיר האבען גְּרָעָדָט, ווֹי אַזְוֵי מיר האבען גְּרָעָדָט. דָּאָס אַיִּז אַזְאָמָטָעָאָל, וואָס לְאָזָט זיך צִיהָעָן, ווֹי גְּמוּעָלָאָסְטִיךְ; אַזְאָמָט טָעָרִיאָל, וואָס מַעַן קָאָן פון אַיהם צִיהָעָן פָּאָדָעָם אָהָן אַ שִׁיעָר אָון שְׁרִיבָעָן אָון שְׁרִיבָעָן אָון שְׁרִיבָעָן.

נאָר ווַיְפִּיעַל מַעַן זָאָל נִשְׁתַּחֲוִידָען — אַ סּוֹפְּ מַזְוָעַס דָּאָך אַמְּאָל האבען: דָּעַם שְׁפִּיעַ, דָּעַם שְׁפִּיעַ מַזְוָעַס אַרוּסִזְאָגָעָן.

דער שְׁפִּיעַ — מיר האבען זיך בְּיַדְעָ פָּאָרְלִיעָבָט.

מיין חבר — אַיִּין דער עַלְטָעָרָר, דער הוִיכָּעָר מיט דִּי שׂוֹאָרָצָע האָר, אָון אַיך — אַיִּין דער קְלָעָנְדָרָר, מיט דַּי בְּלוּיָּגָע אָוְגָעָן. מיר האבען זיך בְּיַדְעָ פָּאָרְלִיעָבָט מיט דער אַמְּתָעָר, הַיּוּסָר, מַסְוְּפָנָעָר לְיַעַבָּע. פָּאָרְלִיעָבָט, ווֹי עַס קָאָגָעָן זיך פָּאָרְלִיעָבָט צְוּוֹי תַּרְיְלָעָוָקָעָר בְּחוּרִים־לְעָך, וואָס זענען אוֹוָף זַיְעָר לְעַבְּעָן נַאֲך נִשְׁתַּגְּזָעָן נַאֲהָעָנָט נַעֲבָעָן אַ מִידָּעָל, סַע זָאָלָעָן זיך זַיְיָ נִיט אַנְצִינְדָּעָן

די בעקלעד; וואס האבען געווואסט, איז א „פלח“ איז די, וואס מע פיהרט זי צו דער חופה; וואס האבען געווואסט, איז א ליעבע איז די ליעבע פון שיררישרים, איז א ראמאן איז היילינג, קודשיך קדשים.

מיר האבען זיך בידיע, איך מיט מיין חבר, „אנטפֿלעקט“, אויסגעזאנט איינגערד דעם אנדרען פונט היילינגען סוד, און פון דעםאלט-אן איז צונגנומען געוואראען אונזער גליקליך קינדרערש ליעבען.

פון דעםאלט-אן איז צונגנומען געוואראען דער שלאף פון אונזער אוניגען, דער אפעטיט צום עסען, און אפיילו דער אפעטיט צום לערנען און דער חזק צו די ביכער.

דאס הייסט, לערנען האבען מיר אפיילו נישט אויבנעהערט צו לערנען. מיר האבען זיך גענרייט אוועקצופאחרען שטודיערען. נאר ס'איז שויין געוווען נישט דאס; נישט דאס פיער, נישט דער ברען, וואס פריהעה.

פון דעםאלט-אן האבען מיר געטשאטוועט קומען צו המגען פונקט דעםאלט, וווען ער איז נישט אין דער הים, און מיר זענען געוווען גליקליך, איז מיר האבען געקאנט רעדען האטש עטלייבע, עטלייבע ווערטער מיט די דזאיגע „הויכע אידעלע נשמות“.

איזוי האבען זיך אויסגעזען בי אונז אין די אוניגען, וויל גערעדט האבען זיך ווינציג, און נאר געקסט, געקסט אויף אונג און יעדער קופ האט אנטגעזונדרען בי אונז א פיער אין הארץען, יעדער קופ איז געוווען א שאמ פון א ביקס, א בליז פונט הימעל, און נאכדעט, איז המ האט אנטגעזונגען אין דער טיר, האבען זיך זיך פארבארגען בי זיך אין חדר און שויין מעהר נישט באויזען זיך פאר אונז בייז אנדערען מאל.

איזוי האט זיך דאס געצזיגען, בי ס'איז געקומען די צייט פון אונזער אוועקצופאחרען צום עקזאמען.

ד.

דאָס אַוועקפאָהרען צום עקוּאמען איז געווען בֵּין אָנוֹן אָז
יּוֹם-טוֹב, ווֹאָס מִיר האָבען זיך גַּנְגְּרִיטַט צו אַיהם עטְלִיכַּע יַאֲחֶר
פְּסֶדר.

וַיַּהֲיוּ צְרוֹת אָנוֹן יִסְוִרִים דָּאָס הַאָט גַּעֲקָסְט! וַיַּהֲיוּ
מְלֻחְמֹת אָיז מַעַן אַוִּיסְנַעַצְטָאָגַען! וַיַּהֲיוּ טְרָעָרָעַן זַעֲנָעַן פָּאָרָּ
גַּאֲסָעַן גַּעַוּאָרָעַן, אַיְדָעָרָ מִיר האָבען גַּעַפּוּעַלְט, אָז מַע זָאָל אָנוֹן
לְאָזָעַן שְׁטוּדָרָעַן, אַיְדָעָרָ מִיר האָבען דָּרָעָהָרָט דָּאָס גַּוְטָע וּוּאָרט,
אָז מַע פִּיהָרָט אָנוֹן אָפּ אַין דָּעַר גַּרְוִיסָּעָר שְׂטָאָדָט אָרִין צום
עַקוּאמָעַן!

אָנוֹן אָז סְ'אָיז גַּעֲקוּמוּן דֵּי צִימַּט פָּוָן פָּאָהָרָעַן צום עַקוּאמָעַן,
זַעַנְעַן מִיר גַּעַבְּלִיבָּעַן שְׁטָהָהָן, אַיך אָנוֹן מִין חָבָר, וַיַּאֲזִין דָּעַר
הַיְנָהָעָרִיפְּלָעַט. נִישְׁטָּגַעַוָּסְט ווֹאָס צוֹ טָהָוָן.

אַוְועַקְפָּאָהָרָעַן אָנוֹן נִישְׁטָּגַעַוָּסְט גַּעֲרָעָט מִיט אַוְנוּעָרָעָ "חוּכָּע אַיְדָעָלָע
נְשָׁמוֹת" פָּוָן נָאָרְנִישְׁט? נִיט אַוְיסְנַעַזְאָגַט פָּאָר זַוְּיָּ פָּוָן יַעֲנָעָט
הַיְלִינְגָּעָן סּוֹד קִיְּין וּוּאָרט אָפְּלוּ?... נָאָר וּוּזָוּזָוּ רָעָדָט
מַעַן? וַיַּאֲזֹוּזָוּ הַוּבָטָט מַעַן אָז צוֹ רָעָדָעָן מִיט אַזְוָלְבָּעָ "חוּכָּע
אַיְדָעָלָע נְשָׁמוֹת"?

אָנוֹן סְ'אָיז גַּעַבְּלִיבָּעַן בֵּין אָנוֹן בַּיְדָעָן, מִיר זָאָלָעָן דָּאָס אַרְוִיסְט
זַעַנְעַן דָּוָרָךְ בְּרִיעָפָר, אַוְיסְגִּיסָּעָן אַוְיפְּ פָּאָפְּיָעָר.

אָנוֹן מִיר האָבען אַוְיסְנַעַזְאָגַעָן אַוְנוּעָרָהָרָץ אַוְיפְּ פָּאָפְּיָעָר.

וּוְאָס מִיר האָבען דָּאָרט גַּעַשְׁרִיבָּעָן — קָאָן אַיך אִיצְּטָ נִישְׁט
גַּעַרְעָנְקָעָן. אָנוֹן אָפְּלוּ ווּזָן אַיך זָאָלָט גַּעַדְעָנְקָעָן, וּוּאָלָט אַיך אַיך
נִישְׁט אַוְיסְנַעַזְאָגַט, וּוּאָרוּם אַיְהָרָ וּוּאָלָט דָּאָס נִישְׁט פָּאָרְשָׁטָאָגַעָן
אָנוֹן אַיְהָרָ וּוּאָלָט גַּעַלְאָכָט.

אָנוֹן מִיר האָבען נִישְׁט גַּעַלְאָכָט. נִיּוֹן, דָּוָקָא נִישְׁט! מִיר
הָאָבעָן גַּעַוְוִוִּינְט.

מיר האבען זיך געגעבען איזנס דאס אנדערע איבערלוייענען
די דזיגע בריוולעך און האבען געווינט, געווינט מיט טרערען,
מיט הייסע, אמת'ע טרערען !

נט איסגעווינט זיך, האבען מיר אונזערע צוויי שענע מליצה
בריעפ איבערגעגעבען מיט נרויס מיה דורך המנס דיענסטמיידעל,
און אויפ מארגען, איז מיר זענען געקומען איז דער „געוועהנלייכער
ציטט“ צו המניען, איז דער ציטט, וווען ער איז נישטא אין דער הים,
האט אונז דאס דיענסטמיידעל באגעגענט מיט א מאדנע שמייבעל
אויפין פנים און האט אונז אריינגעפהירט איז המנס חדר אריין
און געהיסען צווארטען, בייז די „אַריינְסִים“ וועלען אריינגעקומען
פון גארטען.

און מיר האבען זיך צונזעצעט ווארטען, בייז אונזערע „חויבע
איידעלע נשות“ וועלען אריינגעקומען פון גארטען.

ס' איז געווען אפען דאס פענסטער. אין דרייסען האט גע-
שיותן, — אנהויב זומער איז דאס געווען — די זון האט פריליך
אראָפֿנְעָקְוָתּ פון איהר הוייכן געצעטלט, פונ'ם לוייטער-בלזען
הימעל, און פון'ם גארטען — דער איזנץיגער אידישער גארטען
אין פתרילעוווקע — האט זיך געלאָזֶטּ הערען א זיסטר ריח פון די
ווײַינְשָׁעָלְ-בּוֹיְמָעָרּ, וואָס האבען געהאלטען איז דעכטען בליהען, און
די קלינע וויסע שמעקדיגע וווײַינְשָׁעָלְ-בּוֹיְמָעָרּ האבען זיך, ווּי
פליעגעלאָך, ווּי קלינע וויסע לעבעדריגע פליינגעלאָך, פריליך געד
טראנען איז דער לופטען, און עס האט זיך געלאָזֶטּ הערען א זושמען,
א פישטשען און א שמווצערען פון א סְךִ-אַסְךִ פוינטן פון'ם
גארטען, פון'ם איזנץיגען אידישען גארטען איז פתרילעוווקע.
עם האט זיך געפענט די טיר און עס זענען אריינגעקומען

אונזערע „חויבע איידעלע נשות“.

און איז אונזערע „חויבע איידעלע נשות“ זענען אריינגעקומען,
האבען מיר זיך בידע, איז און מיין חבר, א האט געתהאָן פון די
ערטער, זיך געגריות הארכען איזן ענטפער אויפ אונזערע טרויעריגע
בריעפ, אויפ אונזערע אומישולדיגע טרערען.

נאר די „חויבע אידעלע נשות“, איז זוי האבען אונז דער זעהען, האבען זוי א קוק געתהאָן אײַנס אויף דאס אנדערע און האבען אויסגעשאָסען א געלעכטער אונז גלייך איז פנים אַריין און זענען אנטלאָפֿעּן צו זיך איז חדר אַריין.
און איך מיט מיין חבר זענען געפליבען שטעהָן, ווי געלעהָט,
געקוקט אײַנס אויף דאס אנדערע און נישט געקאנט אויסרעדען
קיין ווארט אַפְּילָן.

א גלייך, זומס דאס דיענסטמיידעל איז אַריינגעקומען צו אונז.
אונז אַריינגעקומען איז זוי אונז מיט אַזָּא מינע, ווי אַיינער רעדט:
„וואָס שטעהָט אַיהָר, ווי די לעהמענע גולמס? געהָט אַיך גע-
זונטערהייט!“...

מיר האבען פֿאַרשְׁטָאָנָעּן, איז מיר דארפֿעּן געהָן; נישט געהָן,
נאר לויפֿעּן, לויפֿעּן וואָוחין די אַויגּעָן וועלען טראָגָעָן!
אונז מיר זענען געלאָפֿעּן, געלאָפֿעּן פֿון דער דָּזָונְגָּעָר שטָובָה, גלייך ווי עמִיצָעָר
האט אונז געיאָנט, גלייך ווי צעהָן בּוֹיוֹז הִינְט זענען אונז נאָכָּ-
געלאָפֿעּן, און יונער געלעכטער האָט זיך געלאָזָטָהָרָעָן, געקלונגעָן
אונז אַויהָרָעָן אַויהָרָעָן.

אונז די זון האָט געשינט, און די וויינשעל-בּוּימָעָר האָבען
געבליהָט, און די פֿוֹינְגָּלָעָן האָבען געזשומעָט און געפֿישׂטשעָט און
געשׂמוּצָעָט, און איך מיט מיין חבר זענען געלאָפֿעּן, געלאָפֿעּן, און
יענער געלעכטער האָט זיך נאָך געלאָזָטָהָרָעָן, געקלונגעָן איז די
אַויהָרָעָן.

עם איז אונז פֿאַרעְנְטֶפְּערֶט געווֹאָרָעָן די קְשִׁיהָ, פֿאָר זומס
מע האָט אַיהם געָרְפֿעּן „הֵמָּן“ און זיינע טעכטער — די „הֵמָּן'טָעַס“.

געצעל

געשריבען אין יאחד 1904.

געצעל

— זוצט, איך וועל איך דערצעה להען א מעשה מיט נים.
— מיט וואס? מיט נים?
— מיט ניס!
— איזט? בשעת מלחמה?
— אדרבה: וויל מלחמה, וויל ס'או איזק לא-עליכם' דין
אויפ' הארץן, וויל איך איך א בעסעל צעהן אגנון ריי מחשבות.
און אגב, אzo מע צבעויסט א נום, געפינט מען א יאדרער.

I

געהייסען האט ער געצעל, נאר גערופען האט מען איהם
גוייעצעל, געהאלטען איהם פאר א פרא-אדים: וווער עס האט נאר
געהאט גאט אין הארץן, דער האט געטריבען מיט איהם קאטטאוועס,
געמאכט פון איהם חוווק. געוווען איז ער צוישען די קלינע יונגלער
אין חדר א בחור'על א דערזואפסענער שיין, א לעפעשעוואטער, מיט
מנושטיגראבע הענט און מיט מנושטיגראבע לייפען. א קויל האט
ער געהאט, וויל פון א פאס, און געגאנגען איז ער מיט ברויטע
הויזען און מיט גרויסע שטיוועל, וויל א בער. א קאפט איז אווק
איהם געועסען א גרויסער, וויל א באקדיזישע, און אנגעשטאטפט
איז ער געוווען, איך בעט איבער איזיער פבוח, מיט קלאלטשע, היי

אדער בעדרען. איזוי האט געוזנט אויף איהם איזן חדר דער רבַּי, רבַּ יענקלַ, איהם אויסגעווארפָּען אלע מאָל זיין וואָופָם: „נויעצעעלַ“, „ווערגעלעַ“, „נראבער נפש“, „טרפה/נער בײַן“, „אַבְּסְעָן-פְּפָעַלַּ“, וכדומה אַזְעַלְכָּע שענע צונעמענישען. און ער? גארנישט! ס'זאל איהם אַפְּילַ אַנְהִוִּיבָּעַן רִיחָרָעַן! פָּאַרְקְּלוֹיְבָּעַן זיך איזן אַזְוַיְנַקְּעַלַּ, אַנְגַּשְׁטָאָפְּטַ פָּולַע באָקָעַן אָוּן גַּעַמְלָה-הַנְּרָהָטַ, ווֹי אַ קָּאָלֶב. גויעצעל האט געהאלטען, פָּאַרְשְׁטָעַת אַיְהָרַ מֵיךְ, פָּוּן דער אַכְּיָה. עַסְעַן אַיזַּ בַּי אִים גַּעֲוָעַן טִיעַרְעַרְ פָּוּן ווֹאָס אַיְהָר ווֹילְטַ. „אַ שִּׁישְׁקָע אַחַן אַ דְּנָאַ“ — האבען געוזנט אויף איהם זיינע חַבְּרִים. „אַ זָּוְלְיָזּוֹבָאַ נִיקַּ“ — האט געוזנט אויף איהם דער רבַּי. אָוּן גויעצעל זאל זיך דָּאַס אַפְּילַ פָּאַרְקְּרוּמָעַן! דער-טָאָפְּט דָּעַם אַנְבִּיסְעַן, אַרְיַיַּן אַיזַּ מַוְיל אַרְיַיַּן אָוּן גַּעַרְיַבָּעַן אַוְיָף ווֹאָס דַּי ווֹעַלְט שְׁטָעַתְהַט. אָוּן אַנְבִּיסְעַנְסַ האט מַעַן אִים גַּעַט טָרָאָגַעַן אַיזַּ חַדְרַ אַרְיַיַּן תְּמִיד דַּי בעטַע — קְנִישָׁעַם מַילְכִּינַע מִיט ווֹאַרְעַנְיקָעַם לְרוֹב! אַט דַּעַר מְגֻשְׂמַדְגָּעַר לְעַפְעַשְׁעוֹזָטָעַר בְּחוֹר אַיזַּ נַאֲך גַּעֲוָעַן צַו דַּי צְרוֹת בַּי זַיַּן מַאֲמַע דַּי גַּנְדִּית/טַע אַטְמָעַגְנָעַר, אַ בְּזִיהִידָעַלְ, האט זַי אִים געהאָרְדוּעַט, גַּעַשְׁטָאָפְּט טָאג ווֹי נַאֲכַט, ווֹי מַע שְׁטָאָפְּט אַ גַּאנְזַ, אָוּן פָּסְדַּר גַּעַלְאָגַט זַיַּן. אָוּן „דָּאַס קִינְדַּר עַסְטַ גַּרְנִישְׁטַ“.

— מע באַדְאָרַף אִים אַפְּשְׁפָּרְעַבָּעַן אַ גּוֹט אוֹיַּ, — פְּלַעַגְתַּ נַאֲכְרָעַם זַעַגְעַן דַּעְרוֹיַּף דַּעַר ربַּי רבַּ יענקלַ, גַּעַוְיִינְטְּלִיךְ, חַיְנְטָעַר דַּי אוֹיגְעַן.

— אַ מְפַה דַּעַר מַאֲמַעַן! — פְּלַעַגְתַּ אִים אַונְטְּרָהָעַלְפָעַן דַּי רְבִּיצְיָן מִיט אַ נִגְנָן אָוּן מַאֲכָעַן בְּשַׁעַת מַעַשָּׁה אַזָּא פְּנִים, אָזְסָאַיזַּ נִישְׁטַ מַעְגְּלִיךְ גַּעֲוָעַן, מַע זָאָל נִישְׁטַ לְאָכָעַן. — אָוּן פָּאַלְעַסְעַ אַזְעַלְכָּעַ קִינְדְּרָלְעַד ווַיְקָעַלְטַ מַעַן נַאֲך, אִים זָאָל זַיַּן פָּאַר מִינְעַ בְּיִינְעַר!

— נַאֲך זַיַּן קָאָפַּז זָאָל אַיך בְּלִיְבָּעַן! — לְאַזְטָאָוִים נַאֲך אַיְהָר דַּעַר ربַּי אָוּן רַוְקַט אִים אָזְ דָּאַס הַיְטָעַל אַיְבָּעַר דַּי אוֹיהְעָרָעַן.

דען גאנצער חדר לאכט, און נויעצעל זיזט אונגעבלאוזען און שוויגט; ברונג איז ער טאקי, נאך ער שוויגט. שוער ארויין צופרענגען איהם אין פעם; נאך האט מען איהם ארײַינגעבראכט איז פעם — איז נוּדוּן! א בער, איז מע צעריזט איהם, באדרארפ נישט זיין אוזוּ מסופן, ווי ער. פאר בעס הויבט ער אן טאנצען און בייסען זיך אליאן מיט דיא געזונטער וויסע צייחן איז די הענט אריין, און לאוט ער אראט א פאטש, קאן מען איהם פיהלען, טאקי האבען הנאה. דאס האבען זיינע חברים געוואסט גאנץ גוט, טאקי פארזוכט אויף זיירע פֿלייצען, און מהאי טעמא מורה געהאט פאר איהם אימתdemות, נישט געוואלט האבען מיט איהם קיין מגען ומישא. פאר קלעפ, פארשטעהט איהר מיך, האבען אידישע קינדער דורךארץ... און בכדי מע זאל זיין געוואחרענט פון געצעל'ס קלעפ, האבען אלע צעהן חדריינגלעך בחברותא געמוות מאכען אקענען איהם יידאחת, צעהן חברים אקענען איינעם, און אט אויף אזאָן אופן איז געווארטען בי יענקלען איז חדר צוויי כתות: פון איזו זויט אלע תלמידים, פון דער אנדרער זויט געצעל. די תלמידים האבען געשארפט די מוחות, געצעל — דעם קולאָק. די תלמידים האבען געלערענט, געצעל האט געדעסן קניישעם מיט וואָרעניקעム לרוב.

II

ויהי היום, ס'אייז געקומען אונטער א יומ-טוב, האבען זיך חברה צונזענקלוייבען שפיעעלען איז נים. דאס שפיעל איז נים איז א שפיעל, ווי אלע שפיעעלען, נישט בעסער פון דריידעל איז נישט ערנער פון קרטען; דאס שפיעל באשטעט איז פאר-שיידענע שפיעעלען: איז „גריובלע“, איז „פאנס“ און איז „יאָר-מעלְקע“. און אויסלאוזען לאזט זיך אוים דאס שפיעל, ווי, גע-ווײַנטליך, יעדעם שפיעל: אײַינער פארשפיעלט, דער אנדרער

געווינט. און, ווי אומעטום, איז דער וואס געווינט א הכם און א
בריה און א וואוילער יונגן, און דער וואס פארשפיעלט — דער איז
א טפש און א בהמה און א שלימיזול'ניט, פונקט ווי, להבדיל,
אין די גרויסע מקומות, אין די קלובען, דארט, וואו דער עולם

זיצט יומס ולילא און איז זיך עסוק אין הלכות קארטען.

האבען זיך, הייסט עס, חברה צוניגעןקלויבען אין חדר, אלע
עהן חברים, שפיעלען אין ניס. איבערגענערט א באנק, אויסט
געלאנט א שורה ניס אויפֿ דער ערעד און גענומען ווארבען פון דער
באנס אראפֿ צו דער שורה; ווער עס ווועט מעהר אויסשלאנגען פון
דער שורה, דער האט געוואונגען. פלאזים עפֿענט זיך די טיר און
עם קומט ארין געצעל, מיט פולע קעשענען, געוווינטליך.

— ברוך הבא, איד! — רופט זיך און איינער.

— מע זאל דערמאנגען משיח'ן! — מאכט דער אנדרער.

— ויבוא המן! — זאגט דער דרייטהר.

— מאכט ריש'וי: דער רוח האט איהם געפראכט צו טראגען!

— אין וואס שפיעלט איהר, אין באנק? שפיעל איך אויך
מיט אויך. איך האב ניס. — אזו זאגט געצעל און באקומט באולד

א תשובה:

— לא מיט א ספֿאַדִּיק!

— פֿאָר וואס?

— דערפֿאָר!

—נו, וועל איך איז צעשלאנגען דאס שפיעל!

און נישט לאנג געטראכט, גענומען מיט די בערישע פים און
צעשלײַדרערט די שורה ניס איבער דער גאנצער שטوب. האט דאך
עם חברה מסתמא פֿאַרדְרָאַסְעָן. א העזה פון א יוננאטש!

— קינדרער, וואס שווינט איהר איהם? — האט זיך אַנְנֶ
גערופֿען איינער.

— הבה נתחפה! — רופט זיך און נאך איינער.

— לאmir איהם דורךברעבן די ביינער! — פֿאַרטְיִיטְשֶׁט

א דרייטהר.

— אָנוּ, פְּרוֹבֶט זִיךְרָן! — מַאכְתֵּב גַּעֲצָעֵל אָנוּ פָּאַרְקָאַטְשָׁעַט דַּי
אַרְבָּעֵל, נְרִיּוֹת צַו דַּעַר אַרְפִּיוֹת.

אָנוּ סְ'אַיּוֹ אַרְוִיס אַ מְלֻחָּמָה, אַ גַּעֲשַׁלְעָגָן צְוִישָׁעָן בִּידָעַ פְּתֻוחָת.
פָּוּן אַיְזָן זִוְיט דַּעַר גַּאנְצָעָר חַדָּר, פָּוּן דַּעַר אַנְדְּרָעָר זִוְיט — גַּעֲצָעֵל.
צַעְהָן אַיּוֹ נִישְׁתַּאֲיִינָה. זַיְהָאָפָעָן טַאַקְיָי גַּעֲפִיהָלָט דַּעַם טַעַט
פָּוּן זַיְינָעָן גַּעֲזָונְטָעָן קַוְלָאַקְעָם; אַ צְוּוִיְידָרִי סִימָנִים: בִּיּוּלָעָן
אַיּוֹ שְׁטוּרָן אָנוּ לְאַנְטָרָעָנָם אַוְנְטָעָר דַּי אַוְינָעָן הָאָפָעָן טַאַקְיָי גַּעַן
חַאַפְטָן זַיְהָ; דַּעֲרָפָאָר הָאָפָעָן זַיְהָאָבָעָר אַוְיךְ אַיּוֹם גַּעֲנָעָפָעָן זַיְהָ
זַעְהָעָן דַּי וּוּעָלָט מִיט זַיְעָרָעָשָׁע שַׁאַרְפָּעָעָן גַּעֲנָעָל אָנוּ מִיט דַּי צִיְיחָן אָנוּ
מִיט וּוּאַס נָאָר מִיט הָאָט גַּעֲקָאנָט, פָּוּן פַּאַרְעָנָט אָנוּ פָּוּן הַיְנָטָעָן אָנוּ
פָּוּן אַלְעָזִירָעָן, גַּעֲדָרָאַפְּעָט, גַּעֲשָׁטְשִׁיפְעָט, גַּעֲפְּלִיקָט, גַּעֲרִיסָעָן,
גַּעֲבִיסָעָן — בְּסִיזָה, צַעְהָן אַיּוֹ נִישְׁתַּאֲיִינָה, גַּוְבָּר גַּעֲוָעָן הָאָפָעָן
זַיְהָ, אָנוּ גַּעֲצָעֵל הָאָט גַּעֲמוֹזָט, מַחְילָה, נַעֲמָן דַּעַם וּוֹגָן אָנוּ מַאֲכָעָן
פְּלִיטָה. אָנוּ עַרְשָׁת דָּא הַוִּיבְטָן זַיְהָ אָנוּ דַּי רַעֲכָטָעָמָעָה מִיט דַּי נִים.

III

אַרְוִיס גַּעֲנָאָנָגָעָן אַיּוֹ דְּרוּיסָעָן אַ צַּעְקָאַשְׁמָעָטָעָר, אַ צַּעְדְּרָאַפְּעָט
טָעָר, מִיט צַּעְרִיסָעָנָעָ פְּלוֹדָעָרָעָן, אַיּוֹ גַּעֲצָעֵל גַּעֲפְּלִיבָעָן שְׁטָהָהָן אַ
וּוּילָעָ פְּאַרְטְּרָאַכְטָן. נַאֲכָדָעָם הָאָט עָר זַיְהָ גַּעֲנָעָפָעָן אַ פְּאַטְשָׁ מִיט
בִּידָעַ הַעַנְתָּ אַיְבָעָר דַּי קַעְשָׁעָנָעָם, אָנוּ עַמְּהָאָט זַיְהָ גַּעֲלָאָזָט הַעָרָעָן
אַ קלִינְגָעָן פָּוּן אַ סְךְ נִים.

— וּוֹילָט אַיְהָר, הַיִּסְטָה דָּאָם, מִיט מִיר נִישְׁתַּ שְׁפִיעָלָעָן אַיּוֹ
נִים? לְאֹזֶן זַיְהָ מִיט אַיְיךְ שְׁפִיעָלָעָן דַּעַר מְלָאָרְהָמוֹת! אַיְיךְ דָּאָרָא
אַיְיךְ אַוְיכְ סִים סָאָט פְּפָרוֹת! אַיְיךְ קָאָן בָּאַשְׁטָהָהָן, מִיר זַאָלָעָן זַיְהָ
אַלְיָוָן אַינְצָוּוֹיָעָן שְׁפִיעָלָעָן...

אוֹויָהָאָט גַּעֲצָעֵל אַ זָּאָג גַּעֲתָהָאָן צַו זַיְהָ אַלְיָוָן אָנוּ הָאָט זַיְהָ
גַּעֲלָאָזָט גַּעְהָן וּוֹאָוָדָי אַוְינָעָן וּוּלְעָעָן אַיּוֹם טְרָאָגָעָן. אַפְּגַעְשְׁטָעָלָט

זיך און מיטען וועג, מהוות ער א זאג צו זיך, גלייך ווי ער וואלט דא געווען מיט עמייצען זאלבאנאנד :

— וואווחין זשע, געצעל, וועלען מיר געהן, אשטיינגר ? —
און טאקי באילד זיך אליאן גענטפערט :

— אהין, וויט... הינטער דער שטאדט, אויה יונגער זויט טיהלען. דארט איז נישט קיינער. דארט וועלען מיר זיך זיין איניינע אליאן אינצווויען, קיינער ווועט אונז נישט שטעהרען. און לאז עמיינער פרובען אונז שטעהרען, וועלען מיר ברעכען ביינער, מאכען א תל...

און געצעל, רעדענדיג אזי מיט זיך אליאן, פיהלט, איז ער איז נישט איינגער, נאָר צוויי, און פה פיהלט ער איז זיך פאָר צוויי ! אנו, לאזען נאָר קומען אַהער זיינע חברים, מאכט ער פון זיך מאַטשינקע, אַ האנטישירקע, אַ חורבן ! און ער האט דערפּון שטארק הנאה און הערט נישט אוקֿ צו רעדען מיט זיך אליאן, גלייך ווי ער וואלט דא געווען באָמת זאלבאנאנד.

— הער נאָר אוייס, ביז וואָנען וועלען מיר, אשטיינער, געהן ? — מאכט ער צו זיך אליאן און גענטפערט זיך טאקי תוך-בדידבור :

— נו, עס ווענדט זיך איז דיר.

— טאמער וואלטן מיר זיך נאָר דא צונגוזעט שפיעלען איז ניס ? הא ? וואָס זאנגסט דו, געצעל ?

— טא, ביז מיר האסט דו געפּעל'ם.

און געצעל ועצט זיך צו אויפּ דער ער, העט-זווית הינטער דער שטאדט, אויה יונגער זויט טיהלען. אַרויסגעגעומען און איבער-געצעלהט די נים, צעטילט זוי אויפּ דער האַלְבּ, גלייך אויה גלייך ; איזען העלפט אַריינגעעלענט איז דער רעכטער קעשענע, די אנדרער העלפט איז דער לינקער קעשענע, אַויסגעטהאָן דאס היטעל און אַריינגעוּאָרְפּעַן אַהוֹן פּון דער רעכטער קעשענע עטְלִיכְעַן ניס און אַ זאג געטההאָן צו זיך אליאן :

— זוי מילגען, איז אהן זוי קאן מען זיך גאר נישט באנגעהן...
 הער נאר אויס, געצעל, איזן וואס פאר א שפיעל שפיעלען מיר?
 — איך וויס? איזן וואס פאר א שפיעל דז ווילסט.
 — אפשר וועלען מיר שפיעלען איזן „אומ צי גראד“?
 — בייז מיר האסט דז נע'פועלט.
 איזן ער טהוט א טרייסעל מיט דער יארמעלךע איזן א מאך:
 — אצינדר טרעף! אומ, צי גראד? נו, רעד וווערטער!
 מאכט ער צו זיך אליאין איזן טהוט זיך א זעט מיטן' לעלאנבוינגען איזן
 זויט אריין איזן ענטפערט זיך אליאין:
 — גראד.
 — גראד, זאנסט דז? ווי לאנג שמייסט מען דיך! געב
 אהער. האסט פארשפיעלט דריי ניס.
 איזן ער נעמט-ארוים פון דער לינקער קעשענע דריי ניס, לענט
 זוי איבער אין דער רעכטער. וויעדר א מאל א טרייסעל מיט
 דער יארמעלךע איזן וווערטער א מאל א פרען:
 — נו, וווערטער. אומ, צי גראד?
 — אום.
 — אומ, זאנסט דז? ווי לאנג קרענסט דז! געב אהער,
 דז האסט פארשפיעלט פיער ניס!
 איזן ער לענט-אייבער פון דער לינקער קעשענע אין דער רעכטער
 פיער ניס, טהוט א טרייסעל מיט דער יארמעלךע איזן א מאך צו
 זיך אליאין:
 — נו, אפשר ווועט דז איצט טרעפען? אומ, צי גראד?
 — גראד.
 — גראד, זאנסט דז? ווי לאנג פוילען די ביינער דיינע!
 געב אהער, דז פארך איינער, פינך ניסלעך!
 — גענונג איך פארשפיעל, שענט דז זיך נאר?
 — וווער איזן דיר שלדייג, איז דז בויזט א בהמה איזן טרעפסט,
 ווי א בלינדר אין גרוב? נו, זאג שוין וווערטער, זאג: אומ,
 צי גראד? איצט ווועט דז שוין מסתמא געוויס טרעפען.

— גראָד.

— גראָד? לַעֲבָעַן זָאַלְסַט דַו מִיר אָזוּו! גַּעַב אַהֲרֹן, דַו פַּעַר אַיִינָעֶר, זַיְעַפָּעַן נִים, אָוָן טַרְעָף נָאָך אַמָּאַל: אָוָם, צִי גְּרָאָד?

— גְּרָאָד.

— וּוַיְעַדְעֵר אַמָּאַל גְּרָאָד? אַיְך זָאַל דִּיך אָזוּו הַאֲבָעַן פָּאָר אַטָּאַטָּעַן! גַּעַב אַהֲרֹן, שְׁלִימְדוֹל, נָאָך פִּנְגַּנְסְּנִילְעָד, אָוָן טַרְעָף שְׁוִין אַצְּינֶר, אָפְשָׁר וּוּעָסְט דַו חַאַטְשָׁ אַיִינָן מָאַל טַרְעַפָּעַן: אָוָם, צִי גְּרָאָד? נָו, וּוּאָס שְׂוֹוִינְגְּסַט דַו!

— אַיְך הַאֲבָעַן שְׁוִין נִישְׁתְּ קִיּוֹן נִים.

— סְאָלִיגָּעַן! דַו הַאֲסָט!

— וּוּ אַיְך בֵּין אַ אַיְד, אַיְך הַאֲבָעַן נִישְׁטָט.

— טָהוֹ נָאָך אַ זָּוָך גָּוָט אַיִן קַעַשְׁעַנָּע אַוְיְפָן דָּנָא! אַט אָזוּו.

— נִישְׁטָט אַ קִיּוֹן סִימְן אַפְּיְלוֹ!

— נִישְׁטָט אַ? פָּאַרְשְׁפִּיעַלְט אַלְעַ נִים? נָו? צִו וּוּאָס הָאָט דָּאָס דִּיר גַּעַטְיוֹגָט? בִּזְוֹט דַו נִישְׁתְּ קִיּוֹן בְּהָמָה?

— גַּעַנוֹג, הַאֲסָט אַפְּגַּנוֹו אַוְנוֹגָעַן בַּיִ מִיר אַלְעַ נִים, רַיְיצָסָט דַו זִיךְ נָאָך מִיט מִיר?

— אַ מְצֻוָּה, זַעַהַר רַעַבְתָּ! הַאֲסָט גַּעַוְאַלְט בַּיִ מִיר אַפְּגַּנוֹוֹגָעַן, הַאֲבָעַן אַיְך בַּיִ דִיר אַפְּגַּנוֹוֹגָעַן.

אוֹן גַּוְיְיעַצְּל אַיְזָה הַעֲכָסָט צְוָרְפִּיעַדְעָן פָּוָן דַעַר מְעָשָׁה, וּוּאָס גַּעַצְּל הָאָט פָּאַרְשְׁפִּיעַלְט, אוֹן עֶה, גַּוְיְיעַצְּל, הָאָט גַּעַוְאַוְנוֹגָעַן. מִמְשָׁ עֶרְפִּיהְלָט, אַז עַס קּוֹמֶט אַיְהָם צִו אַ שְׁטִיק גַּעַוְנוֹת. עֶרְפִּיהְלָט וִיך אַיְצְטָעַר בְּפַח אַפְּגַּנוֹוֹגָעַן בַּיִ דַעַר גַּאנְצָעַר וּוּלְטָט אַלְעַ נִים. „וְאוֹנוֹ גַּעַמְתָּ מַעַן זַיִ אַיְצְטָעַר, דִי חַבְרָים מִינְגָּעָן פָּוָן חַדְרָ? וּוּלְטָט אַיְד זִיךְ מִיט זַיִ צְעַרְעַבְעַנְט! אַיְך וּוּלְטָט זַיִ נִשְׁתְּ אַיבְּרַגְּנָעַלְאָזָט קִיּוֹן אַיִינְצִיגְנָג נִימְעָל אַפְּיְלוֹ אַוְיְפָן אַ רְפָאָה! זַיִ וּוּלְטָעַן זִיךְ אַוְיסְצִיהָעָן בַּיִ מִיר, אַ מִיתָּה מְשֻׁנָּה אַיִינְנַעַמָּן דָא אַוְיְפָן אַרְטָ? ...“

אוֹן גַּעַצְּל וּוּרְטָט אַיִן פָּעַם, מַלְאָ רְצִיחָה, לְעַנְטְּצִוְנוֹת דַי סּוֹלָאַקָּעָם אוֹן קְרִיאַצְט מִיט דִי צִיהָן אוֹן רַעַדְתָּ צִוְּקָה, גַּלְיָיד וּוּ ער וּוּלְטָט דָא בָּאַמְתָּ גַּעַוְעָן זַאֲלַבְּאַנְאַנְד:

— אָנוֹ, פֿוּרְבַּט אִיצְטַ זֶיךְ אֲנֵהוּבָעַן מִיטַ מִיר! אַצְינֶד בֵּין אַיךְ שְׂוִין נִישְׁט אַלְיַוְן! אַצְינֶד זַעַנְעַן מִיר שְׂוִין זַאלְבָאַנְאַנד!... נָנוֹ, גַעַצְעַל? וּוֹאָסַ פֿוֹזֶט דַו גַעַבְלִיבָעַן זַיְצָעַן עַפְים, וּוֹי אַחַתְן? לְאַמְרֵר נָאָר שַׁפְּיוּלָעַן אַ בִּיסְעַל אַיְן נִים.

— אַיְן נִים? וּוֹאוֹ הַאָפַ אַיךְ נִים? אַיךְ הַאָפַ דַאָךְ דַיר גַעַזְגַט, אַז אַיךְ הַאָפַ שְׂוִין נִישְׁט קִיְין אַיְינְצִיגַן נִיסְעַל אַפְילַו.

— אַךְ! אַיךְ הַאָפַ נָאָר פֿאַרגְעַסְעַן, אַז דַו הַאָסְטַ שְׂוִין נִישְׁט קִיְין נִים... וּוַיִּסְטַ דַו וּוֹאָסַ? אַיךְ וּוֹעַל דַיר גַעַבָעַן אַיְין עַצְעַל.

— דַהְיוֹינָו?

— גַעַלְטַ הַאָסְטַ דַו?

— אַיךְ הַאָבַ. נָנוֹ, אַיְן וּוֹאָסַ?

— קַוְיָפַ בִּיְ מִיר נִים.

— וּוֹאָסַ הַיִּסְטַ, אַיךְ זֶאלְ בִּיְ דַיר קוֹיפָעַן נִים?

— בַּחֲמָה, וּוַיִּסְטַ נִישְׁט וּוֹאָסַ הַיִּסְטַ קוֹיפָעַן? גַעַבְלַט, נָאָר נִים. הָעָ?

— נָנוֹ, מַהְכְתִּיתִי. בִּיְ מִיר הַאָסְטַ דַו גַעַפּוּלַט.

אוֹזֶן עַר נַעַמְטַ-אַרְוִוִים פָוָן בִּיְטַעַלְעַ אַ זַילְבְּרַעַנְעַ גַרְיוֹנוּנַע, דִינְגַט זֶיךְ אַוִיסַ פֿאָרְזַן מַקְחַ, צַעַהְלַטְ-אָפַ אַ פֿאָרְ צַעַהְנְדַלְגַ נִים בָוָן דַעַר רַעַכְטַעַר קַעַשְׁעַנְעַ אַיְן דַעַר לִינְקַעַר, אוֹזֶן דַאָסַ שַׁפְּיוּלַ הַוִּיבְטַ זֶיךְ אַן נָאָר אַיְבעַר אַ נִיּוּם.

IV

אַ גַעַנְטוּר קַאַרְטַעַן-שַׁפְּיוּלַעַר, דַעַרְצַעַלְטַ מַעַן, הַאָט גַעַרוּפָעַן
אַ הַאַלְבַע שְׁעה פֿאָרְזַן טַוִידַט זַיְין זַוְהַן, אַוִיךְ אַ קַאַרְטַעַן-שַׁפְּיוּלַעַר,
אוֹזֶן רַוְפַט זֶיךְ אַן צַוְאַיְהַם בָזָה הַלְשָׁוֹן:

— מִיְין קִינְדַר! אַיךְ גַעַה-אַכוּעַל פָוָן דַעַר וּוֹעַלְטַ, מִיר וּוֹעַלְעַן
זֶיךְ שְׂוִין מַעַהְרַ נִישְׁט זַוְהַן קִינְמַאַל. אַיךְ וּוַיִּסְטַ, אַז דַו שַׁפְּיוּלַסְט

אין קארטטען, דו האסט מײַן חולאָת... שפיעלען מענטש דו וויפיעל דו ווילסט, נאָר אָפְשֶׁפְּיעַלְעַן זיך — זאל דיך גאנט שומר ומצייל זיין ! די דָזִיְגָע ווּרְטָעָר וּעְנָעָן, להבדיל, אַ תּוֹרָה. נִישְׁתָּאַ קִיּוֹן עֲרֵגָעָרָע זָאָךְ אָוִיפָּרְעָר וּוּעְלָטָמָ, וּוֹי אָפְשֶׁפְּיעַלְעַן זיך. דָאָס טָהוֹטָא אָוִיסָט, זָאָגָעָן גַּעֲנִיטָעָ מַעֲנְטָשָׁעָן, בֵּין צוֹ דָעַם לְעַצְטָעַן הַעֲמָדָה ! דָאָס טָרִיבְּטָא-אָרִיְין אַיְן שָׁאוֹל-תְּחִתָּהָאָרִיְין, אָוֹן מַעַן קָאָן שָׁוֹן נַאֲכָדָעָם קִיּוֹן תְּחִיתְדִּיחָתִים נִישְׁתָּאַ אָוִיפְּשַׁתְּעַהָּן ! אָזְוִי זָאָגָטָן דִּי וּוּעְלָטָמָן גַּעֲרָבְּיָיטָ מִיטָּן הַיְּטָעָל : אָוּמָן, צִי גְּרָאָד, גַּעֲלָעָנָטָ פָּוָן אַיְן קַעְשָׁעָנָעָ אַיְן דָעָר אַנְדָּרָרָר, בֵּין די לִינְקָעָ קַעְשָׁעָנָעָ אָזְוִי גַּעֲבְּלִיבָעָן אַחַן אַיְן נִיסְעָל.

— נָנוֹ, פָּאָר וּוֹאָס שְׁפִיעַלְסָטָ דַּו נִישְׁתָּ ?

— אַיְךְ הָאָב שָׁוֹן נִישְׁתָּ מִיטָּן וּוֹאָס.

— וּוּיְעָדָר אַ מַאְלָ גַּעֲבְּלִיבָעָן אַחַן נִים, שְׁלִימַדְזָוָל ?

— דַּו זָאָגָטָן, אַיְךְ בֵּין אַ שְׁלִימַדְזָוָל, אָוֹן אַיְךְ זָאָגָט, דַּו בִּזְוּט אַ שְׁוֹלָעָר.

— זָאָגָטָן דַּו נַאָךְ אַ מַאְלָ דָאָס וּוֹאָרט "שְׁוֹלָעָר", גַּעַבְעָר אַיְךְ דִּיר אִיבָּעָר די פִּיסְקָעָם.

— פָּאָזָן דִּיר גַּאֲטָן גַּעֲבָעָן אָזְוִי זַיְן !...

געַצְעַל בְּלִיוֹבֶט וּזְעַצְעַן עַטְלִיכָּעָ מִינְגָּוָת שְׁטִילָ, גַּרְאַבְּעַלְטָ מִיטָּ די פִּינְגָּעָר אַיְן דָעָר עַרְדָּה, גַּרְאַבְּטָ אַ גַּרְיְּבָעָל אַוְן בְּרוּמָט שְׁטִילְעָרָהִיט אַ לְיָדָעָל אָוָנְטָעָר דָעָר נַאָזָן. נַאֲכָדָעָם טָהוֹטָעָר אַ זָּאָגָט :

— סְקוֹטְשָׁנָעָ ! לְאַמְּרִיד שְׁפִיעַלְעַן אַיְן נִים.

— וּוֹאָוּ הָאָב אַיְךְ נִים ?

— הָאָסָט נַאָךְ עַפְּיָס גַּעַלְטָ ? אַיְךְ וּוּלְ דִּיר פָּאַרְקְוִוִּיפָּעָן נַאָךְ צְעַהְנְדָלִין.

— גַּעַלְטָ ? וּוֹאָוּ הָאָב אַיְךְ גַּעַלְטָ ? אַיְךְ הָאָב שָׁוֹן נִישְׁתָּ אַ גַּרְאַשְׁעָן !

— נִישְׁתָּ קִיּוֹן נִים אָוֹן נִישְׁתָּ קִיּוֹן גַּעַלְטָ ? אָוּי, אַיְךְ וּוּלְ דָאָס נִישְׁתָּ אָוִיסְהָאַלְטָעָן ! חָא - חָא - חָא !

און דער „חא-חא-חא“ צעשים זיך איבערן נאנצען פעלד,
קליננט זיך אפ מיט א וויעדר-יקול אינס געדיכטען וווײטען וואלאד,
און געצעל קאטשעמט זיך פאר געלעכטער.

— וואס איז מיט דיר פאר א געלעכטער, דו גויעצעל אייד
נער? — מאכט ער צו זיך אליאן, און טאקי תוך-פֿרְדִּיבָּרוֹ זיך אליאן
אַפְּגַּנְּעַנְּטַפְּעָרָט :

— דאס לאך איך פון דיר, שלוייט-זאל. גענונג דו האסט מיר
פאָרְשְׁפִּיעַלְתַּן אַלְעַ נִים — צו וואס האט דיר געטוינט נאך נעמען
און פֿאָרְשְׁפִּיעַלְתַּן דאס געלט אויך, אַזְּוֵי פֿיַּעַל געלט, דו שוטה בן
פֿיקְהַאְלָץ? אויך, איך וועל דאס נישט אויסחהאלטען! חא-חא-חא!

— האסט דאך מיך אליאן אַרְוִיפְּגַּנְּפִּיהָרֶט דערוּות, דו רשות

מרושע, דו שלעכטער יונגע, דו טרפה/נער בײַן!

— חכם בלילא! אָז איך זאל דיר זאגען אָפְּשְׁנוּידָעָן די נאָז,
דאָרְפְּסָט דו מיך פָּאָלְגָּעָן? דו פָּעְטָאָך אַיְינָעָר! דו בהמה בצורת
פֿערְד! חא-חא-חא! ...

— ווער חאָטש אַנְשְׁטוּם, דו גויעץ אַיְינָעָר, און לאָם איך
דיין טרפה/נעם פֿרְצָוָק נישט אַנְקָקָעָן!

אונ ער קערעוועט זיך אַוּוָק פון זיך אליאן, זוּצָט עַטְלוּכָּע
מִינּוֹת אַיְוָן אַנְגָּעָן/פֿרְגָּוָן/עַטָּר, גַּרְאָבְּעָלָט מיט די פֿינָגָעָר די ערְדָה,
פאָרְשְׁטַמְּט דאס אַוְיסְנָגְרָאַבְּגָעָן גַּרְיְּבָעָל אָז ווּנְגָט שְׂטִילְעָרָהִיט אָ
לְעָדָעָל אַונְטָעָר דער נאָז.

V

— ווּוִיסְט, וואס איך וועל דיר זאגען, געצעל? — רופט ער
זיך אָז צו זיך אליאן אַיְן עַטְלוּכָּע מִינּוֹת אַרְוֹם. — לאָמִיר זיך שווין
אַיְבָּרְבָּעָטָעָן, לאָמִיד ווּרְעָעָן חֶבֶר. גַּאֲטָה האט מיר געהאלפָעָן, ס'האָט
מיר אַזְּוֵי באָנְגְּלִיקָט, איך האָב גַּעֲוָאָונָעָן, קַיְוָן עַיְזָהָרָע, אַזְּוֵי פֿיַּעַל
ニִסְמָ, — פֿאָר וואס זאלען מיר זיך נישט פֿאָרְגִּינְגָּעָן צַעְנָאָקָעָן עַטְלוּכָּע

נימלעך? זו באדרהמען זיין, מײַן אָיר, ניט שלעכט? הא?
וועי מײַינסֿט דּו, געצעל?

— יא, אך מײַן אויך איזוּי, זײַ באָדראָפֿעַן זַיִן נַיְן
שְׁלַעַכְתָּ. — עַנְטַפְּעַרְתָּ עַר וֵיד אַלְיַוִּן, אָוֹן חַאַפְּטַ-אַרְיַין אַיִן מַוְיל
אַיִין נִיסְעַל, דָּאַס אַנְדַּעַרְעַ נִיסְעַל, דָּאַס דְּרִיעַטַּע נִיסְעַל, טַהַוֶּת אַלְעַ
מַאֲלַ אַ זְעִזְמַיְתַּן הַאנְטַ אַבְּעַד דִּי צִיְהַן, דָּאַס נִיסְעַל טַהַוֶּת אַ
טְּרִישַׁטְשַׁע, נֻעַמְתָּ עַר אַרוֹוִיסַּ אַ פָּעַטְעַן יַאֲדַעַר, רַיְנִינְגַּט אַיהם אַרוֹוּם,
וּאוֹאַרְפַּט אַיהם אַרְיַין אַיִן מַוְיל אָוֹן קִיעַעַט מִיט דִּי גְּרוֹזְעַס וּוַיְסַע
צִיְהַן גַּנְשָׁמָאָק, הַרְאַמְקַעַט, וּוּאַ פָּעַרְדַּה האַבְּעַר, אָוֹן רַוְפַּט וֵיד אָן:
— בִּזְוּת אַפְּשַׂר אוֹיךְ אַ בעַלְן, גַּעַצְעַל, אַוְיַף אַ יַּאֲדַעַר פָּוּן אַ
זְעַמְּדַעְתָּ, שְׁנַיְתָּ הוֹד גַּעַשְׁמַע אַוְיַף!

מִבְּרֹכֶתֶן בָּאֵב וְאַבָּאָה וְאַבָּאָה?

אווי ענטפערט ער זיך אליען, ציהיט אוים די לינגע האנט,
וואר מאכון באולד מיהווע ער זיך אמאש מומן דער בערמאוש:

— אָנוּ אֶמְבֵּה וַיְלַחֵן הִנֵּשֶׁת

— לאו דיר זיין א מפה.

— לאן דיר זיון צוויי.

אוון ער הערט נישט אויף צו קנאקען ניסלאעד אוון קייען די
בעטער יאדרערען, חרראמקען, ווי א בערד האבער. ס'אייז איהם קאָרגן,
וועאָס ער פרעטס און יונגען זיצט אוון קוּקט, רופט ער זיך און צו
אייהם :

— הער נאר, געצעל, וואס איך וועל דיר פרעגען: ווי איזו איזו דיר, למשל, בשעת מעשה, אז איך עס און דו קוקסט?

— ווי איזו מיר איז? איז איהר אויף דיר!

— ע, ביזט, אפנום, אין פעם? נא זשע דיר א יאדער פון
צעי.

אוון געצעיל'ס רעכטעה האנט ניט דער לינקער האנט אַידער פון אַ ניסעל. וויל די לינקע האנט נעמען דעם יאַדער פון'ס ניסעל, ניט איהם די רעכטעה האנט, מחליה, אַ פיג... נעהט די לינקע האנט אוון טהווט אַ פאָטש דער רעכטער האנט, נעמט די רעכטעה האנט

און טהוּט אַ פָּאַטְשַׁ דָּעַר לִינְקָעַ האַנְטַ
און דָּעֶרְלָאַנְגַּט אַ פָּרָאַסְסַ אֵין דָּעַר רָעַכְטָעַ באָקַ,
הַאַנְטַ אָוֹן שְׂטַעַכְטַ-אָפַדְ דָּעַר לִינְקָעַ באָקַ צְוַיִּי פָּעַטְשַׁ.
חַאַפְטַ-אָוֹן
די לִינְקָעַ האַנְטַ בַּיִּי דָּעַר רָעַכְטָעַ לאָזַ,
נוּמַט דָּעַר רָעַכְטָעַ האַנְטַ אָוֹן
רוּיְסְטַ-אָפַדְ די לִינְקָעַ לאָזַ פָּוֹן אַוְיבָּעַן בַּיִּזְ אַרְאָפַדְ.
נוּמַט די לִינְקָעַ
הַאַנְטַ אָוֹן חַאַפְטַ זַיְדַ אָזַ בַּיִּי דָּעַר רָעַכְטָעַ פָּאַה,
נוּמַט די רָעַכְטָעַ
הַאַנְטַ אָזַ פָּאַרְפָּאַהָהַרְטַ אֵין לִינְקָעַ אַוְיהָעַר.

— לאָזְ-אָפַדְ די פָּאַה,
געַצי,
פָּאַלְגַּ מִיךְ,
לאָזְ-אָפַדְ די פָּאַה !

— לאָזְ-אָפַדְ דָּעַם אַוְיהָעַר,
וּוְלַ אַירְ דִּירְ אַפְלַאַזְעַן די פָּאַה !

— אַ מְפָה !

— נֹו,
בְּלִיוּבְסַטְ דַּו אָחָן אַ פָּאַה,
געַצי !

— בְּלִיוּבְסַטְ דַּו,
גּוּיעַץ,
אָחָן אַיְנַ אַוְיהָעַר !

— אַי !

— אַי-אַי !

• • • • • • • • • • • •

עֲפִילָגָן.

עֲטַלְיכַעַ מִינּוֹת הַאַטַּ וַיַּדְ אָזְוַי גַּעֲקָטְשָׁעַט אַוְיַף דָּעַר עַרְד
אוֹנְזָעַר גַּעַצְעַל. אַט אַיְזַ ערְ גַּעַלְעַנְעַן פָּוֹן אַוְיַבְעַן מִיטַ דָּעַר
רָעַכְטָעַ זַוִּיטַ, אַט אַיְזַ ערְ גַּעַלְעַנְעַן פָּוֹן אַוְיַבְעַן מִיטַ דָּעַר
לִינְקָעַר זַוִּיטַ, צוֹנְהַאַלְטַעַן מִיטַ בַּיִּדְעַ העַנְטַ דִּי קַעְשַׁנְעַן מִיטַ
נִים. אַ מִינּוֹת הַאַטַּ נַוְבָּר גַּעַוְעַן גּוּיעַץְעַל, אַ מִינּוֹת הַאַטַּ נַוְבָּר
גַּעַוְעַן גַּעַצְעַל. בַּיִּזְ ערְ הַאַטַּ וַיַּדְ אַוְיַבְנַעַחַפְטַ פָּוֹן דָּעַר עַרְד,
איַיְן אַיְנַעַקְאַטְשָׁעַטְרַ אֵין בְּלַאַטְעַ, וַיַּיְ אַ דְבַּרְאַחַר, אַ צְעַפְלַיְקְטָעַר,
מִיטַ אַ צְעַבְלּוּטְיַגְעַן אַוְיהָעַר, מִיטַ אַיְיַן אַונְטַעַרְגַּעַרְסַעַרְפַּעַר פָּאַה,
אַרְיוֹסְגַּעַחַפְטַ אַלְעַ נִים פָּוֹן קַעְשַׁנְעַן אָוֹן פָּאַרְוּוֹאַרְפַּעַן וַיַּיְ אַיְן
בְּלַאַטְעַ אַרְיוֹן, הַעַטְדוּיַטַ בַּיִּזְ אוֹיַף יַעַנְעַר זַוִּיטַ מִיהָל, אָוֹן צַרְ
גַּעַבְרוּמַט מִיטַ כְּעַס :

— אַט אָזְוַי !... אַ מְצֻוָה !... נִישְׁטַ מִירַ, נִישְׁטַ דִיר !...

לְאַהֲרֹן

א בידר.

נשריבען אין יאחד 1904.

לְאַהֲנִין

.א.

פָוּן יָאָהָר צֹ יָאָהָר, פִינְסְטָלִיךְ, וָוִי אַ זֵינְגֶעֶר, אַיּוֹ בַּיְ דַי
בָעָרְנְשְׁטִיְינְס אַ מְנָהָג, אָז צֹ "שְׁפָוךְ חַמְתָךְ" עַפְעַנְטַם מַעַן אַלְעַ
טִירָעַן — מַעַן לְאַוְטְאָרְיִין אַ נְאָסְט אַיְן שְׁטוּב אָרְיִין, אַ לְיֻבְעַן
טִירָעַן גַּאֲסְט, אַלְיָהוּ חַנְבִיא.

זַיְיַי נְלוּבְעַן, אָז דַעַר גַוְטַעַר גַעַטְרְיוּדָר אַלְיָהוּ חַנְבִיא קַומְטַ
אָרְיִין זַיְיַי בָעַנְטְשָׁעַן. שְׁטִילְעָרְהִיּוֹת טְרִינְקַט עַר אָפְ אַ טְרָאָפָעַן פָוְנְסַ
פָוְם, וּוֹאָס שְׁטָעַחַט אַנְגְּעָנְגִירִיּוֹת פָוּן זַיְוְנְעָטוּוּעָעַן, אָוָן וּוּרְטַ שְׁטִיְ
לְעָרְהִיּוֹת פָאָרְשָׁוֹוָוָנְדָעַן.

פָאָר אָזָא אַיּוֹן אַנְגְּעָלְעָנְטָעַן גַּאֲסְט שְׁטָעַחַטְאָוִיף דַי נְאָנְצָעַ שְׁטוּב
אוֹן רַוְפְּטַאְוִיס : "ברָוָךְ הַבָּא !"
אוֹן נְאָכְ'ן "ברָוְךְ הַבָּא" זַאנְט מַעַן הוֹיךְ, אוֹוִיף אַ סּוֹל אוֹן מִיט
אַ נִיגּוֹן :

— שְׁפָוךְ חַמְתָךְ — גַּים אֲוִוִיס דִיְוַוְן צָאָרָן אוֹוִיף דַי נִישְׁטַ
קוֹלְטוּרָעַלְעַ פָעַלְקָעַר, וּוֹאָס וּוֹילְעַן דִיךְ נִיטְ קַעְנָעַן ! ...
אַ מַאְדָנָעַ פְרוּמָע שְׁטוּב בַיְ דַי בָעָרְנְשִׁטְיִינְס ! אַ פָאָטְרִיאָרַ
כָאַלְעַ, אַ פָשְׁרַעַ, מִיטְ מְנָהָגִים פָאָטְרִיאָרְכָאַלְעַ.
עֲרַבְיְפָסָח פְשָׁרְטַמַעַן דַי פִיסְלָעַךְ פָוּן דַי בָעַנְקָלָעַךְ, דַי קִיטְלָעַךְ
פָוּן דַי טִירָעַן, דַי זַאֲסְלִינְקָעַס פָוְנְסַ קַיְוָעַן, דַי קְרָאְקָוּעַס פָוְנְסַ
בּוֹידָעַם.

מע פשר'ט די קינדרער, מע פשר'ט די דיענסט, מע פשר'ט די
בָּהְמָה.

אויב בי דער גאנצער וועלט אויז פשר, אויז בי זוי פשר
שכפשר. אויב בי אלע אידען אויז פסח, אויז בי זוי פסח שביבסח.
אוון אז בערנשטיין ועצט זיך אוועק צום סדר מיט'ן זוויסען
קייטעל, מיט דער וויסער זיידענער יארמעלקע, מיט די וויסען שיך
אוון זאָקען, אויף דעם הסכּ-בעט, אויף דעם וויסען וויכען האַסְכּ
בעט, — געוו עַל טיגט ער.

דער סולטאָן פון מאָראָקע מיט'ן שאָר פון פערסיע, אוון אַפְּלוֹ
דער מלך פון קָאָרָעָע, וואָס טראָגָט אַמְּנוֹדוֹר אוֹפְּפִין קָאָפּ, מענען,
כלעבען, קומען אהער זיך לערנען געוו עַל טיגען.

אוֹזֶן ווֹאוֹל אוֹזֶן דעם מלך, וואָס האַט בי דער רעכטער האַנט
אוֹזֶן מלפה, ווי בערנשטיין האַט.

אוֹזֶן ווֹאוֹל אוֹזֶן דעם מלך מיט דער מלפה, וואָס אַרוֹם טיש בי
זוי זיעען, ווי די אַיְלָבָּרְטָפְּלָאַנְצָוְנְגָעָן, זיווערע קינדרער.

רעד אַיך פון דער מלפה בערנשטיין, דערמאָן אַיך מיר אָן דער
„אַשְׁתְּ-חִילְּ“ פון שלמה המלך. רעד אַיך פון אַיהֲרָע קינדרער, קומען
מִיר אַקְעָגָעָן די ווּרטָעָרָה: „הַנֵּה כִּי כִּי יְבוֹרָךְ גָּבָּר“ —
אט אַזְוֵי אוֹזֶן דָּסֶם, אוֹזֶן גָּטֶם ווֹיל אַיְנָעָם בענטשען!

ב.

איין יאָהָר, סְרִיחָפֵל איין יאָהָר, אוֹזֶן אַיְבָּרְגָּעָלְאַפְּעָן — אוֹן
וואָס פָּאָר איין אַיְבָּרְקָעְרָעָנִישׁ!
די אַיְגָעָנָע שְׁטוֹפּ, די אַיְגָעָנָע פְּשָׂרְעָ פְּרוּמָע שְׁטוֹפּ. די
איַיְגָעָנָע מענטשען, די אַיְגָעָנָע פְּרוּמָע פְּשָׂרְעָ אַידָּעָן. נָאָר נִישְׁטָ
דער גִּיסְט, נִישְׁטָ דער פָּסָח, נִישְׁטָ דָּס עַפְעָנָעָן פָּוּן די טִירָעָן,
נִישְׁטָ דער „ברָוָךְ-הָבָּא“, נִישְׁטָ דער „שְׁפָוָךְ-חִמְתָּר“, וואָס פָּאָרָאָ
יאָהָרָעָן.

וואו איז אהיינגעטסען די פרייליכקייט, די ליבטינגייט, מיט
דעך היימליךקייט, מיט דער ברויטקייט?
 א זארג, א גרויסער טיעפער זארג, ליגט אויסגענגאסען אויף
אלע פנים'ער. א פארבֿאָרגּענֶר אוּמַעַט האָט זיך אַחֲרָאַרְיִינְ
גע'גנְבָּהּט. א שטיילער-שטיילער טרויער.
 שווין באָלֵד א יאָחר, זינט עס האָט זיך אויסגענגאסען אויף זוי
און אויף דער גאנצער שטאדרט א וואָלְקָעְנְבָּרָאָה, א שטוּרָמוֹוִוָּט
מייט א האָגָּעָל, און נאָך קְלִינְגְּט זוי אַין די אוּהָהָרָעָן דער דונֶר
מייט'ן צִיטָעָרָעָן פָּוּן די פָּעָנְסְטָעָר, מִיטָּן גַּשְׁרָיוִי, מִיטָּן גַּעֲפִילְדָּעָר.
 אַיִּין יאָחר, סְרַחְפָּל אַיִּין יאָחר, אַיִּין אַיְבָּעָרְגּוּלְאָפָּעָן — אַוָּן
וּאָס פָּאָר אַיִּין אַיְבָּעָרְקָהָרָעָנִישׁ!
 א זאָרג, א גרויסער טיעפער זאָרג, ליגט אויסגעצְזִינְגָּן אויף
אלע פנים'ער. א פארבֿאָרגּענֶר אוּמַעַט האָט זיך אַחֲרָאַרְיִינְ
גע'גנְבָּהּט. א שטיילער-שטיילער טרויער.
 דער אוּינְגּעָנֶר מלך מִיטָּן וּוּוּסָעָן קִיטָּעָל, מִיט דער וּוּוּסָעָר
זִוְּדָעָנֶר יָאָרְמָעְלָקָע, אויף דעם אוּינְגּעָנָם וּוּוּסָעָן וּוּיְכָעָן הַסְּבָּדָ
בעט. די אוּינְגּעָנָעָשָׂעָנָעָמָלְפָּה, די אַשְׁתְּחִיל. די אוּינְגּעָנָעָקָינְדָּעָר,
וואּ די אַיְלָבְּעָרְטָדְּפָּלְאָנְצָוּנָגָעָן, אָרוּם טִישׁ. נָאָר נִישְׁתָּדָעָר סְדָר,
וּאָס פָּאָרָאִיאָהָרָעָן, נִשְׁתָּדָעָן די פְּרַיְלִיכְקִיִּיט, די לִיבְטִינְגִּיִּיט, מִיט דער
היַיְמָלִיכְקִיִּיט, מִיט דַשְּׁר בְּרַיְטִיקִיִּיט, וּאָס פָּאָרָאִיאָהָרָעָן.
 די אוּינְגּעָנָעָהָגָהָה, נָאָר נִשְׁתָּדָעָן די אוּינְגּעָנָעָנָן. א פָּאָרָבְּאָרגּעָנֶר
אוּמַעַט האָט זיך אַרְיָוּנָעָגְנְבָּהּט אַיִּין דעם נִינְגָן, א שטיילער-שטיילער
טרוּוּעָר.
 אָוָן דער מלך אָוָן די מלְפָה אָוָן די קוּנְדָעָר, די בְּנִים-מְלָכִים,
זִוְּגָנָעָן שְׂטִיל דעם שְׂטִילָעָן טְרוּוּרְגָּעָן נִינְגָן, גְּלִיְיך וּוּי אַקְרָאָנְקָעָר,
אַ חֲוָלָה מְסֻפָּן, וּוּאַלְטָט דָאַ נְעַלְגָּעָן עַרְגָּיִיך אַיִּין דער נָאָהָעָט, גְּלִיְיך
וואּ מע וּוּאַלְטָט בָּאוּוּינָט אַ טְוִידְטָעָן.
 אָוָן שְׂטִילָעָהָיִיט, בְּגָנְבָּהּ, באַהָאַלְטָעָן אַיִּינָס פָּוּן דָּאָס אַנְדָעָרָעָ,
טְרוּוּסָלָעָן זַוְּיִיך אַפְּ אַ שְׂטִילָע טְרוּעָר — נָאָך לאָה'גִּין.

ג.

לאה'נוו — איזו האט געהויסען דאס קלענਸטעה קינד, דאס קלענסטעה און דאס לייעבסטעה.

דאס איז געווען זעהריזעהר א געראטען קינד, א מיידעלע פון א יאהר זעפֿס, א מיידעלע מיט געקריזעלע פלאפֿסגען הערלעך און מיט הימעל-בלוי אוניגלעך, און גערעדט האט דאס, ווי איזן אלטער. אלסדיינגע גערעדט און אלסדיינגע פארשטאַגען, אלסדיינגע געפֿיהָלֶט און אלסדיינגע געוואָסְטָן!

שווין צופֿיעַל געוואָסְטָן, צופֿיעַל געפֿיהָלֶט, צופֿיעַל פארשטאַגען!
וועט זיין פון דעם קינד, איז עט וועט אויסטוֹאָפֿסְעַן?
דעַר דאָקְטָאָר האט געזאנט: „דאס קינד איז גערווען; דאס קינד דאָרָף מען הייטען“. וואָס איז דער חידוש, וואָס אלע האבען אייבער דעם איזו געצימערט, געטְרִיּוֹסְטָלֶט זיך? לאה'נוו!
לאה'נוו!

פאראַיאָהָרָעָן, איז ס'האָט זיך אויפֿגָּעהָיְבָּעָן דער שטְרוּעָמֶד
ווינט און אלע האבען אָנְגָּעהָיְבָּעָן אָרוּמְלִיְּפָעָן אויבער דער שטְוָבֶּ
וּוִי די פָּאָרְסְּמָטָע מֵיָּוִן, נִיט געוואָסְטָן, ווֹאוּ מעַן אַיז דער
וועלט, האט לאה'נוו פארשטאַגען און איז אָרוּמְגָּנְשְׁפָּרוּנְגָּעָן צוֹ דער
מוּטָעָר אָוִוָּף די הענט, אָרוּמְגָּעָאָפְּטָן זיך בְּיוּם האַלוּ און געצימערט
אוֹן געטְרִיּוֹסְטָלֶט זיך, און די צִיְּהָנְדָלָעָךְ האַבעָן זיך בְּיַיְהָר גָּעָר
שְׁלָאָגָעָן, און די אָוְינְגָּלָעָךְ זעָנָעָן אַיהֲר געוואָרָעָן מְשׂוֹנָה גְּרוּיָסָן, און זיך הָאָט גַּעַזְאָגָט:

— מאַמעָנָיו, אַיך וועל דיך נִיט לאָזָעָן!...
פָּאָר שְׁרָעָק, נָאָר פָּאָר שְׁרָעָק אַלְיָין, אַיז דאס קינד גַּעַר
שְׁטָאָרְבָּעָן!...

• • • • • • • • • • • • • • • • • • •

ד.

אָה, ווֹ שְׁעַן אִיז גַּעֲוֹעַן לְאָה'נוֹ, לִינְגְּנְדִּיגְ אֵין בָּעֶטֶעֶל, ווֹי
חַנְ'עוֹדִינְ ! דַּי גַּעֲקָרְיוֹזְעַלְטָע פָּלָאכְסָעַנְעַ הַעֲרְלָעַךְ צַעְלָאָזָט, דַּי שְׁעַנְעַ
חַיְמָעָלְ-בְּלָוִיעַ אַוְיְגָלְעַךְ הַאַלְבְּ-אַפְּעַן, דַּי וּוֹיְסָעַ טַוְידָטָע לַיְפָעַן צָרָ
גַּעַשְׁלָאָסָעַן אַוְיָאַפְּ שְׁטָעַנְדִּיגְ, אַוְיָאַפְּ אַיְבִּיגְ.

נִין, לְאָה'נוֹ וּוּעַט שְׂוִין מַעַהַר נִיט רַעֲדַעַן. קִינְמָאַל נִיט,
קִינְמָאַל נִיט !

אוֹן דַּאַר מַאְהָלַט זַיְד אָוִים דַּעַר מַוְטָּעַר, אוֹן דָּאַס קִינְד קַוְטָ
אַוְיָאַהָר, רַעֲדַט צַו אַיְהָר, פַּרְעָנְטָבִי אַיְהָר :
— מַאְמָעַנְיוֹ ! פָּאַר וּוּאָס ? ...

קִינְנָעַר גַּלוּבַּט אַיְהָר נִיט, דַּעַר וּוּסְטָעַר מַאְמָעַר. זַיְיָ מַיְנָעַן,
אוֹן זַיְיָ רַעֲדַט פָּוֹן וּוּגַן, אוֹן זַיְיָ אַיְזָן, חַלְילָה, נִיט בַּיְיָ דַּי גַּעַדְאַנְקָעַן.
חַא - חַא ! חַא - חַא ! ...

נַאֲר וּוּאָס טַרְאַנְטָמַט אַמְעַנְטַש נִיט אַוְבָּעַר ? לְאָה'נוֹן הַאֲטָמָע
בָּאַהָלְטָעַן, אוֹן דַּעַר עַרְד בָּאַהָלְטָעַן, אוֹן דַּי וּוּסְטָעַר מַאְמָעַר אַיְזָן
גַּעַוְונַת גַּעַוְוָאַרָּעַן. אוֹן אַטְזַיְצַעַן זַיְיָ אַלְעַ אַיְצַט בַּיְוָס סַדָּר, אַלְעַ,
נַאֲר אַחַן לְאָה'נוֹן. סַאמְעַ דָּאַס קַלְעַנְסָטָע, סַאמְעַ דָּאַס לַיְעַבְסָטָע
פֻהַלְטָט ! נִישְׁטָאַ לְאָה'נוֹן !

אוֹן דַּעַר מַלְךָ אַוְן דַּי מַלְכָה אַוְן דַּי קִינְדָרָעַר, דַּי בְּנִי-מַלְכִים, זַיְגָגָעַן
שְׁטוּל דַּעַם שְׁטוּלָעַן טְרוּוּעַרְגָּעַן נִינוֹן פָּוֹן דַּעַר הַגְּדָה, דַּעַרְמָאַנְעַן זַיְד
אַן לְאָה'נוֹן, וּיְיָ אַיְזָן פָּאַרְאַיְאַהָרָעַן דַּאַגְּזָעַסְעַן, אַן שְׁטוּל, בְּגַנְבָּה,
בָּאַהָלְטָעַן אַיְינָס פָּוֹן דָּאַס אַנְדָרָעַ, פָּאַרְלִיּוֹרָעַן זַיְיָ אַטְרָעַר.

אוֹן אַז עַס קַוְטָמַט צַו „שְׁפּוֹרְדְּחַמְתָּךְ“, עַפְעַנְטָמַעַן דַּי טְרִיעָן
בְּרִוִּיטָ, וּיְאַלְעַ מַאְלָ, אַרְיוֹנְצּוֹלָאָזָעַן דַּעַם גַּאַסְטָ, אַלְיוֹהוּ הַנְּבִיא, אוֹן
מַע שְׁטָעַהְטָרָאָוִותָ, בְּכַדְיָ אַיְהָם מַקְבָּל פְּנִים זַיְיָן, אַיְהָם אַפְּגָנְעַבָּעַן דַּעַם
„בְּרוֹדְ-הַבָּא“.

נַאֲר, אַוְיָדָוָת, סְאִיז נִיט דַּעַר „בְּרוֹדְ-הַבָּא“, וּוּאָס פָּאַרְאָא
יַאֲהָרָעַן ! סְאִיז נִיט דָּאַס אַוְיָפְנָעַמָּעַן דַּעַם אַנְגָּעַלְעַנְטָעַן נַאַסְטָ
אַלְיוֹהוּ הַנְּבִיא, סְאִיז נִיט דַּעַר „שְׁפּוֹרְדְּחַמְתָּךְ“, וּוּאָס אַלְעַ יַאֲהָר !

טאקי די איגענע תפלה, די איגענע ווערטער, נאר דער נוסח,
דער ניגון, דער טאן איז איז אנדער ! עס לאזט זיך הערען אינ'ס
נושך א ניער טרויער, אין די ווערטער — א מין באקלאנען זיך
פאל דעם רבונד-של-עולם.

און ווי טרערען הערען זיך אינ'ס מלכ'ס קול. און אויך די
מלפה ווישט די אוינגען. און די קינדרע, די בנידמלכ'ים, קוקען אויף
די אפענען טירען, גלייבען נישט אינ'ס נאסט, גלייבען נישט, איז
אליהו הנביא קומט אהער צו פליהען פארזוכען א טראפען פונ'ס
פום, וואס שטעהט אונגענרייט פון זיינעטוועגען. זיין טראכטען :
„וואי קאן דאס אוז גוטער געטרוייער מלאך, ווי אליהו הנביא,
דערלאזען אזעלכען, אוז אומרכט ? ווי קאן דאס אוז גוטער
געטרוייער מלאך, ווי אליהו הנביא, דערלאזען, מע זאל צונעמען
בי זיין, אויסחאפען לאה'נוו ? סטייטש, לאה'נוו ! ...“

איין יאהר, סדרהפל איין יאהר, איז איבערגעלאפען — און
וואס פאל איין איבערקעהרעניש !

א פארשפיילטער ל"ג-בעומר

א מעשה פון חרר.

געשריבען אין יאחד 1904.

א פֿאַרְשֶׁפְּיָעַלְטָעַר לִיגּ-בָּעֹזֶם

.א.

אונזער דפי, "ニסעל דער קלײַנער" (אזווי האט מען איהם גערופען, וויל ער איז געווען אַ קלײַנער), האט זיך געלאָזט פיהרען בוי דער נאֹ פֿון זינגע באהעלפערם. וואָס די באהעלפערם האבען געוואָלט, האבען זוי גע'פֿועַלט. געקומען דער ערשותער באהעלפער און האט געואנט: מַעְ דַּאֲרָךְ הַיִּנְטְּ לְאֹזֶעֶן די קִינְדָּעַר באציזטענס פֿרַי — האט ער געהיסען לְאֹזֶעֶן די קִינְדָּעַר פֿרַי. געקומען דער אַנדְרָעַר באהעלפער און געואנט: די קִינְדָּעַר וועלען אַיבְּעַרְקָהָרָעַן די וועלט, מַעְ דַּאֲרָךְ זַיְהַאְלָתָעַן אֵין חָדָר — האט ער געהיסען, מַעְ זָאָל זַיְהַאְלָתָעַן אֵין חָדָר. ער זָאָל אַלְיוֹן עפִים צוקְלָעָרָעַן — דָּאָס נִישְׁטָמָן. דָּרְבוּבָר האבען געוועטלטינט אוֹוָאָפָּה אָנוֹן די באהעלפערם, נִשְׁטָמָן דָּרָרְפִּי. אֵין אַנדְרָעַחָדְרִים, לְמַשְׁלַׁח, ווֹיְסָעַן באהעלפערם אוֹיְנוֹוָאַשָּׁעַן די קִינְדָּעַר, זָאָגָעַן מִיט זַיְהַיְהָה, טָרָאָגָעַן זַיְהַאְוִיָּפָּה די פְּלִיאַצְּעָם אַיבְּעַר דָּרָר בְּלָאָטָעָ, בְּרָעַנְגָּעָן זַיְהַיְהָה אָרִיָּין אַטְעַפְּעַלְעַ אַנְבִּיסָעָן. בּוּ אָנוֹן האבען די באָזָה אַחֲרָאָת גַּעַפְּוִילָט זָאָךְ אוֹיְנוֹוָאַשָּׁעַן אָנוֹן, זָאָגָעַן מִיט אָנוֹן בְּרָכָה, טָרָאָגָעַן אָנוֹן אַוִּיפָּה די פְּלִיאַצְּעָם. דָּרְפָּאָר האבען זַיְהַאְבָּר לְיעַב גַּעַהַאָט בְּרָעַנְגָּעָן אָנוֹן אֵין חָדָר אָרִיָּין די אַנְבִּיסָעָן אָוָן... טָאָקי אלְיוֹן אוֹיְפָּעָסָעָן. אָוִיסָזָאָגָעַן דָּאָס דָּעַם רְבִין האבען מִיר נִשְׁטָמָן גַּעַטָּאָרָט: די באהעלפערם האבען אָנוֹן גַּעַהַאְלָתָעַן רְעַכְתָּאָר אֵין דָר

מורא, אונז אַנְגָּוֹזָאנֶט, אָז טָאָמֵער וּוּעַט עַמִּיצָּעֶר זִיךְ דָּעָרוּעָנֶעָן
זָאָגָעָן אַ וּוּאָרטַ, אַ פִּיפְּסַ מְהֻוּן פָּאָר דָּעַם רְבִּין, וּוּעַט מְעַן אַיָּהָם
קָאָטָעוּעָן, שִׁינְדָּעָן דִּי הוּוִיט! אַיְינָעָר, אַ וּוּיְוִיסְפְּרִידְבִּינְגָּעָן מִיטַּ אַ וּוּאָרטַ, הָאָבָעָן
זִיךְ יָאַ גַּעֲפָרְבָּט אַמְּאָל אַרְוִיסְפְּרִידְבִּירְהָ'נִיק, הָאָבָעָן
אַיָּהָם דִּי בָּאַהֲלְפָרָם נְאָכְרָעָם אַזְּוִי גַּעַתְּהָאָן, אָז עַר הָאָט נְעַפָּאָךְ
נְעַקְרָעָנְקָט אַגְּנָצָעָן זָמוֹן, פָּאָרְוָאנָט אַ צְּהָנָטָעָן, מַעַן זָאָל אַ בָּאָזְּ
הַלְּפָעָר פָּאָרְזַּן רְבִּין נִישְׁטַמְּסְרָעָן.
יעַנְעַצְּיָוִת קָאָן מְעַן אַנְרָוָעָן מִיטַּן נִאמְעַן "גָּלוּת הַבְּהַלְּפָרִים",
אַדְּרָע "בָּאַהֲלְפָרָם-גָּלוּת".

ב.

וַיְהִי בַּיּוֹם גָּלוּת הַבְּהַלְּפָרִים — אָז סְ'אַיוֹ גַּעַוְעָן אַיִּן דָּעַר
צִיּוֹן "בָּאַהֲלְפָרָם-גָּלוּת", הָאָט זִיךְ גַּעַשְׁטָעַלְטַ בַּיִּ אַוְנוֹ אַיִּן
פָּתְרִילְעָוָקָע אַלְגִּיבְּעָוָמָר אַ נְאָסָעָר, אַ קָּאָלְטָעָר, וּוּ עַס גִּיט זִיךְ
אוּוִס אַמְּאָל תְּחִילַת מָאי קָאָלְטָעָ, נְאָסָעָ טָעָג. דִּי זָוָן טָאָקִי פְּלוּמְרָשָׂט
בָּאוּוֹיּוֹת זִיךְ, לְיִכְּטָ אָזְּן וּוּאָרְעָמָט; נָאָר אַ שָּׁאָרְפָּעָר וּוּינָט בְּלָאָזָט
עַרְגִּיָּן פָּוֹן וּוּיְטָעָן, טְרָאָגָט-אָזְּן חַמְאָרָעָם, רִוִּיסְטַבְּיָוָן דִּי פָּאָלָעָם,
וּוּאָלְגָעָרָט פָּוֹן דִּי פִּים — גָּאָרְנִישָׂט פָּאָחָזָוּשָׂעָ אַוִּיפְּ וּוּעַפְּנָעָ...

הָאָט זִיךְ פָּאָרְגָּוָסָט גָּרָאָר דָּעָמָלָט אַוְנוּוּרָעָ בָּאַהֲלְפָרָם, מִיר
זָאָלָעָן מָאָכָעָן אַ שְּׁפָאָצִיעָר^ל"גִּיבְּעָוָמָר הַיְנָטָעָר דָּעַר שְׁטָאָדָט אָזְּן
אַרְוִיסְגָּהָן אַוִּיפְּ מְלָחָמָה, וּוּ דָעַר מְנָהָג אַיִּזְ בַּיִּ אַיְדִּישָׂעָ קִינְדָּעָן,
מִיטַּ שְׁוּעָרְדָּעָן אָזְּן מִיטַּ פְּיַוְלְעָנְבָּוְגָּעָנָס אָזְּן מִיטַּ צִידָה-לְדָרָךְ, אַלְעָרְלִי
גּוּטָעָ שְׁפִּיְזָעָן, אַיִּן וּוּגָן אַרְיִין.

סְ'אַיוֹ אַ מְנָהָג בַּיִּ אַיְדִּישָׂעָ קִינְדָּעָר פָּוֹן קְרָמוֹנִים, אָז עַס קְוָמָט
לְגִיבְּעָוָמָר, וּוּרְטָטָט מְעַן מְלָחָמָה/דִּינָן: מַעַן וּוּאָפְּעָנָט זִיךְ אָזְּן פָּוֹן קָאָפְּ
בַּיִּזְ פִּים מִיטַּ פְּלִיזְיָוָן, הַיְלָצָעָרָנָעָ שְׁוּעָרְדָּלָעָה, רַאֲדְבִּיקְסָלָעָה אָזְּן
פְּיַוְלְעָנְבָּוְגָּעָנָס, מַעַן נְעַמְּטָמִיט עַסְעַנוֹוָאָרָג אַיִּן וּוּגָן אַרְיִין אָזְּן מַעַן
גַּעַתְּ-אָרוּוִים אַוִּיפְּזַן פְּרִיאָעָן פָּעָלָד פְּלוּמְרָשָׂט אַוִּיפְּ מְלָחָמָה. אַיְדִּישָׂעָ
קִינְדָּעָר, וּוּאָס זִיכְעָן נְעַבָּאָךְ אַגְּנָצָעָן יָאָהָר פָּאָרְשָׁפָאָרָט אַיִּנְסָמָעָן

פינסטערען חדר, אונטער דעם יאך פון דער תורה, אונטער דער
מורא פונ'ם רבין און אונטער די קאנטשיקעס פון די באהעלפערט,
או עם קומט ל"גבעומר און זוי געהן-ארויס אופֿן פריעען בעלה,
אנגעוואפענט פון קאָפּ ביז פים מיט די הילצערנע שועערדליך,
ראָדְבִּיךְסְלַעַךְ און פְּיַוְּלָעְנְבוֹיְגְעַנְסַמְּ, מאַחַלְטַזְיךְ זַי זַי אָוִים, או זַי
זענען נְבוּרִים, וְאָסְ קָאנָעַן אַיְינְנְעַמְּעַן דַּעַם שְׂטָאַרְקְסְטַעַן שְׁוֹנָא,
חרוב מאָכָעַן די וּלְטַט — אָוּן זַי באָקְוּמָעַן מִיט אַמְּאַל קְרוֹאַזְשַׁן,
און חֶבְרָה הַוּבְּטַאַן מְאָכָעַן גְּרוֹיסָע שְׁפָאַנְעַן אָוּן זַיְנְגַען לְיַעֲדַלְעַן,
מאָדָעַן לְיַעֲדַלְעַן, האָלָב אַידְישַׁן, האָלָב גּוֹיִשְׁן:

ראָן, דּוֹאָ, טְרֵי, טְשֻׁעְטְּוַרְעַ!
אַיְדִּישַׁן קִינְדְּעַר
לְעַרְנָעַן תּוֹרָה,
גְּלוֹיבָעַן אַיְן וּוּאַנְדְּרַעַר,
הַאָבָעַן נִישְׁטַמְּטַמְּרָא.
שְׁמָעַ יְשָׁאָל, נִיטְשְׁעָוָא!
נִיעַ בְּאַיְמָסִיא נִיקָּאוֹוָא,
סְדָרָאַמְּ בְּאַגָּא אַדְנָאָוֹוָא...

און מיר האָבָעַן גַּעַתְּהָאַן, וְוי דַעַר מְנַהָּג אָיַז: אַרְאָפְנָעַנוּמוֹעַן
אָוְנוּעַרְעַ פָּאָרָאַיְאָהָרִיגָּע הַילְצָעַרְנָע שְׁוּעַרְדְּלַעַךְ פּוֹנְ'ם בּוּידָעַם, אָוּן
פְּיַוְּלָעְנְבוֹיְגְעַנְסַמְּ האָבָעַן מִיר אַגְּנָעְצְּזִוְּנָעַן אוּוֹה רִיפְּלַעַךְ פָּוּן פְּסָחִינְגַּעַ
וּוּזְיַן-פְּסְלַעַךְ, אָוּן רָדְבִּיךְסְלַעַךְ האָבָעַן אָוּן גַּעַשְׁאָפְטַמְּרָא די באַהְעַלְלַזְבָּן
פָּרָם, גַּעַוְוִינְטָלִיזְר, פָּאָר גַּעַלְטַט, נַאֲר אַזְוַלְכָעַן רָדְבִּיךְסְלַעַךְ קוֹנְצִינְגַּעַן,
וְאָסְ מַעַן קָאנְ שִׁיסְעַן מִיט זַי אַפְּלִיעַן, וּוּעַן זַי זַאְל, נַאֲפְשִׁיקְלָאַהְ,
וּוְעַלְעַן שְׁטָהָהָן אָוּן וּאְרָטָעַן, בֵּין מַע וּוְעַט זַי שִׁיסְעַן... וּכְדוּמָה
נַאֲר אַזְוַלְכָעַן מִינְיָם פְּלִיוֹזְיָן, אַיְדִישַׁ גַּעַוּהָר, וְאָסְ מַע קָאנְ מִיט
זַי אַיְבָּרְשְׁרָעַקְעַן אוּוֹף טְוִידָטַט קְלִיְונַע זְוִינְגְּדִינְגַּע קִינְדְּרָעַר. אָוּן מִיט
אַגְּבִּיסְעַן האָבָעַן מִיר זַיְךְ פָּאָרְזָאָרְגָּטַט נִישְׁט אוּוֹף קָאַטָּאָוּעַט —
אַיְטָלְיכְּבָעַר מִיט וְאָסְ גַּאֲטַהְט אַיְהָם גַּעַבְעַנְטָשַׁט אָוּן מִיט וְאָסְ

די מאמע האט איהם באויליגט פון איהר ברוייטער האנט. און מיר זענען געקומען דעם טאג פון ל'ג-בּוּמֶר אין חדר אריאן, אן געוואפענט פון קאָפּ ביז פִּס אָוֹן מִיט פּוֹלַע קעשענעם פון כל טוב, וואָס אָ מוֹיל קָאָן רעדען: בּוֹלְקָע, אָוֹן סִיכּעַ. אָוֹן שְׁטִיקָעַדְרָעַ, אָוֹן בְּרָאָנְפָעַן, אָוֹן ווּישְׁנִיק, אָוֹן פְּעַרְטָלְעַן עַוָּה, אָוֹן שְׁטִיקָעַדְרָעַ קָאָטְשָׁקָע, אָוֹן פּוֹפְּקָעַלְעַה, אָוֹן לְעַבְּדָלְעַה, אָוֹן טִי מִיט צּוּקָע, מִיט נִים מִיט מַאֲרָאָנְצָעַן מִיט אַיְוָנְגָעָמָכְטָמָס, אָוֹן אוֹיד מִיט מַזּוֹמָנָעַ גְּרָאָשָׁעַן — אַיְתְּלִיכְעַד פִּון אָוֹנוֹ האָט זִיךְ גַּעֲוָאָלָט אַוִיסְפִּינְעַן. בְּרָעָנְגָעַן ווָאָס מַעְהָר אָוֹן ווָאָס בְּעַסְעַר, יֵצֵא זַיְן פָּאָר דִּי בְּאַחַעַלְעַד פָּרָם. אָוֹן די בְּאַחַעַלְעַד פְּרָם האָבָעַן אָוֹנוֹ גַּעַלְוִיבְטָמָס, גַּעַזְאָנָט, אָוֹן מִיר זענען ווּאוֹילָע, אַוִיסְגָּעָצִיכְעַנְטָע יְוָנְגָלָעַה, צְוָנוֹיְפָגְגָעָנוֹמָעַן אַוְנוֹעָרָע גַּטְמָע שְׁפִיוֹזָעַן צַו זִיךְ אִין די מַאֲרָבָעָס אַרְיָין, אָוֹן אָוֹנוֹ האָבָעַן זַיְן אַוִיסְגָּעָשְׁטָעַלְטָמָס שְׁוֹרְוַתְזָוִין, וַיְיָ מַעַשְׁטָעַטְאָוִיס חִיל, אָוֹן האָבָעַן אַקְאָמָאנְדָעָוָע גַּעַתְהָאָן:

— נעטט זִיךְ, אַיְדִישׁ קִינְדָעַר, פָּאָר די הענט אָוֹן מַאֲרָש אַיְבָעַר דַעַר בְּרוּק, גְּלִיְיךְ אַהֲיָן אַוִיפְמַעְזְרִיטְשָׁעַר פְּלָאָז. דָאָרט ווּעַט אַיְהָר זִיךְ בְּאָגָעָנְגָעַן מִיט די יַסְקָאָטָעָרָס אָוֹן דָאָרט ווּעַט מַעַן זִיךְ שְׁלָאָגָעַן!

— הַוְרָאָ, יַסְקָאָטָעָרָס! — האָבָעַן מִיר אַוִיסְגָּעָשְׁרָעָין אַלְעָ אִין אִיּוֹן קָוֵל אָוֹן האָבָעַן זִיךְ גַּעַנְוָמָעָן פָּאָר די הענט אָוֹן האָבָעַן זַיְן רַאֲפָטָאָס אַלְאָז גַּעַתְהָאָן אִין ווּגְן אַרְיָין, שְׁטָאָרָק האָפְעָרְדִּינָג אָוֹן זִיכְעָרְלִיךְ, וַיְיָ אַמְתָעָגְרִידִים.

ג.

די יַסְקָאָטָעָרָס — אַזְוֵי האָבָעַן מִיר גַּעַרְופְּעַן די דְּרַדְקִי תַּלְמִידִים דַעֲרְפָאָר. ווָאָס זַיְן זַעַנְעַן גַּעַוְעַן קִינְדָעַר סְלִינְגָע, קוֹרְצָע, אלְפְּבִיטִי-יְוָנְגָלָעַה, אָוֹן האָבָעַן אַוִיסְגָּעָזָהָן קַעְגָּעַן אָוֹנוֹן חַוְמָשׁ בְּחוֹרִים, וַיְיָ פְּלִיעָנָעַן, וַיְיָ מַעַרְשָׁקָעָם. עַס האָט זִיךְ אָוֹנוֹן אַוִיסְגָּעָזָעַן, אַז מִיט אִין בְּלָאָז — פּוֹ! — מַאֲכָעַן מִיר פִּון זַיְן אַתְל.

מיר זענען געוווען בטוח, איז זיין וועלען נאר אונז דערזעהען, ווי
מיר זענען אַנְגָּעוֹאַפְּעַנְט פֿוֹן אוּבְּעַן בֵּין אַרְאָפּ מִיט שְׁוּוּרְדָּעָן,
פֿוֹילְעַנְבּוֹיְגָעָנס אָוֹן רַאֲדִיקְסְּלָעָךְ, וועלען זיין געוויס חַפְּעַן דֵּי פֿים
אוֹיפּ דֵּי פֿלוֹיְצָעָם אָוֹן וועלען געוויס מאָכְעַן פֿלִיטָה. אַ קְלִינְגְּנִיקְיַּיט —
אַזְעַלְכְּעַגְּבָרִים, חַוְּמַשְׁ-בְּחַוְּרִים, ווֹאָסּ אַלְעַגְּנְגָּלְעָךְ פֿוֹן
די דַּרְקְיְ-חַדְרוּם האָבְעַן גַּעֲצִיטָעַט פֿאָר אָוֹן אִימְתִּימּוֹת, מַוְרָא
געַהַט אַרְיִינְטְּרָעַטְעַן אַיְן אַנוּזְעַרְעַד לְלַת אַמְּוֹת! אַיהֲרַ שְׁפִיעַלְתַּ
זַיְד מִיט חַוְּמִישְׁבָּחוּרִים, ווּרְגַּעַלְעַצְּעַן, מִיט לְאַנְגַּעַ פֿים? ...
שְׁלַאַגְּעַן מִיט דֵּי יִסְּקָאַטְעַרְמָן האָבְעַן מִיר זַיְד, אַיְינְגְּנְטְּלִיךְ,
קְיֻוְנְמָאָל נִישְׁטַגְּנַשׁ גַּעַשְׁלַאַגְּעַן; נָאָר עַלְ-פֿי סְבָּרָה האָבְעַן מִיר גַּעַרְעַבְעַנְטַ
אָוֹן גַּעַוְוָן אַיְבְּעַרְצִיגְנַט, אַז מִיטְן' קָוָקְמָאָכְעַן מִיט מִיט דֵּי דָּאַזְיַגְעַ
קְלִיְיָנָעַ ווּוֹרְיוֹקָעַס אַ פֿאַרְלַעְנְדוֹנְגָן, אַ סּוֹתַ, אַ תְּלַעְוָתַם. חַוְּזַ ווֹאָסּ
מִיר וועלען זַיְד גַּוְטַ אַיְינְטְּיַלְעַן, אַנְבְּרַעְכַּעַן אַוְהַ אַלְעַגְּנַשְׁטַעַן, וועלען
מִיר נָאָךְ גַּעַמְעַן בֵּי זַיְדְוָבָן, דַּאסּ הַיּוֹסְטָן, מִיר וועלען זַיְד צַעְטְּיַלְעַן
מִיט זַיְעַרְעַ אַנְבְּיִיסְעַנְטַם, אָוֹן לְאַזְעַן זַיְד אָוֹן לְאַדְעַן צּוֹם, „וְנַתְנַהַהּ
תּוֹקָף“.

אָוֹן פֿאָרְנְדוּסְמָן קְוָרָאַושָׂ אָוֹן הַתְּפִעְולָות פֿוֹן זַיְד אַלְיַיְן אָוֹן פֿוֹן
אַנוּזְעַרְעַטְעַרְמָן מִיר זַיְד אַיְינְסָמָס אַנְדְּרַעְעַטְעַרְגְּשַׁטְוָטָטָם,
דַּרְלַאַגְּנַטְמָלְעַט אַלְעַטְמָלְעַט אַשְׁטוֹרָק אַיְן דֵּי פֿלוֹיְצָעָם אַרְיַיְן אָוֹן אַ פֿלְאַסְטָם
פֿוֹן הַיְנְטַעַן, אָוֹן אַגְּבָהָאָבְעַן אָוֹן טַאַקְיַי אַנוּטְעַרְגְּנַעְטְּרַיְבָּעַן דֵּי חַבְרָה
בְּאַהֲעַלְפָעַרְמָן, מִיר זַיְלַעַן גַּעַהְנַן אַ בִּיסְעַל גַּכְבָּרָ.

— ווֹאָסּ קְרִיבְתַּ אַיהֲרַ, ווי דֵי ווֹאנְצַעַן? — האָבְעַן זַיְד צַוְּ
אָוֹן גַּעַזְאַטְמָן. אָוֹן אַלְיַיְן האָבְעַן זַיְד זַיְד אַלְעַטְמָלְעַט אַפְּגַּעַשְׁטָלְעַט,
אוֹפְּגַּעַבְּוֹנְדָּרָעַן דֵּי טַאַרְבָּעַס אָוֹן פֿאַרְזּוֹכְטָם דֵּי אַנְבְּיִיסְעַנְטָם, שְׁטַאַרְמָ
גַּעַלְוִיפְּט אַנוּזְעַרְעַטְמָן מִיט אַנוּזְעַרְעַטְמָן ווֹישְׁנִיסָּ:

— אַוְיְסְגַּעַצְיְיכְעַנְטָרְ ווֹישְׁנִיסָּ! — האָבְעַן זַיְד גַּעַזְאַטְמָן, אַיְדָיְ
בְּעַרְגְּנַעְבָּעַן אַיְינְרַעְדָּרְ דָּעַם אַנְדְּרַעְעַן דָּסּ פֿלְעַשְׁלָעַל אָוֹן גַּעַבְּוּלְקָשָׁט —
בּוֹלְ-בּוֹלְ-בּוֹל — פֿוֹנְסּ הַעַלְזָעַל נְלִיְיךְ אַיְן מוֹלְ אַרְיַיְן.
— אַיְין אַנְטִיךְ פֿוֹן ווֹישְׁנִיסָּ! הַעֲרַט אַיהֲרַ? טַאַקְיַי נָאָר אַ
נוֹרִיפְתַּ!

אזווי האבען געזאגט די חברה באהעלפערם, געלקקט די פינגער און שטארק אפנעהשטאנגען פון אונז, באוויזען אונז פון דער וווײטער! מיט די הענט, מיר זאלען געהן וווײטער! ... און מיר זענען געאנגען זענען וווײטער און וווײטער איבער דעם נרויסען מעוישראיטשער פלאז, האטש דער ווינט האט געללאזען אלע מאָל שטארקער און שטארקער. דער הימעל האט זיך רעכט פארחמאָרט, און א געדיכט קאָלט רעגענדעל האט געשMISSען געלדאַלען, איין פנים אָריין. פאָר קעלט האבען אונז די הענט געדראָלען, געווואָרען ברויין און בלוי, און די שטיוועעלע האבען זיך צעוויסט, געקוואָטשקעט איין דער בלאָט. ליידלעך האבען מיר שוין לאָנג אויפגעעהרט זינגען, און געפהילט האבען מיר זיך מייד און חונכ געריג, זעהר-זעהר הונגעריג. און ס'איין געלביבען, מיר זאלען זיך ערגייז צוועצען אויף אָוילע אָפרוחען זיך און טאקי אַין אִינוענס עפּים אַיבערחאָטען, נעמען איין מויל אָריין.

— וואו זענען דאס אונזערע באהעלפערם? — האט זיך אַנגעירופּען אַינער פון אונז.

— חאָפט דער רוח די באהעלפערם! די אַנבייסענס, די אַנבייסענס וואו זענען? ... און דער עולם האט שטארק אַנגעעהויבען צו מורהילען אוות די באהעלפערם: „אָ בעלנות צוועמען אלע אונזערע פופקעס מיט אלע אונזערע לעבערלען, מיט די קיבלעך, מיט די איער, מיט'ן ביסעל ווישיק, מיט די מזומע' עטלובע גראָשענס, און אונז אַיבערלאָזען דאָ אליוין אויפְּן פֿוּסטען פלאָז, אויף דער קעלט, הונגעריג, — פֿאַרכאָפט מענען זוי וווערען!“

— אָ מיתה משונה זאל קומען אויף אונזערע באהעלפערם!

— אָ חלייער זאל קומען אויף אלע באהעלפערם פון דער גאנצער וועלט!

— די כפּרה זאלען זוי זיין פֿאָר אונזער מינדסטען נאָגעל!

— שאָ! שטיל זאל זיין! אָנֶה אונזער שונאָ! אונזער פֿיינט!

— קלינע וועוּריךעס מיט נרויסע שטעקענס !

— די ים-יקאָטערס ! די ים-יקאָטערס !

— הורראָא, ים-יקאָטערס !...

און ווי מיר האבען זוי דערזעהן, איזוי האבען מיר זיך אַלְאָז געתהאן צו זיין, ווי די ביוזע הונגעריגע וועלף, גרייט געווען זיין דורך זיין, צעריסען אויף שטיילעך. נאָר... עס האָט זיך גע-טראָפֿען מיט אונז אַיִן אָומְנְגָּיק, אַ גְּרוֹיסָעָר אָומְנְגָּיק, ווֹאָס קִיְּנוּרָה האָט דָּאָס בְּשָׁמֶן אָפָּן נִישְׁתְּ גַּעֲקָּפָּן אַרוֹיסְׁזָהָעָן פְּרִיהָעָר.

אוֹסְּאֵין נִיט באָשָׁעָרט, הַעֲלָפָעָן נִישְׁתְּ קִיְּן חַכְמָה מִיט קִיְּין גְּבוּרָה מִיט קִיְּן בְּרִיהָ/שָׁאָפְּטָעָן. הערט אַ מעָשָׂה, ווֹאָס עַם קָאָז זיך טְרָעָפָעָן.

.ד.

די ים-יקאָטערס, חָאָטָשׁ זַיְּ זָעָנָעָן קְלִינָעָן קְרָצָעָן וְוּוּרְיךָלְעָה, אַלְפּ-בִּית-יוֹנְגָּלְעָד, נָאָר, אָפָּנִים, נִישְׁתְּ קִיְּן נָאָרִישָׁעָן יוֹנְגָּלְעָד : אַיִּיד דָּעָר זַיְּ זָעָנָעָן אָרוּסִים צַו אָנוּן אַקְעָנָעָן אוֹפְּפָן פָּעָלָד, אוֹיף דָּעָם גְּרוֹיסָעָן מְעוֹזָרִיטָשָׁר פָּלָאָז, אוֹיף מְלָחָמָה, האָבָעָן זַיְּ זַיךְ אַין דָּעָר הַיִּם פְּרִיהָעָר גּוֹט צָוְגָּעָלְעָדָעָט, גַּעֲמָאָכָט רַעֲפָעִיטִיצִיעָן הַיִּסְטָעָט. נָאָכָּדָעָם האָבָעָן זַיְּ זַיךְ אָוֹנְטָרְגָּעְפִּיטָּעָרט, אַיְּבָרְגָּעְבִּיסָּעָן הַיִּסְטָעָט עַס, מִיטְגָּעָנוּמָעָן מִיט זַיךְ וְוַאֲרָעָמָעָן מְלֻבָּשִׂים'לְעָךְ מִיט גּוֹמָעָן קָאָלָשָׁעָן, אַנְגָּעוֹאָבָעָנט זַיךְ פּוֹן קָאָפְּ בֵּין פִּים נִישְׁתְּ עַרְגָּעָר פּוֹן אָנוּן, אָנוּן אָפְּשָׁר נָאָר בְּעָסָעָר פּוֹן אָנוּן, אוֹיךְ מִיט שְׁוּעָרְדְּלְעָךְ אָנוּן מִיט פְּיַוְּלָעְנְבּוּנָעָס אָנוּן מִיט דָּאָרְבִּיקְסְּלָעָךְ, אָנוּן האָבָעָן גַּאֲרְנִישָׁט גְּעוּוֹאָלָט וְוַאֲרָטָעָן, בֵּין מִיר וְוַעֲלָעָן אַנְפָאָלָעָן אוֹיף זַיְּ, נָאָר זַיְּ זָעָנָעָן בְּעָסָעָר אַנְגָּעְפָּאָלָעָן אוֹיף אָנוּן, אָנוּן האָבָעָן אָנוּן גּוֹנוּמָעָן בְּרָעָכָעָן די בִּינָעָר — וּוי אַזְוִי מִיְּנָט אַיִּהָר, אַשְׁטִינְגָּעָר ? פּוֹן אַלְעָז זְוִיטָעָן אָנוּן אַזְוִי גַּעַשְׁמַעְיָה/דִּיגָּה, אָז מִיר האָבָעָן נָאָר קִיְּן צִוְּתָעָט אַפְּרִילָו זַיךְ אַרוֹמְקוּקָעָן, ווֹאָוּ מִיר זָעָנָעָן אַין דָּעָר וְוַעֲלָט, גַּאֲרְנִישָׁט בְּאַמְּעָרָקָט

תחלית, אzo זoi געהען אויפֿ אונז נישט אליזו, נאר מיט זוייערַ
באהעלפערַס, וואס האבען זoi אונטערוגעגעבען היז :
— רעכענט זיך מיט די חומש-בחרורִים ! קלאפט זוי, די
ווערגעלעצען מיט די לאנגע פיס !

סע פארדשטעט זיך, אzo מיר האבען אויך נישט געשווינגען.
וوى די נבורוּם, האבען מיר זיך געשטעלט אקענען די קליענע
וועויריקעט, געבראקט זוי מיט די שוערדלעך, אנגענץווינגען די
פיילענבויגענס און אングעשטעלט אויפֿ זוי די ראדביביקסלעך. נאר —
אווי-וואעה ! — אונזערַ שוערדלעך זענען געוווען טעםפֿ, ווי האלי,
און ביז מיר האבען זיך א ריחר געתהאן מיט די פיילענבויגענס,
האבען מיה שוין אングעהויבען חאפען קלעפֿ, ווי האלי... פון די
ראדביביקסלעך שמועסט מען נישט : וואס קאן מען טהוּן מיט א
ראדביביקסלעך, אzo דער שנאָן וויל נישט וווארטען, ביז מע וועט איהם
אמאל טרעפען, און פְּליַהְטַ אָונְטָעֵר און שלאנט דאס איך אַרְוִיס
פון די הענט — און געהט טהוּן איהם עפִים ?

שלעכט. מיר האבען געמוֹז אַוּוּקְוּוֹאַרְפָּעֵן דאס נאנצע פְּליַיְ
זיוּן, די שוערדלעך מיט די פיילענבויגענס מיט די ראדביביקסלעך,
און געמען זיך צום געשלעג, ווי גַּאט הַאט גַּעֲבַ אַטְעָן,
דאָס הייסט, מיר האבען אַונְגָּעוּבָּעָן אַרְבִּיטְעָן פְּשׁוּט מיט די הענט,
מיט די קולאקט. דער חסרוּן אוּזְאַפְּעַר גַּעֲוָעָן, וואס מיר, אוּסְ
געמִידְטָע, אוּסְגַּעַהוּנְגַּעַרְטָע און אַיְבְּרָגְּנוּפְּרוּרָעָן, האבען זיך
געשלאָגעַן אַחְזָן אַטְאַלְק, אַחְזָן אַפְּלָאַן אַחְזָן אַשְׁוּם אַיְבְּרָהָאָר,
ווארום אונזערַ באַהְעַלְפָּעָרָס זענען דאָך גַּעֲבַיְעָן פון הינטָעָן :
זוי זענען, מהילָה, געוווען אַונְטָעָרָן גַּלְעָזָל אַוְן טָאַסִּי שְׂטָאָרָס
בְּנִילְוִפִּין פון אַונְזָעָר בִּיסְעָל וּוּשְׁנִיל, פָּאַרְחָאַפְּט זְאַלְעָן זוי ווערטָן ! ...
און זוי, די קליענע וועויריקעט, גוט אַנְגַּעַטְהָאָן אַוְן רַעַכְטָ פָּאַרְבִּיסְעָן,
זענען געקראָכָעָן גַּלְיִיך אוּפֿ אַונְזָעָרָן פון דְּרִוִּי זְיִיטָעָן, אַלְעָ מַאְל
שְׂטָאָרָקָעָר אַוְן שְׂטָאָרָקָעָר, גַּעַשְׁאָטָעָן אוּפֿ אַונְזָעָרָן קְלָעָט מיט קולאָקט
מיט בּוּכְעַנְצִים — טָאַסִּי די זְעַלְבִּיגָּע בּוּכְעַנְצִים, וואס מיר האבען
גַּרְעַכְעַנט אַיְנְטִילָען זוי, האבען זוי אַונְז אַיְנְגַּעַטְיִילָט...

און זי ערדע באהעלפערט זענען גענאנגען דוקא אויפֿ צוֹ
פריהער און האבען נישט אויפֿגעהרט אונטערצונגעהבען זיַּ חיזֿ:
— רעכענט זיך מיט די חמיש-בחורים, קלאפט זיַּ, קלאפט
זויַּ, די ווערגעלעצען מיט די לאנגע פִּים! ...

ווער אייז געווען דער ערשותער, וואס האט זיך אויסגעדרעהט
מיט'ן הינטערן צום פִּינט? — דאס אייז שוער צוֹ זאגען. איד
וווים נאָר, איז מיר זענען געלאָפָען, שטארס געלאָפָען, הענדומֿ
פענרטום, צורייס אהיים, אהיים, קיין בתרילעוקע; און זיַּ, די
קליען וועויריקען, נישט געדאָכט זאלען זיַּ ווערען, זענען אונז
נאָכְּבָּנְאָפָען משוגענערויזן, געהקט און געטיקעט און נישט
אויפֿגעהרט צוֹ לאָכְּעָן און צוֹ שרײַען הינטער אונזערע פְּלִיזִּיכּעַט:
— הורראָ, חמיש-בחורים! הורראָ, ווערגעלעצען! ...

ה.

געקומען אהיים מיעדע, הונגעריגע, שלעפעריגע, אָפְּגָּרִיסעַנָּע,
אָפְּגָּרִיסעַנָּע, צעלאָגְּנָעַנָּע, צע'הָרָג'עַטָּע, האבען מיר, גבראים, געדֿ
רעכענט, איז טאטע-מאָכָּע וועלען געוועיס לענען אויפֿ אונז רחמנות,
שענפְּעַן אַ לעקָּאָכָּעֵל פָּאָר די קלעַע, וואס מיר האבען געהקט. צום
סּוֹף לאָזֶט זיך אוים, איז מיר האבען געלעַט אַין טוֹתָה: מע האט
אונז אַין זינען געהאט אַין דער לִינְקָעָר פִּיאָטָע. דאנקען גאט, מיר
זענען אָרוּים גְּלִיטְּלִיךְ אַהֲזָן פָּעַטְשׁ פָּאָר די צְעִירִיסעַנָּע קָאָפָּאָטְקָעַלְעַד
און פָּאָר די אויסגעדרעהט שטיוועלעַךְ, פָּוּן דער מאָמע באָזונְדָּעָר
און פָּוּנְּקָמְּסָטָעַן באָזונְדָּעָר. אַון ערשות אויפֿ מָאָרְגָּעָן האט אונז
רעכט מבבד געוווען דער רבִּי, ניסעל דער קלְיָינְעָר, פָּאָר די בִּילְעָגָן
וואס זענען געשטאנען בי אונז אויפֿ די שטערנס, אַון פָּאָר די
בלוּעָ לְאַנְטָעָרָנָעָם, וואס אַונְטָעָר די אוינְגָעָן. מע האט אונז —
סּאַיּוֹן אַ בְּזִוּן צוֹ דָּרְצָעַהָלָעָן — אַנְדוּרָגָעַלְעַנָּט אַיְנוֹצִינוֹיזֿן, אַון
דוקא מיט'ן פְּנִים אַרְאָפָּ, אַון מע האט אונז אַרְיִינְגָּעַצִּים בְּעַלְתָּן,
מחילָה, אהוֹן, וואוּס דָּרָאָפָּ צוֹ זַיּוֹן. דאס הייסט, נאָט אַיְיךְ אַ

פארפייסונג, טאמער איז קארן!... אונז האט אבער אויף קיינעם אווי נישט פארדראָסען, ווי אויף די באהעלפערם אונזערע, ימַת שם זוכרים! טאטעה-מאמע, איז זוי באשטראָפֿען אַקְינֶה, מהווען זוי דאס אָפּ אָפּ שָׁמֶר מִחְמַת גַּעֲטְרִיוֹשָׁפְּט. אַרְבִּי לְעֵנְטְּרָאוּק אָזְן שְׂמִוִּיסְטָד אָפּ מַיְוִיטְּן קָאנְטְּשִׁיק — דָּעֲרוֹיָף אַיז עַר אַרְבִּי אָזְן דָּעֲרוֹיָף אַיז דאס אָקְאנְטְּשִׁיק... אָבָּעָר די באהעלפערם, ימַח שְׁמָם! נִשְׁתְּגַעַנְג זַיְהַאְבָּעָן אַוְיפְּגַעַנְפְּרָעָסְעָן אַונְזָעָרָעָלָע אַנְבְּיִיסְעָנָם, אַוְיסְקָרָעָנָקָעָן זַאְלָעָן זַיְהַאְבָּעָן זַיְהַאְבָּעָן, דָּבָּנוֹ שֶׁל עוֹלָם! נִשְׁתְּגַעַנְג זַיְהַאְבָּעָן אַיְבָּגְעָלָאָזָט אַונְזָן אַיְינָעָאַלְיוֹן אַיז מַיְעָטָן פָּעָלָד אויף גַּאטָּס בָּאָרָאָט, — הַאְבָּעָן זַיְהַאְבָּעָן בְּשַׁעַת שְׂמִיְסָעָן נַאֲרָצָוֹתָאַלְטָעָן, מִיר זַאְלָעָן נִשְׁתְּגַעַנְג דָּרִיגָעָן מִיטָּדִי פִּים!...

* * *

אט איז זוי האט זיך אַוְיסְגָּעָלָאָזָט אַונְזָעָר יַעֲנָדָר לְ"גַּבְעָוָמָר. דאס אַיז גַּעוּעָן אַוְיסְטָעָר, אַפְּינְסְטָעָר, אַפְּאָרָשְׁפִּיעָלָט עָר לְ"גַּבְעָוָמָר.

צו דער טעודה

א בילד פון מיינע קינדרערשע יאהרעה.

געשריבען אין יאָהָר 1906.

צ'ו דער סעודה

.א.

— איך וויס נישט, וואם פון דעם קינד ווועט זיין, וואם פון דעם קינד ווועט אויסו אפסען? עפֿים א קוואטש, א נאסע האנט-שרוקע, א וויאנענדיגע קלאנטער, צו אלדי גוטע יאהר! א קינד זאל האלטען אין איין וויאנען!

אווי זאנט די מאמע מײַנע צו זיך אלליין, טהוות מיד אין יוּס-טָוב' דִּין אוֹן דערלאָנט מֵר אלְעָמָל אֲדָעָר אֲ בָּכְעָנָצִי אַיִן זַיִם, אֲדָעָר אֲסְטוּסָק אַיִן פְּלוּיזָע, אֲדָעָר אֲנָם בְּיִם אַוְיהָעָר, אֲדָעָר אֲצִיפְצָאָפּ בְּיוֹ דִּי הָאָר, אֲדָעָר אֲרִיסְמָאָזִים אֲשְׁטִיכָּפּ פְּלוּיזָע, אַיִן זַיִל נָאָה, אַז אַיך זַאְלְפָן אֲזַעְלְכָּע עֲבוּדָות לְאָכָּעָן, נִיט וויאנען. אַז זַי פָּאָרְקָנִיְּפָעָלָט מִיד פָּוּן אֲוּבָעָן בְּיוֹ אֲרָאָפּ אַיִן מִין שְׁבַת' דִּין קָאָרְפָּטְקָעָלָע, ווָאָס אַיְזָוּ שְׁוִין לְאָנָגָן אַוְוִי עָנָג, אַז עַס שְׁפָאָרָט מֵר אַדוֹיִם דִּי אָוִונָעָן פָּוּן קָאָפּ, אַז דָּעָרְצָו זַעַנָּעָן דִּי אֲרָבָעָל עַפִּים מַאֲדָנָע קָוִיז, אַז מִיְּנָע תְּמִיד רְוִיטְבָּלוּעָה הענָט זַעַנָּעָן עַפִּים ווַיִּאוּסְגָּעָו אֲפָסָעָן פָּוּן דִּי אֲרָבָעָל אַזְעָהָעָן אַוִים, ווַיִּגְשְׁוֹאָלָעָן, אַז דָּאָס קָאָן דִּי מאמע מײַנע נִישְׁט אַיְבָּרְטָרָאָגָען.

— זעה נאָר אֲפָאָר יְדִים! — זאנט זַי אוֹן דערלאָנט מֵר אֲפָאָטָש אֲוּבָעָר דִּי העָנָט, אַיך זַאְלְזַי אֲרָאָפָּלְאָזָעָן אֲרָאָפּ, מַעַן זַאְלְזַי נִיט אַרוּסְטָזְעָהָעָן. — בְּיִם בְּעַטָּעָר הָעָרָץ בְּיִם טִישׁ, אַז דַּו

וועסט מיר זיצען, זאלסט דו מיר די ידים האלטען פון אונטען, דו הערטט וואס איך זאג דיר? אונ דאס פנים דיננס זאל מיר ניט זיין אזווי רוויט, ווי, להבדיל, בי יאוודאכע דער שיקסע, אונ מיט די עינים זאלסט דו מיר ניט גלאצען, ווי א קאטער, דו הערטט וואס מע רעדט צו דיר? אונ זיצען זאלסט דו מיר, ווי א מענטש, אונ דער עיקר'שת — די נאזו, אווי א נאנ! נעה נאך אהער די נאכי דיננע, לאם איך זי דיר נאך צורעטט מאכען!

בל זמן די נאזו איז א נאזו, איז נאך צו דערליידען, נאך איז די נאזו מיינע ווערטט בי דער מאמע א „נאני“ אונ זי געמי זיך צו איהר זי „צורעטט מאכען“ — איז שוין איז אך אונ איז וועה צו איהר, צו מיין נאזו הייסט עס. איך וויס נישט, וואס האט מיין נאזו בי איהר אзоוי פארזינדיגט מעהר פון אלע אברים, וואס זי איז איהר אzo באלוינער שונא? דאכט זיך, א נאזו, ווי אלע גזער, א ביסעל א גראבליכע, א ביסעל א דויטליך אונ א ביסעל פארדיסען ארויף, אונ א ביסעל האט זי ליעב זיון פארגעטען. גו, איז וואס? באדראף מען זי אזווי טרייבען איז דער ער אריין? איהר מענט מיר גלויבען, עס זענען געווען צייטען, וואס איך פלאג בעטען גאט, ער זאל זי בי מיר צונגעטען, זי זאל מיר נאך עפיס אפפאלען, צו אלדי שוארצע איהר, אונ א סוף! עס פלאנט זיך מיר פארשטעלען איז דער פאנטאזיו, איז אט שטעה איך אויף איז א שענעם פריהמארגען אחזן א נאזו אונ געהדزو צו דער מאמע נאך איבערבייסען, מהות זי מיך א חאפ: „וועה איז מיר! וואו איז דיין נאזו?“ זאג איך: „וואסער נאזו?“ אונ איך טאפ מיך מיט דער האנט איבערן גאנצען פנים און קווק אויף דער מאמע, ווי זי איז אוים מענטש, אונ האב א נקמה: „א מצוה! לאו זי זעהן, וואס פאר א פנים איהר זוזן האט א חזן א נאזו!... קינדערשע מחשבות! נארישע פאנטאזיעס! גאט הערט נישט מיין געבעט; די נאזו וואכט, די מאמע מאקט זי אלע מאל צורעטט, אונ איך ווער פארשווארצע מיט איהר אינאיינעם. אונ מעהר פון אלע מאל קומט זי געבאך אפ, די נאזו מיינע, איז עס קומט אונטער א

יומ-טוב, למשל, א מין פורים, און מיר קלוייבען זיך צום פעטער
הערץ צו דער סודה.

ב.

דער פעטער הערץ איז נישט נאָר דער נבּיר איזן דער משפחַה —
ער איז דער ראש וראָשׂוֹן בִּי אָנוֹן אֵין שטערטעל, אָנוֹ אֵין אַלְעַ
שטערטעלעך אָרוֹם אָנוֹן אָרוֹם אֵין הערץ אָנוֹן הערץ אָנוֹן הערץ. אַיהֲר
קָאנְט פָּאַרְשָׁתָּעָן, אָזֶה דער האָט פָּעַר אָפָּאָרְנָעַנְדִּיגַּע מִיט
אָטָּרָאַנְטָאָס אֵין אַיְינְגַּעַם, וּוּאָס אָזֶה דער פָּאַהָּרָט, טָרָאַסְקָעַן דִּי
רעַדְרַע אָזֶה שְׁטָאָרָק, אָזֶה דָּאָס נָאַנְצָע שְׁטָעַדְטָעַל לוֹוֶפְּטָאָרוֹס זְעוּהָעַן,
וּוּי דער פָּעַטְרַע הערץ פָּאַהָּרָט; אָזֶה דער פָּעַטְרַע הערץ זַיְצַט גָּאנְעַ
אוּבְּעַדְעַן אֵין טָרָאַנְטָאָס מִיט דער שעַנְעַר מַעַשְׁנָעַר קִילְעַכְּבִּינְגַּעַר
בָּאָרֶד אָנוֹן מִיט דִי בִּיּוֹזָע נְרוּעַ אַוְגָּעַן, אָזֶה שָׁאַקְעַלְתַּזְיַדְעַן פָּוּן אַוְבָּעַן
הָעָרָאָ, אָזֶה קוֹקְטַזְיַה אַלְעַמְעַן דָּוָרָק דִי זְוַלְבָּרְעַנְעַר בְּרִילְעַן פָּוּן אַוְבָּעַן
אַרְאָפַּ, וּוּי אַיְינְעַרְעַט: „וּוּי קוֹמְטַ אַיהֲר, פָּאַרְכָּעַס, צַו מִיד? דִּי?
אַיך בֵּין הערץ דער נגֿיד אָזֶה פָּאַהָּרָט מִיר אֵין קָאַרְעַטְעַ, אָזֶה אַיהֲר
זַעַנְטַ פְּתַרְלִיקָעַם, הָאַלְעַדְרָאַנְצָעַם, קְפָּצְנִים, אָזֶה טִיאַפְּקָעַט זַיך אֵין
דער בְּלָאַטְעַ!“

אַיך וּוּוִים נִישְׁטַ, וּוּי אָזֶה דער אַיְבעַרְינָעַר עַולְמַ, נָאָר אַיך
הָאָבָּדָעָם פָּעַטְרַע הערץ אָזֶה פִּינְטַ, אָזֶה אַיך קָאנְט נִישְׁט אַנְקוּסְעַן
דָּאָס רְוִוְתָּעָ פְּנִים זְיוּנָס מִיט דִי בְּעַטְעַ בָּאַקְעַן, מִיט דער מַעַשְׁנָעַר
בָּאָרֶד, מִיט דִי זְוַלְבָּרְעַנְעַר בְּרִילְעַן, מִיטְיַזְיַ גְּרָאָבָעַן בּוֹהַ, מִיט דער
מַאֲסִיּוּעָר נָאַלְדָּעַנְעַר קִיטַּ, וּוּאָס עַר טָרָאַגְּט אַוְיַּפְּזַ בּוֹהַ, אָזֶה מִיטְיַזְיַ
קִילְעַכְּבִּינְגַּעַן זְוִידָעַנְעַם יָאַרְמֻלְקָעַלְעַע, וּוּאָס עַר טָרָאַגְּט אַוְיַּפְּזַ קָאָפַּ,
אָזֶה וּלְפּוֹלְמַ — דָּאָס הוֹסְטָעַלְעַ זְיוּנָס: עַר האָט זְיוּן אַיְינְגַּעַן אָ
הָוֹסְטָעַלְעַ, וּוּאָס גַּעַת בִּי אִיחֲם מִיט אָקְנִיְּטַש מִיט דִי פְּלוּיצָעַם
אָזֶה מִאָרְמִיטְיַזְיַ קָאָפַּ אָרוֹיְפַּ אָזֶה מִיט אָפָּאָרְשָׁק מִיט דִי לְוַעַן,
וּוּי אַיְינְעַרְעַט: „דָּרְךְ-אָרְצַ! דָּאָס הָאָבָּאָרְצַ, הָעָרָאָ, גַּעַנְבָּעַן

א הומטעל, נישט מהמת, חם ושלום, איך האב מיך צונגעיהלט,
נאר גלאט אזווי, איך וויל מיר הומטען — הומט איך..."

איך קאן נישט פארשטעהן אונזוער געונדרען : וואס האפט
זוי אזווי דער גוטער יאהר, אוּ עס קומט פורדים אוּן מע קלוייפט זיך
צום פעטער הערייז צו דער סערדה ? עס דאכט זיך מיר, אוּ זוי
האבען איהם אלע ליעב, אזווי ווי איגענע שועטער, געהט אוּיך
אליאין, וואס זוי איהם איין איגענע שועטער, געהט אוּיך
ニישט איז אזווי שטארק נאך איהם, ווארום איז די עלאטערן סינדרע
זענען נישטאנ איז דער הייט (פאר מיר שעטט זיך זיך ווינצינדוואס,
אפנימ), בענטשט זיך דעם פעטער הערייז מיט מאדנע ברוכות ;
זוי ווינטשט איהם : "ער זאל איבערגען איבעראיאהר, אם ירצה
השם, אוּוף איהר שטאנדר..." און לאו אבער איין אנדרער פרובען
זאגען אוֹיפֿן פעטער הערייז א שלעכט ווארט, ווועט זיך יונגען ארויסיד
רייסען די איגענען. איך בין איינמאָל געוווען איין עדות, זיך דער
טאטע האט זיך א מאָל ארויסגעטאָט מיט א ווארט. איהר מיינט,
ער האט עפֿים, חם ושלום, איהם פונגע בכבור געוען ? ער האט
נאר א זאנג געטהן צו דער מאמע : "וואס הערט זיך ? דיין הערייז
איו שווין געקומען, צי נאך נישט ?" האט זיך איהם אפנצעשפיעטל
א דאבראנאָז, דעם טאטען נעבאָז, איז ער האט זיך קיין ארט נישט
געקאנט געפֿינען.

— וואס איין עפֿים "מיין" הערייז ? וואס פאר א לאשן ? וואס
פאר איין אוֹיסשפראָז ? וואס פאר א "מיינער", וואס ?

— דיינער, ווועמע דען אייז ער ? מיינער ? — פרובט זיך
דער טאטע מיט מלחהה, נאר עס גוילט איהם נישט, ווארום די
מאמע פאלט-אן אוּוף איהם פון אלע זויטען :

— נו, און איז מיינער, אייז וואס ? נו, מיינער ! ליונט דיר
אפשר נישט ? שטעהט דיר אפשר נישט איז דער יהום ? האסט
מסתמא דערלעגט צו איהם דעם טאטענ'ס ירושה, איא ? האסט
דאך מסתמא פון איהם קיינמאָל קיין טובה נישט געהאָט, איא ?

— ווער זאנט דען, איז ניין? — פֿרוּבְּט זיך דער טאטע שוין
מייט גוטען, וויל זיך אונטערגעבען, נאָר עס געהט נישט; די מאמע
הערט נישט אויף צו טראָפּען אויַף איהָט.

— דו האָסט דאָך מסתמא בעסערע ברידער, ווי איך, איז?
שענערע, בעסערע, פֿינְגְּרֶעֶר, לִיְטוּשְׁעֶרֶע, רִיבְּרֶעֶר, איז?
— אָבעָר שא! אָבעָר לאָז זיַּן אַיְן עַק! אָבעָר לאָז מֵיךְ
צָוְדוֹה! — זאנט דער טאטע, רוקט אָז דאָס הִיטָּל אָז מַאֲכָט אָ
וּברָה. דער טאטע האָט בָּאַרְשְׁפּוּעַלְטַדְוָה, אָז מַנְצָח גָּעוּזָן
הִאְטָדִי מַאֲמָע, אָזֶוּ ווי אלְעָמָל. זי אַיְזַט מַנְצָח. זי פִּיהָרְטָ
אוּסָס אלְעָמָל, נִשְׁתַּחַת מַחְמָת זי גַּעַת בְּיוּסָטָם טָאָטָעָן אַיְזַט סְפָּאְדִּיקָּ
נאָר טָאְקִי ווּיעָדָעָר אָמָל דער פֿעַטְעָר הָרָץ: דָּרְפָּאָר, ווּיל דער
פֿעַטְעָר הָרָץ אַיְזַט נִגְּרָאָן מִיר זַעַנְעָן זַיְנָעָן אַדְרָעָם קְרוּבִּים,
זַיְנָעָן "מִשְׁפָּחָה".

ג.

וּואָסָס קָעהָר זיך אָז מִיט אָנוּ דער פֿעַטְעָר הָרָץ? צַי לְעַפְעַן
מִיר פָּוּן אַיְחָם? אָדָעָר מִיד האָבעָן גַּלְאָטָט פָּוּן אַיְחָם גְּרוּסָע טֻבוֹת?
דאָס קָאָן אַיְיךְ אַיְיךְ נִשְׁתַּחַת זַעַנְעָן, ווּאָרוּס אַיְיךְ ווּוִיס נִשְׁתַּחַת. אַיְיךְ
זָהָאָר, אָז אלְעָמָל בְּיוּסָטָם שְׁטוּבָה, פָּוּנָטָם גַּרְעַסְטָעָן בְּיוּסָטָם קְלָעָנָטָ
סְטָעָן, צִיטְעָרָעָן פָּאָרָעָן פֿעַטְעָר הָרָץ אִימְתָּמוֹת. אָז אָט אַיְזַט
גַּעַקְעָמָעָן פּוּרְמָט, אַיְזַט מִיט צְוּוֹיָה ווּאָכְעָן פְּרִיהָעָר הַוִּיפְטָמָעָן זַיְשָׁוּזָן
אָז גְּרִיטְעָעָן צָוָם פֿעַטְעָר הָרָץ צַו דער סְעָדָה. מִין עַלְטָעָרָעָר
בְּרוּדָר, מִשְׁהַ-אַבְרָהָם, אָבְחוּעָל מִיט בְּלָאָסָע אַיְינָנָע פְּאָלָעָנָע בְּאָקָעָנָע
אָז מִיט שְׂוֹאָרָצָע פָּאָרְטְּרָאָכְטָע אַוְיגָעָן, גַּלְעָט זיך דִּי פָאָות אלְעָמָל,
מָאָל, ווּעָן מַע דְּרָמָאָנָט אַיְתָם "בְּיוּסָט פֿעַטְעָר הָרָץ צַו דער סְעָדָה".
אָז מִיט ווּעָר שְׁמוּעָסָט מִיְּנוּעָן צְוּוֹיָה שְׁוּוּעָסָטָר, מְרִימְדְּרִיוּזָעָל אָז חַנָּה-
רָחָל, וּואָס אַיְינָעָן פָּוּן זַיְנָעָן אַיְזַט שְׁוֹן אַפְּלָה, — די האָבעָן זיך גַּעַלְאָזָט
נִיהָעָן קְלִיְודָלָעָךְ נִאָר דָּעַם לְעַצְמָעָן פָּאָסָאָן צְוְלִיעָב דער סְעָדָה, וּואָס
בְּיוּסָט פֿעַטְעָר הָרָץ, אָז האָבעָן זיך נִעְקָוִיפְטָמָעָן שְׁעָנָע קְעַמְעַלְעָךְ מִיט
סְטִינוֹגָעָלָעָךְ צַו די האָרָאָר, אָז האָבעָן גַּעַוְאָלָט אַיְיךְ די שִׁיךְ מַע זַאָל

זוי געבען פאָרוּיכְטָעַן, האָט די מאָמע אַפְּגַּנְּגַּלְּעַנט שווין אויף פָּסָח, חֲאַטֵּשׁ עַמְּהַ אָט וְנוֹטַ נְעַרְעַנְקָט, וְוֹאָס זַיְ נְעַהְעַן גַּעֲבָאָךְ פָּאָרוּוּסְ. אָוֹן אִיבָּעַרְחוּפְּט בְּוֹן מְרִיסְ-דְּרוּיזָלְעַן האָט זַי גַּעַהְאָט יְסוּרִים, דָּעַר חֲתָן זַאֲלַ חֲלִילָה נִיטְ דָּרוּזְהָעַן, אָז זַי טְרָאָגְט צָרִיעַסְעַן שֵׁיךְ. זַי האָט אָזֶוַי אָוְיךְ גַּעַנוֹג צְרוֹת בְּוֹן דָּעַם חַתָּן, וְוֹאָס לְאָז דיָע אַיְזָן אַ נְּרָאָפְּעָר וּנְגָג, פְּלוּמְרָשְׂט אַ שְׁטִיקָעַל בּוּכָּהָאַלְטָעַר, דָּאָס הַיּוּסְט, מְחוּיָה, אַ קָּאָמִי אַיְזָן אַ גְּעוּוֹלָבְּ, פָּעָרְעָבְּעָנְדוּרְוָעָט עַר נָאָךְ אָוְן וְוֹאָלָט אַ בָּעָלָן גְּעוּוֹעָן, אָז די פְּלָה זַיְנָעַ, מִיּוֹן שְׁוּוּסְטָעַר הַיּוּסְט עַס, זַאֲלַ גַּעַהְן אַוְיסְגַּעַפְּצָט נַאֲכָ'ן לְעַצְמָעַן פָּאָסָאָן, וְזַי אַ פְּרִינְצָעָסְיָן. אַלְעַ שְׁבָתְּ בִּיטָּאָגְן קָוְמָט צַו אָוְנוֹ דָּעַר דָּאָזְגָּעַר קָאָמִי צַו גַּאָסְט, זַעַצְט זַיְךְ אָוּוּסְקְּ מִיְּנָעַ בִּידְעַ שְׁוּוּסְטָעַר בְּיוּ'ם פָּעָנְסְטָעַר, אָוְן מַעְ רָעְדָט, צָוָם מִיּוֹנְסְטָעַן, בְּוֹן שְׁעָנָעַ קְלִיְּדָעַר, נִיּוֹעַ קָאָסְטְּוּוּמָעַן, לְאָסְרָעַטְּ שְׁטִיוּעַל מִיטְ קָאָלְאָשָׁעַן, מְאַדְנָעַ הַיְּטָעַלְעַד מִיטְ פָּעָדָעָרָעַן, זַאֲנְטִיקְלָעַד מִיטְ שְׁפִּיצְלָעַד, אָוְן אָוְיךְ בְּוֹן צִיכְלָעַד רָעְדָט מַעַן בְּוֹן גַּעַשְׁטִיקְטָעַ, מִיטְ רְוִוְתָעַ אַיְינְשִׁיטְלָעַד אָוְן מִיטְ אַ וּוֹוִים לִיְּלָעְכָּעַל אַיְבָּעַרְגָּעַצְוִינְגָּעַן אָוְן בְּוֹן אַוְיבָּעַן אַ קָּאָלְדָעַ אַ גְּוֹטָעַ, אַ וּוֹאָרָעַמְּ, אַיְזָן אַמְּתָ'עַ, אַ בִּיְּעָנָעַ, אָוְן סְ'אַיְזְ וּוֹיְנְטָעַר, אָוְן אָזְ מַעְ לְעַגְטָזְ זַיְ שְׁלָאָפְּגָעַן, אַיְזָן מְחִיה. אָוְן אַיְךְ זַעַה, וְזַי מִיּוֹן שְׁוּוּסְטָעַר, מְרִיסְ-דְּרוּיזָלְעַל, וּוּרְעַטְּ מִיטְ אַ מַאְלָ רְוִוְתָעַ, וְזַי אַ צּוּיְקָ... מְרִיסְ-דְּרוּיזָל הָאָט אַ טְבָעָ: בָּאַלְדְּ עַפִּים, טְהוּט אַיְהָר אַ זַּעַץ דָּאָס בְּלֹט אַיְן פְּנִים אַרְיִין. אָוְן טָאָמָעַר טְהוּט עַר אַקְסָ אַיְהָר אַוְיךְ דיָ פִּים, בָּאַהָאָלָט זַי זַיְ אַוְנְטָעָרְן בְּעַנְקָעַל, הָאָט מָוֹרָא, אַפְּנִים, עַר זַאֲלַ חֲלִילָה נִיטְ דָּרוּזְהָעַן דִּי אַוְיסְגַּעַטְּרָאַטְּעָנָעַ אַפְּסָאָצָעַן אָוְן די אַוְיסְגַּעַרְבִּעְנָעַ פִּינְגָּרָ.

.ד.

— בְּיוּט שְׁוֹן גְּרִיּוֹט צַו דָּעַר סֻעְודָה? — פְּרָעָגְטָט די מאָמע
בְּיוּ'ם טָאָטָעַן אַוְיךְ'ן אַנְדָּרָעָן טָאָג נָאָךְ דָּעַר מְגִילָה.
— וְוֹאָס אַיְזָן שִׁירְקָ גְּרִיּוֹט? — עַנְטָפָעָט אַיְהָר דָּעַר טָאָטָע אָוְן
טְהוּטְ-אָן די שְׁבָתְ'דִּינָעַ בְּעַקְעָשָׁע. — וְוֹאָזְעָנָעַן די קִינְדָעָר?

— די קינדרער זענען שוין באָלד גרייט. — ענטפערט די מאַמע,
חאָטש זי וויסט נאנץ גוט, אֶז די קינדרער, דאס הייסט מײַנע
שׂוועסטער, זענען נאָך וווײַט פון גרייט. זי צוֹאנגען זיך ערשות די
קעָפּ, שׂמְרוּעָן זיך די האָר מײַט מאַנדעלעהָל, פֿאַרְקּוּמְעָן זיך אַיִינְס
דאָס אַנדערע, פֿוֹצְעָן זיך אָוִיס אָוּן טַהֻעָן-אָן די נַיְיעָן קַלְיַידָלָעָן,
בָּאַשְׁמִירָעָן די שֵׁיך מײַט פֿלָאַסְטְּרָעָן-שְׁמָאַלָּאָן, זי צַאַלְעָן גַּלְאַנְצָעָן,
אוּיסְזָעָהָעָן ווי נַיְיעָן. נַאֲרָן ווֹאָס קָוְמְטָט אָרוּים פָּוּן זַיְעָר גַּלְאַנְצָעָן,
אוּן די אַפְּסָאַצָּעָן, אוּי די אַפְּסָאַצָּעָן, האָבָעָן זיך אַפְּגָעָעָצָט, אָוּן פָּוּן
פֿאַרְעָנְטָט בְּמַעַט ווֹאָס מַעַז עַהְתְּ-אָרוּים די פֿינְגָעָר... ווֹאָס טַהָּוָט
מעָן, דָּעָר חַתָּן זַאֲלָדָם, חַלְילָה, נִישְׁתָּחַווּן? אָוּן, ווי אַוִּיפּ
צָוְלָהכְּבָעִים, טָרָאנְטָט אִיחָם אָן דָּעָר רֹוח, דָּעָם קָאָמי, אַיְן אַפְּרִישָׁעָן
אַנְצָוֹן מִיט אַשְׁטָאַרְקִי-אַנְגָּעָרָךְ-אַכְּמָאַלְטָעָן קָאַלְנָעָר אָוּן מִיט אַגְּרִינְעָט
מַאְדָּעָנִישָׁנִיפּ, אָוּן פָּוּן די שְׁטָאַרְקִי-אַנְגָּעָרָךְ-אַכְּמָאַלְטָעָן ווַיִּסְעַד מַאְנָּרָא
שְׁעַטְעָן קוּקָעָן-אָרוּים צָוְוִי גַּזְוָנְטָעָן דָּוִיטָעָן הַעַנְטָט מִיט שְׂוֹאָרָעָן גַּגְעָלָן,
אָוּן די פְּרִישָׁ-אָונְטָעָרָגָעָשָׁרָעָנָעָה האָר בֵּי אִיחָם שְׁטָעָהָעָן קָאָפּוּרָה,
אָוּן אַ ווֹיָס שְׁטָאַרְקִי-אַנְגָּעָרָךְ-אַכְּמָאַלְטָעָן נַאֲזְטִיכָּעָל שְׁלַעְפָּט עַר אָרוּיט
פָּוּן קָעָשָׁעָנָעָה, אָוּן עַס שְׁמַעְקָטָטָן דָּעָם אַשְׁטָאַרְקָעָרָדָרָה רִיחָ פָּוּן בְּשָׁמִים,
גַּעַגְעָלָעָךְ אָוּן גַּעַוְוִירָצָעָן, ווֹאָס פָּאַרְגָּהָטָה אַיְן נָאָזָאָרִיָּה, אָוּן אַיְדָה
הַוּבָּדָאָן צַו נִיסְעָן, אָוּן פָּוּנָם נִיסְעָן פְּלָאַצְטָט מִיּוֹן קָאַפְּאַטְקָעָלָעָן אָוּן
עַס שְׁפָרִינְגָּעָן-אָפּ פָּוּן דָּעָם צָוְוִי קָנְפָלָעָה. דָּעָרָוָהָט די מַאְמָעָ אָוּן
גַּיטָּמִיר אַ ווֹיסְטָעָן פְּעַטְשָׁאַטָּעָה.

— אַ יְוָנְגָאָטָשׁ זַאֲלָעָן נִיט קָאָנְעָן אַיְינְהָאַלְטָעָן אַוִּוָּת זַיךְ קִיּוֹן
קָנְעָפָלָעָה, צְעַשְׁפָרָוּנְגָעָן זַאֲלָסְטָט דָו נִיט ווּעָרָעָן! — אַזְוִי זַאנְטָט די
מַאְמָעָ, חַאְפָט אַ נַּאֲדָעָלְ-בָּאָדָעָם, נִיהְתָּ מִיר צַו די אַפְּגָעָשָׁפְרָוּנְגָעָן
קָנְעָפָלָעָה, אָוּן אַזְּ אַלְעָ ווּעָרָעָן פָּאָרְטִינְג, לְאַזְּ אַזְּ מִיר זַיךְ גַּעַהָן צָוָם
פְּעַטְעָרָהָרָעָיָן צַו דָּעָרָ סַעְדָּה.
פְּרִיהָרָ פָּאָר אַלְעָ, אַוְיְגָהָוִיבָעָן די פְּאַלְעָם, גַּעַהָט דָּעָרָ טַאַטָּעָ ;
נַאֲךְ אִיחָם, אַיְן אַ פָּאָר מַאְנְסְבִּילְשָׁע שְׁטִיוּוּעָן, — די מַאְמָעָ, מַחְמָתָה
די בְּלָאַטָּעָ אַיְזָן זַעַהָרָ נְרוּוֹסָ ; נַאֲךְ אַיְחָר — בִּידְעָ שְׂוּעָסְטָעָר מִיט
זַאֲנְטִיקָלָעָךְ אַיְן די הַעַנְטָט (טַאַמְעָר ווֹיָסְטָ אַיְחָר, אַוִּיפּ ווֹאָס דָּאָרָףָ

מען פורים זאנטיפלעך ?) ; נאך זוי שפriosות מײַן עַלטער ער
ברודער משה-אברהם איבער דער בלאָטער, האָלט מיך פאָר אַ האָנט
און זוכט אַ טְרוּקָעַן שְׁטִיקָעַל אַרטְמַן, אַ סְטְּטוֹשָׁעַן, אַוְן טְרוּפָט אַקוּרָאַט
איין דער רַעֲכְטָעַר בְּלָאָטַע אַרְיַין אַוְן טְהָוֶת זִיךְרָאַל אַ צָּחָפֶן,
וואַיְ אַיְזֵין אַפְּגַּנְּבָּרִיהְתָּעֶר : "אַיְךְ אַ ! " בַּיְזַע דַּעַר זְוִית גַּעַת אַונְזָעֶר
חתְּנוּן, דַּעַר קָאָמִי, איַן אַ פָּאָר נְיִיעַן טְיעַפָּע קָאָלָאַשָּׁעַן, דַּעַר אַיְינְצִיגְנָעֶר,
וּאָס טְרָאָנטָט קָאָלָאַשָּׁעַן, אַוְן שְׁרִיּוֹתְ-אָוִוִּיס אַלְעַ מִינּוֹת הַוִּיךְ אַוִּיףְ אַ
קוֹל, אַלְעַ זָאָלָעַן הַעֲרָעָן : "אַיְךְ זָאָלָחָטְשָׁנָת נִישְׁתָּאַנְגָּעָמָעָן קִיְּוָן
בְּלָאָטַע איַן דַּי קָאָלָאַשָּׁעַן ! " ... אַוְן אַט אַזְוִי קָוּמָעַן מִיר צּוֹם פַּעַטָּעֶר
הָעָרִץ צּוֹ דַּעַר סְעוֹדָה.

ת

חַאָטָשׁ עַם אַיְזֵין נַאֲךְ גְּרוּסָעֶר טָאגַן, דַּאֲךְ בְּרַעְנָעֶן שְׂוִין בִּיְיָם
פַּעַטָּעֶר הָעָרִץ איַן שְׁטוּפָה לְיכְטַת אַ סְּךְ מִיטָּה לְאַמְפָעָן אַוִּיףְ דַּי טְיִשְׁעָן
אוֹן מִיטָּה הַעֲסָעָם אַוִּיףְ דַּי וּוּעָנֶט. דַּעַר טִישָׁ אַיְזֵין גַּעַנְגִּירִיט ; אַ
מוֹרָאָדִינְגָּעֶר פּוֹרִים-קְוַיְלָעֶטֶשׁ, וּוּי אַ שְׁוֹרְדָּהָפֶר דַּי גְּרוּסָם, פָּאָרְנָעָמֶט
אַ שְׁטִיקָטִישׁ, אַוְן אַרְוֹם אַוְן אַרְוֹם טִישׁ שְׁטָעָהָט דַּי גַּאֲנָצָעַ מִשְׁפָּחָה
אַוְןְזָעָרָעָ, אַלְעַ פַּעַטָּעֶר מִיטָּה אַלְעַ מוּהָמָעָס מִיטָּה אַלְעַ אַוְןְזָעָרָעָ גַּעַד
שׁוּוּסְטָעַרְקִינְדְּרָעָלָעָךְ — אַלְעַ, בְּרוּךְ הַשֵּׁם, אַרְעַמְעַלְיִיט, וּוּעָרָ מַעָּהָר
אוֹן וּוּעָרָ וּוּינְגִּינְעָרָ, אַוְן מַעַד רַעַדְתָּ צְוַוְּשָׁעָן זִיךְרָאַל שְׁטִילְעָרְהִיט אַוְן
מַעַד וּוּאָרָט, וּוּי אַוִּיףְ אַ בְּרִית, בְּשַׁעַת קוֹוָאָטָעָר בְּאַדְרָאָרָפֶקְרִינְטָרָאָגָעָן
דָּאָס קִינְדָּה. דַּעַם פַּעַטָּעֶר הָעָרִץ וּעַתָּה מַעַן נִיטָּה, אַוְן דַּי מוּהָמָעָ
הָעַרְצָעַלְיִיכְעָ, אַ אִידְינָעָ מִיטָּה וּוּוּסָעָ פָּעָרָעָל אַוְן מִיטָּה שְׁוֹוָאָרָצָעָ לְיִפְעָן
אוֹן מִיטָּה אַרְיִינְגָּעַשְׁטָעַלְטָעָ צִיְּהָן, דַּרְדָּהָט זִיךְרָאַל שְׁאָרְטָרָאָטָמֶט
אַרְוֹם טִישׁ, שְׁטָעַלְטְ-אָוִוִּיס דַּי טְעַלְעָה, צְעַהְלָט אַוְנוֹ אָוִוִּיס אַיְטְלִיכְעָן
בְּאַזְוֹנְדָעָר מִיטָּה דַּעַר לִינְקָעָר הָאָנָטָ, הָאָטָ גַּאֲרָ קִיְּוָן מוֹרָאָ נִישְׁתָּאַפְּרִיךְ
קִיְּיָן עַזְוְהָרָעָ... אַוְן אַט עַפְעַנְטָ זִיךְרָ דַּי טִירָ אַוְן עַם בְּאַזְוִיּוֹת זִיךְרָ
דַּעַר פַּעַטָּעֶר הָעָרִץ אַלְיָוָן, אַנְגָּעָתָה אַזְוִיְּסָטְוָבְ-דִּינָג, אַיְזֵין אַ זְוִידָעָנְעָר
גַּלְאָנְצָעַנְדִּינְגָּעָר בְּעַקְעָשָׁע מִיטָּה שְׁטָאָרְקִ-פְּרִוְּיָטָע אַרְבָּעָל אַוְן מִיטָּה אַ

שטרויימעל אויפֿן קאָפּ, וואָס ער טהוֹת דאס אָן נאָר פּוֹרִים צ'ו דער סעודה אָן פְּסַח צוֹם סְדָר, אָן דֵי גָּאנְצָע מְשֻׁפְּחָה טְהוֹת זַיְךְ צ'ו אַיָּהֶט אַ בּוֹיגּ, דֵי מְאַנְסְּבִּילְעָן שְׁמִיכְּלָעָן עֲפִים זַיְהָר מַאְדְּנוּ, רַיְיבָּעָן אַ האָנט אָן אַ האָנט, דֵי וּוּיְיבָּעָר גַּעֲבָּעָן אַיָּהֶט אַפְּ גּוֹט יוֹסְטּוֹבּ, אָן מִיר, יוֹנְגּוֹאָרגּ, בְּלַיְיבָּעָן שְׁטָעהּוֹן, וּוּ דֵי גּוֹלְמָס, נִיטּ צַו וּוּיְסָעָן, וואָס מַעְטָה טְהוֹת מִיטּ דֵי העָנְטָן... דָּעַר פְּעַטְעָר הָעָרֶץ בָּاطְרָאָכְט אָנוֹנוֹ אַלְעָמָעָן, דֵי גָּאנְצָע מְשֻׁפְּחָה, מִיטּ אַיְוֹן בְּרִיטָעָן קוֹקּ, פָּזּ אַוְיְבָּעָן אַראָפּ, מִיטּ זַיְינָע בְּיוֹזָע גְּרוּיעָן אַוְיְגָעָן, דָּוָרָךְ דֵי וּלְבָעָרָנָע בְּרוּלָעָן, טהוֹת בְּשַׁעַת מְעָשָׂה אַ הְוָסְטָעָל אָן אַמְּאָךְ צַו אָנוֹנוֹ מִיטּ דָּעַר האָנט: — נָוּ, פָּאָר וואָס זַיְצָט אַיְהָר נִיטּ? זַיְצָט זַיְךְ אַזְוָעָקּ, אַט שְׁטָעהּן בְּעַנְקָלְעָד.

די גָּאנְצָע מְשֻׁפְּחָה זַיְצָט זַיְךְ אַזְוָעָקּ, אַיְטָלְיכָעָר אַוְיָהָן עַק בְּעַנְקָלְעָד, הָאָט מַוְּרָא זַיְךְ צְוִירָהָעָן צַוְּמָישׁ, עַס זַאְל חַלְילָה נִישְׁט זַיְין קִיּוֹן שְׁאָדָעָן, אָן אַ מַוְּרָא' דִּינְגִּינְשְׁוּוֹיְגָעָנִישׁ הָעָרֶשֶׁת אַיְזָן זַאְל. מַעְטָה הָעָרֶט דֵי לְיָכְטָן, וּוּ זַיְיךְ בְּרָעָנָעָן, עַס שְׁעַמְעָרִירָת אַיְזָן דֵי אַוְיְגָעָן אָנוֹן אַוְיְפּּן הָאָרְצָעָן אַיְזָן קָאָלְעָמוֹתָנָעָן. מַעְן אַיְזָן אַיְהָנָעָרָגּ, אַיְסָעָן זַיְךְ נִישְׁטָעָן; עַס הָאָט אַפְּגָעָנוּמָעָן מִיטּ אַמְּאָךְ דָּעַם אַפְּעָטִים, וּוּ מִיטּ דֵי העָנְטָן.

— וואָס שְׁוּוֹיְגָט אַיְהָר? זַיְאנְטָעָט עֲפִים, דָּעַרְצָעָהָלָט עֲפִים! — מאָכָט דָּעַר פְּעַטְעָר הָעָרֶץ אָן טהוֹת אַ הְוָסְטָעָל מִיטּ אַ קְנִיטְשָׁמִיטּ דֵי פְּלִיאַיְצָעָם אָן מִיטּ אַמְּאָךְ מִיטּ אַזְוָעָקּ אַרְוִיָּה אָן מִיטּ אַ פָּרָשָׁמִיטּ דֵי לְיָפָעָן.

די מְשֻׁפְּחָה שְׁוּוֹיְגָט. קִיְּנָעָר וּוּאָנטָן נִישְׁט צַו זַגְעָן אַ וּוּאָרט בְּיוֹם פְּעַטְעָר הָעָרֶץ בְּיוֹם טְיִשׁ. מַאְדָנָע נְאָרִישׁ שְׁמִיכְּלָעָן דֵי מְאַנְסְּבִּילְעָן, וּוּילְעָן עֲפִים זַגְעָן אָן וּוּיְסָעָן נִישְׁט וואָס; מְשֻׁוְּנָה זַוְּלָד קוֹקָעָן זַיְךְ דָּוָרָךְ דֵי וּוּיְבָּעָר, רַעֲדָעָן מִיטּ דֵי אַוְיְגָעָן; אָן מִיר, יוֹנְגּוֹאָרגּ, בְּרָעָנָעָן, וּוּ אַוְיָהָפּ פְּאָקָעָן. מִינְגָּעָן בְּיִדְעָה שְׁוּוּסְטָעָר קוֹקָעָן זַיְךְ אָן אַיְינָס דָּאָס אַנְדָּעָרָעָן, גְּלַיְיךְ זַיְךְ הָאָבָעָן זַיְךְ קִיְּנָמָאל נִישְׁט גְּזַוְּעָהָעָן. מִין בְּרוֹדָעָר מְשַׁה-אַבְּרָהָם קוֹקָט אַוְיָהָפּ דָּעַר וּוּלְעָט מִיטּ אַ בְּלָאָס אַיְבָּעָרְגָּשְׁרָאָקָעָן פְּנִים. קִיְּנָעָר, קִיְּנָעָר וּוּאָנטָן נִישְׁט צַו

זאגען אַ ווארט פִּיְם פָּעֵטער הָרֶץ בְּיוֹם טִישׁ. נָאָר אַיִנְעָר פִּיהְלֶט זִיךְ דָּא גּוֹט, וּוֹי אָוּמְעָטוֹם אָוֹן וּוֹי אַלְעַ מָאָל; דָּאָס אַיְזָמִין מְרִימְדְּרוּזְעַלְסָס חֲתָן, דָּעָר קָאָמִי. עָר צִיחָת אָרוֹסִים דִּי גְּרוּסָע אַנְגָּעָלָרָכְמַלְטָע אָוֹן שְׂטָאָרְקִשְׂמַעְקָעְדִּינָע פָּעַטְשִׂיְלָע פָּוֹן דָּעָר הַינְּטָרָשְׁטָעָר קָעְשָׁעָנָע, שְׁנִיאַצְּטָאָוִיסָּס דִּי נָאָזָנָע בְּרוּיטְלִיךְ, וּוֹי בִּי זִיךְ אַיְן דָּעָר הַיּוֹם, אָוֹן רָופְטָזִיךְ אַזְּ אָזְן:

— פּוֹרִים זָאָל זַיְן אַזָּא בְּלָאָטָע! אַיְךְ הָאָב גַּעֲמִינְט, אַיְךְ נַעַמְ-אָזָן פּוֹלָע קַאָלָאָשָׁעָן...

— וּוּעָר אַיְזָמִין דָּעָר יְוָנָגְעָרָמָן, הָא? — טָהוֹת אַפְּרָעָג דָּעָר פָּעֵטער הָרֶץ, הַוִּיבְּטָאָוִף דִּי זְוִילְבָּרָעָנָע בְּרִילָאָן טָהוֹת אַהֲסְטָעָל, אַקְנִיאַטְשׁ מִיטָּס דִּי פְּלִיאַיצְעָס אָוֹן אַמְּאָךְ מִיטָּס' קָאָפְ אָרוֹפָס אָוֹן אַפְּאָרְשָׁק מִיטָּס דִּי לְיִפְעָן.

— סְאָזָי מִיְּן... מִיְּן חֲתָן... מִיְּן מְרִימְדְּרוּזְעַלְסָס חֲתָן. — מַאְכְּלָת דָּעָר טָאָטָע מִיטָּס שְׂטִילְ קָוָל, וּוֹי אַמְּעַנְטָש, וּוּאָס אַיְזָמִין זָהָה, אָזָן דָּאָס הָאָט עָר גַּעֲהָגְעָט אַמְּעַנְטָשָׁעָן, אָוֹן מִיר אַלְעַ בְּלִיאְבָּעָן זִיכְעָן, וּוֹי גַּעֲלָהָמָט, אָוֹן מְרִימְדְּרוּזְעַל — וּוּהָ, וּוּהָ! — מְרִימְדְּרוּזְעַל בְּרָעָנְט, וּוֹי אַשְׁטְרָוּנְעָר דָּאָךְ!

דָּעָר פָּעֵטער הָרֶץ בְּאַמְּרָאָכָט דִּי גַּאנְצָע מִשְׁפָּחָה מִיטָּס אַבְּרִיטָעָן קוֹק פָּוֹן זַיְןָע בְּיוֹזָע גְּרוּיעָ אַוְיָגָע, שְׁעַנְקָט אָוֹנוֹ נָאָךְ אַהֲסְטָעָל אָוֹן אַקְנִיאַטְשׁ מִיטָּס דִּי פְּלִיאַיצְעָס אָוֹן אַמְּאָךְ מִיטָּס' קָאָפְ אָרוֹפָס אָוֹן אַפְּאָרְשָׁק מִיטָּס דִּי לְיִפְעָן, אָוֹן טָהוֹת אַזְּ אַזְּ אָזְן:

— נָו? פָּאָר וּוּאָס גַּעַתָּה אַיְהָר זִיךְ נִישָׁת וּוּאָשָׁעָן? גַּעַתָּה וּוּאָשָׁט זִיךְ, אָט שְׁטָעָתָה וּוּאָסָעָר.

ג.

גַּעַוּאָשָׁעָן זִיךְ אָוֹן אַפְּגָנְעָזָאנְט דָּעָם „שָׁאוּדִידִיכְם“, זַעֲצָעָן מִיר זִיךְ אָוּס, דִּי גַּאנְצָע מִשְׁפָּחָה, אָרוּס טִישׁ, אָוֹן וּוּאָרְטָעָן, בֵּין דָּעָר פָּעֵטער הָרֶץ וּוּעָט מַאְכָעָן „הַמוֹּצִיאָה“, וּוּעָט אַוִּיפְשָׁנִיְדָעָן דָּעָם

מוראָן דינגען פורימַ-קּוֹלְעַטֵשׁ, זֹאָס אַיז גְּרוּזִים וּזְאַ שׂוֹרְדִּהְבָּר, אָזֶן דער אוּוֹיְלָע זַיְצָעַן מִיר אַהֲן לְשׁוֹן, וּזְאַ דִּי שְׁטוּמָעַ, וּזְאַלְטָעַן וּזְעַלְעַן שְׁווֹן טָאַקִּי עַפִּים נַעֲמָעַן אַין מַוִּיל אַרְיוֹן, נַאֲרַ דַּעַר פַּעַטָּעַר הָעָרַץ, וּזְאַ אַוְוָה צַיְלְהַכְּבָעִים, מַאֲכָתַט קָאנְגָּעַ שְׁהָוֹת, וּזְאַ גּוֹטְעַר אַיד, וּזְאַ רְבִּי. קְוִימַ-קּוֹיְםַ דַּעַרְלַעַטַּט וְהַעֲעַן דַּעַם שׂוֹרְדִּהְבָּר אַ גּוֹקְוּלְעַטְעַן, אָזֶן אַיְדָעַר מִיר שְׁלִינְגְּנַן-אַרְאָפַּעַט דַּעַם עַרְשְׁטָעַן בִּיסְעַן, טְהָוֹת שְׁווֹן דַּעַרְלַעַטַּט הָעָרַץ אַ קְּשַׁ מִיטַּדְיַיְבָּזָעַ נְרוּזַעַ אַוְנְעַן אַוְוָה דַּעַר נַאֲנְצָעַר מִשְׁפָּחָה מִיטַּדְיַאְסְטָעַל אָזֶן מִיטַּדְיַאְסְטָעַ אַ קְּנִיטָעַשְׁ מִיטַּדְיַאְסְטָעַ אָזֶן מִיטַּדְיַאְסְטָעַ אַמְּאַךְ מִיטַּדְיַאְסְטָעַ קָאָפַּ אַרְוָה אָזֶן מִיטַּדְיַאְסְטָעַ אַפְּאַרְשָׁק מִיטַּדְיַאְסְטָעַ לְפָעַן אָזֶן אַזְּאָגַן:

— נָוָ ? פָּאָר וּזְאָס זַיְנְגַּט אַיְהָר עַפִּים נִישְׁתַּ ? זַיְנְגַּטְסַ עַפִּים אַ נִּינְגַּן צַו דַּעַר סֻעָּוְתָּה, סְאַיז דָּאַךְ הַיְנְטָט עַפִּים פּוֹרִים אַוְוָה דַּעַר וּזְעַלְעַט !

די נַאֲנְצָעַ מִשְׁפָּחָה קַוְּטַט זַיְךְ אַיְבָּעַר מִיטַּדְיַאְסְטָעַן, שַׁוְּקָעַן זַיְךְ עַפִּים, רַעֲדָעַן שְׁטִילְעָרְהִיטַּט, הַיְמָעַן אַיְנָעַר דַּעַם אַנְדָּרָעַן זַיְנְגַּן, דַּיְנְגַּן זַיְךְ : „זַיְנְגַּעְפִּים“. „זַיְנְגַּדְוָ ?“ זַיְנְגַּט עַפִּים אַיְךְ ? פָּאָר וּזְאָס נִשְׁתַּדְוָ ?“ אַזְּוִי לְאַנְגַּג, בִּיזְעַס חַאְפָּט זַיְךְ נִשְׁתַּ אַרְוִים מִיטַּדְיַאְסְטָעַן אַיְנָעַר פָּוָן אַוְנְזָעַר מִשְׁפָּחָה, אַבְּרָהָם'עַל דַּעַם פַּעַטָּעַר אִיצְ'סַ, אַ נִּינְגַּן אַיְנָעַר פָּוָן וּזְאַפְּסָט אַיְהָם נִשְׁתַּ קִין בָּאָרְדָּ אָזֶן דַּעַר פִּינְטָעַלְטָט מִיטַּדְיַאְסְטָעַן זַיְךְ אַוְנְגָּעַן אַזְּאָט אַ קוּוּטְשָׁיגַע קָוָל אָזֶן מִינְטָט, אָזֶן קָאָן זַיְנְגַּן.

וּזְאָס פָּאָר אַ מִין נִינְגַּן אַבְּרָהָם'עַל דַּעַם פַּעַטָּעַר אִיצְ'סַ הָאָט גַּעַוְאַלְט אַוְיְסְוִינְגַּעַן — וּוּוִיס אַיְדָנִשְׁתַּ . אַיְיךְ וּוּוִיס נַאֲרַ, אָזֶן דַּעַר הָאָט זַיְךְ גַּעַנְעַבְעַן אַ נָּעַם בִּיְמַס גַּאֲרָגְעַל אָזֶן אַ שְׁטָעַלְ-אַזְּוּעַס אַ פָּאַלְשָׁעַן טָאַן אָזֶן — אַ קוּוּטְשָׁעָאָוִים אַוְוָה אַ פָּאַרְדוּמְפָעַנְעַר צָוָה הוַיְכָעֵר שְׁטִיםַע אַ מְשֻׁוְּנָה-זְוִילְדָע טְרוּוּיְעִיגַע זַאְךְ, אָזֶן גַּעַמְאַכְּט הָאָט עַר דָּעְרָבִי אַזְּאָ מַאְדָעַן טְרוּוּיְעִינְ-לְאַכְעַנְדִּיגַע פְּנִים, אָזֶן מַע הָאָט בָּאַדְרָפְט וַיְיַזְעַן אַ גָּאָט אַדְרָעַר אַ מְלָאָךְ, מַע זַאְל זַיְךְ אַיְינְהָאַלְטָעַן אָזֶן נִשְׁתַּ צַעַנְעָהָן פָּוָן גַּעַלְעַטְעָר, וּבְפָרְטָט אָזֶן מִיר אַיזְעַזְעַטְעַן יְוָנְגָוָאָרָג אָזֶן גַּעַקְוּט מִיטַּדְיַאְסְטָעַ אַוְנְגַּעַן, אָזֶן מַע הָאָט בָּאַדְרָפְט

זין שטארקער פון אייזען און נישט גבעען אַ שאָסְ-אוּס קיין געלעכטער.

דער ערשותער שאָס איז געווען פון מיר, און דעם ערשותען פאטש פון דער מאמע האָב געהחפט איך. דער פאטש האָט מיך אַבער נישט אָפֿגעקיילט; אַדרפה, ער האָט אַרוֹיסגעַרְפֶּעָן בֵּי דער גאנצער חַבְרָה יונגנווארג, און אוּיך בֵּי מיר, אַ פרישען גע-לעכטער, און דער פרישער געלעכטער האָט אַרוֹיסגעַרְפֶּעָן אַ פרישען פאטש, און נאָכְ'ן פאטש — וויעדר אַ געלעכטער, בֵּיז מע האָט מיך געלעכטער — וויעדר אַ פאטש, אַזְוִי לאָנג, בֵּיז דְּרוֹיסעַן אַרוֹים, פון דְּרוֹיסעַן האָט מען מיך געבראַכְט אַהֲיִים אַ צָּעָהָרְגַּעַטְעָן, אַ צָּעָלְגַּעַנְעָם, אַ בָּאָגָּסָעָם מִיט טְרָעָעַן, מִיט בְּלוֹטִינָע טְרָעָעַן — און אַיך האָב מיר יונעט אָווענט פָּאָרְשָׁאַלְטָעַן דְּאָס גַּעֲבִין, גַּע-שָׁאַלְטָעַן דעם פּוֹרִים, גַּעֲשָׁאַלְטָעַן דֵּי סֻוֹדָה, גַּעֲשָׁאַלְטָעַן אַבְּרָהָמְ'עַל דעם פָּעַטְעַר אִיצְ'ים, און מעהר פון אלע דעם פָּעַטְעַר הָרָץ — וְאַל ער מיר מוחל זיינ, ער איז שוֹין לאָנג אַוְתַּך דער אַמְּתָעָר ווּעַט. אוּיפַּזין קבר שטעהט אַ מצְבָּה, די שענסטע מצְבָּה בֵּי אָוּפַּן בֵּית-עוֹלָם, און אוּיפַּדער מצְבָּה שטעהען אוֹיסגעַרְפִּיצְט מִיט נַאֲלְדָעַנְע אַותְיוֹת אלע זיינע מעַלְות, מִיט ווּלְכָע ער האָט זִיך אוֹיסגעַצְיוּכָעַנְט אַין זיינ לְעַפְעַן:

„פה נ侃בר — דאַ לְיַגְט אַ מאָן אַיְזָן עַהֲרְלִיכָּר, אַ גּוֹטָר, אַ האַרְצִינְגָּר, אַ לְיַעֲבָלִיכָּר, אַ בְּרִוְיטָעָהָן, אַ גּוֹטָסָר בָּעַל-צְדָקָה, אַ צְוָנְעַלְאַזְוָטָר, אַ גַּעַטְרְיוּר, אַ פְּרִוְינְטְּלִיכָּר, אַן נָאָה, אַן נָאָה. תַּנְצֵבָה.“

דער אורה

געשריבען אין יאָהָר 1906.

דער אָוֶרֶח

.א.

— איך האָפַן פֿון אִיעָרְטּוּעָגָעָן, רב יונָה, אִין אָוֶרֶח אָוִוָּת
פֿסְתַּח, האָט אַיְהָר נָאָך אֹזָא אָוֶרֶח נִישְׁטַע נַעֲהָאָט זַינָּט אַיְהָר זַעַנָּט
אַ בְּעַלְּהָבִיטַה.

— דְּהַיְינוּ?

— דְּהַיְינוּ, אִין אַתְּרוֹגָן, נִישְׁטַע קִין אָוֶרֶח!

— דְּהַיְינוּ, וּוֹאָס הַיִּסְטַּט אִין אַתְּרוֹגָן?

— דְּהַיְינוּ, אִין אַתְּרוֹגָן הַיִּסְטַּט — אַ אִיד פֿון סָאָמָע זַיְדָה,
אוֹן אַ שְׁעַנְדָּר אִיד אַ פְּאָרְשָׂוִין. אִין חַסְרוֹן נָאָר, וּוֹאָס עַר פְּאָרָה
שְׁטַעַהַט נִישְׁטַע אָוְנוּעָר לְשָׁוֹן.

— וּוֹאָסְעָר דָּעַן לְשָׁוֹן פְּאָרְשַׁטְּעַהַט עַר?

— לְשָׁוֹן-קְדוּשָׁה.

— פֿון יְרוּשָׁלָיִם?

— פֿון וּוֹאָנָעָן עַר אֵיז — וּוֹיִס אִיךְ נִישְׁטַע, נָאָר אָז עַר רַעַדְתַּמְּן,
רַעַדְתַּמְּן עַר מִיטַּסָּמָע פְּתַח'עַן.

אַט אֹזָא גַּעַשְׁפָּרָעַךְ אֵיז פְּאָרְגַּעַקְוּמָעַן צְוַיְשָׁעַן טַאָטָעַן מִיטַּמְּן
עוֹרְיאַל דָּעַם שְׁמַשְׁ אַ פְּאָר טָעַן פְּאָר פֿסְתַּח, אוֹן אִיד בֵּין זַעַהָר
נִיְּנִיעָרִיגַּנְּגַּעַוּן אַנְצּוּסְקוּעַן דָּעַם דָּאַוְיָגָעַן „אַתְּרוֹגָן“, וּוֹאָס פְּאָרָה
שְׁטַעַהַט נִישְׁטַע אָוְנוּעָר לְשָׁוֹן אוֹן רַעַדְתַּמְּן מִיטַּסָּמָע פְּתַח'עַן. שְׁוֹן
אִין שְׁוֹחֵל הַאָפַן אִיךְ בָּאָמְעָרְקַט עַפְּיִים אַ מַּאֲדָנָע נְפַשְׁ מִיטַּמְּן אַ

שטרויימעל און מיט א טערקיישען חאלאט פון געלע, בלוייע און רווייט פאסען. אָרוּם דעם דָאָזִינְגַּן פֿאָרְשְׁוֵין האָבָעָן מִיר, יְוָנָגְנוֹוָאָרגָן, אָרוּמְגַעְשְׁטָעָלֶט זִיךְ פָּוּן אַלְעָן וַיּוֹתְּמָן אָון גַּעֲנוּמָן אַיִּהָם באָמְרָאָכְטָעָן, אָון האָבָעָן גַּעֲחָאָפְט אַ מִיאָסָעָן פְּסָק פָּוּן עָזְרִיאָל דָעַם שְׁמַשׁ: קִינְדְּרָעָר זַאלְעָן נִישְׁטָהָאָבָעָן קִיְּין טְבָע קְרִיבָעָן אַ פֿרְעָמְדָעָן מעַנְטָשָׁעָן אַיְּן פְּנִים אָרְיִין. נַאֲכָן דָאָוּנָעָן האָט דָעַר גַּאנְצָעָר עַולְמָ אָפְנָעָר שְׁטַעַט דָעַם פֿאָרְשְׁוֵין שְׁלוּם אָון גַּעֲזָאנְט אַיִּהָם אַ נּוֹט יְוָסְטָוּב, אָון דָעַר פֿאָרְשְׁוֵין האָט אַלְעָמָעָן אָפְנָעָנְטָפְּעָרְט מִיט אַ זִּיס שְׁמִיכְעָלָע אַוּף דַי רַוִּיטָע בעַלְעָךְ, פֿאָרְבְּרָעָמָט מִיט אַ גַּרוּי בעַרְדָּל: "שָׁאָלָאָם! שָׁאָלָאָם!" דָעַר "שָׁאָלָאָם-שָׁאָלָאָם" האָט עָזְרִיאָל רַוְּפָעָן בַּי אָונָן, קְלִינוֹוָאָרגָן, זַעהָר אַ נְדוּסָן גַּעֲלָכְטָעָר. אָון דָאָס האָט עָזְרִיאָל דָעַם שְׁמַשׁ שְׁטָאָרָס פֿאָרְדָּאָסָעָן; האָט עַר זִיךְ גַּעֲלָאָזָט צָו חְבָרָה מִיט אַ פֿאָרְטִינְגָּר האָנָט אַוְיָפָּה, זַוְעַדְעָר פֿאָרְדָּ-חְבָרָה האָט זִיךְ פָּוּן עָזְרִיאָלָס האָנָט אָוִיסְגָּעָלִיטָשָׁט, זַוְעַדְעָר פֿאָרְדָּ-גַּבְ'עַט זִיךְ צָוּמָ פֿאָרְשְׁוֵין, הָעָרָעָן וַיְיָ עַר זַאנְגָּט "שָׁאָלָאָם-שָׁאָלָאָם", אָוִיסְגָּעָשָׁאָסָעָן אַ גַּעֲלָכְטָעָר אָון זַוְעַדְעָר זִיךְ אָוִיסְגָּעָלִיטָשָׁט פָּוּן עָזְרִיאָלָס האָנָט... מִיט נְדוּסָן גַּדְלָות לְאָזָן אַיְךְ מִיר גַּעַהַן נַאֲכָן, טָאָטָעָן מִיטָּזָן דָאָזִינְגַּן פֿאָרְשְׁוֵין צָו אָונָן אַוּף יְוָסְטָוּב אָון פִּיחָל, אָזָאָלָע חְבָרִים זַעֲנָעָן מִיר מְקָנָא אַוּף דָעַם אָוָרָת. זַיְיָ קוּקָעָן אָונָן נַאֲכָן אַלְעָעָן פָּוּן דָעַר וַיּוֹיְטָעָן, אָון אַיְךְ דָרְעָהָאָוִים צָו זַיְיָ דָעַם קָאָפָּ אָון שְׁטָעָל זַיְיָ אָרוּסָן אַ צּוֹנָגָן. אַ גַּאנְצָעָן וַיְעַג שְׁוֹוִינְגָּן מִיר אַלְעָדָרִי, אָון אָרְיִינְגָּעָקְוּמָעָן אַיְן שְׁטוּב אָרְיִין, זַאנְטָהָרָט צָו דָעַר קָאָפָּ מאָמָע: "אַ גּוֹט יְוָסְטָוּב!" אָון דָעַר אָוָרָהָתָהָמָהָט אַ שָּׁאָקָעָל מִיטָּזָן קָאָפָּ אָון דָאָס שְׁטְרִוִּימָלָט זִיךְ אַ טְרִוִּיסְטָל: "שָׁאָלָאָם! שָׁאָלָאָם!" אַיְךְ דָעַרְמָאוּן מִיר אָזָן מִינְגָּעָן חְבָרִים אָון באַהָאָלָט דָאָס פְּנִים אָוְנְטָעָרָן טִישׁ, אַיְךְ זַאָל נִישְׁטָה אָוִיסְשִׁיטָעָן קִיְּין גַּעֲלָכְטָעָר. אַיְךְ חָאָפָּ אַ קּוֹס אַלְעָעָמָל אַוְיָפָּן אָוָרָת, אָון עַר גַּעֲפָעָלָט מִיר: עַס גַּעֲפָעָלָט מִיר זַוְיָן טְרָקִישָׁעָר חָאָלָט, וּוֹאָס מִיט דַי גַּעַל, בלוייע אָון רַוִּיטָע פָּאָסָעָן; עַס גַּעֲפָעָלָעָן מִיר דַי רַוִּיטָע פֿרִישְׁ-בְּלוּטִיגָּע בעַלְעָךְ זַיְנָע, וּוֹאָס זַעֲנָעָן אָרוּמְגַעְבָּרָעָמָט מִיט אַ שְׁעָן קוּלְעָבָיג

גורי בערדעל; עם געפעלען מיר זיין שווארטצע שענע אויגען, וואס קוקען-ארויס שמייכלענדיג פון אונטער די געדיבטע גרויעע בערמען. אויך דעם טאטען, זעה איך, אויך ער געפעלען. דער טאטע איך זיך מיט איהם משמת, און די מאמע קוקט אויף איהם, ווי אויף א געטליכען מענטשען, און קינגער רעדט נישט מיט איהם א ווארט. דער טאטע אליאן מיט זיין בCOND בעט איהם אוים דאס הסב-בעט. די מאמע איז פארטאראטמאט מיטן גרייטען צום סדר, און דיקעל די מויד העלפט איהר אונטער. ערשת איז עם קומט צום סיודוש מאכען, שמועסט זיך דורך דער טאטע מיטן אורח אוות לשון-קודש, און איך בין מלא גדולה, וואס איך פאראשטעה פמעט איטיליכס ווארט. איך געפֿ דא איבער זיינער לשון-קודשען שמועט מלָה במלָה:

דער טאטע: נו? (אויף אונזער לשון זאל דאס הייסען: מאכט, זיט מוחל, קידוש!).

דער אורח: נו-נו! (אויף אונזער לשון זאל דאס הייסען: מאכט, מאכט!).

דער טאטע: נו-א? (פאָר וואס ניט איהר?).

דער אורח: א-נו? (איהר פאָר וואס נישט?).

דער טאטע: איז-א! (פריהער איהר!).

דער אורח: איז-אי! (איהר פריהער!).

דער טאטע: ע-א-אי! (איך בעט איך, מאכט איהר!).

דער אורח: איז-א-ע! (מאכט איהר, איך בעט איך!).

דער טאטע: איז-ע-א-נו? (וואס וועט איך אהרען, אז איהר וועט מאכען פריהער?).

דער אורח: איז-א-ע-נו! (אז איהר ווילט דוקא איך, לאו זיין איך!).

און דער אורהח נעמט דעם כוס פונ'ס טאטענ'ס הענט און לעגנט אווועק א קידוש, נאָר אַזָּא קידוש, ווֹאָס מִיר האבען אַזְעַלְכָם נִשְׁתַּחֲוֵד עַל עַדְלָעַן שְׂוִין נִשְׁתַּחֲוֵד הָרְעָן קִיְּנָמָאָל. ערשותען, די עברו, ווֹאָס מִיט סָאמֶע פָּתָח'ען: „פְּרָשׁוֹת מַאֲרָאָנוֹן וַרְאָבָאָנוֹן וַרְאָבָאָטוֹי...“. אַזְעַן צְוּוֹיְתָעַנְס — דָּאָס קּוֹל, ווֹאָס גַּעַת בֵּין אַיָּהֶם נִשְׁתַּחֲוֵד פּוֹנְסָהָלָן, נאָר ווֹי פּוֹנְסָהָלָן חַלְלָאָט, ווֹאָס מִיט גַּעַלְעַ, בְּלוּיַּע אַזְעַן רְוִיְּטָע פָּאָסָעַן. אַיךְ האָב מִיד דֻּרְמַנְאָנְטָן אַזְעַלְנָעַן חַבְרִים, ווֹאָס פָּאָר אַזְעַלְעַכְטָעַר דָּא ווֹאָלְטָן אוַיְסְנַבְּרוֹאָכָעַן אַזְעַן ווֹאָס פָּאָר פָּעַטְשָׁאָדָא ווֹאָלְטָעַן גַּעַלְגַּעַן, ווֹעַן זַיְּזַיְּלָעַן, אַשְׁטִינְגָּעַר, זַיְּזַיְּנָעַר, בֵּין דַּעַמְּקָמָה דַּעַמְּקָמָה! נאָר אַזְיַּי ווֹי אַיךְ בֵּין דָא אַלְיַיְן, האָלְטָן אַיךְ מִיד אַיזְעַן אַזְיַּי ווֹי פְּרָעָן דַּעַמְּקָמָה דַּי פִּיעָר קְשִׁוּתָה, אַזְעַן מִיר זַעַגְעַן דַּי הַגְּדָה אַלְעַ אַינְאַיְנָעַם, אַזְעַן אַיךְ בֵּין שְׂטָאָלַי, ווֹאָס דַּעַר דַּאְזִינְגָּעַר פָּאָרְשָׁוִין אַזְעַן אַונְזָעַר אַורהח, נִשְׁתַּחֲוֵד קִיְּנָמָעַס.

ב.

דער תנָא, ווֹאָס האָט גַּעַזְעַנְטָן: „איַן מִשְׁיחָן בְּסֻעְודָה“ — מעַן זַאַל נִשְׁתַּחֲוֵד רְעָדָעַן, הַיּוֹסֶט עַם, בְּיוּם עַסְעַן, זַאַל עַר מִיר מַוחְלָזַיְן, האָט נִשְׁתַּחֲוֵד גַּעַקְעַנְטָן דָּאָס אִידְיִישָׁע לְעַבְעַן. אַיךְ בַּעַט אַיזְיַד, ווֹעַן האָט אַ אַיזְיַד, לְמַשְׁלָח, צִוְּיַת צַוְּרָעַן, אַזְעַן נִשְׁתַּחֲוֵד בְּיוּם עַסְעַן? וּבְפִרְטָה פָּסָח צּוּם סָדָר, ווֹאָס סָאַיזְפָּאָרָהָן אַזְיַי פְּיעַל צַוְּרָעַן זַעַגְעַן פָּאָר דַּעַר סְעוֹרָה אַזְעַן נאָר דַּעַר סְעוֹרָה? רִיקְעָל דַּי מַוִּיד האָט דַּעַרְלָאָנְגָט דָּאָס ווֹאָסָעַר, מַעְ האָט זַיְן נאָר גַּעַוּזָשָׁעַן, גַּעַמְאָכָט המְזֹצִיאָה, גַּעַזְעַנְטָן „עַל אֲכִילַת מַצְחָה“, אַזְעַן דַּי מַאֲמָעָה האָט אוַיְסְנָעַד טַוְילְטָן דַּי פִּישָׁ, — אַזְיַי האָט דַּעַר טַאָטָע פָּאָרְקָאָטְשָׁעַט דַּי אַדְבָּעַל אַזְעַן האָט זַיְן אַרְיוֹנָנְגָעַלְאָזָט מִיטַּעַן אַורהח אַזְעַן אַלְאָגְגָעַן שְׁמוּעָס אוֹיָף לשׂוֹן-קוֹדֶשׁ. דָּאָס עַרְשָׁטָע, ווֹאָס דַּעַר טַאָטָע האָט אַיָּהֶם גַּעַרְעַנְטָן, אַזְעַן גַּעַוּזָעַן דַּי גַּעַוּהַנְּלִיבָהָה שְׁאַלָּה, ווֹאָס אַזְעַן אַיזְעַן בְּרַעַנְט בְּיוּם אַנְדָּרָעַן אַידָעַן: — מה שְׁמַכְבָּם?

דערויף האט איהם דער אורה גענטפערט מיט סאמע פתחען און אין איין אטהעמ, ווי מע זאנט די עשרת בניהמן אין דער מגילה :

— איך בכר גלש דמת הנך וסם זען חפה טיע.

דער טאטעה איז געלביבען זיעצען מיטין' ביסען אין מול און געקוקט פארוואונדרט אויפין' פארשווין, אפננים, דערפֿאַר, וואס ער טראָנט אָזָא לאָנגען נאָמען, און איך האָפּ מיר פָּאָרְהָוּסְט אָון געקוקט אָרָאָפּ, אָוָנְטָעָרִין טיש. האָט מיר די מאָמע אַזְגַּעַגְעָן : "פָּאוֹוָאָלִי" ווי דו עסְט פִּישׁ, קָאנְסְטִיךְ וְאָרְגְּעָן, חֲלִילָה, מִוּט אַ בְּיוֹנְדְּעָלִי". און אויפין' פֶּאָרְשְׁוִין האָט זֵי אַקְוּק גַּעַתְּהָאָן מִוּט גְּרוּסְטָעַט. עס ווַיְזַט אָוִסִּים, אָז זֵי אַיז פּוֹנְסְטָן נאָמען גַּאֲרַנְטָעַט נְעוֹאָרָעַן, חָאָטָשׁ זֵי האָט נִישְׁתְּפָאָרְשְׁטָאָנָעַן וואָס דָּאָס באָדִיאַט. און אַזְוִי ווי דער טאטעה האָט יָאָ פֶּאָרְשְׁטָאָנָעַן, האָט ער גַּעַפְּנוּנָעַן

פאר נוֹטִינְג אִיהָר די זַאְךְ אָוּפְצּוּקְלָעָרָעַן :

— פֶּאָרְשְׁטָעַהָסְטָט דַּו מִיךְ, איך בָּכֶר — דָּאָס אַיז אָוְנוּעָר אַוְּבָּרְגָּעָהָרְטָעָר אַלְפְּרָבִית, אָוּן דָּאָרְט אַיז בְּיִ וַיִּ, אָפְנָנִים, אָזָא

מְנַהָּג, אָז אִיטְלִיכְעָר הַיִּסְטָט בְּיִ זֵי עַלְפִּי אַלְפְּרָבִית.

— אַלְפְּרָבִית ! אַלְפְּרָבִית ! — חָאָטָפּ אָוָנְטָעַר דער פֶּאָרְשְׁוִין מִיט אַזְסְמַיְנְכָּעָלְעַ אַוְוִיְדַּי בְּלֹזְטְּרוּוֹיטָעַ בעַקְלָעַ, אָוּן די שְׁעָנָעַ שְׁוֹוָאָרְצָעַ אַוְיְגָעַן קוּקָעַן אַוְיָה אָוּנוּ אַלְעַ, אָוּן אַפְּלוּ אַוְיָה רִיקְעָלְדִי מַוִּיד, מִיט גְּרוּסְטָאָפּט.

געַוָּאָהָר גַּעַוָּאָרָעַן דָּעַם נָאָמעָן זַיְינָעַם, אַיז דער טאטעה נִוִּיד גַּעַרְגִּינְג גַּעַוָּעָן צַו ווַיְסַעַּן, אַוְיָד פּוֹן וְזַעַנְעָן, פּוֹן ווּאָסְעָר אַ לְּאָנְדָר ער קְוּמָט צַו פָּאָהָרָעַן. דָּאָס האָב אַיךְ פֶּאָרְשְׁטָאָנָעַן לְוִיט די נָעָמָעַן פּוֹן שְׁטָעָדָט אָוּן מְדִינָות, וואָס האָבָעַן זַיְךְ גַּעַלְאָזְטָה הָרָעַן, אָוּן וואָס דער טאטעה האָט דָּאָס נָאָכְרָעָם אַיְבָּרְגָּעָוּעָצָט פֶּאָר דָּרָר מַאָמָע, גַּעַנְעָבָעַן כְּמַעַט אַוְיָה אִיטְלִיכְס ווּאָרְט אַ פִּירְוּשׁ, אָוּן די מאָמע אַיז פּוֹן אִיטְלִיכְס ווּאָרְט גַּעַוָּעָן נְחַפְּעָל, אָוּן אַוְיָד רִיקְעָל די מַוִּיד אַיז גַּעַוָּעָן נְחַפְּעָל, אָוּן סְאַיז טָאָקי גַּעַוָּעָן פּוֹן ווּאָס נְחַפְּעָל צַו ווּעָרָעַן : אַ קְלִינְגְּקִיט, אַ פֶּאָרְשְׁוִין קְוּמָט צַו פָּאָהָרָעַן אַפְּשָׂר פֶּאָר צַעְחָנִי

טוויזנט מייל פון א מדינה, וואס אידער מע קומטצ'ו צו איהר, מזו מען אריבערשוימען זיעבען ימים מיט א מדבר, אונ וואס צו דעם מדרפֶּר אליאן דארף מען געהן ניט ווינציגער, ווי פערציג טען מיט פערציג נעצט, אונ אzo מע קומט שווין צו גאנַּר נאַהענט, באָּ דארף מען אַרְוִיפְּקָלְעַטְעָרָן אוֹיְפָּאָזָּאָזָּה ווַיְכָעֵן באָרָגָן, וואס דער שפִּיצְּ גְּרִוִּיכְּטְּ בְּיוֹן צו די וואַלְקָעָנָם, אָוָן באַדְעָקָט אַיְזָּוּ עַר מִיט אַיְזָּוּן ווַיְנַטְּעֵן שְׁרַעְקָלְיָיכְּ בְּלָאָזָּעָן דָּאָרְטָעָן, וואס אַיְזָּוּ סְּפַנְתִּינְפְּשָׁוֹתִים! ... דערפֶּאָר אַבָּעָר, אָזְזָעָן קומט-איַּבָּעָר בְּשָׁלוֹם דָּאָזְיַגְּעָן באָרָגָן אָוָן מַעַט-אַרְיָין אַיְזָעָר לְאָנָדָן, זַהַתְּמַעַט מַעַן פָּאָר זַיךְ דָּעַם אַמְתָּעָן נַזְעָדָן התַּחַתְּוֹן: בְּשָׁמִים, גַּעֲנָעָלָר, גַּעֲנָעָלָר, פְּלַהְמִינִים פִּירָות, עַפְּעָל אָוָן באָרָעָן אָוָן פָּאָמְעָרָאָנְצָעָן, ווַיְיַנְטְּרוּבָּעָן, טִוְּטָלָעָן אָוָן אַיְלָבָּעָרָטָעָן, נִיס אָוָן פִּיְוָגָעָן לְרוֹבָּה. אָוָן די הַיּוֹצֵר זַעַנְעָן דָּאָרְטָעָן גַּעַבְּיָיט פָּוָן סָאָמָעָ טַעַנְעָנָהָאָלָץ אָוָן גַּעַדְעָקָט מִיט רִין זַילְבָּעָר, די פְּלִים זַעַנְעָן פָּוָן נִזְנָגָלָד (בְּשָׁעַת מַעַשָּׂה תָּהָוָת דָּעַר אַוְרָה אַ קָּוָק אַוְיָף דִּי זַילְבָּרָנָעָ בּוֹסָות אָנוֹזָעָרָעָ מִיט דִּי זַילְבָּרָנָעָ לְעַפְּעָל, נַאֲפָלָעָן אָוָן מַעַסְעָרָס), אָוָן בְּרִילְיאָנָטָעָן, פָּעָלָעָן אָוָן דִּימְעָנָטָעָן ווְאַלְגָּעָרָעָן זַיךְ דָּאָרְטָעָן אַוְיָף דָּעַר נָאָסָם, קִיְּנָעָר ווַיְלָזְקָר זַיךְ נִיט גַּעַפְּעָן די מִיה זַיךְ אַנְבָּוֹגָעָן זַיךְ אַוְיְפְּצָוּהוּבָּעָן, ווֹאָרוֹם זַיךְ האָבָעָן דָּאָרְטָעָן קִיְּזָעָן שָׁוָם ווּוְרָתָה (אָוָן בְּשָׁעַת מַעַשָּׂה קָוְקָט דָּעַר אַוְרָה אַוְיָף דָּעַר מַאֲמָעָס דִּימְעָנָטָעָן אַוְיהָעָרָנָגָלָעָר מִיט די גַּעַלְעָרָפָעָר, וואס אַוְיָף אַיהָר ווַיְיַסְעָן האָלָוּ).

— דָו הַעֲרָסְט? — מאָכָט דָעַר טָאָטָעָ צו דָעַר מַאֲמָעָ מִיט אַ גְּלִיקְלִיךְ פְּנִים.

— אַיךְ הַעָרָה. — עַנְטָפָעָרָט אַיהָם די מַאֲמָעָ אָוָן פָּרָעָנָט אַ קְשִׁיהָ: — לְמַאי בְּרָעָנָגָעָן זַיךְ דָּאָס נִיט צו פִּיהָרָעָן אַהָעָר, זַיךְ ווְאַלְטָעָן דָּאָךְ דָּאָגָמָאָכָט דָעָרְפָּוָן נַאֲלָד! אָנוּ, טָהו אַיהָם אַקָּאָרָשָׁט אַוְמִיסְטָעָן אַ פְּרָעָג, יְהָנָה.

דָעַר טָאָטָעָ פָּרָעָנָט אַיהָם די דָאָזְיַגְּעָן קְשִׁיהָ אָוָן בְּאַלְוָמָט פָּוָן: אַיהָם אַ פְּשָׁוְבָה, אָוָן נִיט אַיְבָּעָר דָעַר מַאֲמָעָ אַוְיָף אָנוֹזָעָר לְשָׁוֹן:

— באָרשטעהסט דו, ער זאגט, אָז דּו קומסט צו פֿאַהָרְעֵן
אַהֲינְצֹו, קָאנְסֶט דּו דִיר נָעָמֶן וּוַיְפִיעֵל דּו וּוַילְסֶט, פּוֹלָע קָעָשְׁנָעָם,
נָאָר פֿאַהָרְסֶט דּו פּוֹן דְאָרְטָעָן אַרוֹסִים, מָוֹזֶט דּו אַפְּגָנְעָבֶעָן אַלְסְדִּינְג
צְרוּיקַ, אָזָן טָאָמָעָר טְרִיאִיסְטָלַט מָעָן אָוִיס בַּיְ דִיר וּוְאָס נִיט אַיז,
בִּזְוֹט דּו חַיְבַּ מִתְהָ.

— וּוְאָס הַיִסְטַּ דָּס ? — פֿרְעָגַט דּי מָאָמָע, דָעַרְשָׁרָאָקָעָן.

— דָּס הַיִסְטַּ, מַעַן הַעֲנָגַט דִיךְ אַוִיפַּ אַוִיפַּ אַבְּוִים, אַדְעָר מַע
פֿאָרְשְׁטִיְינְעָרְטַד דִיךְ מִיטַּ שְׂטִינְעָר.

ג.

וּוְאָס וּוַיְיטָעָר וּוַעֲרָעָן דּי מְעִשְׂיוֹת פּוֹנְ'ס דְאַזְוָגָעָן פֿאָרְשָׁוִין אַלְעָז
מַעַהְר אַינְטָעַרְעָסָאָנַט, אָזָן אָז עַס הַאלְלָט שָׁוֵין נָאָר דּי קְנִידְלָעָז
אָזָן מִיר נָעָמֶן נָאָר צַו בִּסְלָעָד וּוַיְזַן, פֿרְעָגַט אִיחָם דּעָר טָאָטָע :
וּוְעָמֶן גַּעַהְעָר דָּס אַלְסְדִּינְג, אָזָן צַי סְאַיז פֿאָרְהָאָן דְאָרְטָעָן אַ
מֶלֶךְ ? אָזָן בָּאָלְדַבָּקָה מִיט עַר אַקְלָרָעַ תְּשֻׁבָּה, אָזָן נִיט דָּס
אַיְבָעָר דּעָר מָאָמָע מִיט גְּרוּסְחָדוֹה אַוִיפַּ אַונְזָעָר לְשָׁוֹן :

— ער זאגט, אָז גַּעַהְעָרָעָן גַּעַהְעָרָעָן דָּס אַינְגָאנְצָעָן צַו דּי דָאָרָז
טִינְגַּע אַידָעָן, וּוְאָס מַעַרְפָּט זַי "סְפָרְדִּים", אָזָן אַמֶלֶךְ אַיז בַּיְ זַי
פֿאָרְהָאָן, זָאנְטַעַר, אַוִיךְ אַאַיד, זַעַהְרָא אַפְּרָוּמָעָר אַיד מִיט אַ
שְׁטוּרְיִימָעַל, זָאנְטַעַר, אָזָן רְוָפָעָן רְוָפָט מָעָן אִיחָם יוֹסָבְּזִינְזָסָה.
עַר אַיז אַפְּהָן גַּדְוָל, זָאנְטַעַר, בַּיְ דּי "סְפָרְדִּים" אָזָן פֿאָהָרְט אַרוֹסִים,
זָאנְטַעַר, אַיְן אַגְּלָדָעָנְעָר קָאָרְעָטָע מִיט וּעְכָס בְּרָעְנָעְנְדִּיגָע פָּעָרָד,
אָזָן אַז עַר קָוְמָט, זָאנְטַעַר, אַיז שְׁוֹהָל אַרְיָוָן, גַּעַהְעָרָעָן אִיחָם, זָאנְטַעַר,
אַקְעָגָעָן דּי לְזִוְים מִיט אַגְּזָאָנְגָג...

— בַּיְ אַיְיךְ זַיְגָעָן לְזִוְים אַיז שְׁוֹהָל ? — פֿרְעָגַט אִיחָם דּעָר
טָאָטָע פֿאָרְוּוֹאָונְדָעָרָט אָזָן בָּאָלְדַבָּקָה אַתְּשֻׁבָּה אָזָן נִיט דָּס
אַיְבָעָר דּעָר מָאָמָע אַוִיפַּ אַונְזָעָר לְשָׁוֹן, אָזָן דָּס פְּנִים בַּיְ אִיחָם
שְׁוִינְט, וַיְ דּי זָוָן :

— וואס זאנט דו דערוואָת? ער דערצעהַלט, אָז בֵּי זַי
אייז פאָרְהָאֶן אַ בִּיתְהַמְּקָדֵשׁ מִיטּ פָּהָנִים מִיטּ לְוִיּוּם מִיטּ אַיִּין
אַרגְּנָעָלְ...
— נו, און אַ מַזְבֵּחַ? — מַהְוָתּ אַיִּהָם דָּעֵר טַاطָּע אַ פַּרְעָג אָזָן
בָּאָקוֹמֶטּ אַ פָּשָׂוְבָּה, אָזָן גִּיטּ דָּאָס אַיְבָּעָר דָּעֵר מַאֲמָעָ אַוִּיפּ אַונְזָעָר
לְשָׁוֹן :

— ער זאנט, סְאַיִּזּ דָּאַ בֵּי זַי אַ מַזְבֵּחַ מִיטּ קְרָבָנוֹתּ, זָאנְט
ער, מִיטּ גִּילְדָּעָנָעּ פְּלִים, אַלְסְדִּינְגּ וּוּי אַמְּאָלָל, זָאנְט ער, בֵּי אַונְזָן
אַיִּן יְרוּשָׁלַיִם.

אָז בֵּי דַי וּוּרְטָעָר לְאַזְּטַ-אָרוֹויִם דָּעֵר טַاطָּע אַ טַּיעָפָעָן זַיְפָּעַז,
אוֹז אַוִּיפּ אַיִּהָם קוּקָעָנְדִּיגּ, זַיְפָּצַטּ אַוִּיךְ דַי מַאֲמָעָ. אָז אַיךְ פָּאָרָּ
שְׁטָעָה אַיִּהָם נִיטּ, וּוֹאָס דָּאָרָףּ מַעַן דָּא זַיְפָּצַעְןּ? אַדְרָבָּה, מַעַן
בָּאַדְרָאָרָףּ זַיְן שְׁטָאָלִזּ, מַעַן בָּאַדְרָאָרָףּ זַיְן פְּרִילִיּ, וּוֹאָס מִיר הַאָבָעָן
אוֹז לְאָנְדָן, וּוֹאָס גַּעֲוּעַלְטִיגְּטּ אַ אִידִישָׁעָר מַלְךּ אָזָן אַ כְּהָן גְּדוּלָּה,
אוֹז וּוֹאָס גַּעֲפִינְטּ זַיְךְ אַ בִּיתְהַמְּקָדֵשׁ מִיטּ פָּהָנִים, מִיטּ לְוִיּוּם,
מִיטּ אַיִּין אַרְגְּנָעָלְ, מִיטּ אַמְּזָה, מִיטּ קְרָבָנוֹתּ... אָז גְּטוּעָ, לִכְתִּינְגָּ
מְחַשְּׁבּוֹתּ חַאְפָעָן מִיר אַוִּיפּ אָזָן טְרָאָגָעָן מִידּ אָוּוּעָ גְּלִיּ אַהֲנָצָ�ו,
אוֹז יְעָנָעָם גְּלִיְּקָלִיבָעָן אִידִישָׁעָן לְאָנְדָן, וּוֹאָס דַי הַיּוּעָר זְעָנָעָן גַּעַדְ...
בְּזִוְּעָטּ פָּוּן סְאַמְּעָ טְעַנְעַנְבּוּמָעָרּ, גַּעַדְעַטּ מִיטּ רִיאָן זַיְלְבָעָרּ, וּוֹאָס
דַי פְּלִים זְעָנָעָן פָּוּן גִּינְגָּאָלָדּ, אָזָן וּוֹאָס בְּרִילִיאָנְטָעָן, פָּעָרְלָעָן, דַי
מְעַנְטָעָן וּוּאַלְגָּרָעָן זַיְךְ דָּעֵר גָּאָסּ. אָזָן עַס גְּנָבָּהָטּ זַיְךְ אַרְיָין
צַוּ מִיר אַ מְחַשְּׁבָה, אָזָן וּוֹעַן אַיךְ זַאְל דָּאָרָטָעָן זַיְן, וּוּאַלְטָ אַיךְ שַׁוִּין
גַּעַוְאָסָטּ וּוֹאָס אַיךְ הָאָבּ צַוּ טָהָוּן; אַיךְ וּוּאַלְטָ שַׁוִּין גַּעַוְאָסָטּ,
וּוֹאָס צַוּ בָּאַהֲלָטָעָן; בֵּי מִיר וּוּאַלְטָ מַעַן שַׁוִּין נִישְׁתָּאַוִּיסְגָּעָן
טְרִוִּיסְעָלָטּ גָּאָרְנִישָׁטּ... אַיךְ וּוּאַלְטָ שַׁוִּין גַּעַבְּרָאָכְטּ פָּוּן דָּאָרָטָעָן
דָּעֵר מַאֲמָעָ אַ שְׁעָנָעָ מְתָנָה: אַוְיהָרְעִינְגָּלָעָךְ בְּרִילִיאָנְטָעָן אָזָן
פָּעָרְלָעָלְ עַטְלִיבָעָ שְׁנִירְלָעָךְ. אָזָן בְּשַׁעַת מַעְשָׁהּ תָּהָוּ אַיךְ אַקְסָ אַוִּיפּ
דָּעֵר מַאֲמָעָים דִּימְעַנְטָעָן אַוְיהָרְעִינְגָּלָעָךְ מִיטּ דַי גְּעַלְעָלָעָה,
וּוֹאָס אַוִּיפּ אַיהָרּ וּוּיְסָעָן הָאָלָוּ, אָזָן אַיךְ בָּאָקוּם אַ שְׁטָאָרָקָעָן חַשְּׁקָּה
צַוּ זַיְן אַיִּינְסּ דָּאָזָגָעָן לְאָנְדָן, אָזָן עַס פָּאָלָטּ מִיר אַיִּין אַ גְּעַדְאָנָה,

איך זאל נאך פשת זיך דורך פאהרען אהין מיטן דאזונגען אורת.
געוינטליך, בסור, או קיינער זאל ניט וויסען. איך וועל דעם סור
אנטפלעטען פארן אורת, אויסנישען פאר איהם מיין הארץ, אויס-
זאגען איהם דעם נאנצען אמת, און בעטען איהם, ער זאל מיך
געמען מיט זיך אהינצ'ו האטש אויף א קלויינער ציוט. ער וועט
דאם מיר געוויס טהוּן. ער איז זעהר א גוטער, א צוגעל אוצטער פאר-
שווין. ער קוּקט אויף איטליךען באזונדר, און אפילו אויף ריקעל
די מוֹה, אזוֹו פרוינטליך, אזוֹו פרוינטליך!
אוֹזַי טראכט איך מיר און קוּק אוֹוַפַ אונזער אורת, און עס
מאַהְלָט זיך מיר אוֹים, אוּ ער טראפעט מיין מחשבה, מהחת ער קוּקט
אוֹוַפַ מיר מיט זיינע שענע שוואָרטצע אונגען, און עס דאַכט זיך מיר,
אוּ ער ווינקט צוּ מיר און זאנט צוּ מיר אוֹוַפַ זיינ לְשׁוֹן:
— שוויג, וויסער-חברה'ניש אינער, לאֶז נאך איבערגעhn
דער פשת, וועט שווין זיינ רעכט! ...

ד.

א גאנצע נאכט פלאָנטען זיך מיד חלומות: א מדרפַ, א בית-
המקדש, א פהן גרוֹל און א באָרגן א הוייכער, און איך קְלַעֲטָעָר אַרְוִיךְ
אוֹוַפַן באָרגן, און דאָרט וואָפסען בריליאָנטען, פערלען, דימענטען,
און מײַנָע חברים קרייכען אַרְוִיךְ אוֹוַפַ די בויַמֵּער און טרייסלען
זוי, און עס פָּאַלְעָן פָּוּן דאָרטען אוֹוַפַ ערְד גּוֹזְמִי גּוֹזְמִות
בריליאָנטען, פערלען, דימענטען, און איך שטעה פָּוּן הײַנטען און
סְלִוִּיבַּ דִי בְּרִילְיאָנְטָעַן, פערלען, דימענטען, און שטוף אין די
קעשענעס — און מערכוּוַידָן! וויפֿיעַל איך שטוף — און עס
געהט נאָך! וויפֿיעַל איך שטוף — און עס געהט נאָך! לעג איך
אַרְיוֹין די האָנט אַיִן קעשענע און נֻם-אַרְיוֹים פָּוּן דאָרטען אַנְשְׁטָטָט
בריליאָנטען, פערלען, דימענטען — נאָך פִּירָות אַלְעָרְלִי: עַפְעַל
און באָרען, און פָּאָמְעָרָאנְצָעַן און אַיְלְבָּעָרָעַן, און טוּטָלָעַן און
ニִסְ אַוְן פִּינְגָעַן... אַוְן איך האָב דערפּוֹן גְּרוֹיסְעַ אַנְגְּסְטָעַן, קָאַטְשָׁע

מיך פון איין זויט אויף דער אנדערער, און עם חלומ'ט זיך מיר דאס בית-המקדרש, און איך הער די פהנים דוכנ'ען און די לויים זונגען און דעם ארגנעל שפיעלען, און עם ווילט זיך מיר אריינגעעהן איינזוענגב איין בית-המקדרש, און איך פאן נישט — ריקעל די מoid האלט מיך צו און לאזט מיך ניט, און איך בעט זיך בי איהר, איך שרוי, איך וויזן, איך האפ דערפּון גראיסטָען גאנסטען, קאטשע מיך פון איין זויט אויף דער אנדערער, און חמפּ מיך אויף און... דער זעה פאָר זיך דעם טאטען מיט דער מאמען שטעהן האלט אַנְגַּטְהָאָן, בִּירְיעַ בְּלָאָם, ווי דער טוידט, דער טאטע אַראָפַּנְעָלָאָט דעם קאָפּ, די מאמע ברעכט די הענט און אויף איהרע שענען אויגען שטעהן טרעערען. מיין קינדרערש הארץ דערפּהאלט, אָז דָא אַיְזָה עפּים געשעהן ניט קיין גוטע זאָך, זעהר ניט קיין גוטע זאָך, נאָר וואָס מיין קינדרערש קעפּעל האט נישט צונגרטראָכט פָּאָר אַיְזָה אָומְנְגְּלִיךְ — אַיְזָה דָּאָס גָּעוּוֹן אַ גָּרְנִישֶׁטֶן קעגען דעם, וואָס סְאִיּוּ געשעהן.

און געשעהן אַיְזָה אַט וואָס : אַונְזָעֵר אָרוֹת, דער פָּאָרְשְׂיוֹן פון יונגער ווַיְוַיטָּר מְדִינָה, פון יונגעם גְּלִיכְלִיבָּעָן לְאָנָּד, וואָס די הייזער זונגען דָּאָרְטָן גַּעֲבּוּעַט פון סָאָמָּע טַעַנְעַנוּבָּוּמָעָר אָזָן גַּעַדְעַט מִיט דָּיְן זַיְלְבָּעָר אָ. אַ. וו., אַיְזָה גָּלְעָם גָּעוּוֹאָרְעָן, אָז אַינְאיּוּנָעָם מִיט אַיְחָם אַיְזָה גָּלְעָם גָּעוּוֹאָרְעָן בֵּי אָנוּן אָסְטָקָעָן : אַלְעָז זַיְלְבָּעָרְנָע פּוֹסּוֹת, אַלְעָז זַיְלְבָּעָרְנָע לְעֻפּּוּל, גַּאֲפְּלָעָן אָזָן מַעֲסָרָם, דָּאָס גָּנְצָע בִּיסְעָל צִיעָרָונָג דָּעַר מַאֲמָעָסֶם, אָז אַזְּקִיד מַזּוֹּמָן גָּלְטָט, ווַיְפִיעַל עַמְּאָט זיך גַּעַפְּנוּנָע בֵּי אָנוּן אַיְזָה קָאָסְטָעָן. אָז אַזְּקִיד רִיקָּעָל די מoid אַיְזָה מִיט אַיְחָם אַנְטְּרוֹנָעָן גָּעוּוֹאָרְעָן...

און עם געטט מיך אָז בְּיַם הָאָרְצָעָן, נישט אויף די זַיְלְבָּעָרְנָע פּוֹסּוֹת מִיט די זַיְלְבָּעָרְנָע לְעֻפּּוּל, גַּאֲפְּלָעָן אָזָן מַעֲסָרָם, וואָס זונגען גָּלְעָם גָּעוּוֹאָרְעָן, אָזָן נישט אויף דָּעַר מַאֲמָעָסֶם צִיעָרָונָג, אָזָן נישט אויף'ן מַזּוֹּמָן גָּלְטָט, אָזָן נישט אויף רִיקָּעָל די מoid — חָאָפּּט וַיְדָעָר דָּוח ! — נאָר אויף דעם גְּלִיכְלִיבָּעָן-גְּלִיכְלִיבָּעָן לְאָנָּד, וואָס סָע ווַאֲלִגְעָרָעָן זיך דָּאָרְטָעָן בְּרִילְיאָנָטָעָן, פָּעָרְלָעָן, דִּימְעָנָטָעָן, אָז אַזְּקִיד

דעם ביתההמקדש, מיט די פהנים, מיט די לויים, מיטן אַרנעל,
מייטן מזבח, מיט די קרבנות אוון מיט די אלע איבערינג גוטע
זאכען, וואס מע האט ביי מיר אָוועקנערויבט, צונגנומען, צונגע-
נומען, צונגנומען.
אוון איך קעהר מיר אום מייטן פנים צום וואנט אוון וויאן, וויאן
שטיילערהייט.

אליהו הנביא

א פאנטאטיסיע געשייכטע מיט א רעדעניש לכבוד פטח,
ספערצעיל פון לינדר וועגןו.

געשריבען און יאַהֲרָה 1908.

אלֵיהו הַנְּבִיא

.א.

ニישט גוט צו זיין א בז'יחיך, א ציטערינער ביי טאטע-מאמע.
„פֿון זיעבען איינער געבליבען“. דא — נישט שטעה, דארט —
ニישט געה. דאס — נישט עס, יונס — נישט טרינק. דעם קאָפּ —
דעך צו. דעם האָלוּ — פֿאָרְבִּינְדַּה. די הענט — באַהָאַלְתַּה. די
נאֹז — שנייעץ-אוּזִים. אָך, נישט גוט, נישט צו זיין א בז'יחיך.
און נאָך אָנגִידֶס אָוּנְגָּעַל דערצָו. מײַן טאטָע אַיז אָנגִיד. אָ
חלפּן אַיז ער. געהט-אַרְוּם מִיט אָטָרְבָּעַ מִינְץ אַיבָּעַר די קלִיּוּטָן.
בייט זילְבָּעַר אוֹיפּ מִינְץ אָוּזִים זילְבָּעַר. זענען דערפָּאָר
בַּיִּהְיָה די פֿינְגָּעַר תְּמִיד שׁוֹאָרְץ אָוּזִים זענען צַעֲטָרִיסְקָעַטָּם.
הָאָרְעוּזָן הָאָרְעוּזָן עָר אָפְּלַיְוּ זַהְרָה שְׁטָאָרָקָ. אַלְעַ טָאָג אָז עָר
קוּמָט אָהִיָּם, אָז עָר אָוִיגָּעָמִידָט אָוּזִים צַעֲפָרָאָכָּעָן. „ニישטָאָ קִיּוּן
פִּים — קִלְאָגָנְטַ עָר זִיךְ פָּאָר דָּעַר מַאְמָעַ, — נִישְׁטָאָ קִיּוּן פִּים, קִיּוּן
סִימָן פֿון קִיּוּן פִּים“...

ニישטָאָ קִיּוּן פִּים — עָם קָאָן זִין. דערפָּאָר האָט עָר אָבָּעָר
„פֿרְנָסָה בְּשֻׁפְעָ“. אָזְוִי זָאנְעַן אַלְעַ, אָוּזִים זענען אָוּנוּ מְקָנָא,
וּוֹאָס מִיר האָבָּעָן פֿרְנָסָה, אָוּזִים נאָך בְּשֻׁפְעָ. די מַאְמָעַ אָזְוִי
פְּרִיעָדָעָן. אִיך אָוּזִים. „אָ פְּסָח בַּיִּ מִיר הַיְּנָטִיגָּס יָאָהָר — אוֹיפּ
אַלְעַ אִידִּישָׁעַ קִינְדָּעָר, רְבָּנוֹ שָׁלָוּלָם“...

אזו זאנט די מאמע און דאנקט נאט, וואס מיר האבען אוא
פסח. איך אוין. נאר ווי דערלעפט מען איהם שווין, אט דעם
פסח? ...

ב.

קויים דערלעפט פסח. דעם ליעבען טיירען פסח. אויסגע-
קלידט האט מען מיך — בנדיד-טילכות, ווי עס פאסט פאר א גניד'ס
א יונגעל. וואס קומט מיר אבער ארוים? איז איך טאר נישט
ארומשפרינגען איז דרישען — איך וועל זיך פארקיהעלן. איז איך
טאר נישט ארוםלויפען מיט אלע קבען'ישע קינדרער — איך בין א
גניד'ס א יונגעל. אזעלכע שענע מלבושים — נישט אפאר וועמען
צו באրיהמען זיך. א פולע קעשנע מיט ניס — נישט א מיט
וועמען צו שפיעלען.
ニישט גוט צו זיין א פנ'יחיד, א ציטעריגער, וואס פון זיעבען
איינער געלפֿיעַן, און נאך א גניד'ס א יונגעל דערצו.

ג.

דער טאטע האט אנטגעטהאן די בעסטע קאפאטע און איז
אוועק אין שוחל דאונגען. זאנט צו מיר די מאמע: „וויסט דו
וואס? לאג זיך צו. שלאף דיך אוים. וועסטדו קאנגען זיצען
בי'ס סדר. וועסטדו פרעגען דעם טאטען די פיער קשיות.“
משונע בין איך? באָרְן סדר וועל איך געהן שלאפען? „גערענסק
זשע, פסח צום סדר טאר מען נישט שלאפען. ווארוּם טאמער,
חלילה, ווערטסדו אנטשלאפען בי'ס סדר, אזו קומט אלײַ-נְבִיא
מיט א זאָק אויף די פְּלִיאַצְעַס... פסח ביינאכט געהט-אַרוּם אלײַ
נְבִיא און קוּטַט, ווער עס שלאפעט בי'ס סדר, דעם נעטט ער צו
איַז זאָק אַרְיוֹן“... חא-חא! איך וועל אנטשלאפען ווערען בי'ס
סדר? איך? און איז מע זאָל זיצען א גאנצע נאכט? און אפֿילוּ

ביז'ן וווײיסען טאג אריין? ווי איזו איז געווען, מאמע, פארץ
יאחרען? „פארציאחרען ביוזט דו אנטשלאָפֿען געווארען באַלד נאָך
סידוש... פֿאָר ווּאָס זְשַׁע אִיז נִישְׁתְּ גַּעֲקוּמָעָן צֹ מִיר דַּעֲמָלֶט
אלִידְנְבֵּיאָ מִיטְ'ן זָקָ ? „דַּעֲמָלֶט בַּיּוֹט דַּו נַאָך גַּעֲועָן אָ קְלִיָּה
נוֹטְשְׁקָעָר, הַיּוֹנָט בַּיּוֹט דַּו אָ גְּרוֹיסָעָר. הַיּוֹנָט דַּאֲרָפְּסָט דַּו בְּרָעָגָן
דַּעַם טָاطָעָן דַּי פִּיעָר קְשָׁוֹת. הַיּוֹנָט דַּאֲרָפְּסָט דַּו זָאנָעָן מִיטְ'ן
אוֹן יוֹיך אָונָן קְנִידְלָעָךְ... שָׁא — אָן גַּעַת דַּעַר טָاطָעָ פָּוּן שְׂוֹהָלָ ?
— גַּוְטָ יּוֹם טּוֹב !
— גַּוְטָ יּוֹם טּוֹב !

ד.

דאָנקען נאָט. דַּעַר טָاطָעָ האָט אָפְּגַּעַמָּאָכָּט קִידּוֹשׁ. אִיךְ אָוִיךְ.
דַּעַר טָاطָעָ האָט אָוִיסְגַּעַטְרוֹנְקָעָן דַּעַם עַרְשְׁטָעָן פּוֹם. אִיךְ אָוִיךְ.
אוֹן דּוֹקָאָ אָ פּוֹלָעָן פּוֹם, אוֹן דּוֹקָאָ בִּזְ'ן דְּנָאָ. „זְעה נָאָר, בִּזְ'ן
דְּנָאָ! ” — זָאנָט דַּי מָאָמָע צּוֹם טָاطָעָן, אוֹן מִיר זָאנָט זַיְ : „אָ
פּוֹלָעָן בְּעַכְרָ מִיטְ וּוֹיָן ? וּוּעָסָט אָנְשְׁלָאָפֿעָן וּוּרְעָעָן... ” חָא - חָא !
אִיךְ וּוּעָל אָנְשְׁלָאָפֿעָן וּוּרְעָעָן ? אִיךְ ? אוֹן אָזְזַעְזַעְן אָ
גַּאנְצָעָ נָאָכָט ? אָפְּיָלוּ בִּזְ'ן וּוּיְיסָעָן טָאג אָרְיָן ? אָנוֹ, פְּרָעָגָט
דַּעַם טָاطָעָן, ווי אַזְוִי האָב אִיךְ אָפְּגַּעַל אָפְּטָט דַּי פִּיעָר קְשָׁוֹת ? ווי
אַזְוִי זָאנָט דַּי הַגְּדָה ? ווי אַזְוִי שְׁאָקָעָל אִיךְ זַיְ אַיְבָּעָרְן סִידּוֹר
אוֹן זַיְגַּן מִיטְ'ן טָاطָעָן דַּעַם „עֲבָדִים הַיּוֹנָנוֹ ? ” ... אוֹן דַּי מָאָמָע לְאָזָט
נִישְׁתְּ אָרָאָפְּטָטָן אוֹיגָן פָּוּן מִיר אוֹן שְׁמִיכָּעָלָן אוֹן זָאנָט צֹ מִיר :
„וּוּעָסָט אָנְשְׁלָאָפֿעָן וּוּרְעָעָן... ” עָרָ, מָאָמָע !
מָאָמָע ! מִיר דְּאָכָט זַיְ, מַעַן זָאָל זַיְן מִיטְ אָכְצָעָהָן קָעָפְּ, קָאָן מַעַן
פָּוּן דַּעַם אַלְיוֹן אָנְשְׁלָאָפֿעָן וּוּרְעָעָן ! אָנוֹ, לֹאָזְזַעְזַעְן זַיְ אָוּוּקְזָעָצָעָן
אִיךְ אָקָעָגָעָן אוֹן זַיְגָעָן אִיךְ אָזְן אָוּהָעָר : „אָנְשְׁלָאָפֿעָן וּוּרְעָעָן,
אָנְשְׁלָאָפֿעָן וּוּרְעָעָן.”
פארשְׁטָעָהָט זַיְ, אָזְ אִיךְ בֵּין אָנְשְׁלָאָפֿעָן גַּעֲוָאָרָעָן.

ה.

אנשלאָפֿען געווארען — חלומּ-זיך מיר, אָז דער טאטעה האַלט
שווין ביי „שפֿוך חמְתֶך“. די מאמע אלְיאָן שטעהט אויף פֿון טיש,
געטעט עפֿענען די טיר, מְקַבֵּל פְּנִים זיינָאַלְיאַנְבִּיאָן. שען וועט זיין,
טאמער קומט טאקי אלְיאָנְבִּיאָא, ווי די מאמע זאנט, מִיטְּן זאָס
אויף די פְּליֹיצָעָם, אָזָן זאנט צו מיר: „קָום, בְּחֹור...“ אָזָן ווער
וועט זיין שׂוֹלְדִּיג אַין דָּעַם, אָז נישט די מאמע אלְיאָן מִיט אַיהֲר:
„שְׁלָאָפּ נִישְׁט! שְׁלָאָפּ נִישְׁט!“?... אָזָן אָזְוִי ווי אַיך טראָכְט מיר
די דָּזְוָגָעָן מְחַשְּׁבָות — אָהָא! — הָעָר אַיך אַסְקָרִיפּ פֿון דָּעַר טִיר,
אָזָן דָּעַר טאטעה שטעהטהויף אָזָן רופְּטַאיּוֹס אָוִיף אַקוֹּל: „פְּרוֹדָ
הַבָּא!“ אַיך קָוכּ מִיד אַיְזָן צו דָּעַר טִיר — יְאָ, סְאַיזָּעָר. ער
געטעט, ער געהט. פָּאוֹאַלְיאָנְקָע, קוּס ווֹאָס מע הערט. אַ שענער
אַיר אלְיאָנְבִּיאָא. אַיְזָן אַלְטָעָר מָאָן. אַ זְקָן מִיט אַ נְרִיוֹן-גְּרוּיעָר
בָּאָרֶד בְּזָוְן די קְנוּעָ. דָּאָס פְּנִים אַלְטָמָ, גָּעַל, גַּעֲקְנוּיִיטְשָׁט, גַּעֲנָעָר
אָזָן גָּוט אַיְזָן דָּאָס אַהֲן אַיְזָן עַפּ. אָזָן אַוְיְגָעָן — אָךְ, אַוְיְגָעָן! גָּוטָעָן,
וּוֹיְכָע, פְּרִיּוֹנְטָלְיְכָע, לְיעָבָע, גַּעֲטְרִיעָ אַוְיְגָעָן. אַיְינָעָבוּגָעָן, אַנְדָּ
גַּעֲלָהָנָט אויף אַ נְרִיוֹן-גְּרוּיוֹסָעָן שטעקָעָן, מִיט אַ זְקָן מִיט אַ
פְּליֹיצָעָם — אָזָן שָׁאָ, שְׁטִילָ, אַהֲן ווּרְטָעָר, אָזָן גְּלִיְיךָ צו מיר.

ג.

— נָנוֹ, יוֹנְגָעָלָעָ, אַרְיוֹן צו מיר אָזָן זְקָן אַרְיוֹן אָזָן קָום! —
אָזְוִי זְאנַט צו מיר אַט דָּעַר אַלְטִיטְשָׁקָעָר, אָזָן דּוֹקָא מִיט גָּוטָעָן,
דוֹקָא אָזְוִי ווּוִיךְ, אָזְוִי זִיסְמָ.
פְּרָעָג אַיך אַיהֲם: „וּוֹאָהָהִין?“ מְאַכְּטָעָר צו מיר: „וּוֹעֶסֶט
שָׁוֹן נְאַכְּדָעָם זְעַהָעָן...“ ווֹיל אַיך בַּי אַיהֲם, זְאנַט ער מִיר נְאָך אַמְּאָל.
בָּעַט אַיך מִיד בַּי אַיהֲם: „וּוֹי קָאָן אַיך מִיט דִיר גַּעַהָן, אָז אַיך
בֵּין אַ גְּנִידְסָ אַ יוֹנְגָעָל?“ זְאנַט ער: „אָז אַ גְּנִידְסָ אַ

יונגעל, וואם ביזט דו פאר א מיווחס?" זאג איך: "איך בין בי טאטע-מאמע א בז'יחיד..." זאנט ער: "בי מיר ביזט דו נישט קיין בז'יחיד". זאג איך: "א ציטעריגער — פון זיעבען איינגער געלביבען. ווי וועלען, זאג איך, דערזעהן, אז איך פון נישט א, וועלען זוי דאס נישט אויסחהאלטען. ווי וועלען שטארבען, און דערחויפט — די מאמע..." קוקט ער אויף מיר, דער אלטיטשקער, מיט גוטען און מאכט צו מיר וווײַך און זים, ווי פרעה: "געחסט דו נישט מיט מיר, טא שלאָפ געונט, נאָר ווער אַנְשָׁלָאָפָעָן אויף שטענדיג, אויף אייביגן..." הויב איך און צו זויינען: "הויסט דאָך עס, איך זאל שטארבען? זוי וועלען דאס נישט אויסחהאלטען..." דערחויפט — די מאמע..." ווילסט דו נישט שטארבען, טא קומ מיט מיר. געועגען זיך אָפ מיט טאטע-מאמע און קומ..." סטייטש, זוי קאן איך געהן, אז איך פון אַבְּזִיחֵיד, פון זיעבען איינגער גע-בליבען?"... מאכט ער צו מיר שווין שטארקער: "צום לעצטען מאָל, יונגעלע, קלוייב דיר אויס איינס פון די צוויי: אַדרער געועגען זיך אָפ מיט טאטע-מאמע אויף שטענדיג און קומ מיט מיר, אַדרער בלוייב דאָ, נאָר ווער אַנְשָׁלָאָפָעָן אויף אייביגן. אויף אייביגן..."

ג.

אַפְגַּעַזְאַנְט די דָזִינְגַּע וּוּרְטַעַר, טְרַעַט עַר אָפ פָּוֹן מִיר אוַיָּה אַיִּין שְׁפָאַן אָוֹן ווּלְשִׁוְן אוּסְקָעְרוּעוּן זיך צו דער טִיר. וואָס טָהוֹת מעַן דָאָ? אַוּוּקְגַּעַהַן מִיטַּין אַלְטָעַן, נָאָט ווּוִיסְט ווּוֹהָהַיִן, בָּאַרְפָּאַלְעַן ווּרְעַן — וועלען טאטע-מאמע שטארבען. אַבְּזִיחֵיד, פָּוֹן זִיעַבָּעַן איינגער געלביבען... בלוייבען דאָ אָוֹן אַנְשָׁלָאָפָעָן ווּרְעַן אוַיָּפְאַיְבִּיג — הויסט דאס דאָך, אַיך אַלְיַוְן זאל שטארבען... צִיה אַיך אוֹיס צו אַיהם בִּיּוֹדָע הָעַנְתָּמִית מִיט טְרַעַרְעַן אוַיָּפְאַיְבִּיגן: "אַלְיַהוּ הַנְּבִיא! גּוֹטָעָר, לְעַבְעָר, חָאַרְצִינְגֶּר אַלְיַהוּ! נָעַב מִיר אַיִּין מִינּוֹת אוַיָּפְאַיְבִּיג צו בָּאַטְרָאַכְטָעַן זיך!" דְרַעַת עַר אוֹיס צו מִיר דאס שענע אַלְטָעַן, גּוֹלְעָד, גּוּקְנִוְתְּשָׁטָע פְּנִים מִיט דָעַר גְּרִיאּוּזְגְּרוּזְעָר

• • • • • • • • • • • • • • • •

ברענט זיך: ווֹאָס הַאֲבָא אִיךְ בָּאֶדְרָפֶט אֵין
דָּעַר מִינּוֹת צוֹטְרָאכְטָעַן אָזְעַלְכָעַם, אָנוֹ אִיךְ
זָאַל נִישְׁטָה דָּאֶרְפָּעָן נִישְׁטָה גַּעַחַן מִיטָּן
אַלְטָעַן אָוֹן נִישְׁטָה אַנְשָׁלָאֶפָּעָן וּוּעַרְעָן אָוֹוְתָה
אַיְוָבְּגָן — אַבְּנוֹן, וּוּנְעָרְנוֹן וּוּעַטְּרָעְפָּעָן? ...

או גאט וויל,
שיטט א בעזען

א טראנדעריע כשר לפסח, דעקדענטויש-סיטבאליסטיש געשריבען.

געשריבען אין יאָהָר 1908.

או גאנט וויל, שיסט א בעזען

די פארדשוינען:

מצות.

ארבע כוסות.

פסח'יגע שמאלץ.

אייער.

רייפאיזען.

קאבלעפל.

דייוושע באראשט.

בעזען.

קאנץ.

בעל-הבית.

בעל-הבית/טע.

ארט — אוין שפיזאַרניע, אוין דער פֿסְחָיַנְעֶר שאָפָע.

צייט — ערב פֿסְחָ.

אייער [או די מצות]. זיימט זשע מוחל. ווען האבען מיר
פסח?

מצות [או די אייער]. וואָס אוין דען?

אייער. גאנרנישט, גלאט אָזוּי. עס אוין אונז נמאס גען
וואָרען צו ליגען אַט דָא, אוין דער שפיזאַרניע. מיר וואָלטען שווין
געהרען דערלעבען פֿסְחָ.

מצותה. ציקאוז ביצים! מיר ליגען דא פון נאך פורים און. ש מא ל ז. פון נאך פורים? א טיערעו מציהה! איך שטעה נאך פון פאר חנופה. ב א ר ש ט. אונז מיך האט מען דא אווועגענטעלט באולד נאך סוכות. ס'אייז מיר שוין אזיי אומעטיג, אונז איך האב, דאכט מיר, נעהאטט א שימעל.

ב ו ס ו ת. למאי אט שטעהען מיר דא פון פארαιיאהרען? ק א ב ל ע פ ע ל. היינט וואס זאל איך שוין זאגען? איך בין עלטער פון איך אלעמען. איך בין דא א קאבלעל פון זונט דער בעלהביה מיט דער בעלהביה טה האבען חתונה געהאטם. ד י ב א י י ז ע ז. אפער טאקי נישט מעהר ווי א "קאבי לעפעל"...

ק א ב ל ע פ ע ל [כינוי]. הער נאך, דו בלעכגען בלוי, וואס ביזט דו דא פאר א מאכער?

ד י ב א י י ז ע ז. מעהר מאכער פון דיר. וווען ניט איך, וואו וואלט מען נעמען מרור צום סדר?

ב ע ז ע מ [ציהטאדים א געלעטער פון ווינגעלא]. חי-הי-חי!

ב ו ס ו ת [איינס צו דאס אנדרען]. ווער חיתיקעט דאס?

מצותה [זו די כסותה]. ס'אייז דער בעזעם. דאכט זיך, איז בעזעם וואלט נעמענט האבען דראָדָאָרְץ חאָטש פאר אונז, מצות?

א י ע ר. וואס עפים פאר איך? אונז וואו זענען מיר?

מצותה [טיט גרטות]. וואס איז מיט איך דער יהום? מע עטט איך דען ניט א גאנץ יאהר?

א י ע ר. פרענט ושב אבער די בעלייבותים, וואס פאר א טעם האבען מצות אהן אויער?

ש מא ל ז. אונז וואס איז מיט איז איער אהן שמאלץ?

ב א ר ש ט. מאהעלט איך, אונז איך בין א ביסעל נויטיגער פון איך אלעמען. איך, אייער אונז שמאלץ, באנווצט מען נאך פון יוצא וועגען, אונז אהן מיר קאן מען פסק זיך ניט באגעהן. פרענט

אוֹוִיפָּ אֲ צִיקָּאָוּעָסֶט דַּיּ מְצֻוֹת, וּוֹאָס פָּאָר אֲ טָעַם הַאָבָעַן זַיִ, אָזּ מַעַנְד
בְּרָאָקָט זַיִ אַיִן בְּאָרְשָׁת אַרְיוֹן.

מַצְוָת. וּוֹאָס אָמָת אַיּוֹ אַמָּת. מִיר וּוֹאַלְטָעַן אַפְּבָעַר וּוּעַלְעַן
וּוַיְסָעַן, וּוֹאָס פָּאָר אֲ טָעַם וּוֹאַלְטָעַן גַּעַהָאָט אֲ פְּסָחָ-בְּאָרְשָׁת אַהֲן אָנוֹן,
אַנְגָּעָבָרָקָטָעַ מְצָה?

אֲ יַיְעַר. אַדְעַר וּוּעַן מַעַנְד זַאַל דַּעַם בְּאָרְשָׁת נִיט פָּאָרוּוִיסָעַן
מִיט אַיִן אַיִן?

שַׁמְאַלְץ. אָזּ מַעַנְד זַאַל נִיט אַרְיוֹנְתָהָוּן קִיּוֹן לְעַפְעַל שְׁמַאלְץ?
קַאְבָּל עַפְעַל. אָזּ מִיד הַאָט אַיִיר פְּאָרְגָּעָסָעַן?
דַּבָּבָאַיִזְעַן. קַאְכְּלָעַפְעַל אַיּוֹ אָמוּעָטוֹן אֲ קַאְכְּלָעַפְעַל!...
קַאְבָּל עַפְעַל [אַיּוֹ כָּעֵס]. בְּלַעַכְעַנְעַר שְׁלִימִים-זָמוֹל! וּוּעַסְט
נִיט אַנְשָׁטוּמָט וּוּרְעָעָן?

בְּעַזְעַמְעַן [לְאָכְלָתָן] וּוּינְקָלְעַ אַרְיוֹיסָן. חַיִּ-חַיִּ-חַיִּ!

פְּוּסָות. וּוּוֹעֲדָר חִיחִקָּעַט עַר, דַּעַר בְּעֹזֶעֶם?

מַצְוָת. אֲ אִידְיָאָט!

אֲ יַיְעַר. נִיט אַזְאָא אִידְיָאָט, וּוֹיִ אַיִן עַזְוַתְּפָנִים!...

שַׁמְאַלְץ. אוֹוִיפָּ אֲ וּאָס דַּאְרָאָפָּ מַעַן, אַשְׁטִינְעָר, אֲ בְּעֹזֶעֶם
אוֹוִוף פְּסָח?

בְּאַרְשָׁט. אוֹוִוף סִימְסָאָט בְּפָרּוֹת!

רַיְבָּאַיִזְעַן. פְּאָרְנָעָמָט אָמוּזָיסָט אַיִן אַרְטָן שְׁאָפָעַן.

קַאְבָּל עַפְעַל. טַאְמָעָר אַיּוֹ דַּאְקָרָגָן עַנְגָּ... מַעַנְד
דָּעַרְשִׁיקָט אַט דַּאְבָּי וּוֹיִ אַיּוֹ שְׁפִיזְאָרָנִיעַ... אַיךְ וּוֹעַל פְּרוּבָעַן
עַפְעַנְעַן דַּיּ טִירַ... [עַפְעַנְעַן אֲ הַלְּכָבָ טִירַ].

שַׁמְאַלְץ [צָום קַאְכְּלָעַפְעַל]. וּוֹאָס תְּחִוּתָאִיהָר? אַיִיר וּוּילָט,
סְיַאַל אַרְיוֹן דַּיּ קָאָז? זַי וּוּעַט חַלְילָה מַאֲכָעַן פָּוּן אָנוֹן אַלְעַמְעַן
אֲ תַּלְ!

מַצְוָת. מִיר הַאָבָעַן קִיּוֹן מְוֹרָא נִיט פָּאָר קִיּוֹן קָאָז.

אֲ יַיְעַר. מִיר אַוְיךְ נִיט.

פְּוּסָות. מִיר אַוְדָאִי נִיט...

רַיְבָּאַיִזְעַן. אָזּ אַיךְ אַוְדָאִי אָנוֹן אַוְדָאִי נִיט!

ק א ב ל ע פ ע ל. איר' הער זי, ווּ די קאָז!...
 ב א ר ש ט. אַפְּיוֹלוֹ איר' הער זי אוּז אִין טראָם. אַט אַיז זי,
 די מהותנת/טעה! [עם קומט אַריַין די קאָז, קומט זיך אַרום אוּוּ פרוּקעט].
ק א ז. מַוְרָרָרָר...

מ צ ו ת. בְּרוֹךְ הַבָּא, אַ נָּאָסְט!

כ ו ס ו ת. סְקָאָצָעָלְ קְוּמֶט.

א י י ע ר. מַעַזְוָל דֻּרְמַנְאָנָעָן מַשְׁיחָן!...

ר י ב א י י oz ע. זַעַחַת נָאָר, וַיְגַעַת אֵין זַעֲקָעָן!...

ק א ב ל ע פ ע ל. דָּאָס הַאָט אַיְהָר די בעַלְהַבִּית/טָע אַנְ-

געַתְהָאָן זַעֲקָעָן, זַי זַאָל חַלְילָה נִיט חַמְצִ'דִּינְגּ מַאֲכָעָן דָּאָס זַאָלִידּ
 ברעטעל.

ב א ר ש ט. בעסער געווען פָּאַרְשָׁלִיסָעַן די קאָז אַיז אַ באָז
 זונדעָר חדָר, אַיְדָעָר אַנטָּהָן אַיְהָר זַעֲקָעָן אוּפְּ פִּים. אַ נָּאָרִישׁע
 בעַלְהַבִּית/טָע בַּי אָנוֹ!...

מ צ ו ת. זַעַחַת נָאָר, וַיְגַעַת מִיט דָּעָר נָאָז, די
 גַּנְבַּעַט!...

כ ו ס ו ת. אַינְטָעָרָעָסָאנְט צַו זַעַהָעָן, וַוְאָהָיָן וּוּעָט זַי גַּעַהָן
 פריהער.

א י י ע ר. נִשְׁתַּת קִיּוֹן נָאָרִישׁע קָאָז, בְּלַעַבָּעָן. זַי קְרִיכְט
 גַּלְיִיךְ צַו דָּעָר שְׂמָאָלָעְ, וַיְמִיר זַעַנְעָן בִּיצִים אוּפְּ דָעָר וּוּעַלְתּ! אַבְּעָר
 גַּלְיִיךְ צַו דָּעָר שְׂמָאָלָעְ!

ר י ב א י י oz ע. זַעַחַת נָאָר, זַי לַעֲקָט שְׂוִין! זַי פְּרָעָסְטּ,
 די זַוְלְּלוּסְבוּאָן/נִיצְעָן!

ק א ב ל ע פ ע ל. אַ חִידּוֹשׁ, וּוּאַס די שְׂמָאָלָעְ לְאֹזֶט זַי אַזְוִי
 אַוְמְפָאַרְשָׁעָטּ בְּאַהֲאנְדָלָעָן...

ב א ר ש ט. וּוּאַס זַאָל זַי נַעֲפָאָךְ טָהוֹן? שְׁוֹלְדִּיגּ אַיז די
 בעַלְהַבִּית/טָע. הַאָט זַי גַּעַזְלָטּ פָּאַרְשָׁלִיסָעַן די שאָפָעּ פָּוּן יַעֲנָעָר
 זַוְיָטּ. נִיט אַוְמוֹיסָט זַאָנְטּ די וּוּלְתּ אַ וּוּרְטָעָלּ: אַזְוִי די בעַלְיָה
 הבִּית/טָע אַיז אַ שְׁלִימַ-מוֹלְנִיצְעָן, אַיזְוִי די קָאָז אַ נָּאָשָׁעָרִין.

ב ע ז ע מ [שיטט-אים א געלעכטער]. **חא-חא-חא!** [פֿאָרַי]
געלעכטער שרעקט זיך די קאץ איבער, טהוט א שפּוֹרְנוֹג, ערערת-אייבער דעם טאָפּ
מייט שטמַאלַץ, זעלכער פֿאָרְטְּשָׁעֶפַּט די אייעַר, די כוֹסֶת מִיטַּדִּי מִצּוֹת, אָוּוּ
צְוֹאַטְּמַעַן מִיטַּזִּי פֿאָלְטְּאָוּם די נַאֲנַצֵּעַ שָׁאַפַּעַן, אָוּוּ עַס וּוּרְטַט אַוְּיַחַד דַּעַר אַ
מִישְׂמָאַשׁ פֿוֹן פּֿסְחַ' יְגַעַן בְּאַרְשָׁמָן, מִיטַּפְּאָרְגְּנַעַצְּטָעַר מַעַזָּה, מִיטַּצְּשָׁלְאַגְּנַעַן אַיְיעַר,
מִיטַּצְּבְּרַאְכַּעַנַּע כּוֹסֶת, מִיטַּשְׁמַאלַץ, מִיטַּאָרְבִּיאַיְזַעַן אָוּוּ אַקְאַלְעַפְּעַל אַוְּיַד
בְּתוֹכָם. נַעֲלִיבָּעַן אַיְזַוְּ בְּיַיְדַּר זַיְתַּט נַאֲרַ דַּעַר בעזען. — דַּעַר קְלָאַפְּעַל פֿוֹן דַּעַר
שָׁאַפַּעַן לְאַזְוֹת זַיְקַעַרְוַן אַיְזַוְּ שְׁטוּבַן. עַס קוּמָעַן צָו לְוִיפְּעַן, נִיטַּטוּרַט, נִיטַּ
לְעַבְּרִידַגַּן, די בעלהבּוֹתַעַטַּ מִיטַּזְוַן בעלהבּוֹתַן].

ב ע ל - ה ב י ת. **וּאַס אַיְזַדְא גַּעַשְׁעַהַעַן?** [כְּלִיְבַּט שְׁטַעַהַן
וּוּי אַ גַּעַלְעַהַטְעַרְ].

ב ע ל - ה ב י ת ' ט ע [כְּרַעַטַּט די הענט]. **אַ דּוֹנְגָּרַ האַטְמַיד**
דְּעַרְשְׁלַאְגַּעַן! **דַּעַר נַאֲנַצְעַר פְּסַח אַיְזַוְּ חַרְוּב גַּעַוְאַרְעַן!** [זְוִינְטַט]. דַּעַר
בעלהבּוֹת זִיפְּצַט. אַיְזַוְּ דְּרוֹיְסַעַן פִּיְפַט דַּעַר וּוּינַט. דָּרְכַּן פֿעַנְסְטַעַר נַגְּבַעַט
זַיְקַעַרְוַן אַ טְוִידְטַעַר שְׁטַרְאַחַל פֿוֹן דַּעַר קָאַלְטַעַר לְבָנָה. אַיְזַוְּ וּוּינְקַעַלְעַזְוַעַט
די קאַץ אַזְוֹן בְּאַלְעַקְטַן זַיְד. די שְׁטִימַונְג אַיְזַוְּ אַ העַכְסְטִידְקָאַרְעַנְטִישַׁעַ].

ב ע ל - ה ב י ת [טִימַט אַיְזַוְּ אַונְטְּרַעַדְוִישַׁעַר שְׁטַים, וּוּי פֿוֹן קְבַּרְ].
וּאַס טְהַוּת מַעַן?

ב ע ל - ה ב י ת ' ט ע [וּוִישְׁטַאַוִּים די אוֹיְגַעַן]. קְוֹדָם זִאָרַף מַעַן
נַעֲמַעַן דַּעַם בעזען אַזְוֹן אַוְּיְרַאְכַּעַן דַּעַם הַקְּדִישׁ... [נַעַמְטַט דַּעַם בעזען אַזְוֹן
קְהַרְתַּן].

ב ע ז ע מ [צָוּן נַאֲנַצֵּעַ בִּיסְעַל מִיטַּסְטַ]. **נוּ?** הַיְוִינְט זַעַת אַיְחַד
שְׁוַיְן?

פֿאָרְהַאְגַּגְ.

דָּרִיִּי קַעֲפָלָעַךְ

געשריבען אין יאָהָר 1908.

דרוי קעפלעך

I

א פון פון א שרוייבער זאל זיין א פענוועל פון א מההלאה,
אדער, וויניגסטענען, איזין אפעראטט פון א באטאנגראט, וואלט איד
דייר, פרײינט, געטראנגען א מתנה, א ביילד לײַבּוֹר שbowות, א זעלטענע
גראפע : דריי יונגע, שענע, פֿרָעְכְּטִינְגַּע קעפלעך פון דריי אַרְעָמָע,
נאקעטע, באָרוּוּסָע אִידִישׁ קִינְדָּרָה. אלע דריי קעפלעך זענען
שוווארץ, די הערלעך געקריזעעלט, די אוינְגְּלָעֵךְ גְּרוּזָעֵךְ, גְּלָאַנְצָעַנְדִּינְגָּעַ
ברענענדיגע, און גְּלַיְּיךְ ווֹי פֿאָרוֹוֹאָנוֹנְדָּרָט קְוֹקָעַן זְיִי אַוְיףּ אַיְיךְ
און פֿרְעָנְגָּעַן בַּיְּ דָעַר ווּלְטַ אַ קְשִׁיהָ : לְמַאי ? אַיְהָרּ קְוֹקָט אַוְיףּ
זְיִי אַוְן אַיְהָרּ בְּאָנוֹוֹנְדָּרָט זְיִי, אַוְן אַיְהָרּ פֿרְיחָלֶט זְיִיךְ קְעַנְגָּעַן זְיִי,
זְיִי פֿאָרוֹזְיַינְדִּינְגָּט, גְּלַיְּיךְ ווֹי אַיְהָרּ זְעַנְטָטָאַיִלְדִּינְגָּן אַיְן דָעַם, ווּאַסְטָמָע
מע האט זְיִי באַשָּׁאָפָעַן — באַשָּׁאָפָעַן נַאֲרָ דִּרְיָ אַיְבָּרְגִּינְגָּעַ נַפְשָׁתָה
אוֹיףּ דָעַר ווּלְטַ ! ...

די דריי שענע קעפלעך — אַבְּרָאַמְּטִישִׁק, מָאַיסִּיטִישִׁק אַוְן
דְּבוּרָה'קָע — זענען צוּוִי בְּרִידָעַר מִיטָּ אַ קלִיָּן שְׂוּעוּסְטָעָרָעַ.
אַבְּרָאַמְּטִישִׁק אַוְן מָאַיסִּיטִישִׁק — דַּאֲסָם הָאָט זְיִי דָעַר פֿאָטָעַר,
פֿוֹיסִי דָעַר אַיְנְבִּינְדָּרָעַ, אַזְוִי פֿאָרְצְיַוְונָעַן, אַוְיפּוֹן רְוִיסְיָוָן שְׁטִינְגָּעָר.
ער זְאַל זְיִיךְ נִיטָּ שְׁעַמְעַן פֿאָרָ זְיִין ווּיְבָ פֿעָסִי אַוְן עָר זְאַל נִישָׁט
זְיִין אַזָּא בִּיטָּעָרָעַ אַרְעָמָעַן, ווּאַלְטַ עָר זְיִיךְ אַלְיוֹן אַוְיךְ אַיְבָּרָעַר
גַּעַמְאַכְטַ דָעַם נַאֲמָעַן פִּוְן „פֿוֹיסִי דָעַם אַיְנְבִּינְדָּרָעַ“ אַוְיףּ „פֿעָטִי

פערעלִיאטשיך". נאר איזו ווי ער האט א ביסעל מורה פאר ווין וויב פעס און איזו ווי ער איז, נישט דא געדאכט, א גרויסער אביזן, איז ער דערוויל פאָרְפְּלִיבְּעַן בי'ם אלטען נאמען "פייסי דער אַיִּנְבִּינְדֶּר", בי'ם ס'וועט קומען אַמְּלֵי גוטע צויט, יענע גליקליכע צויט, וועט אלסדיינגע ווערטע אנדערש, איזו ווי בעעל זאנט, און איזו ווי קָאָרְלָהָרְסָם זאנט, און איזו ווי אלע גוטע קלוגע לְיִוְתַּזְעַן — דעםאלט, א, דעםאלט וועט אלסדיינגע אנדערש זיין!... נאר בי'ם די גוטע גליקליכע צויט וועט אַמְּלֵי קומען, מוֹזַעַן דערוויל שטעהן פֿוֹן באָרוֹר בי'ם שפֿעַט אַיִּן דער נאָכַט אָזֶן שְׁנִיְידָעַן קָאָרְטָאָן-פָּאָפְּיעַר, אָזֶן קְלֻעְפַּעַן קְעַמְּטָעַלְעַד, שאָכְטַלְעַן... אָזֶן פִּיסְיִסְיִי דער אַיִּנְבִּינְדֶּר שטעהט דָעַם נָאָנְצָעַן טָאגַן אַוִּיפַּה דַי פִּיס אָזֶן שְׁנִיְידָט קָאָרְטָאָן-פָּאָפְּיעַר, אָזֶן קְלֻעְפַּט שאָכְטַלְעַן, אָזֶן זִינְגַּט בְּעֵת מְעֵשָׂה אַלְטָע אָזֶן נִיעַ אַיְדִּישַׁע אָזֶן נִשְׁטַאָדִישַׁע לְיעַדְלָעַ, צָום מִיסְטָעַן פְּרִיְּלִיךְ-טְּרוּיוּרְגָּעַן, מִיט אַ פְּרִיְּלִיךְ-טְּרוּיוּרְגָּעַן נִיגּוֹן.

— טָאמַע ווֹאלְסַט דַו אַוְיְמָנָה עַרְתַּא אַמְּלֵי דִיְינַע גּוֹיִישַׁע לְיעַדְלָעַ? אַ מעַנְטַשְׁתַּחַט אַזְּיךְ עַס אַ בִּיסְעַל פָּאָרְלִיעַט אַיִּן גּוֹיִים! זִינְגַּט מַע אַיִּז אַרוֹים אַיִּן דער גְּרוֹיסַע שְׁטָאָדַט, אַיִּן ער גּוֹעוֹאָרָעַן אַ נָּאָנְצָעַר גּוֹי, מְשֻׁטְיִינְסְמַעְסַע אַנְגַּט!...

II

אלע דריי, אַפְּרָאַמְּטַשִּׁיךְ, מָאַיסְיִוְתְּשִׁיךְ אָזֶן דְּבוֹרָה/קָעַ, זַעֲנַע גַּעֲבָירָעַן אָזֶן גַּעֲוָאָפְּסָעַן אלע אַוִּיפַּה אַיִּין אַרְט — צְוִוְישַׁען ווֹאנְט אָזֶן צְוִוְישַׁען אַוְיְוּעַן. אלע דריי זַעֲהָעַן פָּאָר וִיךְ אלע טָאגַן אַיִּינְס אָזֶן דָּאָס זַעֲלָבָע: דָעַם פְּרִיְּלִיכְעַן טָאטָעַן, ווֹאָס שְׁנִיְידָט קָאָרְטָאָן, קְלֻעְפַּט שאָכְטַלְעַן אָזֶן זִינְגַּט נִיגּוֹנִים, אָזֶן דַי פָּאָרְזָאָרְגָּטָע אַוִּיסְט גַּעֲטְרִיקַעַנְטַע מַאְמַע, ווֹאָס קָאָכְט אָזֶן בָּאָקְט אָזֶן קָהָרָת אָזֶן רְוִימַט, אָזֶן אַיִּז קִיְּנָמָל נִשְׁטַאָדַטְיִגְגָּה. בִּירְעַ זַעֲנַע זַיִּה שְׁטָעַנְדִּיגַן אַיִּן דער אַרְפִּוִּיט: דַי מַאְמַע בִּי'ם אַוְיְוּעַן, דער טָאטָע בִּי' דַי

שאכטַלָען. אױזֵיף ווֹאָס דָאָרָף מַעַן אָזְזִי פִיעָל שָׁאָכְטַלָען? ווֹעֶר דָאָרָף עַם אָזְזִי פִיעָל שָׁאָכְטַלָען? אַפְנִים, אָז דִי גָאנְצָע ווּעַלְתָ אָז פּוֹלְ מִיט שָׁאָכְטַלָען? ... אָזְזִי טְראָכְטָעָן זִיךְ רְדֵי דָרְיוִי שְׁעַנָּעָן קֻעְפְּלָעָךְ אָזְן קוּקָעָן שְׁוִין אַרְוִוִים, אָז בִּיּוּסְטָעָן זְאַלְעָן זִיךְ שְׁוִין אַנְקְלוּבָעָן אָסְטָרָה, אָסְטָרָה שָׁאָכְטַלָען אָזְן עַר זְאַלְעָן זִיךְ שְׁוִין אַוְיפְּסְטָן קָאָפְ אָז אָז אַיְינָה הָעַט — אָפְשָׁר טְוִיזְעָנָט שָׁאָכְטַלָען — אָזְן זְאַלְעָן אַיְינָה זְיִי אַרוּסְגָּעָהָן אִין מַארְקָ אַרְיוֹן אָזְן קוּמָעָן צְרוּיכָ אָחָן שָׁאָכְטַלָען, נַאֲרָ מִיט גַעַלְטָ פָאָר דָעָר מַאֲמָעָן אָזְן מִיט בּוּלְקְעָלָעָךְ, בִּינְגְּעָלָעָךְ אַדְרָעָר צְוקְעָרְקָעָם פָאָר דִי קִינְדָעָר... אַ גּוּטָעָר, אָוִי, אַ גּוּטָעָר טְאָמָעָ בִּיְיָ זְיִי, אַ גְּאָלָד! דִי מַאֲמָעָ אָזְן אַוְיךְ אַ גּוּטָעָר, נַאֲרָ אַ בִּיּוֹזָעָ. מַעַן חָאָפָט פּוֹן אַיְהָר אָפָט אַ זְעָץ, אַ שְׁטוּרָךְ אָזְן זְיִיטָ, אַ דָּרְעוֹה פָאָר דִי אַוְיהָרָעָרָן. זְיִי הָאָט פִּינְטָ, אָזְן מַאֲכָט אַיְהָר אָזְן אַ "חַקְדָשָׁ". זְיִי ווּילְ נִישְׁטָם, אָזְן דִי קִינְדָעָר זְאַלְעָן זִיךְ שְׁפְעָלָעָן אִין "טְאָמָעָמָעָ". זְיִי ווּילְ נִישְׁטָם, אָזְן אַבְרָאָמְטָשִׁיךְ זְאַלְעָן שְׁנוּיְדָעָן דִי אַרְאָפְגְּנָעְפְּאָלָעָנָעָ שְׁטִיקְלָעָךְ קָאָרְטָאָזָן, אָזְן מַאֲסִיסְיָוָשִׁיךְ זְאַלְעָן גְּנָבָהְנָעָן פָאָפְ בִּיּוּסְטָעָן אָזְן אָז דְבוּרָהְקָעָ זְאַלְעָן בְּאָקָעָן בְּרוּוּתְ פּוֹן זְאַמְדָ מִיטָ וּאָסָעָר. דִי מַאֲמָעָ ווּילְ, אָזְן דִי קִינְדָעָר זְאַלְעָן זִיכְעָן שְׂטִילָ, סְטָאָטָעָטָשָׁנָעָ. דִי מַאֲמָעָ ווּיסְטָ נִישְׁטָם, אַפְנִים, אָזְן יְוָנָנָעָ קֻעְפְּלָעָךְ אַרְבּוּיְטָעָן, אָזְן יְוָנָנָעָ נִשְׁמָותָ רְיוּסָעָן זִיךְ, רְיוּסָעָן זִיךְ, רְיוּסָעָן זִיךְ — וּוֹאָהָוָן? ... אִין דָרְיוּסָעָן! צָום לִיכְטָ! צָום פָעַנְסְטָעָר! צָום פָעַנְסְטָעָר!

III

סְדַהְכֶל אִין פָעַנְסְטָעָר, אִין שְׁטִיקָעָל פָעַנְסְטָעָר. אַלְעָ דָרְיוִי קֻעְפְּלָעָךְ שְׁלָאָגָעָן זִיךְ פָאָרְזָן שְׁטִיקָעָל פָעַנְסְטָעָר. אָזְן ווֹאָטָעָ מַעַן דָאָרָט? אַ ווֹאָנָטָעָ. אַ הוּכְבָעָ, אַ בְּרוּיְטָעָ, אַ גּוּרְיוּעָ, אַ נָּאָסָעָ ווֹאָנָטָעָ. שְׁטָעָנְדִירָג, אַיְיבָגָ אָזְן זִיךְ נָאָסָעָ. אַפְּיָלוּ זְוּמָעָר! ... קְוָמָט אַמְאָלָ אַהֲרָר דִי זְוָן? גַעַוּוִים קְוָמָט אַמְאָלָ אַהֲרָר דִי זְוָן. דָאָסָט הַיּוֹסְטָ, נִשְׁטָה דִי זְוָן אַלְיוֹןָ, נַאֲרָ אַ שְׁוִיןָ פּוֹן דָעָר זְוָן. אָזְן דַעְמָאָלָט אָזְן אַ יּוֹם-טוֹבָ. אַלְעָ דָרְיוִי שְׁעַנָּעָ קֻעְפְּלָעָךְ שְׁפָאָרָעָן זִיךְ צָום שְׁטִיקָעָל

בענטער, קווקען ארווות, גאנץ אויבען, אונז זעהען אַלאנגען שמאלען בלויען פאטס, ווי אַלאנגען בלויען סטענגען.

— אָ! זעהט איהר, קינדרער? אַט דאס איזה הימעל!

אזו זאגט אבראומטשיק. אבראומטשיק וויסט. אבראומטשיק געהט אין חדר. ער לערענט שווין קמץ-אלף. דער חדר איז טאקי דא נישט וויט, די צוויטע שטוב, דאס הייסט, די צוויטע טיר. אָך! וואס אבראומטשיק דערצעהלהט, זיך אָן פאר חידושים פון'ם חדר! אבראומטשיק דערצעהלהט, אָז ער האט אליאון געוועהען, ער זאל אזו זאגט אַלראָס גוטס, אַנוּויסען מויער פון'ם סאמע בענטער פון'ם אוייבען בייז אַראָפ. אבראומטשיק שעורטט, אָז ער האט אליאון געוועהען, ער זאל אזו זעהען אַלדאָס גוטס, אַ קוימען, אַ הויבען קוימען, אונז פון'ם קוימען געהט אַרוֹיך. אבראומטשיק דערצעהלהט, אָז ער האט אליאון געוועהען, ער זאל אזו זעהען אַלראָס גוטס, אַ מאשינען, וואס מע געהט אוייף איהר אָזון הענט. אבראומטשיק דערצעהלהט, אָז ער האט אליאון געוועהען, ער זאל אזו זעהען אַלדאָס גוטס, אַ ווָאנְגַען, וואס פאָחרט אָזון פערד. אונז נאָך אַזעלכען נסימ ווּדי מאמע שעורטט זיך — ער זאל אזו זעהען אַלדאָס גוטס... אונז מאיסייטשיס אונז דבורה/קע הערען איהם אונז זיפיצען אונז זענען איהם מקנא, וואס אלסдинג וויסט אבראומטשיק, אלסдинג!

למשל, אבראומטשיק וויסט, אָז אַ בוים וואפסט. אמת, ער אליאון האט נאָך, גלייך מיט זיין, קינמאָל נישט געוועהען, ווי אזו עס וואפסט אַ בוים. נישט אַ קיון בוימער אוייף דער נאָס. נישט אַ! ער וויסט אַבעער (איין חדר האט ער עס געהרט), אָז אוייף אַ בוים וואפסען פירות — אונז דערפֿאָר מאָכט מען אוייף אַ פֿרי „בורא פרי העץ“. אבראומטשיק וויסט (וואס וויסט ער דען נישט?), אָז קאָרטאָפֿלים, למשל, אַדרער אַונערקען, אַדרער ציבעלען, אַדרער קנאָבעל וואפסען אוייף דער ערדר — אונז דערפֿאָר מאָכבען מיר אוייף זיין, „בורא פרי אַדְמָה“. אלסдинג וויסט אבראומטשיק! ער וויסט נאָך נישט, ווּאוֹ אונז ווּזֶוּזֶוּ דאס וואפסט, וואָרום ער

האט דאס נאך, גלייך מיט זיין, קינמאָל נישט געזהען, ואָרוּם אַוִיפֿ זוייער נאָס אַיז נישטָאָ קיָין פָעלָה, נישטָאָ קיָין גָארטָעָן, נישטָאָ קיָין בְּוּמֶעָר, נישטָאָ קיָין גְּרֹזְעָל — נישטָאָ! נישטָאָ! אַוִיפֿ זוייער נאָס זענָען דָא גְּרוּיסָע מְוּירָעָן, גְּרוּיעָן וּוּעָנָט, הַוִיכָע קְוִימָעָן, וּאָס סָע גַעַת פָוָן זַיִן וּדְוֵיךְ, אָוָן פָעַנְסְטָעַרְלָעָךְ אָסָר אַין יְדָעָן גְּרוּיסָעָן מוּיָעָר, טְוִיזְעַנְטָעָר, טְוִיזְעַנְטָעָר פָעַנְסְטָעַרְלָעָךְ, אָוָן מַאֲשִׁינָעָס וּאָס נַעַתָעָן אַחַן הַעַנְטָמָן, אָוָן וּוּגְנָעָנָס, וּאָס פָאַהָרָעָן אַחַן פָעָרָד — אָוָן וּוּיְמָעָר נַאֲרְנִישָׁת! גַּאֲרְנִישָׁת!

אַפְּילְוָאָ פָוִיגְעָלָעָ זַעַתָעָן דָא זַעַלְטָעָן. עַס פָאַרְבְּלָאַנְזָעָט אַמְּאָל אַהֲרָעָ אַוְאַרְאַפְּיִיטְשִׁיק, אַיז עַר גְּרוּיָה, אַזְוִי וּוּדִי גְּרוּיָה וּוּאַנְטָמָן. פִּיקְדָּפִיךְ דִי גְּרוּיָה שְׂטִינְנָעָר, הַוִּיבְטָזְוִיךְ אַזְוִיָּה אַזְוִיָּה אַזְוּעָק... פָוָן עַופּוֹת זַעַתָעָן זַיִן אַמְּאָל אַוִיפֿ שְׁבָת אַפְּרַטָּעָל עַוָּף מִיט אַבְּלָאָס אַוִיסְגָּזְיוּנָעָן פִּיסְעָל. וּוּפִיעָל פִּיסְלָעָרָה אַזְוִי עַוָּף? — זַעַלְבָּסְטָפָּאַרְשְׁטָעַנְדָּלִיךְ, פִּיעָר! עַלְעָהָי אַפְּעָרָד! אַזְוִי פְּסָקְנָעָט דָעָר עַלְטָעָרָעָר, אַבְּרָאַמְּטִשִּׁיק, אָוָן אַבְּרָאַמְּטִשִּׁיק וּוּיסְטָמָדָךְ אַלְאָז!... אַמְּאָל בְּרַעַנְטָן דִי מַאְמָעָ פָוָנָ'סָמָּאָרָק אַפְּעָרָלָפְּן אַזְוִי עַוָּף מִיט אַרְוִיפְּגָלְאַצְטָעָ אַוִיגְעָלָעָר, אַיְבָּרְגָּזְיוּנָעָן מִיט אַדִּין וּוּיָסָמָּה הַיְוָטָעָל. „סְאַיז טִוְידָט“ — זַאנְטָמָדָעָר עַלְטָעָרָעָר, אַבְּרָאַמְּטִשִּׁיק, אָוָן אַלְעָעָדָר דָעָר גְּרוּסָע שְׂוּאַרְצָעָ אַזְוּנָעָן אַזְוִיָּעָן... גַּעַבְוִירָעָן אָוָן אַוִיסְגָּזְיוּנָעָן גַּעַוּאָרָעָן אַיז דָעָר גְּרוּסָעָר שְׂטָאָדָט, אַינְסָמָּאָס אַזְוִיָּה מִיט גְּרוּסָעָר עַנְגָּשָׁאָפָט, עַלְעָנְדָאָזָן אַרְמוֹטָה, הַאָבָעָן אַלְעָעָדָר דָעָר גְּרוּסָעָר נַאָךְ נִישְׁטָמָאָל קִיָּין גַּעַלְעָנְהָיִיט צַו זַעַתָעָן פָאָר זַיִד לְעַבְּדִינְגָּרְהָיִיט נִישְׁטָמָאָל קִיָּין עַוָּף, נִישְׁטָמָאָל קִיָּין חִיה, נִישְׁטָמָאָל קִיָּין בַּהְמָה, אַזְוִיסְעָדָר אַקָּאָז. אַקָּאָז הַאָבָעָן זַיִן אַיְגָנָעָן, אַלְעַבְּדִינָעָן, אַגְּרוּעָזָאָז, גְּרוּיָה זַיִן דִי גְּרוּסָעָר גְּרוּיָה נַאָסָעָן וּוּאַנְטָמָן. דִי קָאָז אַיז זַיִיר גַּאנְץ פָּאַרְגָּעָנְיָעָן. מִיט דָעָר קָאָז שְׁפִיעָלָעָן זַיִן זַיִד שְׁעָהָזָן לְאָנָגָן, טְהָוָעָן אַיְהָר אָזָן אַפְּעַטְשִׁילָעָ אַזְוִיךְ אַזְוִיךְ, רְוָפָעָן זַיִן „מְחוֹתָנָתְטָעָ“ אָוָן לְאָכָעָן, לְאָכָעָן אַחַן אַזְוִירָה! דָעָר זַעַתָעָן דִי מַאְמָעָ אָוָן טִילְטָזְזָאָז: שְׁעַנְקָט זַיִן — דָעָם אַזְעָז,

דעם א שטורך אין זייט, דעם א דרעה בי'ם אויהער. די קינדרער צענעהען זיך אווף זיעערע ערטער, הינטערן אוייזען. דער עלטערער, אבראומטישיק, דערצעהטל עפֿים, און די קלענער, מאיסייטישיק און דבורה'קע, הארכען. קוקען אוויא זיעער עלטערען ברודערעל מיט גרויסע אוינגען און הארכען. אבראומטישיק זאנט, און די מאמע איז גערעכט. אבראומטישיק זאנט, איז מיט א קאץ טאר מען זיך נישט שפיעלען, וויל א קאץ איז א טמא זיך און א מזיק. אלסידינגע זויסט אבראומטישיק, אלסידינגע! ס'אייז דען דא א זיך אויפֿ דער וועלט, וואס אבראומטישיק זאל נישט וויסען?

IV

אלסידינגע זויסט אבראומטישיק. אבראומטישיק זויסט, איז ס'אייז דא לאנד, א זוית לאנד, זעהר א זוית לאנד, וואס מע רופט דאס אמעריקע. דארט, איז דעם אמעריקע, האבען זוי פרוינט א סך אונ באקאנטעה. דארט, איז דעם אמעריקע, איז אידען, קיין עין הרע, גוט און פריליך א Hindoo, איז דעם אמעריקע, וועלען זוי ארי בערפאחרען, אס ירצה השם, איבער-אידאהר, איז זוי וועלען בא-קומען פון דרטען שיבסקארטען. אהן שיבסקארטען קאזו מען איז אמעריקע נישט פאהרען, וויל ס'אייז א ים און אויפֿן ים איז א שטורעמוינט און עס ווארפט מיט ספנט-נפשות — אלסידינגע זויסט אבראומטישיק!

אלסידינגע! אפיילו וואס אויא יענער וועלט מהות זיך. למשל, ער זויסט, איז אויפֿ יענער וועלט איז דא א גנעדן, פון איזענס-ס-וועגען, געוועהנליך. איז גנעדן איז דא בוימער א סך מיט די שענסטע פירות. טויכען, וואס פלייסען בוימעהל. דימענטען און ברייליאנטען וואלנערען זיך איז די גאנסען. בוג זיך און,نعم און שטוף און פולע קעישענען. און ערחליכע אידען זיצען דרטען טאג ווי נאכט און לערנען און האבען הנאה פון דער שכינה...

אווי דערצעהַלט אָבראַמְטְשִיךְ . אָוֹן בֵּי מְאִיסִיסְטוּשִיכְעַן אָוֹן
בֵּי דְבוֹרָהְקָעַן בְּרַעֲנֶן דִּי אָוְינְגְלָעַד, אָוֹן זַיִן וְעַנְעַן מִקְנָא וְזַיְעַר עַלְ—
טַעֲרָעַן בְּרוֹדְעַרְעַל, וְאָסָם עַר וְוּוִיסְטָם אַלְסְדִּינְגָן . אַלְסְדִּינְגָן וְוּוִיסְטָם עַר !
אָפְּילָו וְאָסָם אָוְיפְּן' הַימָּעַל טַהַות זַיִךְ . אָבראַמְטְשִיךְ שְׁוּעַרְטָם, אָזְ—
צַוְּוִי מַאֲלָא אַיִן יָאָהָר : הַוּשְׁעָנָאַדְבָּה אָוְיָף דָּעַר נַאֲכָט אָוֹן שְׁבֻועָות
אָוְיָף דָּעַר נַאֲכָט, שְׁפָאַלְטָם זַיִךְ דָּעַר הַימָּעַל . אַמְתָה, עַר אַלְיָוָן הַאֲטָמָה
נַאֲךְ קִיְּנְמָאָל נִישְׁטָמָה נְגַזְעַהָעָן, וְזַיִי דָעַר הַימָּעַל שְׁפָאַלְטָם זַיִךְ, וְוּוְילָסְ—
סְ'אַיִזְ נִישְׁטָמָה בֵּי זַיִן קִיְּנָאָל . דָּעַר פָּאָרְטָהָעָן אַבְּעָרָן זַיִנְעָן, זַיִי
חַבְּרָים גַּעֲזַעְהָעָן . זַיִי שְׁוּעַרְעָן, אָזְ זַיִי הַאֲפָעָן אַלְיָוָן גַּעֲזַעְהָעָן, זַיִי
זַאֲלָעָן אָזַיִי זַעְהָעָן אַלְרָאָס גּוֹטָם . זַיִי וּוּעָלָעָן דָּאָךְ נִישְׁטָמָה שְׁוּעַרְעָן
אָוְיָף אַלְיָגָעָן . וְזַיִי טָאָר מַעַן שְׁוּעַרְעָן אָוְיָף אַלְיָגָעָן ? אַיִין עַבְּרָהָה,
וְאָסָם בֵּי זַיִי אָוְיָף דָעַר גַּאֲסָם אַיִזְ נִישְׁטָמָה קִיְּנָאָל הַימָּעַל . סְ'אַיִזְ דָּא אַ
לְאַגְּנָעָר שְׁמָאָלָעָר בְּלוּיְעָר פָּאָסָם, וְזַיִי אַלְאָנָגָעָ שְׁמָאָלָעָר בְּלוּיְעָר סְטַעְנָגָעָן.
וְאָסָם קָאָן מַעַן אַיִזְ אַזָּא שְׁטִיקָעָל הַימָּעַל זַעְהָעָן, אַ חַווִּי צַוְּוִי דָּרְיָי
קָלְיוֹנָעָ שְׁטַעְרָנְדָלְעָךְ מִיט אַיִין אָפְשָׁיְוָן פָּוָן דָעַר לְבָנָה ? ... אָוֹן
אָבראַמְטְשִיךְ צַוְּדָעָר מַאֲמָעָ, שְׁלַעַפְטָ וְפָאָרְןְ קְלִיְידָעָל :
— מַאֲמָעָ ! אַיִאָ, הַיִּנְטָ שְׁבֻועָות אַרְוָם הַאַלְפָעָ נַאֲכָט שְׁפָאַלְטָם
זַיִךְ דָעַר הַימָּעַל ?

— דָעַם קָאָפֶט וּוּלְ אַיךְ דִיר שְׁפָאַלְטָעָן !

גַּעַחְאָפָט אַ מִיאָוָסְעָן פְּסָק פָּוָן דָעַר מַאֲמָעָ, וּוֹאָרטָ אָבראַמְטְשִיךְ
אָוְיָףְןְ טָאָטָעָן . דָעַר טָאָטָעָ אַיִזְ אַוְועָק אַיִן מַאֲרָק מִיט אַ גַּאנְצָעָן
אַוְצָר שְׁאַכְטָלָעָן.

— קִינְדָעָר ! אָנוּ, טְלַעַפְטָ, וְאָסָם וּוּטָהָיִינְטָ דָעַר טָאָטָעָ
בְּרַעֲנֶן אַ מַתְנָה פָּוָנִים מַאֲרָק ?
אוְיָוָן זַאֲנָט אָבראַמְטְשִיךְ, אָוֹן דִי קִינְדָעָר הַוִּיבָעָן אַזְ טְרַעְפָעָן,
וְאָסָם וּוּטָהָיִינְטָ דָעַר טָאָטָעָ זַיִי בְּרַעֲנֶן אַ מַתְנָה פָּוָנִים מַאֲרָק . זַיִי
רַעֲכַעְנָעַן־אָוִיסָם אָוְיָף דִי פְּינְגָעָר אַלְסְדִּינְגָן, וְאָסָם סְ'אַיִזְ דָא אַיִן מַאֲרָק,
אַלְסְדִּינְגָן, וְאָסָם אַ מַעֲנְטַשְׁעַנְסָם אַוְיָג קָאָן זַעְהָעָן אָוֹן וְאָסָם אַ מַעְנָן

תשענ'ס הארץ קאן גלוסטטען : בולקעלעך און ביינעלעך און צו-
סערקעט — און קיינער האט נישט געטראפען. און איהר וועט,
האב איך מורה, אויך נישט טראפען. פוייסי דער איזינגנדער האט
געבראכט צו טראגנון איזציגס מאַל נישט קיין בולקעלעך, נישט
קיין ביינעלעך, נישט קיין צוקערקעט. גראז האט ער געבראכט צו
טראגנון, א פאק מיט גראז. מאָדנע, לאָדנע, גראז, שמעקענדיגע
גראזען.

אונ אלע דריי שענע קעפלעך, אַבראַמְטְשִׁיק, מאַיסְיּוֹטִישִׁיק און
דבורה/שע, האבען אַרְמוֹגָעָרִינְגָּעָלְטַּד דעם פֿאַטְעָר.

— טאטע ! וואָס איז דאס, אַט דאס ?
— דאס איז גראז.

— וואָס הוייסט דאס גראז ?

— גראז אויף יומְסְטוּבָּן. אַידְעָן דאָרְפָּעָן יומְסְטוּבָּן גראז.

— וואָו נעט מען דאס, טאטע ?

— וואָו מע נעט דאס ? הֶם... אַין מאָרָק קוֹיפְּטַּדְעָט מען דאס,
אין מאָרָק... .

אזווי זאנט דער טאטע, און ער צעוווארפֿט דאס גראז שמע-
קענדיגע גראז איבער דער נאָרְדוֹאָס אַוִּיסְגָּעָרְטָּרְטָּר שטוב, און
ער קוּוּלָּט, וואָס ס'אייז גראז און סע שמעט, און ער זאנט צו דער
מאָמע פֿרְיוּלִיךְ, ווי זיין שטיינְגָּר איז :

— פֿעַסְיִי, א גוֹטְיָסְטְּוּבָּן דֵּיר !

— מזְוִילְטָּוּבָּן, א נְיוּעָרְתָּהְקָשְׁשָׁן ! די מְזֻזָּרִים זְיוּנָעָן וּוּלְעָן שְׂוִין
האבען וואָס צו מִיסְטְּגִּינְעָן ! ...

אזווי ענטפֿערט איזהם די מאָמע, נישט צופֿרְיעְדָּעָן, ווי אלע
מאַל, און שענטקט, ווי אלע מאַל, די סִינְדָּעָר — דעם א זעַז, דעם א
שטוֹרָךְ איז זוּט, דעם א דרעה ביּוּם אוֹיהָהָר. א מאָדְנָעָ מאָמע
פיו זוי ! קיינְמַאָל איז זי נישט צופֿרְיעְדָּעָן, תְּמִיד פֿאָרָאוּמְעָרט,

שטענְדִּיגְּנִין פֿאָרוֹזָאָרטָן, פֿוֹנְקָטְדָּר הִיפְּךְ פֿוֹנְקָטְמָן טאטען !
אונ די דריי שענע קעפלעך קומען אויף דער מאָמע, קוּקען
אויף'ן טאטען, קוּקען אַיְינָס אויף דאס אַנדְרָע. און אַז טאטע-

מאמע ערערעווען זיך אָפֶן ווילע אויף אָזוייט, טהוען זיך זיך אָ
וואָרף אלע דריי אויף דער ערדר, פאלענ-צ'ו מיט'ן פנים צום שמע-
קענדינגען גראָז, קושען דאס שמעקענדינגען גראָז, וואָס מע רופט דאס
גראַינְס, אָון וואָס אִידען דאָרְפָּעֵן דאס אויף יומְסִיטּוֹב, אָון וואָס מע
קויפט דאס אַין מאָרָק...
אלסדיינְג אַיז דאָ אַין מאָרָק, אָפִילוּ גראַינְס. אלסדיינְג קויפט
דער טאטָע. אלסדיינְג דאָרְפָּעֵן אִידען אָון אלסדיינְג האַבעָן אִידען.
אָפִילוּ גראַינְס! אָפִילוּ גראַינְס!...

גּוֹלְנִים

איין אויסערגעעההנלייכע, נאך איין אמת'ע מעשה פונ'ס חדר, ווי איזוי תלמידים האבעו זיך אפנערעכענט מיט א רבין. דערצעהלהט לכבוד לא"גבעומרא.

געשריבען איין יאחד 1909.

גִּלְגִּים

.۸

— ער פאפט נאך?
— נאך א מין פאפען!
— טפו זאל ער ווערטען!
— וועקט איהם אויף! וועקט איהם אויף!
— לוייבֿ-דרוּבֿ-אַבְּרוּרִיךֿ!
— שטעה-אויף, מײַן פּוֹנְגָּלְלָעַ!
— עפּעַן-אויף דיין אַוְגָּלְלָעַ!

קויים וואס איך רוייס דורך די אוינגען, הויב אויף דעם קאָפּ, קוף
מיך אַרום אויף אלע זויטען און דערזעה אַ גאנצע חאַלְיאַסְטְּרָע
ווײַיסְעַ-חַבְּרָה/גִּיקְעָם, מײַנע חַבְּרִים פּוֹנְגָּס חדֶר. דאס פֿעַנְסְטָעָר אַיז
אַפּעַן, אַזְזַעְמַעְן מִיט זַיְעַרְעַן נַלְאַנְצַעְנְדִינְעַ אַוְינְלָעַ רַיְיסָעַן זַיְד
אַרְיוֹן מִיט אַ פְּרִיּוֹד אַזְזַעְמַעְן אַ גַּלְעַכְטָעָר די עַרְשָׁתָע שְׂטַרְאַהְלָעַן
פּוֹן דָּעַר לִיכְטִיגָּעַר וּוּאַרְעַמְעַר פְּרִיהַמְּאַרְגַּעַנְדִּיגָּעַר זָוַן. אַיך קָופּ
מיך אַרום אויף אלע זויטען.
— זעהט נאָר, ווֹי ער קוּקט!
— ווֹי אַ זַּונְדִּיגָּעַר מַעֲנְטָש!
— האַסְטָע אַזְזַעְמַעְן נִישְׁטַע דַּעֲרַקְעַנְטָע?
— האַסְטָע פְּאַרְגְּעַסְעַן, אָז מֵיר האַבָּעַן הַיִּנְטָט לְגַבְּעוּמָר?

אך ! ל"ג-בעומר ? ... ווי א בליעז פַּלְיכַּתְּדֹורֵךְ דאס ווארט איבער אלע מיינע אברים. עס טהווט מיך א בריה און א טראנדיאויף פון בעט. איין איין פַּהֲרָפְּעִין בין איך אויף די פִּים. נאך א מיינוט — בין איך איין אַנְגַּעַתְּהַאנְגַּעַר, איין אַיְנוּןְעַוְאַשְׁעַנְעַר, אַפְּאַרְטִּינְגַּעַר, אַוְן זָךְ אַוְיףְּ דֵי מַאֲמָעָ. זַי אַיְוָן פַּאַרְטְּרַאַגְּעַן מִיטְן אַנְכִּי בַּיּוֹסְעַן אַוְן מִיטְן דֵי קַלְעַנְדֶּרֶעָ קַיְנְדֶּרֶעָ.

— מאמע, היינט איין ל"ג-בעומר.

— א גוט יוכטוב דיר. וואס זשע ווילסט דו ?

— ואַלְסְטָט מִיר גַּעֲבָעַן צוֹשְׁטִיעָר אַוְיףְּ דֵרְעַ סְעוֹדָה.

— וואס זאל איך דיר גַּעֲבָעַן ? מִינְעַ צְרוֹת ? צַי מִינְעַ ווּהַטְּינְעַן ?

אווי זאנט צו מיר דֵי מַאֲמָע אַוְן אַיְוָן גַּרְוִיטְן פִּון דַּעַסְטוּעַונְן מִיר גַּעֲבָעַן צוֹשְׁטִיעָר אַוְיףְּ דֵרְעַ סְעוֹדָה. מִיר דִּינְגָּעַן זַיְךְ אַבְּיָלוֹן : אַיךְ ווּלְ ווּסְטָטָמָר ; זַי נִיטְמַיר ווּסְטָטָמָר ; זַי ווּנְגַּצְינְגָּר. אַיךְ ווּלְ צְוּוִי אַיְוָר ; זַאנְט זַי : אַקְרַעַנְס אַיְן דֵי בַּיּוֹנָר. הַוּבְּ אַיךְ אַוְן מִיטְן בַּיּוֹזָעָן ; שַׁעַנְקָט זַי מִיר צְוּוִי פַּעַטְשָׁ. ווּוֹיְן אַיךְ ; בַּעַט זַי מִיךְ אַיבָּעַר מִיטְן אַיְוָן עַפְלָעָ. ווּלְ אַיךְ אַמְּרַאְנִיז ; זַאנְט זַי :

„טרפה'נָעַר הַאַלְזָן, ווּסְטָטָמָר דֵו אַוִּיסְטְּרַאַכְּטָעָן ?“

אונן מִינְעַ חֲבָרִים פִּון יַעֲנַד זִוְּיט פַּעַנְסְטָעָר זַעַצְעַן דֵי נְשָׁמָה :

— ווּסְטָט אַמְּאָל גַּהְהָן, צַי נִינוּן ?

— לַיְוָבְּ-דַּרְיָבְּ-אַבְּדָרִיךְ !

— דֵרְעַ טָאגְ שְׁטָעַתְ נִישְׁטָט !

— נִיכְעָר ! נִיכְעָר !

— ווי א ווּכְעָר !

מִיטְן גַּרְוִיטְן צְרוֹת קָוָם אַיךְ דַּוְרֵךְ מִיטְן דֵרְעַ מַאֲמָע, חַאְפְּ דַעַט אַנְבִּיְסָעַן מִיטְן מִיּוֹן חַלְקָ צוֹשְׁטִיעָר אַוְיףְּ דֵרְעַ סְעוֹדָה אַוְן לַוְּיָפִי אַרוֹוִס, אַפְּרִישָׁעָר, אַלְעַבְּעַרְגָּעָר, אַפְּרִיוֹלְכָּעָר, צַו מִינְעַ חֲבָרִים, אַיְן לַיְכְּטִינְעַן ווּאַרְעַמְעַן אַינְדְּרוֹיְסָעַן אַרוֹוִס, אַוְן אלע אַינְאַיְינְעַם לְאַזְעַן מִיר זַי בַּאַרְגְּ-אַרְאָפְּ אַיְן חַדְרַ אַרְיָוָן.

.ב.

אין חדר איז א טומען, א יריד, א גערדי בייזן הימעל. צוויו
צעהנידיג העוזר רעדען אלע אויף איז מאל. דער טיש פול
מייט פילטوب. איז א סעודה, ווי היינטיגען ל"גבעומר, האבען מיר
נאך נישט געהאט קיינטאל נישט. א סעודה מיט בראנפערן און מיט
וווין. דאס האבען מיר צו פארדאנסקען אונזער חבר בערעל יאסעל
דעט ווינגערטס. א פלעשל ערדען האט ער געבראכט צו טראגען,
גוטען בראנפערן. און צוויו פלאשלאיך ווין האט ער אויך געבראכט
צו טראגען, אמת'ען ווין, ווימארואיזינג, יאסעל דעם ווינגערטס אינגענע
ארבייט. דעם בראנפערן — דאס האט איהם דער טאטע געגעבען,
און די צוויו פלאשלאיך ווין האט ער אליין גענומען.

— וואם הייסט, אליין גענומען?

— וואם פארשטעהסט דו נישט, גוינער קאָפ? גענומען
פון דער פֿאַלייעץ שטילערהייט, איז קיינער זאל נישט זעהען.
— סטיטיש! הייסט דורך עס גע'גנבהט?

— חכם בלילה! נו, איז וואם?

— וואם הייסט, איז וואם? נו, און "לא. תנוב"?

— צוילעב דער יומט'וב'דינער סעודה, בהמה!

— איז א מצוה גנבה'גען?

— אודאי! וואם זאנט איהר אויף דעם חכם פון דער מה-
נשנה?

— וואו שטעהט עס?

— ער וויל, איהר זאלט איהם זאנען, וואו סע שטעהט?

— זאג איהם, איז סע שטעהט איז ספר פראלניך.

— איז פרק "ויקח".

— דף למד בימד'באָס!

— ראש'חוּדְשָׁ קְרֻעְמְעַנִּיּוֹן.

— חא-חא-חא!

— שאט, קינדר, מאזועט געהט!

מיט א מאל וווערט שטיל, ווי צו דער שטילעך שמונה-יעשרת.
אלע זיצען מיר ארום טיש, ווי די סטאטקעם, ווי די נעהאכער,
שטילע, נאלדענע קינדר, קאנגען קיין צוויי נושט צעהלען, נאט די
נשמה שולדיג.

ג.

מאזעפע — איזו הייסט דער רבוי אונזערער. דאס הייסט,
דער אמת'ער נאמען זיינער איז נאר ברוק-משה, נאר מהמת ער איז
אראָפֿגעַקְומָעַן צו אונזו נישט לאָנג פון מאזעפעווקע, האט איהם די
שטאדט א נאמען געגעבען „דער מאזעפעווקער“, און מיר, חדּ-
וונגלער, האבען איהם פֿאָרְקִירְצֶט, און ס'אייז געווארען פון „מאזע-
פעווקער“ — „מאזעפע“. איבערינענס, תלמידים, איז זוי קרוינען א
רבין מיט איזא שענעם נאמען, האט ער דאס מסתמא פֿשְׁרַ פֿאָרְ-
דיינט. לאָם איך איהם פֿאָרְשְׁטָעַלְעַן :

א קליענים, א טְרוֹקְעַנְס, א דְּאָרָס, א פֿאָרְזְׁוּהָעַנְישׂ. אַיְהָרּ וְאַלְטּ
זאגען — א סימן פון א באָרד, צי פון ווֹאנְסִים, צי פון ברעמען.
ニישט, חַלִּילָה, מהמת ער גַּלְאַט זַיִן, נָאָר גַּלְאַט אַזּוּ, זַיִן וְוַיְלָעַן נִישְׁט
וְוַאֲבְסָעַן. זַיִן האבען זַיִן אַנְגְּנַעַרְעַט. דערפֿאָר אַבעָר האט ער
א פֿאָר לִיפְעָן, אָוּן אַנְזּוּ — אַיִּזְוּ ! אַ קוֹוָלְעַטְשׂ, אַ הָאָרְוּן,
א שופְּרָה. אָוּן אַסְׁוֹלְהָאָט ער, ווי אַגְּלָאָק, אַ שאָנְתָּה אַרְיִי, בְּרוּמְט
וְוַיִּבְּ ! פָּוּן ווֹאנְגָעַן גַּעַמְטַזְיָק צו אַזְאָמִין באַשְׁעַפְעַנְישׂ אַזְאָ
מוֹרְאָדִינְגַּעַן גַּעַמְבָּעַ ? אָוּן בָּחַ וְוָאוּ גַּעַמְטַזְיָק צו איהם אַזְוֵי פְּיעַלְ ?
אוּ ער גַּעַמְט אַיְיךְ אָוּן מִיט די דְּאָרְעָה קַאֲלַטְעָ פֿינְגְּנָעָר בַּיִּוּ דָעַרְתָּהָן,
דָעַרְזָעַת אַיְהָר יְעַנְעַ וְוַעַלְט, אָוּן אוּ ער לְאַזְוַת אַיְיךְ אַרְאָפּ אַ פֿאָטְשׂ,
פִּיהְלָט אַיְהָר אַיְהָם דָרְיוּ מַעַת-לְלָעַת דָוְרְכָאָנָאָנָד. לאָנג שְׁמוּסָעַן
מִיט אַיְיךְ האט ער פֿיְינְט. פֿאָר דָעַר מִינְדְּסְטָעָר וְאָרְ, שְׁוֹלְדִּיגּ, נִישְׁט
שְׁוֹלְדִּיגּ, אַזְוֵי בַּיִּוּ אַיְהָם אַיְזָן מִשְׁפְּט : לְעֵג זַיִן !
— רבְּ ! יְאָסְעַלְיְעַקְבִּיְיְאָסְעַלְסִים האט מִיר אַ זַעַץ גַּעַתְהָאָזָן.
— לְעֵג זַיִן !

— רבוי, ס'א ליגען ! ער האט מיר פרייהער דערלאנגט מיט'ן פום גלייך אין זייט אריין.
 — לעג זיך!
 — רבוי ! חייט-בערעל-לאפעם האט מיר ארויסגעשטעלט א צונגן.
 — לעג זיך!
 — רבוי, שקר וכזוב ! אדרבה, ער האט מיר געשטעלט א פיגן.
 — לעג זיך !
 און איהר מוזט זיך ליעגען. עס וועט איזיך נישט העלפען קיין זאך. אפילו אלוי דער רוייטער, וואס איזו שווין א ברמצזה-יוונגען, און א חתן, און טראגנט א זילבערנעם זיינגער — נו, מיינט איהר, אזו ער ווערט נישט געשמייסען ? אהא, נאך א מין ! אלוי זאנט : אזו אט דאס שמייסען, וואס ער שמייסט זיך, וועט איהם אויסי פאלען באקאמ. ער וועט זיך מיט איהם אמאל, זאנט ער, אפֿ רעכענען, מיט מאזעפען, אזי, אזו ער וועט איהם, זאנט ער, האבען צו געדענ侃ן אוויף קינד-ס'קינדרער ! — אזי זאנט אונז אלוי אלע מאל נאך די שמייז, און מיר געבען איהם צו :
 — אמן הלאי, פון דיין מועל אין גאטס אוויהערען.

ד.

אַפְגָּנְדָּאָוָעָנֶט מִיטָּן רְבִינוֹן, וְוֵי דָעֵר שְׁטִינְגָּעֶר אַיז (אַלְיַוְן דָּאוּנָעָן ? אָזָט ער אָנוּן נִישְׁתָּה ; ער וּוַיִּסְטָם, אָז אָהָן אִים וּוְעָלָעָן מִיר הַעֲכָר הַאַלְבָּב אַיבָּעָרָהִיפָּעָן), רַופְטָזִיך אָז צו אָנוּן מַאַזְעָפָע מִיט זַיְוֹן לְיִוְבָּעָן-שְׁטוּמָע :

— נו, קִינְדָּר, אַצְיָּינְד וּוְאַשְׁטָ אַיז אָז וּצְטָ אַיז צו דָעֵר סֻעָּוָה, אָז נַאֲכָז בְּעַנְטָשָׁען וּוְעַל אַיך אַיז לְאַזְעָן פָּרִי אַוְפָן שְׁפָאַצְיָעָר.

מִיר זַעַנָּעָן אַפְילו גַּעֲוָאַיִינְט לְגַבְעָוָמָר צו מַאֲכָעָן די סֻעָּוָה אַוְיפָן יַעֲנָעָר זַיְט שְׁטָאָדָט, אַוְיפָן דָעֵר פָּרִיְעָר לְוַפְט, אַוְיפָן דָעֵר

הוילער ערדר, אונטער גאט'ס הימעל, ווארפערן די פוינגעלעך בעקלעך
ברויט, לאזען זי אוק וויסען, אז ס'אייז ל"ג-בעומר אויפֿ דער
וואעלט. נאר מיט מאזעפען מאכט מען נישט קיין לאנגע מוחזקota.
מאזעפען, אז ער זאנט: "זעיז דיך" — דאראפֿ מען זיך זעצען...
אניט — קאָן ער הייסען זיך לאגען...
— ברוכים הוושבאים! — זאנט אונז דער רבּי נאָכְדַּעַם, ווי
מיר האָבּעַן געמאכט המוציא.

— קומט מיט עסען! — זאגען מיר איהם פון יוועזא וועגען.
— עסט געזונט! — מאכט ער צו אונז. — עסען וויל איך
נאָך נישט, נאר „שחפֿל נהייה בְּדִבְּרוֹ“ וואלט איך, מהיכאָדְתַּהוּ,
אָפֶשֶׁר מאכען. וואָס איז דאס ביַי איך דאָרטען אַין פְּלַעַשְׁלָעַ?
בראָנְפּעַן? — זאנט ער און ציהט אָוִוִּים די טְרוֹקְעַנְעַה האָנט מיט
די דאָרָע פְּינְגְּעַר צוֹם פְּלַעַשְׁלָעַ ברְאָנְפּעַן אָוּן גִּיסְטַּזְיךֿ אָוּן אַ גְּלֻעָּזֶל,
פְּאָרוֹזָוּכְט אָוּן פְּאָרוֹקְרִימְט זיך מיט די לִיְּפָעַן אָזְזִי, אָז מיר זעגען
שְׂטָאָרְקָעֵר פָּוּן אַיְזָעַן, וואָס מיר שְׂיָסְעַן נִישְׁט אָוִוִּים קִין גַּעֲלַעַטָּעַר.
— וועמענ'ס איז דאס אָזָא האָרְבָּע זיך? — פְּרַעַנְטַּעַט ער אָוּן
נעט נאָך אַ בִּיסְעַל. — נִישְׁט קִין שְׂלַעַכְט בִּיסְעַל מִשְׁקָה, כְּלַעַבְעַן.
אוּן נעט נאָך אַ בִּיסְעַל אָוּן טְרִינְקַט צו אָונָז לְחִים.
— לְחִים, קִינְדָּרָעַ, גָּאָט זָאָל גַּעַבְעַן, מִיר זָאָלָעַן דָּעַרְלַעַבְעַן
איְבָּרְדָּאִיְאָהָר אָוּן... אָוּן... אָוּן נִישְׁטָאָטַּה בַּיַּי אַיְיךֿ, וואָס צו אַיְבָּעָרָה
חָאָפּעַן, פְּאָרְבִּיוֹסְעַן? מִילָּא, אַיְיךֿ וּוּל זיך שְׂוִין וּוּאָשְׁעַן אָוּן לְכָבָד
לְגַּבְעָמָר שְׂוִין מִיט אַיְיךֿ אַיְנָאִינָּעָם עֲפָם צוֹבִיּוֹסְעַן...
וואָס איז דאס גַּעַוְאָרָעַן מיט אָונְזָעַר רְבִּין? נאָר נִישְׁט דָּעַר
מאזעפע! אוּפְּגַּעַלְעַט, באָרְעַדְעַוְדִּיג, די בעקלעך פְּאָרְצָוּוֹקְעַלְט,
די נאָזָרְוִית אָוּן די אוּגְּנַעַן גְּלַאֲנַעַן. ער קִיעְטַּעַט אָוּן רְעַדְתַּעַט אָוּן
וּוּיוֹזָט אוּפֿ די פְּלַעַשְׁלָעַן וּוּימְאָרָאָזָיג.
— וואָס איז דאס דָּאָרְטַּבְּיַי אַיְיךֿ פְּאָרָא אַזְוִינְזַּן? פְּסַחְיְנַעַר,
אָפְּנָים? (ער פְּאָרוֹזָכְט, צִיהְתָּאָוִוִּים די לִיְּפָעַן). פְּסַסְסַס! אַיְין
חרִיפּוֹת אַיְין דָּעַר וּוּלְט! (טְרִינְקַט). שְׂוִין לְאָנָגָן נִישְׁט גַּעַטְרוֹנוֹנְעַן

אוזן וויאן, בלאבען ! (צו יאסעל דעם וויאינערס זוחן מיט א גען-לעכטערעל). א רוח איזן דיין טאטען'ס קעלער אריין, חע-חע ! בארכאן בי איהם, האב איך געוועהן, פעלען, אהן א שייעור פעלען, על הנגן ועל פרי הנגן, און דוקא פון דריינע ראיונקעס, חע-חע ! לחיים, קינדרער ! ... לאו גאט געבען, איהר זאלט זיין ערליךע פרומע אידען און איהר זאלט... איהר זאלט... אויפֶּד עפָּעַנְעָן דאס צוֹוִוְוָעָט פְּלָעַשְׁעָל... נעמֶט צוֹ קָאָפְּלָעָה, פָּאָר וּוָאָס נעמֶט איהר נישט ? און טריינקט לחיים. לאו גאט געבען, איז... איז... ערד באלאקט זיך און די אויגען קלעפען זיך איהם). איז... איז... אַלְדָּאָס גוֹטָס מִיט פֵּלְיִשְׂרָאֵל...

ה.

אַפְּגָנָעָנְעָסָעָן אָוּן אַפְּגָנָעָבָעָנְטָשָׁט מְזֻוָּמָן, רֹופְּט זִיך אָזְן צַו אָוּנוּ מָאַזְעָפָע אָוּן די צוֹנָג בְּעַתְּ-מָעָשָׁה פְּלָאָנְטָעָט זִיך בַּי אִיהם : — האבען מיר, הייסט עם, מקיים געווען, הא ? די מצוה פון סעודת ל"ג בעומר. נו, און וויאיטער ? הא ? — וויאיטער וועלען מיר געהן אויפֶּן שפָּאָצְיָעָר. — הא ? אויפֶּן שפָּאָצְיָעָר ? אויסגעצייכענט. למשל, וואויהן ? — אין שווארצען וועלדעל אריין.

— הא ? אין שווארצען וועלדעל ? אויסגעצייכענט גוט ! איך געה אויך מיט איך. אין א וואלד שפָּאָצְיָעָרָן געהן איז זעהר גוט, זעהר געוזנט, מהמת א וואלד... הא ? אט וועל איך איך געבען צו פָּאָרְשְׁטָעָהָן דעם שכְּלָפָון א וואלד... און מיר לאזען זיך געהן אלע מיטין'ן רבין הינטער דער שטאדט. תחילה איז אונז א ביסעל פריקרע, וואס דער רבוי געהט מיט אונז. נאר פתח שין — שא ! און דער רבוי געהט איז מיטען, מאכט מיט די הענט און גיט אונז צו פָּאָרְשְׁטָעָהָן דעם שכְּלָפָון וואלד :

— די טבע פון וואלד, פארשטעט האט איהם שווין אווי באישאפען, אז ער ואל זיין פול מיט בוימער, און אויפֿ זוי, אויפֿ די בוימער הייסט דאס, זאלען זיין צווינגען, און די צווינגען זאלען זיין באוואקסען מיט בלעטלעך גריינע הייסט דאס, און זוי זאלען שמעקען, די בלעטלעך הייסט דאס, ארויסלאזען פון זיך א ריחניכחות, א געשמאקען זענעפטיגען ריח...

און בעט-מעשה ציהט דער רבּי מיט דער נאָז דעם געshmאמקען זענעפטיגען ריח, חאָטש מיר זענען נאָז וווײַט פונְס וואַלד, און דער ריח איז דערוילע נאָך עפִים נישט אֶזְוִי געשםאָס און זענעפטיג...

— הא ? וואָס שוווינט אַיהָר ? — מאָכט צו אָנוּ דער רבּי. — זאנט עפִים א גוטע זאָך, זינגען עפִים א ליעדעַל. הא ? אַיך בין אויך געוווען אַמְּאָל א יונגעַל א קונדָס, ווי אַיהָר, חע-חע, אויך געהאָט אַרבִּין, ווי אַיהָר, חע-חע...

דאס, וואָס מאָזעפע איז געוווען אַמְּאָל אַקונדָס, ווי מיר, און געהאָט אַרבִּין, ווי מיר, קומט אָנוּ אָוִים מאָדְּנָע ווילד אָון פֿעַט שׂווער צו גלויבען : מאָזעפע — אַקונדָס ? ! מיר קוקען זיך אַיבּער אָון חיהַיקען שטילערהייט. מיר שטעלען זיך פֿאָר אַבלְּד, ווי אֶזְוִי אָונְזָעַר רבּי מאָזעפע איז געוווען אַמְּאָל אַקונדָס, געהאָט אַרבִּין, אָון דער רבּי פֿלענט אַיהם... מיר האָבען נאָר מורה טראָכְּטָען אֹזְאָך... נאָר אַיִן אַלי שטעלְט זיך אַיִן אָון גִּיט אַיהם אַפרְּגָּן : — רבּי ! אַיעֵר רבּי פֿלענט אַוְיך אֶזְוִי שמייסען, ווי אַיהָר שמייסט אָנוּ ?

— הא ? נאָך אַמִּין שמייסען, חע-חע !

מיר קוקען אויפֿ'ן רבִּין אָוִינָס אויףֿ דאס אַנדערע, אָון מיר פֿאָרשטעהען זיך... מיר העלפּען אַיהם לאָבען „חע-חע“ אֶזְוִי לאָנגַג, בּוּזְמִיר זענען שווין וווײַט הינטער דער שטאדַט, אַינְסְטְּרַעַטְּן פֿרִיעָן טען פֿרִיעָן פֿעלְד, נישט וווײַט פּוֹנְס שׂוֹאָרָצָען ווּלְדָעַל.

ג.

אין פעלד איז מהיה, א גנדערן. גרין שמעקענדיג גראז. וויסע קווייטעלעך. געלע שפרינקעלעך. גריינגע פליינגעעלעך. און אויבען די בלזיע יארמעלכע האט זיך פארשפּרייט אחזן איזן עק. און אקענען דער וואלד, אַנגעטָהָאָן יומְסְטוּבְּדִין. און אויף די בוימער די פּוֹיְגּוּלְעָךְ שְׁפּרִינְגְּעָן פּוֹן אַיזְן צְוּוִיְגָּעֵל אַוּפְּזָן אַנְדְּרָעָן אַזְן פֿישֶׁ טְשָׁעָן. דָּאָס גַּעֲבָעָן וַיְיַ אָנוֹן אַפְּ אַ בְּרוֹקְ-הַבָּא, סְקָאַצְּעָלְ קְוָמָט, באָ גַּרְיסָעָן אָנוֹן מִיטְן לַיְעָפָעָן פְּרִיאָעָן טָאנְגְּ לְגַבְּעָוָרָ. מִיר זָכְבָּזָן אָוִים אַ שָּׁאָטָעָן אַונְטָעָר אַ גַּדְיְכָטָעָן בּוּיָם, אַ שְׁוֹץְ פּוֹן דָּעָר בְּרָעָן גַּעַנְדָּעָר זָוָן, אָנוֹן זַעַצָּעָן זיך אָוִים אַלְעָ אַוִּיפָּ דָּעָר עָרָ, אָנוֹן דָּעָר רְבִּי אַיז מִיעָד זָוָן וַוָּעָן. ער מהוט אַ פָּאַלְ-אַנְדָּעָר אַוִּיפָּ דָּעָר עָרָ, צִיחָט זיך אָוִים מִיטְן פְּנִים אַרְזָה. די אוֹיגָעָן קְלָעָפָעָן זיך אַיָּהָם. די צָוָנָגְ קְוָיָם וּוְאָסְ זַיְ פָּלָאַנְטָעָטָן:

— אַיְהָר זַעַנְט טִיעָרָע גַּאַלְדָּעָנָע קִי-קִינְדָּעָר... אַידְיִשָּׁע קִינְדָּעָר... צְדִיקִים... אַיךְ הָאָפְּ אַיְיךְ לַיְעָבָן, אָנוֹן אַיְהָר האט מִיד לַיְעָבָן... אַיָּא, אַיְהָר האט מִיד לַיְעָבָן?

— אַזְוִי וַיְיַ אַוְינְגָּנוּוּהָתִין! — עַנְטְּפָעָרָט אַיָּהָם אַלְיָן.
— הָא? אַיךְ וּוְיַסְמָ, אַזְ אַיְהָר האט מִיד לַיְעָבָן...
וְאַגְּנָט אַיָּהָם דָּעָר רְבִּי.

— נָאָט וְאַל אַיְיךְ אַזְוִי לַיְעָבָן! — וְאַגְּנָט אַיָּהָם אַלְיָן:
מִיר וּוּעָרָעָן דָּרְצִיכְעָרָט אָנוֹן רְוָפָעָן זיך אָן צַו אַלְיָן:
— נָאָט אַיז מִיט דִּיר!

— נָאָרָאָנִים! — עַנְטְּפָעָרָט אָנוֹן אַלְיָן מִיט אַ גַּלְעָכְטָעָר.
וְאָסְ האט אַיְהָר מָרוֹא? אַיְהָר זַעַחְתָּ דָעָן נִישָׁתָּ, אָזְ ער אַיז בְּנִילּוּפִין? ...
— הָא? — וְאַגְּנָט צַו אַיָּהָם דָּעָר רְבִּי מִיט אַיזְן אַוִּינָן (דָּאָס אַנְדָּעָר אַוִּינָן שְׁלָאָפְטָן שְׁוֹין). — וְאָסְ זַאֲגָסָט דָו עֲפִים אַזְוּלְכָבָעָם?

צדיקים? ... אלע צדייקים... אדרבה... מהיכא-תיתוי... דער שומר
ישראל... חל-חל-חל... חרור-ר尔斯סט...
און אונזער רבוי ווערט אנטשלאפען געשמאפ, און זיין חרפאפען
לאזוט זיך הערען פון זיין נאזו, ווי א קול פון א שופר, וווײיט איז
וואלד אריין. און מיר זויצען אלע אָרוּם אַיהֲם אָוֹן עַם ווערט אָוֹן
סומגע אויף דער נשמה :
„אט דאס איז אונזער רבוי? אט דאס איז דער, ווּאַס מיר
ציטערען באָר זיין קוּק? אט דאס איז מאזעפע?“...

ג.

— קינדער! — מאכט צו אונז אלי. — ווּאַס זויצען מיר, ווי
די נאָפּודְעַלְעַם? לאָמֵיר עַפְּים צוֹטְרָאַכְּבָּעָן אַ שְׁטְרָאָפּ פָּאָר
מאזעפען.

עם פאלט-אן אווּף אונז אַ פְּחָד.

— ווּאַס האָט אַיהֲר מָוָרָא, נאָרָאַנִּים? — זאנט צו אונז נאָך
אַ מָאָל אָלִי. — אַיְצָטָעֶר אַיְזָעֶר גַּנְגַּיבָּעָן צו אַ מָת, צו אַ בְּרַדְמִין.
מיר ווערדען נאָך מעהָר דערצְיַעַטְמָט, אָוֹן אַלִּי דְרַשְׁעַנְתָּן ווּוִיטָעֶר:
— אַיְצָט קָאנָעָן מִיר מִיט אַיהֲם טָהָוָן ווּאַס מִיר ווּילְעָן. אַ
גָּאנְצָעָן ווּוִינְטָעֶר האָט עַר אָוֹן גַּעַשְׁמִיסָעָן, ווי דַי שְׁעַפְּסָעָן. לאָמֵיר
זיך חָאַטְש אַיְזָן מָאָל אַיְזָן אַיהֲם נָוקָם זַיְן.

— ווּאַס ווּלְסָט דַו אַיהֲם טָהָוָן?

— גָּאָרְנִישָׂט. אַיך ווּלְאַיהֲם נָאָר אַיְבָּעַרְשָׂעָקָעָן.

— מִיט ווּאַס ווּעַסְט דַו אַיהֲם אַיְבָּעַרְשָׂעָקָעָן?

— אָט ווּעַט אַיהֲר בָּאָלְד וְעַהַן. — זאנט צו אונז אַלִּי אָוֹן
שְׁטְעַהְטְרָאָוִוָּה פָּוּן דָּעֶר אָוֹן רָוְפָט זַיך אַן צו אָוֹן:
פָּוּן אַיהֲם דָּעֶם גָּאָרְטָעָל אָוֹן גָּאָרְטָעָל זַיך אַן צו אָוֹן:
— זַעהְט אַיהֲר? אָט מִיט זַיְן אַיְגְּנָעָנָעָם גָּאָרְטָעָל ווּעַלְעָן מִיר
אַיהֲם צְוַבְּינְדָעָן צָום בּוּיָם אַזְוִי, אָז עַר וְאַל זַיך אַלִּי נִישְׁטָקָעָן
אוּפְּפִינְדָעָן! נָאָכְלָעָם ווּעַט אַיְינְעָרָר פָּוּן אָוֹן צְוַנְעָהָן צו אַיהֲם

נאהענט און אריינשרייען איהם גלויך אין אויהער אריין: "רבי,
גולדניט!"

— וואס זשע ווועט זיין?

— נארנישט. מיר וועלען אנטלויפען, און ער ווועט שרייען
"שמע-ישראל".

— ביז וואנען ווועט ער שרייען?

— ביז ער ווועט געוואוינט וווערען.

און נישט לאנג געטראכט, נעט אלוי דעם גאנרטעל און ביינדט
איהם א האנט אויף א האנט און ביידע הענט צום בוים, און מיר
שטעהען און קווקען און א שיידער געהט אונז איבער איבערן ליבע:
"אט דאס איז אונזער רבי? אט דאס איז דער, וואס מיר
ציטערען פאר זיין קוק? אט דאס איז מאפצעע?"

— וואס שטעהט איהר, ווי די לעהמענע גולדט? — זאנט
צו אונז אלוי. — איז גאנט האט אונז געהטהן א נס און מאזעפע איז
ביז אונז איז די הענט, טא לאמיר חאפען א טענצעל!

און מיר נעמען זיך אלע בי די הענט און מיר דראעהן זיך,
ווי די ווילדע מענטשען, ארום אונזער רבין, און טאנצען און
שפרינגען און זונגען, טאקי נאך ווי די משוגעים.

— ער פאן אומרים בשפט הנдол! — זאנט אלוי. און מיר
שטעלען זיך אפ, און אלוי געהט-צום רבין, בוייגט זיך אן איבער
איהם גאנץ נאהענט און שרײט איהם אריין איז אויהער אריין הויך,
אויף איז קול, וואס קאן אויפוועקען א טוידען:

— גואאלד! רבי! גולדניט! גולדניט!!!

ח.

פייל אויסן בוייגען לאזען מיר זיך לויפען אלע, ווי איז
מענטש, האבען מורה זיך אפשטעלען אפיילו אויף איז רגע, מורה
אפיילו א קוק טהון צורייק. א פחד איז געפאלען אונז אלע

און אפיילו אויף אלין, חאטע ער הערט ניט אויף צו שרייען אויף
אונן :

— שוטים ! נארקנים ! בהמות ! וואס לוייפט איהר ?

— וואס לוייפט דו ?

— איהר לוייפט, לוייף איך אויך.

אין שטאדט זענען מיר אדרין מיט איזין אימפעט און מיט א

געשרין :

— גולנים ! ... גולנים ! ! ...

מענטשען האבען דערזעהען אונז לוייפען, לוייפען זוי אונז נאך.

דרערזעהען, איז מענטשען לוייפען, האבען אנדערע מענטשען זיך
געלאוזט נאך יענק מענטשען.

— וואס לוייפט מען ?

— פון וואנען זאלען מיר וויסען ? אלע לוייפען, לוייפען מיר

איך.

קיים מיט צרות האט זיך איזינגעגעבען אפשתעלען איזינעם

פון אונז, אונז אויף איהם קומענדיג, זענען מיר שוין אלע שטעהן

געבליבען און נישט אויבגעעהרט צו שרייען : גולנים ! גולנים !

גולנים ! ...

— וואו ? וואו ? וואו ?

— דארט, אין שווארכען וועלדעל, זענען אונגעפהאלען אויף

אונז גולנים, געפונדען דעם רבין צו א בום, נאט וויסט, אויב ער

לעבט נאך ...

.ט.

אויב איהר זענט אונז מקנא, וואס מיר זענען פרוי, וואס מיר
געעהן נישט איזן חדר (דער רבי ליגט סראנס), איז אומזיסט.
אומזיסט ! קיינער וויסט נישט, וועמען דער שוק קוועטשט ...
קיינער, קיינער וויסט נישט, ווער זענען די אמת'ע גולנים ... מיר
זעהען זיך פמעט נישט איזנס מיט דאס אנדערע. און איז מיר

באנגענענען זיך, איזו דאס ערשות : „וואס מאכט דער רבּי?“
 (שווין אוייס „מאזעפֿע!“). און איז מיר דאונגען, בעטען מיר נאט
 פֿאָרְן רבּין און ווינגען, ווינגען שטילערהייט : „רבּונו של עולם!
 רבּונו של עולם!... איזו אלֵי? — פֿרַעַנְט אונז נישט אוייס אלֵין.
 יmach שמו זאל ער איזיך וווערען, אט דער אלֵי!...“

ע פֿיל אַג.

איז דער רבּי איז געוזנט געווארען (אַ וואָך זעפֿס איז ער
 געלעגען איזה חי און גערעדט מיט גולנים) און מיר זענען געוקמען
 איז חדר אָריין, האבען מיר איהם קוים דערקענט. איזו שטארק
 האט ער זיך איבערגעביבען. וואו איזו איהנגעקמען זיזו לִיְוָעַד
 שטימע? דעם קאנטשיק האט ער ערנײַז פֿאָרוֹאָרְפּעַן. אוייס „לעג
 זיך“. אוייס „מאזעפֿע!“. און איזיפּן פֿנִים האט זיך אוייסגעצַוַּיְגַּען
 בי איהם אַ שטילע וויכע מרה-שchorה. אַ געפֿיהָל פֿון חרטה
 גנבהָט זיך אָריין צו אונז אינגענִיג, און מאזעפֿע וווערט אונז מיט
 אַ מֶּאָל טִיעָר, אַיִינְגַּעֲפָקָעַן איזה האָרְצָעַן. אַה, ער זאל דאס פֿירְדּ
 האָלְטָעַן, אַ קְרוּם ווּאָרְט אָונֶז זאגען! גְּלִיאָר ווי גַּאֲרְנִישַׁט גַּעֲוָעַן...
 נאָר פֿלוֹצִים שטעלט ער זיך אָפּ איזן מיטען לְעָרְגַּעַן און בעט אונז,
 מיר זאָלעַן איהם נאָר אַ מֶּאָל דערצעעהָלָעַן, ווי אַזְוִי איזו גַּעֲוָעַן די
 מעשה דעמאָלְט, לְגַבּוּמָר, מיט די גולנים. מיר פֿוֹילָעַן זיך נישט
 און דערצעעהָלָעַן איהם אָבוּר נאָר אַ מֶּאָל די אַיִינִי
 גַּעַזְרַטּ מעשה אוייס אַוְוָעַנִּיג, ווי אַזְוִי גַּוְלָנִים זענען מיט
 אַ מֶּאָל אָרוּם פֿון ווּאָלְדּ, האבען זיך אַרוּפְּגַּעַן אַרוּפְּעַן איהם,
 געפֿונְדָעַן, גַּעַוְאָלְט קְוִילָעַן מיט אַ מְעָסָר, האבען מיר זיך גַּעַלְאָזָט
 לְוִוְעַן איז אַיִינִי אַיְמָפּעַט איז שטאדָט אָריין און מיט אַוְזָעַר גַּוְאָלְדּ
 האבען מיר איהם גַּעַרְאָטְעוּמָט...“

דער רבּי הערט אונז אוייס בּוֹזְן סּוֹף מיט צוֹגְעָמָאָכְטָע אַוְינְגַּען.
 נאָכְדָעַם טָהוֹת ער אַ זִּיפּּז אָונֶז אַ פֿרַעַנְט מיט אַ מֶּאָל :

— וווײַיסט אײַהֶר פֿאָר גּעוֹויִים, אָז דְּאָס זְעַנְעַן גּעוֹועַן גּוֹלְנִים?

— ווּאָס דָּעַן זְעַנְעַן דְּאָס גּעוֹועַן?

— אָפְּשָׁר בְּתַלְיָצְנִים? ...

אוֹן דָּעַם רְבִינֶס אַוְינְגַּעַן קְוַקְעַן עַרְגַּיְץ ווִוִּיט אֵין דָעַר ווּלְטָ
אַרְיָין, אוֹן עַם מַאְהַלְט זִיךְ אָוָנוֹ אָוִים, אָז אָוִוָּת זְיוֹנָעַ מְשׁוֹנָה נְרָאָבָע
לִיפְעָן שְׁוּעָבָט אַמְּדָנָע חִיטְרָע שְׁמִיּוּכָעָלָע...

א פסח און דארט

געשריבען און יאָהָר 1910.

א פסח אין דארף

א

לאווען ווינטען בללאווען. לאווען שטורהעם פייפען. לאו די וועלט זיך קעהרען. אין אלטער דעטב, וואס שטעהט מששת ימיה בראשית, וואס זיינע ווארכעלן דערגריבען מי יודע וואווחין — וואס הערט ער ווינטען? וואס הערט ער שטורהעם? ...
דען אלטער דעטב — דאס אין נישט קיין סימפאל. דאס אין איז לאבעדיגער מענטש, וואס זיין נאמען איז נחמן ווערבעיווקער פון ווערבעיווקער. א איד פון הויכען וואופס, א בריטביביניגער, א נבר". די שטאדט-אידען קופען אויף איהם און זענען איהם מקנא, און צו גלייכער צייט מאכען זוי פון איהם חוזק: "שלום עלייכם, וואס מאכט עפיס א איד אין געזונט?"... נחמן וויסט, איז מע לאכט פון איהם און פון זיין "נדל'ע", בוייגט ער זיך אין, ער זאל אויסקופען א ביסעל מעהאר אידישליך. נאר עס העלfft ווינציג. צו גרוים אויסגעוואפסען.

אין ווערבעיווקער איז נחמן ווערבעיווקער אין אלטגעועסגען. "נש לאחמאן" — איזוי הייסט ער בי די ווערבעיווקער גויהם, וואס האלטען איהם פאר נישט קיין שלעכטן מענטשען, פאר א ברישכט, האבען ליעב זיך דורךטעמעסען מיט איהם אמאל גלאט איזוי פון בעלהבתקישקייט. מע האלט זיך מיט איהם אין עצה: וואס טהוות מען מיטין ברויט? — "לאחמאן" האט א לות, וויסט

ער, צי ברויט ווועט היינטיגס יאחר זיין וואלועל, צי טייער. אונ אמאָל — פון ווּלטְזָאַכְעָן : „לאַחֲמָן“ פֿאַהֲרָת אַין שְׂטָאָדָט, זעהט ער זיך מיט אַ מענטשען, ווּיִסְטָּעָר, ווּאַסְטָּאַפְּרָעָד ער ווּלְעָרְטָהָוּת זיך... .

עם איז שוער נאָר פֿאַרְצּוֹשְׁטָעַלְעַן זיך ווּרְעַבְּיוּקָע אַהֲן נְחָמָן ווּרְעַבְּיוּקָעָר. נִישְׁתָּאַנְדָּר דָּעָר טָאַטָּע זְיַינָּר, פֿיְיטָאַט ווּרְעַבְּיוּרָה קָרָר, אַיְזָה גַּעֲבּוּרָעָן אָוֹן גַּעַשְׁטָאַרְבָּעָן אַיְזָה ווּרְעַבְּיוּקָע, נִאָר אַפְּיָוּדָר זְיַידָעָ, אַרְיָה עַלְיוֹהָשָׁלָם, גַּעַוּעָן אַיְדָה אַחֲם אָוֹן אַוּרְטָאַטָּעָזָגָה, פְּלַעַגְטָה זְיַיךְ בָּאַרְהָמָעָן, אַזְּ דָּעַרְפָּאַר הַיִּסְטָּט דָּאָס דָּאַרְאָף ווּרְעָרָזָבָיָוּקָע, וּוּיְלָאַרְיָה ווּרְעַבְּיוּסָעָר ווּהָנָטָדָאַטָּעָן, ווּאַרְוּם אַיְדָעָר ווּרְעַבְּיוּקָע אַיְזָה גַּעַוּעָן ווּרְעַבְּיוּקָע, אַיְזָה ער, אַרְיָה ווּרְעָרָזָבָיָוּקָע, שְׁוֵין גַּעַוּעָן אַוּזָוּי פְּלַעַגְטָה זְאַגְעָן דָּעָר זְיַידָעָ זְיַינָּר. אַמְּלַיְגָע אַיְדָעָן !

אָוֹן גַּעַזְגָּטָה אַטָּט עַמְּרָה ווּרְעַבְּיוּקָעָר, מִינְטָאַיְהָר, נְלָאָט אַזְּוּזָה ? אַרְיָה אַיְזָה נִישְׁתָּאַנְדָּר קִיְּן פֿרְאַסְטָאַר אַיְדָה, ווּאַסְטָּאַפְּרָעָד זְאַגְעָן אַגְּלִיבָוּרְטָאַטָּעָן אַהֲן אַמִּין. גַּעַמְיָינָט אַטָּט עַר דָּאָס דִּי „גַּוְיִורָה“. אַיְזָה זְיַינָּע צְיַוְתָּעָן זְעַנְעָן אַוּזָה גַּעַוּעָן גַּוְיִורָה אַיְדָעָן. מַעַן אַטָּט נִאָר דָּעַמְּלָטָט גַּעַהְאָט גַּעַשְׁמָעוּסָט, אַזְּ מַע ווּעַט טְרִיבְעָן אַיְדָעָן פָּוּן דִּי דָּעַרְפָּעָר. אָוֹן נִישְׁתָּאַנְדָּר גַּעַשְׁמָעוּסָט, נִאָר טָאָקי גַּעַד טְרִיבְעָן. אַלְעַמְעָן אַטָּט מַעַן גַּעַטְרִיבָעָן אָוֹן אַרְוִיסְגַּעַטְרִיבָעָן. אָוֹן דָּעַם אַלְטָעָן אַרְיָה ווּרְעַבְּיוּקָעָר — אַזְּאָסָם. אַסְבָּרָה, אַזְּ דָּעָר גַּבְעָרְנָאַטָּאַר אַלְיָיָן אַטָּט גַּאֲרְנִישָׁט גַּעַקְאָנָט מַאֲכָעָן, ווּאַרְוּם אַרְיָה ווּרְעַבְּיוּקָעָר הַאָט אַוִּיסְגַּעַוְיָזָעָן עַלְ-בִּי „זָאַקָּאָזָה“, אָזְ אַיהֲם קָאָן מַעַן פָּוּן ווּרְעַבְּיוּקָע אַזְּוּזָה נְרִינָג נִישְׁתָּאַנְדָּרְעָן. אַמְּלַיְגָע אַיְדָעָן !

ב.

אָוְדָאִי, אָזְ מַעַן אַטָּט אַזְּאָזָה בְּרוּזְוּלְעָנָיָע אַוְיָה צָו זְיַין אַיְזָה ווּרְעָרָזָבָיָוּקָע, אַיְזָה „זְכוֹתָ-אֶבֶּותָה“, אַיְזָה מַעַן בַּיְיָ זְיךָ תְּקִיף אָוֹן מַע לְאַכְטָה פָּוּן דָּעָר גַּאֲנָצָעָר זְוּלָטָה. ווּאַסְטָּאַפְּרָעָד אַוְנָזָעָר נְחָמָן ווּרְעַבְּיוּקָעָר

„גיזוות?“ ? „טשערטא?“ ? „צירקוליאראען?“ ? ... וואס הערט, אשטיינער, נחמן א גוי א ריש, קורעטשקא, מיט זיין פזמנונת, וואס ער ברעננט איהם אלע מאל פון וואלאסט? קורעטשקא איין א גוייעץ א נידעריגער מיט קורצע פינגער, געהט אַנגעטהָן איין א פֿאַדְרִיאָוּקָע, הויבע שטווועל, א זילפֿערְנָע קִוִיט מִיט א זיינער — מעשה פרײַז. ער איין א שרײַבער אַין וואלאסט. דעריבער וויסט ער פון אלע שווערעד הערצער. דערצزو לֵיַעַנְט קַרְעַטְשָׁקָא אלע גוטע גאָזעטען, וואס שרײַבען היינט מסירות אויף אַידען — פֿעַך און שוועבעל! ...

קורעטשקא איין, אַזְוִי זיך, דוקא נושקה פון אַנוֹי. ער איין נחמנֶס אַשְׁכָּן אָוּן פֿלּוּמְרָשְׂט אַגּוּטְרִיבְּרוּדָעָר. אָז קַרְעַטְשָׁקָאָן טהוֹת ווּה אַצָּהָן, נִיט אַיהם „לְאַחֲמָן“ אַשְׁוּוֹינְקָעְבָּץ. אַדרָּעָר אָז קַרְעַטְשָׁקָאָס ווּוִיפּ, לְמַשְׁלֵך, גַּעַת צָו קִינְד אָוּן דָּאָרָך גַּלְעָנָעָן ווּרְעָעָן, אַין „לְאַחֲמָןְקָע“ בַּיִ אַיהֲרָדִי הוּוּבָאָטָם. נַאֲרָע פָּפִים פון אַ צִוְּיטָט, דָּעַרְ רָוח וְאַל אַיהם ווּיסְעָן, זַיַּנְטָ ער האָט זיך אַנגַעַלְיָעָנָט מִיטָּ דַי שְׁעָנָע גַּאָזְעָטָעָן, אַין קַרְעַטְשָׁקָא גַּעַוְאָרָעָן גַּאָר אַין אַנְדָּרָעָר נַוְיָה. „עָשָׂו האָט זיך אַין אַיהם צְעַרְעַדְטָן...“ אלע מאל קומְטָ ער צָוָם אַידָעָן מִיט אַ נִוְעָס: „אַ נִוְעָר גַּוְבְּרַנְאַטָּאָר...“ „אַ נִוְעָר צִירְקוּלְיאָר פָּוּנְס מִינִיסְטָעָר...“ „אַ נִוְעָר „ראַסְפָּאַרְיאָזְעָנִיעָה“ ווּעַגְעָנוּ אַידָעָן...“ דָעַם אַידָעָן רִיסְטָט זיך טָאָקי בְּעַת מַעַשָּׂה אָפּ אַין הַאֲרָצָעָן אָוּן עַס ווּוָרְט אַיהם פֿאַרְקִיחְלָט אַינוּוּנָגָג דָעַר מַאֲמָעָס מִילְך, נַאֲרָע אַמְּפָחָה דָאָרָך אַנוֹי ווּיסְעָן. אָוּן דָעַר אַירְ הַעֲרָט אַיהם אוּסָס מִיט אַ שְׁמִיְיכָעָלָע אָוּן ווּזְיַוְתָ אַיהם אוּפָה דָעַר האָנט, ווּי אַיְינָעָר רָעָדָט: „וּוְעַן דָא ווּעַט אַוִּיסְוּאָפְסָעָן הַאָר...“.

לְאַזְעָן גַּוְבְּרַנְאַטָּאָרָעָן זיך בִּוּטָעָן, לְאַזְעָן מִינִיסְטָאָרָעָן שְׁרַיְיבָעָן צִירְקוּלְיאָרָעָן. וואס גַּהְעָר זיך עַס אָן מִיט נַחְמָן ווּרְעַבְּיוּוּשָׁעָן פָּוּן ווּרְעַבְּיוּוּקָע?

ג.

לעבען לעבט נחמן וווערבעיווקער אין וווערבעיווקע גאנץ נישקsha'דייג. דאס הייסט, צו די פרייהעריגע יאהרען קומט דאס נישט. אודראי אzo דער זוידע אראה האט געלעבט, אין געווען אנד דערע יאהרען. אווי, יאהרען! גאנץ וווערבעיווקע אין דעםאלט, קאן מען זאגען, געווען זיערט. נישט איינגע, נאר עטליכע פרנסות האבען זוי געהאט: א שנק, א קליטט, א מיחל, א קאמער פון תבואה. און פרנסה אין געווען, טאקי ווי מע זאנט, מיט טעלער און מיט ליעבעל. דאס אין אבער אלז געווען אמאַל. היינט האבען זיך די אלע זאכען אויסגעלאָזט. אוים שענצען, אוים קליטען, אוים קאמערען פון תבואה. גאנלע נאָרנישט. ברענט זיך א קשייה: וויבאָלד אוזו, היינט וואָס זיצט א איז אין וווערבעיווקע? — וואָו זשע דען זאל ער זיצען? אין דער ערדי? אַנו, לאָו נאר נחמן א פרוב טהוּן פאָרקייבען די דירה — וווערט ער שוין אוים וווערעד-ביוקער. ער ווועט שוין הייסען דעםאלט אין איינגעבעטענען, א פרומדער. און אוזו איז פאָרט איז איגען ווינקלע. א שטוב איינז איינגענע, א דירה אויף צו זיצען. און ביִי דער שטוב א גאנטען. דאס וויב און די מעכטער אָרְבֵּיְתָעָן אלְיַזְעָן דעם גאנטען, און אzo גאנט העלפֿט, עס איז א גערעט, איז פאָראָהָן גְּרִינְס א גאנץ זומער און קאָרטָאָפְּלִיס אָוִיפְּן גְּנִיצָן ווונטער, ביִז העטיחעט נאָר פֶּשֶׁת. פון קאָרטָאָפְּלִיס אלְיַזְעָן קאן מען אָבער נישט לעבען. צו קאָרטָאָפְּלִיס, זאנט מען, דאָרכָה מען האבען ברויט. און קיין ברויט איז נישטּאָ. נעמט מען דעם שטעהקען און מע געהט זיך דורך איבער'ן דאָרכָה עפִים האָנדְלָעָן. הוּן אַו נחמן געהט זיך דורך איבער'ן דאָרכָה עפִים האָנדְלָעָן, קומט ער שוין נישט אהיים מיט לדיזיגע הענט. וואָס גאנט גיט, דאס קויפט ער: א ביסעל איזווענ-ברעה, א טאָפּ הירוש, איז אַלְטָעָן זאָס, אַנְיִיט — איז נאר א פעלכעל. דאס פעלכעל ציהט מען אוים, מע לופטערט דאס דורך און מע טראָאנט דאס אַוועָס צו אַברָהָם-אַלְיהָ דעם קירושנער אין

שטערט אַריין. אָוֹן פֿוֹן דֵי אַלְעָ נֶלְקָעַן — אַיִן אַדְעַר מֵעַ פֿאָרִי
דיינט, אַדְעַר מֵעַ דָּרְלָעַט. דָּרְרוֹיָף אַיִן מֵעַ אַסְוחָר. „קָופְּבָעַי
קָאָק סְטָרָעַלְעַץ“ — זָאנְגָט נְחַמָּן, וּוְאָסָהָט לְיַעַפְּרָא גְּנוּיָשׁ וּוּעֲרַטָּעַל. אָוֹן אַבְּרָהָם-אַלְיהָה דָּרָעַר קִירְזָנְשָׁעַר, אַ אַיִד מִיטָּ אַיִן אָוְנְטָעַרְגָּעַן
בְּלִוְיָטָעַר נָאָזָן אָוֹן מִיטָּ שְׂוֹאָרְצָעָ פֿינְגָעַר, וּוּי אַיְינְגָעַטָּוּנְקָטָעַ אָיִן
טִינְטָמַט, לְאַכְטָ פֿוֹן אַיִם, וּוְאָסָהָט עַר אַיִן אַזְוִי וּוּוִיטָ פֿאָרְגָּרְעָבָט גְּעַזְעַט
וּוּאָרְעָן אַיִן דָּרָאָת, צְוּוֹיָשָׁעַן גְּנוּיָים, אָזָן אַפְּיָלוֹ אַ וּוּעֲרַטָּעַל אַיִן בְּיַיָּה
אַיִם אַזְוִיךְ אַ גְּנוּיָשׁ...“

.ד.

יא, פֿאָרְגָּרְעָבָט גְּנוּוֹאָרְעָן. נְחַמָּן פֿיְהָלָט אַלְיָוָן, אָז וּוְאָסָהָט
וּוּיְוַטָּעַר — וּוּעְרַטָּמַן אַלְעַזְעַט מֵעַהָר פֿאָרְגָּרְעָבָט. אַוְדָאָי, וּוּעַן זְיוּן
זְיִדְעָ אַרְיָה וּוּעְרַבְיָוּקָעָר, עַלְיוֹהָשָׁלָום, זָאָל אַוּפְשָׁתָעַהָן אָוֹן אַ
קוֹסָ טָהָוָן אַזְוִיךְ זְיוּן אַיְינְקָעַל ! אַיִ-אַיִ-אַי ! דָּאָס אַיִן גְּעוּזָן אַ
אַיִד ! אַזְוִיךְ אַ גְּנוֹאָרְדִּיאָן, נָאָר אַ אַיִד פֿוֹן תְּרוֹהָה. גְּעַקְעַנְטָ פֿרָט
אָוֹן מְחוֹזָר אָוֹן תְּהָלִים אַזְוִיךְ אַוְיסְוּעָנִיג. אַמְּלָאִינָעָ אַיְדָעָן ! אָוֹן
עַר, נְחַמָּן, וּוְאָסָהָט קָעָנָע ? עַס זָאָל אַיִיךְ צַוְּ קִיּוֹן חֲרָפָה נִישָׁתָּ זְיוּן —
קוּוּמִיקָּיָם דָּאָזְוָנָעָן. נָאָר גְּנוּט אַיִן דָּאָס. זָיְנָעָ קִינְדָּעָר וּוּעַלְעַן
דָּאָס אַזְוִיךְ נִישָׁתָּ קָעָנָעָן... אָוֹן טָהָוָט עַר אַ קוֹסָ אַזְוִיךְ דִי קִינְדָּעָר,
זְיוּן זְיוּן וּוּאָפְסָעָן אַלְעָ אַיִן שְׁטוּבְעָר אַרְיָן, הַוִּיךְ אָוֹן בְּרִימָט, אַזְוִיךְ
זְיוּן עַר, אָוֹן „נָעַ טְשִׁוְטָאָטָע, נָעַ פֿיְסָאָטָע“, אַזְוִיךְ אַזְוִיךְ וּוּיְ עַר,
וּוּעְרַטָּ אַיִם צְעַהָן לְעַכְבָּר אַיִן הָאָרְצָעָן. אָוֹן מֵעַהָר וּוּיְ אַזְוִיךְ אַלְעַמְעַן
טָהָוָט אַיִם וּוּהָ דָּאָס הָאָרָץ אַזְוִיךְ דָּעַם סָאָמָעָ יְוּנְגָסְטָעָן, אַזְוִיךְ ?
מִיּוֹנִינָה. פֿיְוַטָּל הַיִּסְטָט עַר. אַ נָּאָמָעָן נָאָר זְיוּן טָאָטָעָן, פֿיְוַטָּל
וּוּעְרַבְיָוּקָעָר, עַלְיוֹהָשָׁלָום. אַ גְּנָרָאָטָעָן קִינְדָּטָעָ אַטְדָּרָעָ פֿיְוַטָּל,
מִיטָּ אַלְעָ מְעַלְוָתָה. אַפְּיָלוֹ דָּרָעָ וּוּאָוָסָ אַזְוִיךְ אַ קָּלְעַנְגָּרָעָר, אַיִין
אַיְדָעָלָעָר, מֵעַהָר אַיְדִישָׁלִיךְ. אַ אַיִדְישָׁ קִינְדָּר... הַיִּינְטָהָט דָּאָס
אַ קָּעְפָּלָעָ — אַ מִּינְיָסְטָרְדָשָׁעָן קָאָפְּ. סְרִיחָכָל אַיִן מָאָל נָאָר הָטָט דָּאָס
מֵעַן אַיִם בָּאוּזָעָן אַיִן סִידָרָ אַזְוִיךְ אַ צִּיקָּאָוּעָסָט אַיִן „אַלְפָ“

מיט א „בית”, וויסט ער שווין, וועלכעム איז איז „אלף” און וועלכעם איז א „בית”. קיינמאָל ווועט ער איז נישט זאנגען אויף. איז איז „אלף” — א „בית”, און אויף א „בית” — איז „אלף”. ואפסט איז גאָלד איז דראָפ, משטיינַס געזאנט, צוויישען קעלפֿלעַך און חזירִים, שפֿיעַלְת ויך מיט קורעטשְקָאַס זוהנדעל פֿעדקָא, פֿאַחרְט מיט איהם רײַיטענְדרִין אויף איז שטעקָען, יאנגען זיך בּֿירְדַע נַאֲך איז קאָע, גראָבען בּֿירְדַע איז גראָבען און טהווען בּֿירְדַע אלסְדִּינְג, וואָסּ פְּליַינְעַן קינְדֶרְעַר קאנְגַעַן טהוֹן. זעהַת נַחְמָן, ווי זַיְן סִינְדְּ שְׁפֿיעַלְת זיך מיטְן „שְׁרֵץ”, פֿאַרדְרִיסְטַּס איהם, און ער טְרִיכְעַנְט, ווי איז אונטערגעַה אַקְטַּעַר בוֹיָם...

.ג.

און פֿעדקָא איז דוקָא א „גַּעֲרָאַטְעַנְעָר שְׁיוֹנְגָּעָז”, א „מְחִירָה־דִּין פְּנִים מיט א חַנְ'עוֹדִינְגָּעָר מְאַרְדָּעָ”, מיט וויסט פֿלְאַכְסַעַנָּה האָר, און איינְעַן יָאַהְרָעַן מיט פֿיְטְלָעַן. און איז נַאֲך פֿיְטְלָעַן די פֿרָה. און פֿיְטְלָעַל איהם האָט אויך נישט פֿיְינְט. אַ נַּאֲצָעַן ווַיְנְטָעַר לִיגָּעַן די בּֿירְדַע קינְדֶרְעַר, יָעַדְרַע בַּי זַיְן טַאַטְעַן אוֹפְּפָז אַוְוּוֹעַן. צִיהָעַן זיך צָום פֿעַנְסְטָעַר און בענְקָעַן אַיְינְס נַאֲך דָּאַס אַנְדְּרָעַ. זַעַלְטָעַן־זַעַלְטָעַן, ווּעַן זַיְן האַבָּעַן די זַכְּיהָ צַו זַעְהָעַן זיך. נַאֲך אָט איז אַוּוּעַך דָּעַר ווַיְנְטָעַר, דָּעַר לְאַנְגָּעָר בַּיּוּזָר ווַיְנְטָעַר. אָט האָט זיך אוֹפְּגַּנְעַדְעַקְטַּד די שַׁוְּאַרְצָעַ ערְד פָּוּן אַיהֲר ווַיְסַעַן קַאַלְטָעַן שְׁלִיעָר. און אַשְׁיָּין האָט גַּעַתְּהָאָן די זוֹן. און אַ טְרִיקָעַן האָט גַּעַתְּהָאָן דָּאַס ווַיְנְטָעַל. און אַ גַּרְעַעַל האָט זיך באַוּזָעַן. און דָּאַרְטָעַן, בְּאַרְגְּנָץ אַרְאָפּ, דָּאַס טְיוֹכְבָּעַל וּשְׁוּמָעַט. און דָּאַס קַעְלְפְּבָּעַל האָט צַעְלָאָוט די נַאֲוַלְעַכְבָּר און נִישְׁטָעַרט. און דָּעַר האָחָן האָט צַוְּנָעַמָּאָכְט אַיְזָן אוֹיְגָעַל און שְׁטָעַהָט אַפְּאַרְטְּרַאַכְטָעַר. און אַלְזָ אַרְוּם אַיְזָ אַרוּם האָט אוֹיְגָעַל עַבְטַת, אַלְזָ גְּרִוְינְט, אַלְזָ פְּרַעַת זיך : סְאַיְזָ עַרְבָּ פְּסָחָ ! — דַּעַמְּאַלְטַּס קָאַן מַעַן שְׂוִין מַעַהָר נִישְׁט אַיְנָהָאַלְטָעַן אַיְזָ שְׁטוּב נִישְׁט פֿיְטְלָעַן, נִישְׁט פֿעדקָאַן. בּֿירְדַע חַאְפָעַן זיך אַרוּם אוֹפְּפָז גַּאֲטָס

וועלט, וואס האט זיך געפענט פאר זוי בײַדען גלייך. און בײַדע נטען זוי זיך פאָר די הענט און מע לאָזט זיך לויפען אהון, צום באָרגן, וואס שמייכעלט צו זוי בײַדען גלייך: "קינדרער, אהער!"... און מע שפֿרִינְגֶט אַקְעָנָעָן דער זוּן, וואס גְּרִיסְט זוי בײַדען גלייך און רופְט זוי בײַדען צו זיך: "קינדרער, אהער!" און אָז זוי מיעדען זיך אַיְזָן לויַעֲנדִיג, עצען זוי זיך בײַדע אַווּק אַוִיפָטָס ערְד, וואס וויסט נישט קֵיַן אַירָעָן, וואס וויסט נישט קֵיַן גַּוִּי: "קינדרער, צו מֵיר, צו מֵיר!"...

ו.

בײַדע האבען זוי וואס צו דערצעהלהען — אֹזָא לאַנגָּעָן ווינטער נישט געזהען זיך. פִּיטָּעָל באָרִיחָמֶט זיך פָּאָר זַיְן חָבֶר פָּעַלָּא, אָז עָרְקָעְן שָׁוֵין בְּמַעַט דָּעַם גַּאנְצָעָן אַלְפִּיבִּית. אָז פָּעַדְקָא באָרִיחָמֶט זיך, אָז עָרְקָעְן האָט אַ בִּיטְשָׁן. באָרִיחָמֶט זיך פִּיטָּעָל, אָז בַּי זַיְן חַיְונִים בִּינְאָכָט פָּסָח. בַּי זַיְן שָׁוֵין דָּא מְצֻוֹת אַוִיפָּאָלְעָ אַכְטָט מְאָג פָּסָח אָזָן ווַיְיָן אַוִיפָּאָרְפָּעָ פּוֹסָות. "גַּעַדְנְקָסְטָן, פָּעַדְקָא, פָּאָרְדָּא אַיאָהָרָעָן האָב אַיך אַדוֹסְגַּעַטְרָאָגָעָן אַ מְצָחָ?" — זַאנְט אַיאָהָרָעָן אַיבָּעָר זַיְן חַנְיוֹדְגָּעָר מַאְרָדָע צַעְגִּיסְט זיך אַ בְּרוּיטָט פָּעַדְקָא אָזָן אַפְּנִים, עָרְקָעְן זיך דְּרָמָאָנֶט אַיְנָם טָעַם פָּוֹן דָּעַר שְׂמִיכָעָלָע. אַפְּנִים, עָרְקָעְן זיך דְּרָמָאָנֶט מַאְרָדָע צַעְגִּיסְט זיך אַ בְּרוּיטָט פָּאָרָאַיְאָהָרִינְגָּעָר אַידִּישָׁעָר מְצָחָ... "בִּזְוּט אַ בָּלָעָן, פָּעַדְקָא, פָּאָרְדָּא זַוכְּעָן אַיצְט אַ שְׁטִיקָעָל מְצָחָ?" — אַ שָּׁאלָה אַ בִּיסְעָל, אַוִיפָּפָעָדָקָא אַיז אַ בָּלָעָן! מַע דָּאָרָף נַאֲך בַּרְעָנָעָן? "נוֹן, קָוָם וְשָׁעָ אַהֲוָן", זַאנְט אַיְהָם פִּיטָּעָל אָזָן ווַיְיָזָט אַיְהָם אַוִיפָּן באָרגָן, וואס גַּרְנְט צו זַיְן ווַיְנְקָט צו זַיְן: "אהער, קִינְדָּר, אהער!"... אָז בַּיְדָע דְּרָאָפָעָן זיך אַרוֹוָּת אַ בָּרגָן, בְּלִיְבָעָן שְׁטָעָהָן אַ ווַיְילָע פָּאָרְפְּשָׁפְּט, קוֹקָעָן דָּוָרָךְ די פִּינְגָּעָר אַוִיפָּאָר, בְּלִיְבָעָן שְׁפִּיעָלָעָנְדִּינְגָּעָן שִׁיטָּעָרָע שְׁטָרָאַהָלָעָן פָּוֹן דָּעַר לְיַעַבָּעָר זָוָן אָזָן טְהָוָעָן זיך אַ ווַאֲרָף בַּיְדָע אַוִיפָּאָרְדָּעָן נַאֲך-פִּיכְטָלִיכְבָּרָעָר ערְד, וואס שְׁמַעְתָּ שְׁוֵין מִיטָּנְרִינְעָם. אָז פִּיטָּעָל שלעַפְטָאָרוּם פָּוֹן אָונְטָעָרָן לְיַוְבְּסָעָרְדָּאָק אַ פְּרִישָׁע, אַ

וועיסע, אַ קיילעכיגע מצה, אַנְגָּנְעַשְׁתָּאכְבָּעַן אֵין דער לְעַנְגָּן אָונִין
דער ברײַט פון בײַידַע זוּיטען מײַט קְלִינְעַן לְעַכְּבָּלְעַד. אָונִ פֿערְקָא
בָּאַלְעַקְטַּז וִיךְ שְׂוִין בָּאַצְּיְיטֻעַן, נַאֲךְ אַיְידַעַר פֿיְיטָעַל הַאַטְמַעַן
שְׁפָאַלְטָעַן דַּי מְצָה פֿוֹנְקָט אַוִיפְּ דַּעַר הַאַלְבַּב אָונִ צַעְטִילְלַט וִיךְ מִיטַּ
זַיְינְן חֶבֶר. „וּוֹאָס וּוּעָסְטַדְוּ זַעַגְעַן, אָז סָאַיז בַּיְ אַיְהָם אַ פּוֹל מּוֹלְ מִיטַּ מְצָה?“ —
וּוֹאָס זָאַלְ פֿערְקָא זַעַגְעַן, אָז סָאַיז בַּיְ אַיְהָם אַ פּוֹל מּוֹלְ מִיטַּ מְצָה,
וּוֹאָס טְרִישְׁטְשָׁעַט אַונְטָעַר דַּי צַיְיחַן אָונִ צַעְנָהָת אַוִיפְּ דַּעַר צַוְּגַן,
אַזְוִי וּוּי שְׁנִי? נַאֲךְ אַיְין מִינְוָת — אָונִ אַוִוָס מְצָה. „מְעהָר
ニישטא?... — טהוֹט אַיְהָם פֿערְקָא אַ קְוָק אַרְיִין מִיטַּ גְּרוּיעַ
אוּנְגַעַן אַונְטָעַרְן לְיוֹבְסְעַרְדָּאָק אָונִ בָּאַלְעַקְטַּז וִיךְ, וּוּי אַקְאַז נַאֲךְ
פּוֹטָעַר. „דוּ וּוּאַלְסְטַדְוּן גַּעַגְעַסְעַן נַאֲךְ?“ — פֿרְעָנְטַ אַיְהָם פֿיְיטָעַל
חַמְעוֹאַטָּע, קְיַיְעַנְדִּיְגַּדְאָס לְעַצְטָע שְׁטִיקָעַל מְצָה, אָונִ קוֹפְּטַ אַוִיפְּ
אַיְהָם שְׁעַלְמִישׁ, מִיטַּ חִיטְרָע שְׁוֹאַרְצָע אַוְינְגָּלְעַד. אַ שְׁאַלְהָ אַ בִּיסְעַל,
אוּפְּ פֿערְקָא וּוּאַלְטַנְגַּעַן גַּעַגְעַסְעַן נַאֲךְ! „טָא וּוּאַרְטַּא בִּיסְעַל, זַעַגְעַן
אַיְהָם פֿיְיטָעַל, אַיְבְּעַרְאִיאָהָר וּוּעַט זַיְינְן נַאֲךְ?... בַּיְידַע צַעְלָאַכְעַן
וִיךְ פָּוֹן דַּעַר הַמְּצָה אָונִ, נַיְשַׁט גַּעַגְעַט אַיְינְנָעַר דַּעַם אַנְדָּעַרְעַן קִיְּין
וּוּאַרְטַּה, גַּלְיַיךְ וּוּי מִעַּ הַאַטְמַעַן זַיְינְנָעַרְטַר פְּרִיהָעָר, טַהוֹעַן זַיְד
בַּיְידַע אַוּאָרְפַּה אָונִ אַ קָּאַטְשָׁעַ-אַרְאָפְּ, וּוּי צַוְּוִיְיָיְן קְנוּלְעַן, נִירְנִירַה,
בָּאַרְגַּן-אַרְאָפְּ.

.

אוּפְּ יְעַנְעַר זַיְוִיט בָּאַרְגַּן שְׁטָעַלְטַ מְעַן זַיְד אוּפְּ דַי פִּים אָונִ מַעַן
בָּאַטְרָאַכְטַּדְאָס זְשָׁוּמָעַנְדִּיְגַּע טִיכְעַל, וּוֹאָס לְיוֹפְטַ-אָפְּ אֵין אַ זַּוְיט,
לְיַינְקָם, אָונִ אַלְיַיְזָן לְאַזְוָתְמַעַן זַיְד רַעַכְטַס, וּוּוּיטָעַר אָונִ וּוּוּיטָעַר אַיְבְּעַרְיַן
בְּרִיְוָתַעַן פְּרִיְעַן בְּעַלְהָ, וּוֹאָס אַיְזָן נַאֲךְ נַיְשַׁט אַוּמָעַטָּוּם גְּרִין, נַאֲךְ נַיְטַ
הַאַפְּעַנְוָנָג נַאֲךְ אֵין נִכְבָּעַן גְּרִין צַוְּוּרָעָן, וּוֹאָס שְׁמַעְקָטַ נַאֲךְ נַיְשַׁט
מִיטַּ גְּרִין, נַאֲךְ נַיְטַ הַאַפְּעַנְוָנָג נַאֲךְ אֵין נִכְבָּעַן מִיטַּ גְּרִין צַוְּוּרָעָן.
אָונִ זַיְיָי גַּעַהְעַן אָונִ גַּעַהְעַן, שְׂוִין אַחַן וּוּרְטָעַר, נַאֲךְ פָּאַרְטְּרָאַכְטַּ אָונִ
פָּאַרְפְּשָׁוֹפְּטַ, אַיְבְּעַר דַּעַר וּוּיְכָר שְׁמַעְעַנְדִּיְגַּעַר עַרְדַּ, אַונְטָעַר דַּעַר

ליוכטענדיגער שמיכלענדיגער זון. נישט זוי געהען, נאר זוי
שווימען. און נישט זוי שווימען, נאר זוי פַּלְיָהעַן. זוי פַּלְיָהעַן
גִּלְיָךְ מִיטְדֵּי פּוֹינְגָּלָן, וּוֹאָסְ שֻׁוּבְּבָעָן פָּאָר זְוַיְעָרָעָ אַוְיְנָעָן, וּוֹאָסְ
טוּקָעָן זִיךְ אָוָן טְרָאָגָעָן זִיךְ אָזֶן דָּרָעָגָרָן לְוֹפְּטָפָן דָּרָעָגָרָן
לְיעַבְּרָעָ וּוּלְטָם, וּוֹאָסְ דָּרָעָ לְיעַבְּרָעָ גָּאָטְ הָאָטְ באַשְׁאָפָעָן פָּאָר אַלְזִין,
וּוֹאָסְ לְעַפְּטָמָן. שא, זַוְיָּ זְעַנְעָן שָׂוֹן בַּיְ דָּרָעָ מִיחָּל. דָּאָס אַיזְ דָּאָרְ
דָּעַם סְטָאָרָאָסְטָעָס וּוּינְטְמִיחָּל. אַמְּאָלְ אַיזְ דָּאָס גְּעוּוּן נְחָמָן וּוּעָ
רְעַבְּיוּסְקָעָרָס מִיחָּל. הַיְינְטָ גְּהָעָרָט זַוְיָּ צּוּמָּס סְטָאָרָאָסְטָעָס. אַפְּאָנָסָם
הַיְיסְטָ עָרָ. אַ חִיטְרָעָ גַּוְיָּ מִיטְ אַיזְ אַוְיְהָעָרָיְנָעָל, אָוָן הָאָטְ שְׂוִין
אַ סְּאָמָּאָוָאָרְ אַיזְ שְׁטוּבָ. אַפְּאָנָסָם דָּרָעָ סְטָאָרָאָסְטָעָ אַיזְ אַ רְיַיכָּעָר
בְּעַלְגָּוָת. אַ חֲזִיךְ דָּרָעָ מִיחָּל, הָאָטְ עָרָ נְאָךְ אַ קְלִיְּתָ אָוָךְ. טָאָקָי
דִּי קְלִיְּתָ, וּוֹאָסְ הָאָטְ גְּהָעָרָט אַמְּאָלְ צּוּ נְחָמָן וּוּרְעַבְּיוּסְקָעָרָ. מִיטְ
חִיטְרָעָטָה הָאָטְ עָרָ אַוְיְכָנְדְרָוְנְגָעָן דָּעַם אַידְעָן, צְוָנְעָנוּמָעָן בַּיְ אַיְהָם
דִּי קְלִיְּתָ מִיטְ דָּרָעָ מִיחָּל... אַלְעָ מְאָלְ, אָוָן עַם קְוּמָט אַיזְ דָּרָעָ צִיְּמָת,
גְּהָעָט זַוְיָּ, דִּי מִיחָּל. נְאָרְ הַיְינְטָ נִישְׁתָּאָ. נִישְׁתָּאָן
קִיְּין וּוּינְטָ. אַ מְאָרָנְגָעָרָ פְּאָרְפָּסָתָ. אַ פְּאָרְפָּסָחָ אַחְןָ וּוּינְטָעָן.
דָּרְבָּעָרָ שְׁטָעָהָט זַוְיָּ, דִּי מִיחָּל. פָּאָרָ אַוְנוּרָעָ חֲבָרִים, פִּיטְעָלָ אָוָן
פָּעָדָקָ, אַיזְ דָּאָס דּוֹקָאָ אַ מְעָלָה. אָזֶן דִּי מִיחָּל שְׁטָעָהָט, קָאָן מְעָן זַוְיָּ
בְּעַסְעָרָ פְּאָטְרָאָכְטָעָן. אַיזְ אַמְּיָהָל אַיזְ דָּאָ וּוֹאָסְ צּוּ וּזְהָעָן. דִּי
מִיחָּל אַלְיָוָן אַיזְ נְאָךְ נִישְׁתָּאָ אַזְאָנְ-אַנְטִיקָ, וּוֹיְ דָּרָעָ בְּאַלְעָקָ, דָּרָעָ
קְלָאָזָ, וּוֹאָסְ אַיזְ גְּעַלְעָגָט גְּנוּוֹאָרָעָן, מִיטְ אַ רְעָדָעָל בְּיוּסָ שְׁפִּיָּ, אַוְיָפָ
צּוּ קְעָרָעָוָעָן דִּי מִיחָּל אַחְזָן, וּוֹאָוָ דָּרָעָ וּוּינְטָ בְּלָאָזָטָ. אָוָן אַטְ אַוְיָפָ
דָּעַם בְּאַלְעָקָ הָאָבָעָן זִיךְ דִּי צּוּוּיְ חֲבָרִים אַוְעָקָנְעָזָעָטָ, אָוָן עַרְשָׁטָ
דָּאָ הָאָטְ זִיךְ אַגְּנָהָוִיבָעָן בַּיְ זַוְיָּ אַגְּשָׁפְרָעָן, אַיְינָסָ פָּוּן דִּי גַּעַד
שְׁפָרָעָבָעָן, וּוֹאָסְ הָאָבָעָן נִישְׁתָּאָן אַגְּהָוִיבָעָן הָאָבָעָן נִישְׁתָּאָן
סּוֹתָ. פִּיטְעָלָ דָּרְצָעָהָלָטָ חִידְשָׁוִים פָּוּן שְׁטָאָרָטָ. דָּרָעָ טָאָטָעָ הָאָטְ
גְּהָאָטָ אַנוּמְעָלָטָעָן אַיְהָם מִיטְגָּעָנוּמָעָן אַיזְ שְׁטָאָרָטָ. גְּעוּוּן מִיטְ
אַיְהָם אַיזְ מְאָרָקָ, גְּעוּהָעָן קְלִיְּטָעָן. נִישְׁתָּאָן אַיזְ קְלִיְּטָ, וּוֹיְ
בַּיְ זַוְיָּ אַיזְ וּרְעַבְּיוּסְקָעָרָ. נְאָרְ אַ סְּדָ קְלִיְּטָעָן. אָוָן נְאָכְדָעָם,
פָּאָרָנְאָטָ, אַזְוִי דָּרְצָעָהָלָטָ פִּיטְעָלָ, זְעַנְעָן זַוְיָּ גְּגָנְגָנָעָן אַיזְ שְׂוָהָלָ.

דעך מاطטע האט געהאט יאהרציזט נאך זיין מاطטען. «נאך מיין זידען, הייסט עס. דו פארשטעהסט, פעדקא, צי דו פארשטעהסט נישט?»

עם קאן זיין, אzo פעדקא פארשטעהט, נאך ער הערט נישט. ווארווע ער פאהרט-אריין פלווצים מיט א מעשה, וואם עם קלעפט זיך, ווי איין ארבעס צו דער וואנט. פעדקא דערצעהלאט פיטעלען, ווי אזי ער האט פאראייאהרען דערזעהן א פוינגעַנְעַסְט אויף א הוייכען בוים. האט ער געוואלט דערלאנגגען מיט א שטעהן, האט ער נישט געד האט ער געוואלט דערלאנגגען שטיינדליך, אונ האט אזי לאנג' קאנט. האט ער גענומען ווארפען שטיינדליך, געווארפען צווויי קליענע בארבולוטיגט פוינגעַלְעַך.

— דער'חרג'עט? — זאנט פיטעל מיט שרעם און פאר-
קרימט זיך.

— יונגעטשקע. — פארענטפערט זיך פעדקא.

— אבער דער'חרג'עט?

— אהן פעדערליך, געלע פיסקעלעך, גראבע בייכעלעך.

— אבער דער'חרג'עט? דער'חרג'עט? ...

.ה.

ס'אייז שוין געוווען נישט פריה, אzo אונזערע יונגע חביבים, פיטעל און פעדקא, האבען, נאך ער זון איין הימעל, זיך ארום געקומט, אzo ס'אייז שוין צייט צו געהן אהיים. פיטעל האט שוין געהאט פארגעסען, אzo היינט אויף דער נאכט איז פסח. האט ער זיך דערמאנט, אzo די מאמע דארפ איהם נאך אויסצוואגען דאס קעבעל און אנטהון ניע הוייזען. אונ ער האט זיך גענבען א חאפא אויף, און פעדקא נאך איהם, און ביידע האבען זיך געלאזט מיט ער זעלבער פרישטייט און מיט ער זעלבער פרויד צוריס

אהים. און בכדי איזנער זאל נישט קומען פרויהער און דער אנד ערער שפטער, האט מען זיך, ווי אמת'ע חברים, גענומען פאר די הענט און מע איז געליגען פיל אוייס'ן בוינען איזן דארף אריין. און איז זוי זענען געקומען איזן דארף אריין, איז פאר זיערט אונגען ארויסגעטראטען אוז מאן בילד:

נחמן ווערבווקערס' שטוב איזן באַלעגערט מיט גוים און גועם, שקצ'ים און שיקסע. קוּרָעְטְשָׁקָעָדָרָרְשִׁיבָּעָר אָוֹן אַפְּאַנְעָטָם דער סְטָאָרָאָסְטָעָ, דער סְטָאָרְשִׁינָא אָוֹן דער סְאַטְסְּקָעָ אָוֹן דער אָרְדָּנִיק — אַלְעָ דָּא. אַלְעָ רְעָדָעָן, אַלְעָ פִּילְעָרָעָן. אָוֹן נַחְמָן מיט דער נַחְמָנְקָעָ שְׁטָהָעָן אִין מִיטָּעָן, טַעַנְהָזֶן עַפְּיָים אָוֹן מַאֲכָעָן מיט די הענט. נַחְמָן הָאָט אַיִינְגְּבָּוּגָעָן זִיךְ, ווּוִשְׁתָּ דָעַם שְׁוּוִוִּים מיט פִּידָּעָ הענט. בֵּי דער זְיוּט שְׁטָהָעָן דִּי עַלְטָעָרָעָ סִינְדָּעָר נַחְמָנְסָ, פִּינְסְּטָעָר ווּי די עַרְדָּ... פְּלוֹצִים בֵּית זִיךְ אַיְבָּעָר דָּאָט נַגְּנָצָעָ בַּילְדָּ. אַיִינְגָּר טָהָוָט אַ וּוּוֹ אַוְיָף די צְוּוִי יְוּנָעָן חֲבָרוּם, אָוֹן דער נַגְּנָצָעָר עַלְמָ מִיטָּן שְׁרִיבָּעָר, מִיטָּן סְטָאָרְשִׁינָא, מִיטָּן סְטָאָרָאָסְטָעָ, מִיטָּן סְאַטְסְּקָעָ, מִיטָּן אַוְרָדָנִיק בְּלִיְבָּעָן שְׁטָהָעָן, ווּי גַּעַלְהָמָטָעָ. נַאֲר אִין נַחְמָן טָהָוָט אַ קּוֹק אַוְיָפְּן עַלְמָ, גַּלְיִיכְט זִיךְ אַוְיָם מיט זְיוּנָעָ ברִיְיטָן גּוֹאוֹרְדִּיאָנְסָקָעָ פְּלוֹיְצָעָם: „נוֹ ? ? ? ” — אָוֹן צְעָלָכְט זִיךְ. אָוֹן די נַחְמָנְקָעָ טָהָוָט אַ פְּלָעָסָק מיט די הענט אָוֹן הוּבָט נַאֲר אָן צּוֹ זְיוּנָעָן... דער סְטָאָרָאָסְטָעָ מִיטָּן סְטָאָרְשִׁינָא מִיטָּן סְאַטְסְּקָעָ מִיטָּן אַוְרָדָנִיק טְרֻעְטָעַן-אָרוּסָים אָוֹן גַּלְיָיךְ אַוְיָם: — וּוּאֹ זְעָנָט אִיהָר גְּעוּעָן, אַזְעָלְכָעָ אָוֹן אַזְעָלְכָעָ ? — וּוּאֹ מִיר זְעָנָעָן גְּעוּעָן ? בֵּי דער מִיחָל זְעָנָעָן מִיר גְּעוּעָן.

• • • • • • • • • • • • • • • •

ט.

בידיע חברים, אי פויטעל, אי פעדקא, האבען געהאט נאכדעם זיינער עהראליך אויסקומעניש. און בידיע האבען נישט פארשטיינען, פאר וואס?

פייטעלן האט דער טאטע, ראשית חכמה, אפגעשמיסען מיט דער יארמעלקי: "א יונגעלאו זאל וויסען". וואס זאל א יונגעלאו וויסען?... און, אפנימ, פאר רחמנות האט איהם די מאמע צור גענומען פונ'ס טאטען'ס הענט, איהם אינגעטילט פון אייר וויט א פאר סטוסאקס און טאקי באילד גענומען איהם אויסצואגען דאס שווארטצע קעפעל אויף יומטרוב און האט אריינגעזעט איהם אין א פאר ניעו הוייזלאך — דער איינציגער גאנדרעראב זינער אויף פסח — און זי זיבצט. וואס זיבצט זי?... און נאכדעם הערט ער, ווי די מאמע זאנט צום טאטען: "או, נאט זאל העלפער, מע זאל שיין איבערקומען אט דעם יומטרוב! עם זאל חאטש אפר לוייפען גלאט... עם וואלט געמענט אווועך דער פסח נאך איידער ער אויז געקומען!"... און פויטעל'ס קאפ קאן נישט פארשטעhn, פאר וואס זאל אווועך דער פסח איידער נאך ער אויז געקומען?... און פויטעל ברעכט זיך דעם מה. ער פארשטעהט נישט דעם טאטען'ס שמייז. ער פארשטעהט נישט דער מאמע'ס קלעפ. ער פארשטעהט נישט, וואס פאר א מין ערבי-פסח היינט אויז אויף דער וועלט...

י.

און זויבאילד און פויטעל'ס אידיש קעפעל פארשטעהט נישט, פארשטעהט דאך שיין פעדקא אודראי נישט, וואס דא טהוט זיך. פליהער האט איהם דער טאטע קורעטשקא אַנגענומען פאר דער גרוועע, גוט אַנגערויסען איהם די וויסע פלאפסען האר און נאך געשענט א פאר פאטילעטשנוקעム א פרידאטאק. די פאטילעטשי

ניעט האט פעדקא צונגענו מען, ווי א פילאָזָאָפּ : ער איז שווין דערצען געווואוינט געווארען. און ער הערט זיך צו, ווי זיין מאמע רעדט מיט די נויעס און ווי יונע דערצעעהלען עפֿים מאדנע מעשיות. אַ מעשה פון אַ קינד, וואָס אִידען האבען פֿאָרְנְאָרְטְּ צו זיך אַין שטאדט ערְבּ פֶּסֶת, אָפְּגָנְהָאָלְטָעַן אַין אַ קָּעֵלָעַר אַ טָּאגּ מִיט אַ נָּאָכְטַּ אָון געווואָלְטַ אַיְהָם נָעָמָעַן צו דָּרָר אָרְבְּבִּיטַ . האט מען דערהערט דאס געשרי, איזו מען זיך צוֹנוֹיְפּגָנְלָאָפּעַן, אַין מע האט אָרוֹיְסָגָנְעָרָטָוּוּט דאס קינד. איז שווין געוווען ביַי דעם סִימְנִים אָוִיפּן לִיבּ — פֿיעַר שטעך איזן פֿיעַר זַיְטָעַן, ווי אַ צְלָמַ...

אוֹזִי דערצעעהלט אַיְנַע אַ חֻוּאָטְסָקּ גַּוְיַע מִיט אַ ברְיְוטָעַן אַטְשִׁיעַפּעַ אָון מִיט אַ רְוִיטַ פְּנִים. אַון די אִיבְּרִיגְּנָע גַּוְיָעַס הָעָרָעַן זַי אָוִיס אָון שָׁאָקְלָעַן מִיט די פֿאָרְבְּוָנְדָעַן קָעַפּ אָון צְלָמַעַן זיך : „אוֹיַי, הָאָרְעַנְקָאַ ! אוֹיַי, לִישְׁעַנְקָאַ !...“ אַון פֿעְדָּקָס קָאָפּ קָאָן פֿאָר שִׁיבְּכוֹת האט די מעשה צו אַיְהָם אָון צו פֿיוֹטָלָעַן ? אַון פֿאָר וואָס האט אַיְהָם דָּרָטָע קָוְרָעְטָשָׂקּ אָנְגָּעָנוּמוּן ביַי דָּרָר נְרוּוּעַ, אָנְגָּעָרִיסָעַן ביַי די וּוּיסָע פְּלָאָפְּסָעַן הָאָר אָון גַּעֲשַׁנְקָעַט פֿאָר פָּאָטִילְעַטְשְׁנִיקָעַס אַ פְּרִידְאָטָקַ ? עַס אַחֲרָט אַיְהָם נִישְׁט אַזְׁוִי די גְּרוּוּעַ, עַס אַחֲרָט אַיְהָם נִישְׁט אַזְׁוִי די פָּאָטִילְעַטְשְׁנִיקָעַט. דאס איז ער נוּט וּשְׁעַדְנָעַ קִיְּנָמָאַל. ער וואָלְטַ נָאָר אַ בָּעֵלָן זַיְן וּוּיסָעַן : פֿאָר וואָס עַפְּים הַיְנָט אַזְׁאָ-נְאָרְעַנְטְּלִיכּ פֿאָרְצִיעַ — אַי גַּעַטְרָאָגָעַן פֿאָר דָּרָר נְרוּוּעַ, אַי גַּעַטְרָאָגָעַן ביַי די הָאָר, אַי פָּאָטִירַעַטְשְׁנִיקָעַס אַ פְּרִידְאָטָקַ ? פֿאָר וואָס ? ... פֿאָר וואָס ? ...

1

A rectangular grid of 100 black dots, arranged in 10 rows and 10 columns, centered on a white background.

— נו? — הערט פיעטעל, ווי דער טאטע זאנט צו דער מאמע
באלד נאך פסח מיט א שיינענדיג פנים, גליך ווי עס וואלט איהם
געטראפען מיידודע וואס פאר א גליק. — איא? דו האסט דאך
איינגענט די וועלט? דו האסט דאך מורה געהאט?... א
айдינע בליזט א אידינע. אוועק אונזעד פסח און זווייר
פסח, און גאנרנישט!...

— דאנקען גאט! — ענטפערט איהם די מאמע, און פיעטעל
פארשטעטעהט ווועדר נישט, וואס האט די מאמע מורה געהאט? ...
און וואס איז דא די גדוּלה, וואס דער פֿסְחָ איז אועעַ? ... וואלט
דרען נישט בעסער געווען, דער פֿסְחָ זאל זיך נאך ציהען און
ציהען? ...

פייטעל בגיןענטן זיך מיט פעדקאן איזן דראויסען בי זיער
שטוב, קאָן ער זיך נישט איזינהאלטען און ניט איהם באָלד איבער
אלסידינגן, ווי אַזוי מע האט בי זוי געדאווענט, און נאָכְדָעַם — ווי
האט בי זוי געגעסען. אווי, געגעסען! און ער ניט איהם
מע האט פון אלע פֿסְחַ יְנֻעַ מאָכְלִים, ווֹאָסּ מֵעַ האט בי זוי
איבער דעם טעם פון אלע פֿסְחַ יְנֻעַ מאָכְלִים, ווֹאָסּ מֵעַ האט בי זוי
געגעסען, און פון דעם זיסען ווֹיַן, ווֹאָסּ מֵעַ האט בי זוי געד
טרונעסן. און פעדקאָ הערט זיך צו מיט קאָפּ און פֿאָרְקוּטַץ
פֿיִיטַלָּעַן אָונְטַעֲרַן לִיְוֶסְעֶרֶדָּקָּן. איהם חַלּוּמַט זיך נאָךְ אלְעַז
“מאָצָא”... פְּלוֹצִים לְאַזְטַז זיך הערען איבער דער גאנצער נאָס אָ
קוּוֹיטִשׁ מִיט אַ נִּגְנוּן אָוּפּ אַ סָּאָפְּרָאָן-שְׂתִּימָעַ:

— חוועד - קא ! חוועד - קא !

דאָס רופט די מאמע אַהֲיִם דעם קְלִיּוֹנֶעֶם פַּעֲדָקָא, ער זאל געהן עסען וואָרעמעס. נאָר פַּעֲדָקָא חָאָפֶט זיך נישט. אַיצְט וועט מען אַיהם שווין נישט טראָגָאנָען פָּאָר דער גְּרוּוּוּ! ערשותען, זענען זוי דאָך נישט ביִי דער מִיהָל. אָוֹן צוּוּוֹיטעָנֶס, אַיוֹן שווין "נאָך פְּסָחָה" ... נאָך פְּסָחָה אַיוֹן נישטָאָן ווּאָס מַוְרָא צוֹ האָבָעָן פָּאָר די אַידָעָן ... לִינְגְטָן ער זיך דָא אַיוֹן דְּרוּיסָעָן אַוְיָפֶן בּוֵיכְרָמִיטָן ווּוּיסָעָן קָעְפָּעָל אַוְיָפֶן די הענט, אָוֹן אַקְעָגָעָן אַיהם לִינְגְטָן פִּיטָּמָעָל אַוְיכְרָמִיטָן אַוְיָפֶן בּוֵיכְרָמִיטָן שְׁוּוֹאָרְצָעָן קָעְפָּעָל אַוְיָפֶן די הענט. אָוֹן דער הימעל אַיוֹן בְּלוּי, אָוֹן די זוּן וואָרעמעט. אָוֹן דָּאס ווּוַינְטָעָל גְּלָעָט אָוֹן שְׁפִּיעָלָט זיך. אָוֹן דָּאס קָעְלָפָעָל אַיוֹן בִּיְיָ דָעָר זַוִּיט, אָוֹן דער האָהָן אַיוֹן דָּא מִיטָּאָלָע זַיְנָען ווּוּבָעָר. אָוֹן בִּיְדָעָ קָעְפָּלָעָה, דָּאס ווּוַיְסָעָמִיטָן שְׁוּוֹאָרְצָעָן, לִינְגְטָן אַנְגָּשָׁפָּאָרָט אַוְיָפֶן די הענט, אָוֹן מעָ רָעָדָט, אָוֹן מעָ קָאָן זיך נאָר נישט אַנְרָעָדָעָן ...

יב.

אוֹן נַחַמָּן ווּעָרְבָּיוּקָעָר אַיוֹן נישטָאָן אַיוֹן דער היִם. ער האָט זיך גְּנוּנוּמָעָן דעם שְׁטָעָקָעָן אָוֹן האָט זיך פָּוֹן גְּנוּנָץ פרִיה אָן גְּעוּלָאָזָט געהן אַיבָּעָר דעם דָּאָרָפֶט עֲפִים האַנְדָּלָעָן. בִּי יַעֲדָעָן הוּוִיפֶּ שְׁטָעָלָט ער זיך אָפֶט. גִּיטְּדָאָפֶט יַעֲדָעָן גּוֹי דעם גּוֹטְמָאָרְגָּעָן, רָופֶט אָן יַעֲדָעָן בָּאוֹזָנְדָעָר בִּיּוּם נַאֲמָעָן, רָעָדָט זיך דָוָרָק פָּוֹן אַלְסָדִינָג אַין דער ווּלְטָט, נאָר נישט פָּוֹן דער עַרְבְּפָסָחָה/יַגְעַר מְעָשָׂה... נאָר נישט פָּוֹן די פְּסָחָה/יַגְעַר פְּחָדִים... אָוֹן פָּאָרָן אַוּוּשָׁגָאנָג שְׁוִין טָהוֹת ער אָ טָאָפֶט אַיְן ווּאָגָעָן: "גַּעֲפִינָּט זיך נישט בִּיְיָ דָוָר, גּוֹי, עֲפִים אָ זָאָר, ווּאָס דָוָרְפָּסָט נישט?" "נַיְשָׁטָאָן, לְאַחֲמָאָן". "אַיְזָעָנְבָּרָעָד, אָ בִּיסְעָל הִירּוֹשָׁ, אַיְן אַלְמָעָ זָאָר, אַדָּעָר נאָר אָ פַּעֲלָכָעָל?" "הָאָבָּסְיָן פָּאָרְאִיבָּעָל נִשְׁתָּמָ, לְאַחֲמָאָן, נַיְשָׁטָאָן גָּאָרְנוּשָׁת. אָ בִּיטָּעָרָעָ צִוְּתָן". "אָ בִּיטָּעָרָעָ צִוְּתָן? פָּאָרְשָׁפָּוֹרְתָּן מִן הַסְּתָמָן? אֹזָא יוֹסְטָן!" ... "וּוְעָרָ מִיר שְׁפָּוֹרְתָּן? ווּאָס מִיר יוֹסְטָן? אָ בִּיטָּעָרָעָ צִוְּתָן!" ...

דען גוי זופצט, און נחמן זופצט אויך. און נאכדרעם רעדט מען א ביסעל פון זויטיגע זאכבען, איזוי עם זאל נישט אויסזעהן, איז ער איז געקומען האנדערן. געהט ער אווועק פון דעם גוי צום אנדערען, צום דרייטען — בייז ער טראפעט אן עפיס וואס, און קומט אהיים נישט מיט לעדינע הענט.

און נחמן וווערבווקער, איין אַנְגָּעֵלְאַדְעֵנָעֶר אָוּן אַ דָּרְשׁוֹוִיצָה טער, שפאנט מיט זיינע גרויסע גווארדייאנסקע פיס אהיים און קלערט איצט נאר פון איין זאך: וויפיעל שטעהט איהם דא צו פאַרְדִּיעָעָן, אַדְרָעָר צו דערלעגן? פון דער ערבי-פסח'ינער מעשה האט ער שוין פאַרְגָּעָסָעָן. און דער שכן קורעטשכאָ מיט זיינע גוּבְּעָרְנָאָטָרָעָן און מיט די צירקולייאָרָעָן זענען איין דער מינוט אַרְוִיסְגַּעֲפְּלוֹגָעָן פונ'ס קאָפֶ. ער האט איהם איין דער לינקער פאה!...

לאזען ווינטען בללאזען. לאזען שטורעמס פײַפָּעָן. לאז די וועלט זיך קעהדרען. איין אלטער דעטב, וואס שטעהט משישת ימיה בראשית, וואס זיינע וואָרְצָלָעָן דערנְרִוִּיכָעָן מי יודע וואָהָיָן — וואס הערט ער ווינטען? וואס הערט ער שטורעמס? ...

פסח מיט א קל-זוחומר

געשריבען אין יאחים 1912.

פסח מיט א קל'זוחומר

בין איך שווין וויעדר אין דער היים — אין פתרילעוקען.
א שאק מיט יאהרען ניט געווען. איצט בין איך געקומען צו
פאהרען אויף פסח צורגאסט צו מיינע „קליינע מענטשעלעך“.
דער ערשותער, וואס איז מיר געקומען אקעגען, איז געווען
מנשה רב ייחיאל דעם בעל-ענלה/ס א זוהנדעל, אויך א בעל-ענלה.
אייבערגעלאקזות האב איך איהם א בחור/עז אהן א בארד, נאר
מיט א שווארצער, עטוואס באזואפסענער גראפעער לייפ. שבת און
יום טוב אין שוחל פלעגען מיר, פונדייסים, איהם פארשטופען איז
א ווינקעלע און נבען בוכענץים אהן א שייעור, און ער פלענט
שווייגען. איצט טראגט ער שווין א קלאַטשקבוואָטער באָרד, ווּ
דער טאטער זייןער, איהם צו לענגערע יאהר, און א לאָנגנע, מיט
סמאָלע אויסגעshmירטער, נאַקידקע, ווי דער טאטער, איהם צו לענגערע
יאָהָר. און א באָראָדעווודינער, א ריהרעווודינער און א פרויליכער
אייז ער אויך, ווי דער טאטער, איהם צו לענגערע יאהר. זיין טאטער
יחיאַל, איהם צו לענגערע יאהר, אייז געווען ניט גלאָט א בעל-ענלה,
נאָר א בעל-ענלה א בז'טורה, א בעל-ענלה א למדן, א בעל-ענלה
מיט א פרק משניות, מיט א מעשה, מיט א משל און מיט א מדרש.
אויף זיינער בעל-ענלה/שען לשון וווערט דאס אַנְגָּרוֹפָעָן „א בעל-
ענלה מיט חרײַן“... פאר איהם האט א בעל-הביבת גע-
האט דורך-ארץ. איהם האט קיינער ניט געוואָנט זאגען „דו“, נאר
„זoit וועז מוחל, רב ייחיאל!“

איך האב געמיינט, איז דאס איז רב ייחיאל דער בעל-ענלה,
איהם אפנונגעבען שלום און געוואנדערט זיך, וואס ער איז נארה-
נט געלטערט געווארען, קיין קאָפ אַפְּילוֹ. לאוט זיך אויס א
מעשה, איז רב ייחיאל איז שוין לאנג אווק יונגער וועלט, איהם צו
לענגערע יאהר, און ער איז זיין זהן מנשה, אט א יונגער בחור,
וואס מיט דער שווארצער, גראָבער, עטואָס באָוואָפְּסְעָנָעָר לִיפֶ
א שענע מעשה, נאר א קורצע. ווי איזו רעדט מען מיט איהם?
אויף „דו“, אַדְּרָאָוִוָּה „אייהר“?... איך זאג איהם ניט „דו“ און
ניט „אייהר“.

— וואס זשע מאכט מען? — פרעג איך.

— וואס זאל מען מאכען? — ענטפערט ער מיר. — מע
בעל-ענלה/זועט... ווי דער טאטע, מיר צו לענגערע יאהר.

— און מע ליעבט?

— מע מוטשעט זיך און מע ליעבט, וויא! ווי דער טאטע
פלענט זאגען, מיר צו לענגערע יאהר... מע פאָהרט-אַרוֹיס צוּם
וואָקוֹאָל צוּווִי מְאַל אַטָּג, טאמער וועט נאָט צוּשְׁקָעָן פָּאָרְשְׁוִינָן,
און קיין פָּאָרְשְׁוִינָן זענען ניטא, חאָטש געַב זיך קרענָק, ווי דער
טאָטָע, מיר צו לענגערע יאהר, פָּלְעָנָט זאגען, אַ חַלְיוּרָע זאל אויף
זיך קומען, מיר צו לענגערע יאהר!...

איך האק איהם איבער די קלּוֹוֹת און טהו איהם אַ פרעג:

— און וואס הערט זיך עפִים מײַטְן פָּסָח?

— וואס זאל זיך הערען? — מאכט ער צו מיר פריליך, ווי
זיין טאטע, איהם צו לענגערע יאהר. — דער פָּסָח וועט זיין מיט
אַ קלּוֹחוֹמָר, ווי דער טאטע, מיר צו לענגערע יאהר, פָּלְעָנָט זאגען.

— מיט וואָסָעָר אַ קלּוֹחוֹמָר?

— מיט אַ קלּוֹחוֹמָר וויסט אַיְהָר ניט? — און ער דראָהט
אויס צו מיר דעם קאָפ, ווי זיין טאטע, איהם צו לענגערע יאהר,
און שמייכלענדיג דערצעהָלָט ער מיר אַ לאָנָגָע מעשה, וואס ער
האָט געהָרט פֿוּן זיין טאטען, איהם צו לענגערע יאהר, אַ מעשה

מיט א רבין, ווי אזי דער רבין אויז געפֿאַהָרָען אויף שפת אחים
מיט א קליזוחומר :

„איינמאָל באָהָרָט זיך דער רבין אַהָיִם מיט זיין איינגענעס
בעל-ענְלָה. וויאָ! ... פרויטָאנְג איז דאס געווען, ערְבּ שְׁבָת.
פלֹיעִים — טראָך! געפֿלאָצֶט אַ רָאָד. שטעלָט זיך אַפּ דער
בעל-ענְלָה: „רבין, וויאָ! ווּאָס טהוּט מעָן?...“ מאָכֶט צו אַיִם
דער רבין מיט אַ קליזוחומר: „מהידָאָך אַ בִּידְקָע איז נָאָר אוּפּ
צווּיִי רעדער, פּוֹן דעַסְטוּוּעַגְעָן פְּאַהָרָט מעָן אוּפּ אַיִּהָר, הַיִּנְטְּ בְּפֶרְט
דיַיְן ווּאַגְעָן איז אוּפּ דָּרְיִי רעדער, ווּעַט עֲרֵ אַודָּאי פְּאַהָרָעַן...“

„אַפְּגַעַפּאַהָרָעַן נָאָך אַ בִּיסְעָל — טראָך! געפֿלאָצֶט נָאָר
אַ רָאָד. „רבין, וויאָ! ווּאָס טהוּט מעָן אִיצְט?“ מאָכֶט צו אַיִם
דער רבין מיט אַ קליזוחומר: „מהידָאָך אַ לִימְעָפְעָד, ווּאָס האָט
איַיְן רָאָר אַ גְּרוּיסָע, דִּי אַנדְעָר אַ קְּלִינְעָ, פּוֹן דעַסְטוּוּעַגְעָן פְּאַהָרָט
מעָן אוּפּ אַיִּם, הַיִּנְטְּ בְּפֶרְט דיַיְן ווּאַגְעָן, ווּאָס האָט צְוּיִי גְּלִיכְעָ
רעַדְעָר, ווּעַט עֲרֵ אַודָּאי פְּאַהָרָעַן...“

„אַפְּגַעַפּאַהָרָעַן נָאָך אַ בִּיסְעָל — טראָך אַ רָאָד! „רבין, וויאָ!
ווּאָס טהוּט מעָן אִיצְט?“ מאָכֶט צו אַיִם דער רבין ווּעַדְעָר מיט
אַ קליזוחומר: „מהידָאָך אַ שְׁלִיטָעָן, ווּאָס האָט נָאָר קִיְּן רעדער
ניַט, פּוֹן דעַסְטוּוּעַגְעָן פְּאַהָרָט מעָן אוּפּ אַיִּם, הַיִּנְטְּ בְּפֶרְט דיַיְן
ווּאַגְעָן, ווּאָס האָט אַ רָאָה, ווּעַט עֲרֵ אַודָּאי פְּאַהָרָעַן...“

„אַפְּגַעַפּאַהָרָעַן נָאָך אַ בִּיסְעָל — טראָך דִּי לְעַצְטָעָ דָּאָד!
„וּוּאָר, רבין! ווּאָס טהוּט מעָן אִיצְטָעָ?“ מאָכֶט צו אַיִם דער
רבין מיט אַ קליזוחומר: „מהידָאָך אַ לְוִיפְטְּ-בָּאָלָּאָן, ווּאָס אַיְן נִיט
אוּפּ! הַיְמָעָל, נִיט אוּפּ דער ערְבּ, פּוֹן דעַסְטוּוּעַגְעָן פְּאַהָרָט מעָן
אוּפּ אַיִּם, הַיִּנְטְּ בְּפֶרְט דיַיְן ווּאַגְעָן, ווּאָס אַיְן אַינְנָאַנְצָעָן אוּפּ
דער ערְבּ, ווּעַט עֲרֵ אַודָּאי פְּאַהָרָעַן...“

— גוּט, — זָאָג אַיך צוּ מְנַשְּׁה? — ווּאָס גַּעַהָעָר זיך אַפְּגַעַר
אַן דער קליזוחומר מיט'ן פְּסָח? — עַס גַּעַהָעָר זיך זָהָר אַן! — מאָכֶט צו מִיר מְנַשְּׁה שְׂוִין
גַּאנְץ עַרְנָסְט. — מהידָאָך גְּנוּיִים, ווּאָס האַבְּעָן נִיט קִיְּן מְצָה אַן

עסען אכט טאג פסדר נאָלע חמץ, שטאָרבען זיַּ ניט, היינט בפרט
מיר, להבדיל, פתרילעוווקער אידען, וואָס פארמאָנגען ניט קיין מצה
און ניט קיין ברעקלע חמץ, וועלען מיר אודאי ניט שטאָרבען!...
טפררוו! אָט זענען מיר שוין אַין פתרילעוווקע. וואָוהין וועט
אייהר זיך הייסען אָפּוֹאָרְפּעַן, רב שלום-עליכם, ווי מײַן טאטע
פלענט זאנען, מיר צו לֻעְנֶגֶרְעַן יאָהָר?...

אייך קוֹק אוֹיֶךְ מִנְשָׁהָן אָוֹן טְרָאָכְטָמֵר :

„רבונו של עולם! ווי איז דאס מענְלִיך? איינט פון דִּי
צּוּוּי: אֲדָעָר דאס איז ניט מנשה, נאָר זיַּן פָּאָטָעָר رب' יְחִיאָל,
אייהם צו לֻעְנֶגֶרְעַן יאָהָר, מיט אַיאָהָר עַטְלִיכְעַ אָוֹן דְּרִיסְיִינְג צּוּרִיךְ,
בְּעֵת אַיְךְ בֵּין נאָר נְעוּזָן אַיְנגָעַל אַקְונְדָס אָוֹן מִנְשָׁהָן אַבְּחוֹרְעַץ
מייט אַשְׂוָאָרְצָעָר, נְרָאָכְעָר, עַטוֹּאָס באָוֹאָפָּסְעַנְעָר לִיפְ, וואָס מִיר
פלענען אייהם פָּאָרְשְׁפָּאָרְעַן אַין וַיְנַקְּעַלְעַ אָוֹן גַּעֲבָעַן בּוּכְעַנְצִים,
אֲדָעָר... דאס איז אַינְגָּנְצָעַן אַחְלָוָם!“

די וועלט געהט צורייך

א סינגעטער-פאנטאגזיעע ליכבוד חנוכת.

געשריבען אין יאָהָר 1913.

די וועלט געהט צוריך

.א.

רב אברהム'עלע וויראך בענטשט חנופה
לייבט ליעד.

אויפן לייעונט א נגידיש הויז פון אלטפרענקיישן שטאטם.
אלטפרענקייש, נאר ריין מעבעל. אלטמאדרישע בילדער, צוישען
זוי נאפאלאען דער ערשותער, קייסער אלעקסאנדר, אויך אלטע
אידישע גדורלים און גאנונים, מעשנע העסעס אויף די ווענט מיט
שטרינעוווע ליכט. פון דעם גלווערנעם אלטען שראנק קווקען-ארויזט
נאָלדענע און זילבערנע פלייט. צוישען זוי איזן אלטער בעכער,
איין אלטער הדם. גאנץ פארענט בי דער טיר א גראיס זילבערנ
חנופה-לעטמפעל, פיליגראגען ארבײט, אונטערענעהאלטען מיט צווי
לייבען; אויבען פוינגןען מיט מאָדנע אויסגעדרעהטה שעפ. אליז
אייז פארטיג צו בענטשען חנופה-לייכטלאען. דער בעל-הבית אליזן,
רב אברהム'עלע וויראך, א גביר'ישער יונגעראמען, א טאטע פון
קינדרער, שטעהט גרייט מיטן'ז וועפסען לייכטעל (דער שם) איין
האנט; ער ווארט נאר אויה דער בעל-הבית'טע מיט די דיענסטען —
זוי זאלען ארייניקומען פון קויך הערען איהם חנופה-לייכטלאען בענ-
טשען. עם עפערנט זיך די טיר און עט קומט-אריין פריהער די

בעלהחביות'טע, נחמה וויראך, א וויבעל א יפתחואר, א סך ציירונג; איהר געהטנארך א קינר, א יונגעלע פון א יאהר זיעבען אכט, מיט א זידען העמדעלע און מיט א גאלדנעארבייט סאמעטען יארמיעלקלע אויפֿן קאפֿ. באילד קומען-און אויך די דיענסטען, א אידינע א בעכין, א מיידעל א פאקסיאווע, א יונג א משרת מיט פטע בעקען און א ציקאווע אידעל א מלמד אין איין אטלאסענער קאפאטע מיט א פעלצען אפאעלישל אויפֿן קאפֿ. רב אברהム'עלע וויראך מאכט די ברכה, בוייגט זיך צו, צינדרט-און די ליכטעלע, א ליכטעל נאך א ליכטעל. דער גאנצער עלס ענטפערט אמן. אלע פנים'ער זאגענד-ארוים פרויד, אלע אונגען פינקלען. רב אברהム'עלע וויראך נעטט-ארוים דאס בייטעלע, גיט דעם קוינד חנופה-געטל. די דיענסטען געהען-אָפֿ. עם וווערט א באוועונג אויַפֿן עקראן — עם קומען-און איינס נאך איינס געסט, קרובים, שכנים און גלאט אידען בעלי-בתיים פון שטאדט. אלע באנריםען די בעלי-בתיים, געבען דעם קוינד חנופה-געטל. די געסט ועצען זיך אויס דערוויל בי די קליענע טישעלע. מע שפיעלט ווער אין דאמינא, ווער אין שאך. מע גרייט צום טיש. מע שטעלט-אויס שטוחלען. דער בעלהחביות ועצט זיך אויבען-און. די בעלהחביות'טע בעט דעם עלס צום טיש. די דיענסטען טראגענד-ארוין אין גרויסע פאלזומעסען געבאקענע לאטקען, שמאלייז און גרווען און אנדרער גוטע זאכען. עם גיסט זיך וויז, אזיוי ווי וואסער. דאס קליענע איציקעל חאפט זיך אלע מאל ארויים פון טיש, שפיעלט אין דריידעל. אויפֿן עקראן שפיעגעטל זיך אָפֿ דאס דריידעל מיט די אותיות: ג. ה. ש. דער עלס קליעט נחת פונ'ם קינד. מע טריינקט לחיים.

ב.

**בּוֹי אִיסָּאָק אַבְרָהָם אַוּוֹטְשָׁעַן בְּעַנְטְּשָׁטַ מַעַן
חַנוּפָה-לְיוֹכְטְּלָעֵךְ.**

אויפֿן עקראן דאס זעלבע הויז — באנייט. ניעע בעיל-
בתים. אין די שטיריכען פון'ם בעיליחיבית אין צו דערקענען דעם
סליינעם איציקעל. ער איזו אויסגעוואפסען. ער איזו שוין אליאן
א גבר, א גרויסער גבר. זיון נאמען איזו שוין איצט איסאָק
אַבְרָהָם אַוּוֹטְשָׁעַן. ער האט א וויב א גרויסע אַרִיסְטָאַקְרָאַטְקָעַן.
קלעאָפְּאַטְרָאַ דָּאוּוֹידָוּוֹנָאַ רֹפֶט מַעַן זַי — זַי פִּיהָרֶטְ דִּי שְׁטוּב
קּוּמְמוּתְדִּיגְ, הוּיְרָהְוֵיךְ אַרִיסְטָאַקְרָאַטְשִׁישְׁ. דאס הויז איזו דאס
זעלבע, נאָר אנדער מעבעל, אַנְדָּעֶרְשָׁ באָפְּצָט, מַאֲדָעָרְ-סְּטִיל. פּוֹן
די אלטע העסעם איזו נישטאָ קִין זָכוֹר. דִּי אלטע בְּיַלְדָּעֶר אַרְאָפְּ.
אויפֿ וווער אַרט העננען נִיעָע, מַאֲדָעָרְ-בִּילְדָּעֶר. מַעַן ווֹאַרט אַוּוֹפְּ
געסט. עַס שְׁטַעַהָעַן טִישְׁלָעַךְ, גְּרוֹנָעַ טִישְׁלָעַךְ. אויפֿ דִּי טִישְׁלָעַךְ
לייגען צוֹנְגָּעָנְרִיּוֹת פְּעַשְׁלָעַךְ קָאָרְטָעַן, שְׁטִיקְלָעַךְ קָרְיִיד מִיט בערְשָׁתְעַ
לָעַךְ — דָעַר גַּאנְצָעַר קָלָאָפְּעָרְגָּנְצִיּוֹן. אַיְן ווַיְנְקָעַל בַּיְּ דָעַר טִיר
העננט דאס אלטע זילְבָּעָנָעַ חַנוּפָה-לְיוֹכְטְּלָעֵךְ — פּוֹן יְזָאָ וּגְעָנָעַן,
צּוֹלְיָעַבְּן טָאָטָעַן — אַיְן אלטע טְרָאָדִיצְיָעַ פְּאַרְבְּלוּבָעַן פּוֹן אַמְּלָיָעַן
יאַהֲרָעַן.

אִיסָּאָק אַבְרָהָם אַוּוֹטְשָׁעַן בְּזִיְּחִידְעַל, יִאָשְׁעַנְקָעַן
שְׁפִּיעַלְטַ זַיְךְ דָּאָרְטַ עַרְגְּנִיַּז מִיט דָעַר בָּאָנָעַן (אַפְּרִיסְטִין). אַלְעַ
מִינְוֹת קוּמָט יַאֲשַׁעַנְקָעַ אַרְיִין אָוֹזִוִּס. דִּי בָּאָנָעַן לַוְּפָט אַיְהָם
נַאֲךְ אָוֹן שְׁלַעַפְּט אַיְהָם אָוֹעָךְ. אַיְינְצִיּוֹוִוִּז קוּמָעַן זַיְךְ צוֹנוֹפְּ
די גַּעַסְט, לַוְּיַטְעַר אַרִיסְטָאַקְרָאַטְקָעַן, מִיט זַיְעָרַע וּוַיְבָעַר, דָאָמָעַן-
אַרִיסְטָאַקְרָאַטְקָעַם. אַלְעַץ אַיְזָן אוַיְסְגַּעַפְּצָט אוֹיפֿן שְׁעַנְסָטָעַן אַרטָּט.
קלעאָפְּאַטְרָאַ דָּאוּוֹידָוּוֹנָאַ גַּעַמְטָאַ-אוֹפְּךְ דִּי גַּעַסְט. עַס קוּמָט-אַרְיִין
פּוֹן אַזְּיַטְינְג חַדְרַ דָעַם בעַלְיָחִיבָּתְסִ פְּאַטְעָר, רַב אַבְרָהָם/עַלְעַ

וויראך, שווין רעכט ווים, געהט-צ'ו צום לעמפאל, וואס בי דער טיר, בזינט זיך צו, בענטשט חנופח-ליךטלאעך. עם ריסט זיך ארין דער קליענער יאשענ侃. קליעאטרא דאווידאונגא קוקט בייז אויפֿ דער באגען; יונגע שלעפט איהם ארוים.

אויפֿ א מינוט טהויט דער עולם אן די היטלאען. דער אלטער בענטשט-אָפּ חנופח-ליךטלאעך, געהט באַלד אָוועק. דער עולם אייז איבערגעקомуן. דאנקען נאָט... מע טהויט-אָוים די היטלאען, מע זעצט זיך אָוועק אָרום די גראַען טישלעך, מע נעטט זיך צו דער ארבייט.

ג.

קֶלְעָאָפָּטְרָא דָאוּוִידָאָוּנָא הָאָט גַּעֲהִיּוּסָעַן!

אויפֿ עקראן — אַ קִינְדָּרְ-חַדְרָעַל. אַ סְדָּר שְׁפִיעָלְעַבְלָעַד אָוֹן צָאַצְעָמָם. אַיְן ווַיְנַקְעֵל צָוְגָעְנְרִיְתַּאְן בּוּיְם — אַ יְאַלְקָע — בָּאַיְץְיָעָנָס, לְכֹבֵד פְּרִיסְטָמָס, פִּיוֹן צָוְגָעְלְוִיְבָעַן, שְׁווֵין מִיטַּלְבָּטַעַךְ, אָוֹן ווַיְמִיטְשְׁנֵי בָּאַדְעָקָט. יאשענ侃 ריסט זיך צו דער טיר. ער וויל דושא אַהֲיָן, אַיְן זָאַל, ווֹאוֹ די גַּעַסְטָן. די באָגען האַלְטָא אַיְהָם דּוֹקָא צו, לְאַזְוָת אַיְהָם דּוֹקָא נִיטָן. ער ריסט זיך, אָוֹן זַיְהָוֹת אַיְהָם נִיטָן. יאשענ侃 דָּרָאָפּ נִיטָן וְעוֹהָעָן, ווַיְיַעַמֵּד בענטשט חנופח-ליךטלאעך. קליעאטרא דאווידאונגא האָט אָוֹוי גַּעֲהִיּוּסָעַן!...

ד.

**וּוְעָר וּוַיִּסְטָן, וּוְאָס מִיר וּוְעַלְעַן נַאֲך דָּעָרָה
לְעַבְעָן?**

אויפֿ לְיוּוּעַנְטַן די זְעַלְבָּעַ זָאַל. אַיסְאָק אַפְּרָאַמָּאוּוּיטָשׁ ווַיִּרְאָך שווין אויך ווַיִּסְלִיךְ גַּעַוּאַרְעָן. קליעאטרא דאווידאונגא אַיְן די זְעַלְבָּעַ קליעאטרא דאווידאונגא, נַאֲר שווין נִיט אַזְוִי גַּיְצִיגָן, ווַיְ

פריהער. א שטילע מרה-שchorה ליינט אויף זיויערע פנימ'ער, ווי אויך אויף די פנימ'ער פון די געסט, וואס קומען שווין ניט מיט אוז אימפעט און זעצען זיך ניט איזוי האסטיג צו די גרינע טישלעך. קענטיב, אzo יעדער טראנט א זארג בייז זיך איין הארכען, טיעפ פאר-בארגען. דאס אלטע זילבערנע חנופה-לעטעל הענט זיך אלז אויפ'ן זעלבען ארט, ביידער טיר. נאָר נישט דער אלטער רב אברהָם'עלע וויראָך נעהטה-צו בענטשען חנופה-ליךTELעך. דער אלטער רב אברהָם'עלע וויראָך איין שווין לאָנג אויפ'ן הייליגען ארט. דאס זאל, איין א שוואָרצער ראמ געפֿאסט, הענט זיין בילד — א גרייזנרויער מאָן מיט טיער-פארונגט אויגען. חנופה-ליךTELעך בענטשט א יונגער בחור, א סטודענטעל מיט רויטע בעקלעך. נאָכ'ן פנים איין צו דערקענען, ווער דאס איין. דאס איין יאָ-ש ענקע איזוי אויסגעוואָפֿסען. אַרום איהם — נאָך עטלבּע סטודענטעלעך, אלע איין די היטלען. נאָך די סימנים פון זייערע פנימ'ער און באָוועונגגען איין צו דערקענען, אzo די געסט זענען טילולויז אַבעערדאָשט, טילולויז צופֿרייעדען: "וְוִיראָך'ס זוהנדעל שײַנט א ציוניסט" ... טאטָמָאַמע קוקען זיך איבער א בִּיםְעֵל פָּאַרְשָׁעֶמֶט. קלעאָפֿאַטְרָאָ דָּאוֹוִידָאָוָנוֹאָ פִּיעָרֶט. זי האָט זיך קוינמאָל ניט געדעכט, אzo בי זוי זאל אויסגעוואָפֿסען אַזעלכּעַם ... אַזעלכּעַם ... זי קנייטשט מיט די פְּלִיצְעַם, זי ברעכט די העט, זי קוקט פָּאַרְזָאַרְגָּט אויף אַיהֲרָ קִינְד אָן אויף די געסט, האָלֶב געשמייכעלט, האָלֶב גְּרִוִית צו בעטנע בי זוי מהילָה, גְּלִיאַך זוי זי וואָלט זיך פָּאַרְזִינְדִּינְט קענען עמִיצָען.

אייהֲרָ אַוְינְגָּעָן זָאָגָעָן:

— די וועלט געהט צורייך!... ווער וויסט, ווער וויסט, וואָס מיר וועלען נאָך דערלעבען?...

שלח-מנות

א בילד.

געשריבען אין יאחים 1916.

שליח-מנות

האלב וואכעריג, האלב יומ-טוב'די, מיט א זיידענער פעז טשיילע און מיט א פארטוך, שטעהט די מאמע בייס טיש, שטאָרָס צעטראָגען. עפִים א ווּרטעלָא אוַיסצּוּרְדָּען — פָּמֶעֶט אַ מאָה שליח-מןֹת עַן אַפְּנֵעָמָן אָוֹן פָּמֶעֶט אַ מאָה שליח-מןֹת עַן אַפְּשִׁיקָעָן. קיינעם נישט אַנוּצָּעָן, חַלִּילָה קִין טוּחוֹת נִישְׁטָהָאָבָעָן, גַּעֲדָנָקָעָן וועמען וואָס פָּאָר אַ שליח-מןֹת מע באָדָאָרָף אַפְּשִׁיקָעָן. צוּם בִּיְדָה שְׁפִיעָל : אָז יָעַנְעָר שִׁקְטָה אַיִּיךְ אַיִּין פְּלָעַדָּעָל, צוּוִי קִישְׁעַלָּה, אַיִּין מָהִינְדָּעָל, צוּוִי שְׁטִיקָלָעָךְ טָאָרָט, אַיִּין האַנְגִּינְטִינְגָּעָל מִיט צוּוִי צּוּקָעָרְלָעְקָאָכָלָעָה, — באָדָאָרָף אַיהֲרָה אַיהֲרָה אַפְּשִׁיקָעָן, גַּעֲדָנָקָעָן, צוּוִי פְּלָעַדָּעָן, אַיִּין קִישְׁעַלָּה, צוּוִי מָהִינְדָּעָה, אַיִּין שְׁטִיקָלָעָךְ טָאָרָט, צוּוִי האַנְגִּינְטִינְגָּעָל מִיט דָּרָיְ צּוּקָעָרְלָעְקָאָכָלָעָה. מע באָדָאָרָף האָבָעָן אַ קָּאָפְּ פָּוּן אַ מִינִּיסְטָרָה, חַלִּילָה נִישְׁטָהָאָבָעָן אַ חַתּוֹנָה, ווי עַס האָט ווַיְךָ אַמְּאָל שְׁוִין גַּעֲטָרָפָעָן בִּיְיָ אָנוּן אָזָא אָוְמָגְלִיךְ, דָּאָס הַיִּסְטָם, מַעַן האָט אַפְּגָעָשְׂקָט אַיִּינְעָרָא אַ נְגִידָהָתָעָא צוּרִיךְ אַיהֲרָה אַיִּגְעָנָעָם שליח-מןֹת, האָט ווַיְךָ דָּאָס גַּעֲטָהָאָן ! עַס אַיְזָן אָרוֹסִים אַמְּחַלּוֹקָת צוּוִישָׁעָן דִּי מַאֲנָעָן, מִיט סְקָאַנְדָּאָלָעָן, מִיט פָּעַטָּש, מִיט מְסִירָות, מִיט דָּרוֹפּוֹת, ווי גַּעֲוָהָנְלִיךְ... הַיִּנְטָה דַּי מַעֲנְטָשָׁעָן, וואָס בְּרַעֲנָגָעָן דַּעַם שליח-מןֹת, באָדָאָרָף מַעַן אַיִּיךְ עַפִּים שְׁעַנְקָעָן, וועמען אַ קָּאָפְּיקָעָן, אָוֹן וועמען צוּוִי, אָוֹן וועמען נָאָךְ מַעַהָר ווי צוּוִי... אָט עַפְּעַנְטָה ווַיְךָ דִּי טַוְרָאָן סָעָ קְוָמְטָאָרְיוֹן אַ מַיְידָעָל מִיט שְׁטָאָרְקִידְרוּטָעָהָאָר אָוֹן מִיט אַסְטָהָאָרָה אַוְיְפָן פְּנִים — דָּאָס אַיְזָן

מיין רפינ'ס א מירעל. זי געהט-אָרומ פון איין בעל-היפות צום אנדרען און נעט-צונזעף די שלח-מןות'ען פארן רפין. זי טראגט אין האנט א שעלבּעַל, איבערנעדקט מיט א טישטיכּעַל. אין'ס שעלבּעַל ליגט א לעקֿאכּעַל, אין'ס לעקֿאכּעַל שטעקט א ראנקע, און אויף דער ראנקע ליגט א זילבערנע מטבּע. די מאמע דעטט אויף דאס טישטיכּעַל און לענט-צו צו יונער מטבּע נאך א מטבּע. און אויך דעם מיזידעל רוקט זי עפִים אין האנט אָרויַן. דאס רויטע מיזידעל וווערט נאך רויטער און ווינטשועט, ווי איין אלטע: „דרעלעבט איבער-אי-אָהָר מיט אַיעֵד מאָן און מיט אַיעֵר קינדער...“. נאך דעם רויטען מיזידעל קומט-אָרויַן א געשווואָלען בחור'על מיט אין אויפֿגעטראָגענער באָק, אָונטערנְגעפּונְדָען מיט אַבלְוַעַר פֿעַטשְׁיַילַע. אין אונג אַקלְיַוִּינַס, דאס אָנדערע אַבְיסְעַל גְּרַעַסְעַר. אין האנט האָלָט ער אַמעְשָׁען טעצעַל. אויף דעם טעצעַל ליגט אַפְּלַעַדְעַל, אויף'ן אַפְּלַעַדְעַל אַיז אָוִסְנְעַזְוַיְקָעַלְט אַפְּיְשַׁעַלְעַז. דאס פֿיְשַׁעַלְעַז אַיז אַנְגְּעַפְּלַט מיט האַנְגְּנִיפְּאָרְפָּעַל. און בי דער זויט ליגען עטילכּע זילבערנע מטבּעות און אַפְּאָר קערבלעך פְּאָר פֿיעַרְעַנְעַ. דאס געשווואָלען בחור'על געהט-צְוֹ גְּלִיכּ זוֹ דער מאָמָע און שיטט-אָוִס אין איין אַטְעַם, ווי אָוִסְנְעַלְעַרְעַנְט אַוִּיס ווענִיג: „אַ גּוֹט יוֹסְטְּבָּ, דָּרָרְ רָבְּ הָאָט אַיְיךְ גַּעֲשִׁיקְט שְׁלַחְ-מְנוֹת אָן דָּרְעַלְעַט אַיבְּעַרְ-איְ-אָהָר מיט אַיעֵד מאָן מיט אַיעֵר קינדער...“. דאס געשווואָלען בחור'על געהט-אָפְּזִין רָחַש אָן געהט-אָוּס אַחַן אַזְּיַיְתְּגַזְוַנְטַן, ווֹאָרוּס די ווינטשועטאנְעַ האָט ער עַל-פְּיַ טֻוֹת אָוִסְנְעַחְאָפְּט פְּרִיהָעָר. אָן עַס קְוּמָעַן-אָן אַלְעַ מָאָל נְיוּ פְּאָרְשְׁוִינְעַן מיט נְיוּ שְׁלַחְ-מְנוֹת'עַן: פָּוֹנְסַ דִּיְוַן, פָּוֹנְסַ חַזּוֹן, פָּוֹנְסַ דִּי שְׁוחַטִּים, פָּוֹנְסַ סּוֹפֶר, פָּוֹנְסַ תַּלְמוֹד-תְּרוֹהָה-מְלָמָד, פָּוֹנְסַ בעַל-הָקָעָה, פָּוֹנְסַ בעַל-מְגִילָה, פָּוֹנְסַ מְנָקָר, פָּוֹנְסַ וּאָסְעַרְפִּיהָרָעָר, פָּוֹנְסַ בעַדְעַר (אויך אַפְּלַיְקוֹדְשַׁ!). אָן נאך די דָּרְזִינְג אַלְעַ קְוּמָט זוֹ גַּעַהָן וּוּלְזַוְעַל דָּרְרַ שְׁמַשְׁ אַלְיַוִּן, נְעַבָּאָךְ קְרָאנְקָעָר, אַ היְזַעְרִינְגָר, אַ יְאָדָעַשְׁלִיּוֹעָר. ער בלײַבְט שְׁטַעַהָן אַ וּוּילְעַ בִּי דָרְ טִיר, חַאְפְּט זִיךְרַ בִּיְמַם הָאָרְצָעַן אָן פָּאָרְהָוָסְט זִיךְרַ.

— וואס ווועט איהר עפֿים זאגען גוטס? — פֿרענט איהם די
מאמע שווין רעכט מייד פֿון דער ארבײַט.

— מע האט איזק נעשיקט שלח-מנות — מאכט וועלוועל און
באווייזט אָלעַפְּאַכְּעַל אַין זאנט. — דערלעבט אַיבְּעַר-אַיזְּאַהֲרַ מיט
אייער...

— פֿון ווועמען אייז? — פֿרענט איהם וויעדר די מאמע און
לענְטְּ-אַרְיִין די האנט אונטערן פֿאַרטְּוֹךְ; זוי זוכט אָ מְטְבָּעַ.

— פֿון מיר טאקי אלְיֵזֶן, דערלעבט אַיבְּעַר-אַיזְּאַהֲרַ מיט
אייער... — מאכט וועלוועל און פֿאַרְהוֹסְט זיך. — האט קִין פֿאַרְ
אַיבְּעַל נִיט, וואס אלְיֵזֶן... נישטָאַ מִיט ווועמען צו שיקען... גַּעַוּעַן
איין מִידְעַל, אייז זוי, נִיט דָא גַּעַדְאַכְּטַ... אַיהֲרַ גַּעַדְנְקַט דָאַךְ מִיּוֹן
פֿראַדְלַעַן, עַלְיהָ הַשְׁלוּם?...

וועלוועל דער שמש פֿאַרְהוֹסְט זיך אוֹיָף אַ נַּאֲנַצְּעַר מִינּוֹת, אַון
די מאמע מהוֹט זיך אַ חָאָפְּ צו דער קַעַשְׁעַנְעַ, גַּעַמְּטְ-אַרְיִין עַטְּלִיכְעַ
מְטְבָּעַת מִיט אַ מָּאֵל אָון רַוקְט איהם אַרְיִין אַין האנט אַרְיִין, אַון
איין איהם מְכְבָּד, אַוְיְסְעַר דָעַם, מִיט אַ שְׂטִיק טַארְט אָון מִיט אַ פֿאַרְ
פֿלְעַדְלַעַן. וועלוועל שְׁטוֹפְּט דָעַם טַארְט מִיט די פֿלְעַדְלַעַן אַין
בּוֹזָעַם אַרְיִין, דַּאנְקַט אָון ווִינְטְּשְׁעוּוּת: „דערלעבט אַיבְּעַר-אַ
יְאַהֲרַ מִיט אַיְשְׁרַ מָאֵן אָון מִיט אַיְשְׁרַ סִינְדְּרַעַר“, אָון פֿאַרְהוֹסְט
זיך וויעדר אַ מָּאֵל. אַידְטַהוּ אַ קוֹק אוֹיָף דער מאמע — אָון
דערזּוּהָ, אוֹיָף אַיהֲרַע שְׁעַנְעַ אַוְיְגַעַן הַעֲנַגְט אַ טְרַעַר.

וועלוועל דער שמש האט מִיט זִיּוֹן שלח-מנות, וואס ער האט
געבראַכְּט „פֿון זיך אלְיֵזֶן“, אַ בִּיסְעַל פֿאַרְשְׁטַעַהְרַט אָונְזַוְּ דָעַם יְוָמַּ
טּוּבְּ. אַבְּעַר נִיט אוֹיָף לְאַנְגַּן. באַלְדַּן נִאָך זִיּוֹן אַוְעַקְנָאָגְן קַומְעַן-אָנוֹ
נייע פֿאַרְשְׁוִינְעַן מִיט נִיעַ שלח-מנות'עַן. אָנוֹ די מאמע האַלְט אַין
איין טִיְּלַעַן גַּעַלְט: אַ נְרָאַשְׁעַן אוֹיָף צְוּוֹיַעַן, צְוּוֹיַעַן גַּרְאַשְׁעַן אוֹיָף
דרְיוּעַן. אָנוֹ אַיְטְּלִיכְעַר בָּאוֹזְנְדַּעַר בָּאַקְוּמַט אַ שְׂטִיקְעַל טַארְט, אַ

פלעדען, אדער א ליעקבען — לאו איזן ארעמאן אויך וויסען פונ'ם
הייליגען יומטוב...

— דערלעפט איבער-א-יאהר מיט איינער...
— נט אטם ! דערלעפט אויך איבער-א-יאהר !...

די געפעהRELICU מצה

מעשה/געפעה פאר אידישע קינדער.

ניט באווארסט, ווען ס'אייז געשראיבען
(געדרוקט פון אייז איבערגעבליבגענעム כתבייר).

די געפערליךע מצה

אַמְּלָאֵל אִיז גַּעוּעַן אַ מֶּלֶךְ. דָּעַר מֶלֶךְ אִיז גַּעוּעַן אַ גְּרוּיסְעָר אָוֹן
אַ שְׁטָמָרְקָעָר, נָאָר עַר הָאָט נִישְׁתַּחֲבַע לְיַעַב גַּעֲהָאָט קִין אִידְעָן. הָאָט
עַר אַרוּסְגַּעַנְעַבָּעָן אַלְעַ מַאל אַוִּיפָּ זַיִּ נִיעַ גַּוְיָוֹת, וַיִּ פְּרָעה מֶלֶךְ
מִצְרָיִם.

אַיִּינְמָאֵל — פְּסַח אִיז דָּאָס גַּעוּעַן — הָאַבָּעָן זַיִּ צְנוּיָּוִיפָּ
גַּעֲקְלוּיְבָעָן בַּיִּ אִיחָם אִין סְעַנְאָט אַלְעַ מִינִּיסְטָאָרָעָן אָוֹן מַעַד הָאָט
זַיִּ אַוּוּקְגַּעַזְעַטָּ טְרָאָכְטָעָן, וַאֲסָ פָּאָר אַ נִּיעַ גַּוְיָה זַיִּל מַעַן
אַרוּסְגַּעַנְעָבָעָן אַוִּיפָּ דִּי אִידְעָן?

אִידְעָן זַיִּלְעָן נִיט טָאָרָעָן זַיִּצְעָן אָוּמְעָטוֹם — אִיז שְׂוִין דָּא.
אִידְעָן זַיִּלְעָן נִיט טָאָרָעָן זַיִּן קִין אָפִיצְרָעָן — אִיז שְׂוִין דָּא.
אִידְיִישָׁעָ קִינְדָּרָעָ זַיִּלְעָן נִיט טָאָרָעָן לְעָרְנָעָן אִין דִּי גִּמְנָזְיוּס —
אִיז שְׂוִין דָּא.

אִיז אַיְנָעָם אַיְנָעָפָלְעָן, עַר זַיִּל אַרוּסְטְּרָעָטָעָן קַעְנָעָן מצָה.
אִיז עַר אַרוּסָמִיט אַ מסְוִירָה — אַוִּוִּי אָוֹן אַזְוִי. דִּיְנָעָ אִידְעָלָעָה,
אוֹזָעָס קּוֹמֶט פְּסַח, בָּאַקְעָן זַיִּן אַוִּיפָּ אַכְטָטָאָג פְּסַדְרָ אַזְעַלְכָּעָ
טְרוֹקָעָנָעָ קִוְּלָעְכִּיְגָּעָ קָרְוִישָׁקְלָעָה, וַאֲסָמָעָ רַוְּפָטָט זַיִּי מצָה. וּוּעָר
וּוּוּיסְטָ, וַאֲסָדָס אִיז פָּאָר אַ כִּיּוֹן מַכְלָל ! עַס וּוּאַלְטָ גַּעוּעַן מַעַהָר
זַיִּי רַעְבָּטָ, מַע זַיִּל זַיִּי פָּאַרְבָּאָטָעָן עַסְעָן מצָה.

הָאָט זַיִּד עַר מֶלֶךְ פָּאַרְטָאָכָט אָוֹן הָאָט אַרוּסְגַּעַנְעַבָּעָן אַ
בָּאָפּוּיָּה, מַע זַיִּל אִיחָם בְּרָעְנָעָן אַ מצָּה.

האט מען זיך צעלאוּט איבער דער הויפטשטאדט זוכען אַידען, נאר מע האט נישט געקאנט געפינען קיון אַידען. אָן אָזֶן האט געפונען אַידען אָן געפֿאַדרעט פֿון אַיהְם אַ מצָּחָ פֿאָרְן' מלך, האט ער געשווֹאַרְעַן, אָזֶן ער עסְטַ נִיטַ קִיּוֹן מְצָה. (די אַידען האבען פֿאַרְשְׁטָאַנְעַן, אָזֶן דָּאַ מָוֵן זַיִן אַ נִיּוֹתָ נִוְרָה).

קויים מיט צרות מיט לײַד האט מען געפונען אַידען, וואָט האט ניט מורה געהאט אויסצּוֹאַגְעַן, אָזֶן ער עסְטַ מְצָה. אָן מע האט גענוּמָען ביַי אַיהְם אַ מצָּחָ אָן מע האט געבראַכְטַ דיַיְ מְצָה אַין סְעַנְאַטַ פֿאָרְן' מלך.

דעַרְזַעְהָעַן דיַיְ מְצָה, אַיזֶן זַיְ דָּעַטְ מלְךָ גַּעֲפָעַלְעַן גַּעֲוֹאַרְעַן, אָן ער האט זַיְ פֿאַרְוּכְטַ אָן שְׂטִיקְלַעְכְּוּיוֹן גַּעֲנַעַסְעַן-גַּעַנְעַסְעַן, ביַי ער האט זַיְ אַוְפְּגַעַנְעַסְעַן.

אָן אָזֶן ער האט זַיְ אוּפְּגַעַנְעַסְעַן, האט זַיְ דָּעַטְ מלְךָ גַּעֲפָהַלְט נִישְׁטַ גָּוֹט. אָן אַלְעַ מָאָלַ עַרְגָּעָר אָן עַרְגָּעָר אָן עַרְגָּעָר. אָן אָזֶן אַיזֶן אַיהְם גַּעֲוֹאַרְעַן גָּוֹט שְׂלַעַטְ, האט מען אַרְאַפְּגַעַבְאַכְטַ דיַיְ בעַסְטַעְ דְּאַקְטְּוִירִים מִיטַ דיַיְ גַּרְעַסְטַ פֿרְאַפְּעַסְאַרְעַן פֿון לְאָנְדָן, אָן זַיְ האבען אוּסְגַעַפְוַעַן, אָזֶן בַּיִּים מלְךָ אַין בּוֹיךְ גַּעַפְינְט זַיְ עַפְּסַ אַ זַּאַךְ, וואָט טָהוֹת אַיהְם צָוֵם טָוִידַט.

האט דָּעַטְ גַּרְעַסְטַרְעַן דיַיְ פֿרְאַפְּעַסְאַרְעַן צַוְּגַעַלְעַגְט אַיִּין אוּיְהָעָר צָוֵם מָלְכִים בּוֹיךְ אָזֶן גַּעַנְעַסְעַן זַיְ צָוְהָעָרָעָן. הָעַרְטַ ער, ווֹי עַמְּצִיעָר זַיְנְגַט דְּאַרְטַעְן. רַופְטַ ער זַיְ אָזֶן צָוֵם מלְךָ: "אַדְוָנִי קִינְגִן! אַוְיבְ דָו וּוּסְטַ מִיר דְּעַרְלוֹיְבָעָן, וּוּלְאַיךְ זַיְ דְּרוֹכְרַעְדָעָן מִיטַ דָעַטְ, וואָט גַעַפְינְט זַיְ בַּיְ דִיר אַין בּוֹיךְ". זַאנְגַט צָוֵם אַיהְם דָעַטְ מלְךָ: "רַעַד". רַופְטַ זַיְ אָזֶן זַעַר פֿרְאַפְּעַסְאַר צָוֵם וואָט בַּיִּים מלְךָ אַין בּוֹיךְ: "זָאָגְ מִיר, וּוּלְרַבְוִזְטַ דָו?". עַנְטַפְעַרְטַ אַיהְם יְעַנְעָר: "אַירְ בִּין אַ אַידָן". "וּוָאָט טָהוֹסְטַ דָו דָא?". "נַאֲרַנוֹיְשַׁטְ". "אַפְּשָׁר וּוּלְסַטְ דָו אַרְוִים?". "אַירְ וּוּלְ נִישְׁטַ". "פֿאָר וּוָאָט?". "דָאָס אַיזֶן מִיּוֹן עַסְקַ". "גַעַהְסַטְ דָו אַרְוִים, באַקְוּמַסְטַ דָו אַ מְתָהָנָה". "מִיר וּוּיְסַעְן שְׁוִין, וואָסְטַר אַ מְתָהָנָה: מַעַ שִׁקְטַ מִיךְ אַרְוִים אַין

פיער און צוואנציג שעה". „פֿאָר ווּאָס?“ „דעַרְפֿאָר, ווּאָס אִיךְ בֵּין אֲאִיךְ, אָוֹן אֲאִיךְ טָאָר דָא נִיט זַיְוָן“. „אַבְּעָר אָז מַעַן ווּעַט דֵּיר צוֹוָאנָעָן, אָז דָו מַעַנְסָט דָא זַיְוָן?“ „מִיר אַלְיָין אִיז בְּלָאַטָּע; אִיךְ ווּילְ, אָז אלְעָ אִידָעָן זַאלְעָן דָא מַעַנְעָן זַיְוָן.“.

פֿוֹנְגָם דָאַזְוָנָעָן שְׁמוּעָם הָאָט דָעָר מֶלֶךְ גַּעֲפִיהָלָט זַעַהָר נִישְׁתָּגָט. דָעָר אִיךְ הָאָט גַּעֲרָדָט מִיט הָעַנְט אָז מַיְט פִּים אָוֹן מַיְט אַלְעָ אַבְּרִים, אָוֹן דָעָר מֶלֶךְ הָאָט גַּעֲמִינָט, אָז סְאִיז אִין עַק פּוֹן זַיְוָן לְעַבְעָן. הָאָט עַר אַנְגָּהוּבָעָן בְּעַטְעָן בֵּי דֵי פְּרָאַפְּעָסָאָרָעָן, זַיְוָן זַאלְעָן זַעַהָעָן מַאְכָעָן אִין עַק. רַופְט זַיךְ אָז דָעָר עַלְטָסָטָעָר פּוֹן דֵי פְּרָאַפְּעָסָאָרָעָן צָו דָעָם ווּאָס בְּיִים מֶלֶךְ אִין בּוֹיךְ: „דָעָר מֶלֶךְ זַעַגְט דֵיְר צַי, אָז דָו ווּעַסְט דָא מַעַנְעָן זַיְוָן ווּיְפִיעָל דָו ווּילְסָט“. „חָאָפְ אִיךְ דָאָךְ גַּעֲזָנָט שַׂוִּין, אָז פֿאָר מִיר אַלְיָין אִיז בְּלָאַטָּע; אִיךְ ווּאַלְט ווּלְעָלָעָן, אָז אלְעָ אִידָעָן זַאלְעָן מַעַנְעָן“. „גּוֹט, אלְעָ אִידָעָן ווּלְעָלָעָן מַעַנְעָן, אַבְּיִ גַּעֲהִיאָרוּס ווּאָס נִיכְעָר“. „וּוּעָר זַעַגְט דָאָס?“ „דָאָס זַעַגְט מִיר, דָאַקְטוּרִים, נָאָר אָזְוִי אִיז דָעָר ווּלְעָן פּוֹנְגָם מֶלֶךְ“. „פּוֹן זַעַגְט ווּוִיס אִיךְ דָאָס?“ „הָאַסְטָט דָאָךְ גַּעֲהָרְט, ווּי דָעָר מֶלֶךְ זַעַגְט“. „דָעָר מֶלֶךְ זַעַגְט — דָאָס אִיז נָאָר אַלְץ ווּעַנִּינָג. אַיְצָט, אָז סֻעָתָהוּט אִיהם ווּעה, זַעַגְט עַר; שְׁפָעַטָּר, אָז סְוּעַט אִיהם אַוְיְהָרְעָן ווּעה טְהָוָן, ווּעַט עַר זַעַגְט עַפְים אַנְדָעָרָש. אָזְוִי ווּי פְּרָעה מֶלֶךְ מְצִירִים“. „וּוּאָס זַשְׁע ווּלְסָט דָו?“ „וּוּילְ אִיךְ, עַר זַאלְעָם חַתְמָעָן, אַרְוִוְסָגְבָעָן אַוִיפְ פְּאַפְיָעָר, דָוְרְכְפִּיהָרָעָן דָוְרְכִ'זְ ... סְעַנְאָטְ ...“

אוֹן דָעָר אִיךְ, ווּאָס בְּיִים מֶלֶךְ אִין בּוֹיךְ, הָאָט גַּעֲנוּמָעָן אָזְוִי שְׁטָאָרָק ווּאַרְפָּעָן מִיט הָעַנְט אָז מַיְט פִּים, אָז דָעָר מֶלֶךְ הָאָט שַׂוִּין מַעַהָר נִישְׁתָּגָט נַעֲקָנָט אַיְבָעַטְרָאַגָּעָן דֵי ווּהָטִינָעָן. הָאָט עַר גַּעַד הַיְסָעָן, מַעַז אַלְ צְוּנוּיְפְּרוּפָעָן דֵי מַיְנִיסְטָאָרָעָן אָז מַע זַאלְ אַנְדָשָׁרְיוּבָעָן אֲ פְּאַפְיָעָר, צַוְלְעָגָעָן דָעָם מֶלֶכְסָתָחָתָה אָז דָוְרְכְפִּיהָרָעָן דָוְרְכִ'זְ סְעַנְאָט אֲ נִיעָם גַּעַזְעָץ, אָז אִידָעָן מַעַנְעָן ווּאַהָנָעָן דָא אִין דָעָר קְרַוִינְשְׁטָאָרָט אָז אַוְמָעָטָם אַינְכָם גַּעַנְצָעָן לְאַנדְ פְּרָאָנָס אָזְנָס פְּרָיִי — וּחְפֵלְ שְׁרִירְ וּקְיִים.

און ווי נאָר דער אַיד האָט דאס דערהערט, האָט ער זיך געַי
געבען אַ שפֿאָרְ-אָרוֹים דורך'ן מײַנדסטען פִּינְגְּעַרְעָל פּוֹנְגְּסְטֶלְסְטֶל
ליינְקָעָר האָט, זיך פָּאָרְנִיגְט פָּאָרְ'ן גָּאנְצָעָן סְעַנְאָט אָוּן אַיז נְלִיכְך
אוּוּקְ צָו זְיַינְעַ בְּרִידְעָר זְכָעָן גַּעֲשָׁעֶפֶט.

